

İki Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi, sayı: 3

Demokratik Modernite
İki Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi
Yaygın Süreli Yayın / Sayı: 3
Kasım- Aralık 2012
ISSN: 2147- 1703
Roza Yayınları Adına Sahibi
Burcu Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Cahit Çakmakçı

Yayın Kurulu
Eşber Yağmurdereli, Nasrullah Kuran, Cengiz Çiçek, Fadile Yıldırım,
Hediye Özdemir,Mahmut Şakar

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.
demokratikmodernite@gmail.com

Grafik Tasarım
Sinan Balık

Basım Yeri:
Gün Matbaacılık Reklam Film Bas Yay. San. Tic. Ltd. Şti
Beşyol Mahallesi Akasya Sok. No:23/A Küçükçekmece – İstanbul
Tel: 0212 580 63 81

Abonelik Koşulları
Yıllık Abonelik Bedeli: 40 TL
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 55 Euro
Türkiye İş Bankası Galatasaray Şubesi
Burcu Özkaya
Hesap No: 10220918635
IBAN: TR 56 0006 4000 0011 0220 9186 35

Roza Yayınları
Hüseyin Ağa Mah. Tarlabaşı Bulvarı No:61/7 Beyoğlu-İstanbul
Tel: 0212 256 57 69

İÇİNDEKİLER

Editör

Evrenselliğin Ana Damarı: Ortadoğu

Ortadoğu'yu tartışırken veya konuşurken kendimizi yoğun ve ağır bir gerçeklik içerisinde görürüz. Bir söz,kavram,coğrafya ve tarih olarak taşıdığı anlamların yanında, bir 'varoluş' hali. Gerçekten Ortadoğu nedir? Ortadoğu'da neler yaşandığını bilmek için bu soruyu cevaplamak gerekecektir.

Ortadoğu'nun, evrenselliğin ana damarı veya insanlığın kök kültürü olarak tanımlanmasının kaynakları toplumsal tarih içerisindeki rolü, yaratımları ve anlamları ile ilgilidir. İnsanın,kendi farkına vararak yarattığı toplumsal yaşam gerçeği ve bu yaşamın evrensel varoluş ve doğa ile olan ilişkisi evrensellik karakterini ortaya koymaktadır. Tarihe, anlam ve yaratım ile katılan bu coğrafyada bugün yaşananlar ve yarın ne olacağı ise bundan bağımsız ele alınamayacaktır.

Bu tarih içerisinde hareket ettiğimiz zaman, yalnızca bir toplumun,halkın,etnisitenin veya coğrafyanın gerçeği ile değil, insanlığın büyük adımları ve trajedileriyle de karşılaşacağız. Uygarlığın gelişiminde büyük bir zihniyet ve duygu derinliği ve bunun etrafında kutsal kitaplara 'cennet' olarak geçen bir yaşamı yaratan bu coğrafyada aynı zamanda büyük kaybedişleri ve anlam yitimlerini de göreceğiz.

Ortadoğu nasıl ki toplumsal yaşam ekseninde hakikat,aşk ve özgür yaşam arayışının tarihi ise, devletçi uygarlığın gelişimi ile birlikte çatışmaların,savaşların ve yitimlerin de tarihi olmaktadır. Ortadoğu'nun binlerce yıllık tarihi bu paradoks içinde ilerlemiştir. İnsan ve yaşam adına kazanılanlar ile kaybedilenlerin tarihi.

Uygarlık tarihi açısından taşıdığı anlam ve karakteri gereği, tüm sistemsel ve yapısal çelişki ve çatışmaların merkezi haline gelmesi bu açıdan tesadüf değildir. Merkezi uygarlığın kaynağı olarak, bugün de uygarlık güçlerinin yeni bir savaşının merkezi halindedir. Adı tam konulmasa da, 3.dünya savaşı diyebileceğimiz bu savaş, güncel ve geçici özellikler taşımaktan öte, sistemsel özellikler taşımaktadır. Kapitalizm, yaşadığı toplumsal,ekonomik siyasal krizi Ortadoğu savaşı ile aşmaya çalışırken, bu kez yalnızca kendi içinde rekabet ve çelişki halinde değil, aynı zamanda özgür yaşam arayışısında olan demokratik güçlerle de her zamankinden daha fazla ideolojik ve toplumsal bir mücadeleye girişmiştir.

Arap baharı olarak tanımlanan ve daha sonra birçok farklı tartışmaya konu olan şey, biraz da Ortadoğu gerçeğini doğru çözememekten kaynaklıdır. Özünde halkların baharı olabilecek bu süreç, Ortadoğu'nun tarihsel direnişiyle de bağlıdır. Yaşanan gelişmelerin sonucu kapitalist modernite sistemi açısından ne kadar hayati ise, Ortadoğu halklarının özgür varlığı açısından da o kadar önemlidir.

Ortadoğu'ya müdahale eden güçlerin söyleyecekleri veya sunacakları yeni bir şey yokken, Ortadoğu ise tarihe yeni sözler düşürmenin kıyısındadır. Ortadoğu'nun tarihsel direniş gerçeği, her zamankinden daha fazla özgür bir yaşama yakındır. Bu yönüyle özgürlük, bir siyasal durum olmaktan öte, varlığın gerçek halidir ve onsuz varlık anlam kazanmaz.

'Tutsaklık', Ortadoğu tarihinde hakikat ve aşk arayıcılarının hep karşılaştığı bir 'hal'. Tutsaklar bu hali, varlık ve yaşam anlamlarını yeniden yaratmanın zamanı,mekanı haline getirmişlerdir. İnzivalar ve çile dönemleri de büyük tarihsel öncülükler yaratmıştır. Bugün de bedenlerini açlığa yatırarak, bedenlerini aşarak, varlığın ahlaki ve felsefik anlamını gerçekleştiren, hakikatsiz ve özgürlüksüz bir yaşamın olamayacağını haykıran yüzlerce özgürlük arayışçısı, her birimizin zihin ve duygu zindanlarına seslenmekte.

Ortadoğu, yeni bir tarihsel şafağın kıyısında. Bir şey nerede kaybedilmişse, orada aranır gerçeği en fazla da Ortadoğu'yu ifade etmektedir. Yeter ki neyi kaybettiğimiz veya aradığımızı bilelim.

Evrensel Tarih ve Ortadoğu

Zeynel Günaydın

Doğru yaşam doğru bir teoriyi gerektirir. Adorno'nun'yanlış hayat doğru yaşanmaz' belirlemesi bu açıdan oldukça önemlidir. İnsanların doğal toplumdaki her eylemi özgürleştirici olduğu halde, özellikle hiyerarşinin çıkışından sonra insanların her faaliyeti toplumu özgürleştirme temelinde olmamıştır. Hiyerarşi sonrası süreç ise toplumun parçalara bölünerek içinden iktidar odaklarının çıkartıldığı dönemdir. Öyle ki, bu iktidar odaklarının hem korunması hem de daha da büyütülmesi için toplumla önemli ölçüde oynanmıştır. Bu temelde de insanın yaratıcı gücü toplumu geliştirme için değil de iktidarı daha da büyütmek için kullanılmıştır. Bu durum, doğru yaşam için gerekli olan teoriyi bulanıklaştırmış, yoldan çıkarmış, saptırmıştır. İnsanların zihniyetiyle oynandığından da sisteme karşı olanlar bile bu iktidar odaklarının etkilerinden tümden kurtulamamıştır.

İktidar güçleri, halklar adına herhangi bir şeyin yazılmamasına özen göstermişlerdir. Bu şekilde ise insanlık tarihinde oynadığı rol anlamında devlet dışı toplumsallık unutturulmuştur

Jerontokrasi ile daha hiyerarşi döneminden beri kendilerini bilgi tekeli haline getiren egemenler, tüm gerçeklere hükmetmek için her şeyi kendi çıkarları temelinde ele almışlardır. Özellikle Sümerlerle başlayan devletli tarih boyunca tüm gerçekleri tersyüz etmişlerdir. Egemenler tanrıların şahsında kendilerini doğanın, maddi zenginliklerin ve yaşamın egemeni-yaratıcısı saymışlardır. Bunu da insanların zihnine adeta nakşetmişlerdir. Onlar olmadığında ya da kızdırıldıklarında insanları felaketlerin beklediği söylencesini yaymışlardır. Zaten mitoloji de bu amaçla bir zihniyet çalışması olarak ortaya çıkarılmıştır. Bu şekilde kendilerini olmazsa olmaz kabilinde ele alan bu egemen kesimler her şeyi kendilerinden başlatmayı ve kendilerini her şeyin sahibi saymayı unutmamışlardır.

Bu özellikleriyle tarihe giriş yapan iktidar güçleri, halklar adına herhangi bir şeyin yazılmamasına özen göstermişlerdir. Ancak bu şekilde insanlık tarihinde oynadığı rol anlamında kadın, etnisite, devlet dışı toplumsallık tamamen unutturulmuştur. Bu yönüyle mevcut tarih, erildir, devletçidir, egemenlikçi ve toplum karşıtıdır. En belirgin özelliği de parçalı oluşudur. Pek çok tarih okuması, tarihi tüm sistematiği içinde ele almaz.

Egemenler her şeyi kendilerinden başlattıkları gibi, tarihi de kendilerinden başlatırlar. Bu tüm egemenlikçi sistemlerin ortak özelliği olsa da bunu en çarpıcı biçimde Aristo'dan beri Avrupa merkezli bakış açısında görmekteyiz.

'Tarihin Babası' diye tanımlanan Heredot ise kronolojik bir şekilde kişilerin etrafında gelişen bir olaylar yığını olarak görür tarihi.

Hegel, tarihi Yunan'da devletin ortaya çıkmasıyla başlatırken, Napolyon ile sistem kazanan ulus-devlet ile sonlandırır.

Marks ise tarihi sınıf mücadelelerinin tarihi olarak görür.

Daha da arttırılabilecek bu ele alışların ortak özelliği tarihin hakikatini parçalayarak ele almalarıdır. Yani her biri tarihteki yaşanmışlıklardan sadece birisini tarihin temel yaratıcı gücü olarak görürler. Oysaki hakikat bütündür ve parçalanamaz. Bu en çok da tarih için geçerli bir husustur. Bu konuda Ali Fırat "Olan tarihin, tamamen uygarlık sistemlerinin ideolojik süzgecinden geçirilmiş resmi tarih olduğu çok iyi bilinmeden, tarih

okumaları zihni, dolayısıyla yaşamı, anlamlı toplumsal yaşamı sadece zorlamaz, olanaksız hale getirir.

YANLIŞ TARİHLE DOĞRU YAŞANMAZ. KENDİ ÖZGÜRLÜK TARİHLERİNİ DOĞRU YAZAMAYANLAR ÖZGÜR YAŞAYAMAZLAR." derken tarihe yaklaşımda olması gerekene işaret etmiştir.

Evrensel Tarihin Kendisi Olarak: İNSAN

"İnsan dışında olup da insanda yeniden bir araya gelip yapılaşmayan, duygu ve düşünce haline gelmeyen hiçbir evren parçası, madde ve enerji bütünlüğü yoktur. Birincisi, evrensel tarih diyorsak, bu gerçek kastedilmektedir. Panteizmin de fark etmeye çalıştığı şey bu gerçekliktir."

Tarihi bilmek kendini bilmektir. Kendini bilmeye çalışanların yapacağı en öncelikli olan, neyin ürünü olduklarını bilmeye çalışmalarıdır. Aslında evrenin tarihi aynı zamanda insanın kendi tarihidir. Zira evrensel akış, evrensel oluş insanda en mükemmel halini almıştır. Bir anlamda bu oluşla birlikte evren gerçek anlamına kavuşmuştur. Bu durum insansal oluşu, tüm canlı türleri içinde farklılaştırır. Bir hayvan veya bir bitkide evrensel tarihin her aşamasını göremeyiz, ama insansal varoluşta evrensel tarihin tümünü görmek mümkündür. Zaten o nedenledir ki insana 'mikro kozmos' denilmektedir. İnsan ana karnında geçirdiği dokuz aylık sürede, ortalama yirmi milyar olarak hesaplanan evrenin oluşumunun tüm evrelerini yaşar. Anne karnındaki geçen her süre, evrenin milyarlık zamanı içinde çok uzun zamanlara tekabül eder. Özcesi insan evrenin harika çocuğu olduğu kadar aynı zamanda onun bir özetidir. Bu harika özette annenin rolü ise evrenin milyarlarca yıl oluşturduğunu dokuz aylık sürede yaşar hale getirmektir. Oluşumdaki bu muhteşemliği insan dışındaki diğer canlılarda göremeyiz. Zira hayvanda, bitkide, atom altı dünyada ne varsa hepsi insanda vardır. Ama diğerlerinde insana ait bir şey yoktur. Yani insanda hayvanlık vardır, ancak hayvanda insanlık yoktur. Bu nedenledir ki evrenin kendini var etmesinin tarihi anlamında evrensel tarih, özü itibariyle insanın tarihidir.

Tüm Bilimlerin Tanrıçası: Toplumsal Bilim

İnsan evrensel tarihin bütününü ifade eder. Diğer canlılar ya da evrenin diğer bileşenleri evrensel tarihin bir parçasını yani evrenin kendilerinde dile geldiği, oluştuğu döneme kadarki evrensel tarihi ifade ederler. Evrensel akış devam ederek insanlaşmaya doğru evrildiğinden, onlar evrensel tarihin kendilerinden sonraki dönemlerini ifade etmezler. 'Yeni'de yaşarlar, ama o 'yeni' onların aynısı değildir, 'yeni' yani doğal evrimsel akışta kendilerinden sonrası, onlardan daha donanımlı olarak devam eder. İşte bu nedenledir ki Kürt Halk Önderliği "Toplumsal bilimi… tüm bilimlerin ana kraliçesi veya tanrıçası mesafesinde değerlendiriyorum. Toplumsal bilime dayanmayan tüm bilimlerden şüphe ettiğimi yine önemli bir tespit olarak belirtmeliyim. Diğer tüm bilimlere doğru giden yol toplumsal bilimi gerçekleştirmemizden geçecektir. Maddenin atom-altı parçacıklarından tutalım halen genişlediği idea edilen kozmik evrenin bilgisine ancak toplumsal bilimin gelişimi ölçüsünde varabiliriz." demektedir. Evrenin bütünü anlamına gelen insanı bilmek, bu yönüyle 'gerçek'i bilmektir. 'Kendini bil!' en çok da burada devreye girer. İnsan şahsında dile gelen 'kendi' sadece bir insan değildir, insanın tüm öncesidir, yani evrenin evrensel tarihidir.

Evrensel tarihten anlaşılması gereken ikinci anlatım, İkinci Doğa olarak adlandırılan toplumsal doğanın maddi ve manevi kültürel gelişimidir

Bağlantılı bir diğer önemli husus da tüm bilmelerin yaratıcısının insan olmasıdır. Kendini düşünen doğa olma, var oluşunun farkına varma, farkındalık evrende sadece insana has bir özelliktir. Bu da kendi şahsındaki evreni tanımayı olanaklı kılar. Diğer canlılarda bu durum şimdiye kadar gözlenmemiştir. O nedenle de insan kendini tanımaya çalışınca, esasında evreni tanımaya çalışıyor ya da kendini bilme ile insan evreni bilme yolunda doğru bir adım atmış demektir. O nedenle kendini bilmeyen çevresini, var oluşsal gerçekliği de bilmiyor demektir. İşte bu nedenlerledir ki sosyal bilimi, tüm bilimlerin esas alması gerekir.

Çağın hakim yaklaşımını belirleyen modernist paradigmada durum böyle değildir. Sosyal bilimin tanrıçalık yerini, fizik biliminin tanrılığı almıştır. Daha çok fizikteki gelişmeler temel belirleyici bilim olmuştur. Çünkü fizik 'doğayı bilmenin bilimi' olarak 'görüngü'nün bilimidir. İnsan ve onun yaşam tarzı olma anlamında toplumsallık da aynı zamanda bir 'görüngü' olarak ele alındığından, fiziğin maddeye ilişkin ulaştığı sonuçlardan yararlanmak, toplumu ve insanı anlamak için gerekli görülmüştür. Newtoncu fizik bu konuda oldukça iddialıdır. Doğayı tümüyle anlaşılır kıldığından ve geleceği de bildiğinden emindir. Onun bu eminliği ve ortaya koyduğu her yerde 'geçen' 'evrensel' yasaları olduğu gibi topluma uyarlanmıştır. Bu da büyük yanlışlıkların, kendini aldatmaların ortaya çık-

masına neden olmuştur. Yani esasında evrimsel akışta geride olanın işleyiş esasları (insan öncesi doğa), daha gelişkin olana (insan ve topluma) uyarlanmaya çalışılmıştır ki, bunun yanlış sonuçlar vermesi kaçınılmazdır. Halbuki esas olan insanın başka hiçbir şeye indirgenemeyeceği, benzeştirilemeyeceğidir. Toplumsal bilimin tüm bilimlerin anası olması, insanın tüm evrenin bir özeti olması gerçekliğinden kaynaklanır. Özeti bilindiğinde kendisi de bilinmiş olacaktır. Bu nedenle evreni bilmek, onun tüm bileşenlerini ve geçirdiği aşamaları tek tek ele almayı gerektirmez. Zaten buna ne ömür yeter ne de o haliyle bu mümkündür. Bu durumda tüm evreni insanda bilmeye çalışmak, insanın donanımından dolayı mümkündür. Bu haliyle insan hem bilginin öznesi hem de tüm bilmelerin kaynağı olmaktadır. Bu anlamda da A.Öcalan, insanı "… büyük patlamadan bu yana tüm evrene yayılmış gerçekliğin toplamı" olarak tanımladı.

Mevcut tarih, erildir, devletçidir, egemenlikçi ve toplum karşıtıdır. En belirgin özelliği de parçalı oluşudur. Pek çok tarih okuması, tarihi tüm sistematiği içinde ele almaz

İnsanı evrensel tarihin kendisi olarak ele almak, tüm tarihi insanda ve toplumda gözlemleyebilmek, 'oluş'un geçmişi anlamına gelmek üzere tarihi ve insan-toplumu bilmenin bilimi olarak da sosyolojiyi iç içe kılar. Merkezine sosyal bilimi alan bir uğraş, tarihi tüm sistematiği içinde değerlendirebilecektir. Braudel'in'Tarih sosyolojikleşmeli, sosyoloji tarihselleşmeli' sözü burada anlamına kavuşmaktadır.

Evrensel Tarihte Süreler

Evrensel tarihin daha farklı özellikleri de vardır. "Evrensel tarih deyince anlaşılması gereken ikinci tür anlatım, İkinci Doğa olarak da adlandırılan toplumsal doğanın maddi ve manevi kültürel gelişimidir. Bu tarihi bir nevi toplumun kök hücresi olan klanlardan alıp günümüze kadar toplumların ana nehir akışları biçiminde değerlendirmek de mümkündür. Bu tarih anlatımında ana nehir kavramı önemlidir …Evrensel tarihten anlaşılması gereken tüm toplumların düşündükleri ve pratikleştirdikleri benzer özne-nesne halkalarıdır. Başta ulus tarihleri olmak üzere, tüm mikro tarih anlatımları eğer evrensel tarih içine oturtulmazlarsa, ancak öykü değerinde anlam ifade ederler."

Evrensel tarihi bu temelde ele alan sayın Öcalan, toplumsal tarihteki evrensellik ve tikellik ayrımlarını doğru yapabilmek için Braudel'in de kullandığı süre'leri kendine özgü bir şekilde yorumlamaktadır.

•En uzun süre: Bu kavramlaştırma ile klan toplumundan başlamak üzere tüm toplumsal tarih boyunca geçerli olan kastedilmektedir. Temel Kültür Sosyolojisi olarak da adlandırılan bu dönemde, gerçekleşenlerin tüm zamanlarda geçerli olması temel kıstastır. Yine insan için olmazsa olmaz olması, esas belirleyici yöndür. En uzun süre'de gerçekleşenler eğer insanlık yeniden aynı şeylere başlangıç yapmak zorunda kalmazsa, örneğin bir doğal afet olmazsa, toplum ortadan kalkmazsa, toplumsal akışta hep belirleyici olan faktörleri kapsar. İnsan için dilin gelişimi, etnisiteli toplumsal formlar, temel kültürel etkiler olarak ahlak ve politika… vb bu kapsamdadır. Verimli Hilal'de gerçekleşen neolitik toplum, özcesi Aryenik kültür insanlık için böylesi bir önem taşımaktadır.

•Uzun süre: Yapısal süre olarak da tanımlanan bu süre'de daha çok yapıların oluşum, gelişim ve yıkım süreleri ele alınır. Bundaki temel kıstas insan toplumunda her zaman olmayan ama uzun bir sürede de olan temel toplumsal kurumlaşmalardır. Marksist tarih anlayışında görülen neolitik, köleci, feodal, kapitalist, sosyalist kurumlaşmalar buna girer. Devletin tüm tarihi boyunca gerçekleştirdiği kurumlaşmalar yapısal süre kapsamında değerlendirilebilir. Böylelikle devletin tüm insanlık tarihi boyunca olmayan, tarihin belli bir kesitinden sonra ortaya çıkan bir şey olduğu anlaşılmış olur. Tabi burada yapısal süre kapsamında sadece devletli dönemin kurumlaşmalarından bahsedilmemektedir. Neolitik toplumun kendisi de bir dönemin yapısı olarak ele alınabileceği gibi, onun içinde değişik dini yapılar, düşünsel yapılar, maddi yapılar da mevcuttur. 'En uzun süre' den farkı, 'en uzun süre'nin hala yaşıyor oluşu ve yaşayacak olmasıdır. Öcalan, bu yapısal süre'yi araştıracak sosyolojinin dalı olarak da Yapısal Sosyoloji ismini kullandı.

•Orta ve kısa süre: Bununla da toplumsal tarihteki sayısal olarak görülen olay ve olguları değerlendirir. Kısa ve orta sürelerde toplumdaki temel kültürel ve yapısal değişimleri inceleme konusu yapar. Bunlardan orta dönem, görece biraz daha uzun süre'de olanları kapsarken, kısa süre, kısa süreli olay ve olguları konu edinir. Örneğin bir Fransız İhtilali ve sonrasında yaşananlar orta süre kapsamına girerken, bireyin her türden toplumsallaşma faaliyetleri, kısa zaman kapsamındadır. Yapısal kurumdaki tüm günlük olaylar da kısa süreye dahildir. Böylece yukarıda eleştiri konusu yapılan tarihin bireylerle, kahramanlarla, çoğunlukla da krallarla, sultanlarla izah edilmesi tarihsel toplumda yerli yerine oturmuş olacaktır. Başlı başına bir tarih olmak yerine, toplumsal tarihte ağırlığı kadar yer almış olur. Kürt Halk Önderi, kısa ve orta süre konularını araştıran sos-

yolojinin dalına da eleştirilerini saklı tutmak kaydıyla, Pozitif Sosyoloji yani Auguste Comte Sosyolojisi dedi.

•En kısa süre: Yaratılış anı da diyebileceğimiz bu anlar, tüm evrensel oluşumların gereksinim duydukları kaotik ortamı veya kuantumik anı ifade eder. Tüm uzun, orta ve kısa süreli oluşumların 'en kısa süre'de gerçekleşene ihtiyaç duyduğu yargısından yola çıkar. En kısa zamanda oluşmayı ilgi noktası olarak belirlemiş olan bu sosyoloji dalına Sayın Öcalan, 'Özgürlüğün Sosyolojisi', 'Yaratılış Sosyolojisi', 'Zihniyet Sosyolojisi' adlarını vermektedir. İnsan zihninin sahip olduğu esneklik ve yetenek nedeniyle 'kısaların kısası'nda yaratıcı özellik gösterdiğinden ve toplumsallıkla insanın kendini inşa süreci hep sürdüğünden, Özgürlük Sosyolojisi insan toplumu için gerekli bir sosyoloji olmaktadır. Bununla insanın farkı ortaya konularak temel yaratıcı özelliklerini açığa çıkarması amaçlanır. Öcalan bu gerçeği de "bilme anında oluşuyorsun" sözüyle özlü olarak değerlendirdi. İnsanın kendi doğası olan ahlaki ve politik kriterler temelinde yaptığı her türden etkinlik, özgürlük sosyolojisi kapsamına girer. Herhangi bir canlı kendi topluluğunun dışında bırakıldığında da o türünün tüm özelliklerini kodlanmış olduğundan türüne uygun yaşayabilir. İçinde yaşadığı eko-sistemdeki değişimlere ayak uydurarak, gerektiğinde kendisinde de değişiklikler yaratarak varlığını sürdürür. Ancak insan türü toplumdan kopartılarak büyütüldüğünde, insan toplumunun özelliklerini gösteremez. Örneğin tek başına simgesel dili geliştiremez, ahlak kuralları koyamaz… Biyolojik olarak insandır, ama henüz insanlaşmada yeterince mesafe almamış biridir o. Dolayısıyla insanlaşma temelinde -ahlaki ve politika- yapılan her tür insan edimi bir özgürlük edimidir. İnsan ve toplumu yaratılmış gerçeklikler olduğundan her an kendilerine dönük yapım-yaratım işlerinin sürmesi gerekmektedir. İşte bu durum insan için an'da oluşmayı gerekli kılar. İnsandaki esnek zekâ yapısı, yaratıcılığın gücü ve insanın evrenin bir özeti olacak denli potansiyelli oluşu, insanda kuantum anı'nda oluşmayı mümkün kılmaktadır. Diğer canlılardaki kendini yapım zamanı hayli uzun zaman alır. Hatta bir neslin ömrü istenilen türden değişimleri yapmaya yetmez.

•Astronomik süre: Daha çok evrendeki büyük göksel oluşumların karakterlerini konu edinen ve henüz içeriği yeterince doldurulmamış 'süre'dir. Evrenin genişlemesi, gök cisimlerinin oluşumu, karşılıklı etkileşimleri konuları arasındadır. Bununla da insanın biyolojisinin ötesine geçilerek onun evrensel oluşumlarla bağlantısının açığa çıkarılması amaçlanır.

Bu süre ayrımlarıyla amaçlanan tüm toplumsal tarih boyunca geçerli olan ile olmayanı birbirinden ayırmak ve yine tüm zamanlarda toplum için gerekli olan ile olmayanı ayrıştırmaktır. Böylelikle de her tikel anlatımı, parçalı olanı evrensel tarihin içinde yerli yerine oturtarak, özellikle egemenlikli bakışların kendilerini esas haline getirmelerinin önüne geçmektir. Yanı sıra tarihin dışına itilmişlerin tarihini yazmayı mümkün hale getirmektir. Özcesi hakikati açığa çıkarmaktır.

Evrensel Tarihte Ortadoğu

Evrensel tarih ve süreler bağlamında Ortadoğu'ya baktığımızda bu bölgenin gerçek anlamda tarihsel toplumda belirleyici bir yerinin olduğunu görürüz. İlk insan olan Homo Habilis (Yetenekli İnsan)'in dışındaki tüm evrimsel süreçlere beşiklik eden bir bölge olduğu tarihi verilerden bilinmektedir.

Homo Erectus döneminde Doğu Afrika'dan dünyaya yayılma esas olarak Süveyş ve Doğu Akdeniz üzerinden Toros-Zagros kavisine doğru yapılan göçtür. Büyük Sahra ve Arabistan çölleri bu güzergâhı daha uygun hale getirmiştir. Bir diğer göç yolu olan Güney Akdeniz'den Cebelitarık Boğazı üzerinden İspanya ve Avrupa'ya yayılım gerçekleşir. Ancak bu güzergâh coğrafik koşullar ve besin sorunları nedeniyle Doğu Akdeniz hattı kadar verimli değildir. Göç için en ideal yol, hem besin kaynakları hem korunma olanakları hem de iklimi nedeniyle Mezopotamya üzerinden gerçekleşen güzergâhtır.

Tüm evreni insanda bilmeye çalışmak, insanın donanımından dolayı mümkündür. insan hem bilginin öznesi hem de tüm bilmelerin kaynağıdır

İşte bu nedenle Mezopotamya coğrafyası, Homo Erectus'tan beri insan türüne ev sahipliği yapmaktadır. Bu, Verimli Hilal'de milyonlarca yıldan beri insan türünün yaşadığı anlamına gelir. Bunda en temel etken coğrafik elverişliliktir. Zaten bu elverişliliği nedeniyledir ki, mezolitik dönemden hemen sonra tarihin en büyük devrimi olarak tanımlanan Tarım ve Köy Devrimi de bu coğrafyada gerçekleşecektir.

Yeni Bir Mekân ve Gelişen Toplumsal Sıçrama

Mekân özellikleri çok büyük ölçüde değiştirici ve dönüştürücüdür. Her toplumsal gelişme, kendi mekânsal koşullarını gerektirir. Örneğin oluşumu milyarlarca yılı bulan evrende, bugün pek de kıymetli görülmeyen ve egemen sistemce adeta canına okunan Doğu Afrika'da insan tür olarak oluşmuştur. Bu, o dönemde bu mekânın koşullarının elverişliliğinden ve gerçekleşen

değişimlerden kaynaklanmaktadır. Her oluşum, kendisi için en uygun koşullarda gerçekleşir. Yine insanın dünyaya yayıldığı dönemde en elverişli yol Doğu Akdeniz ve Verimli Hilal'dir ve bu mekân, Doğu Afrika'dan sonra insanın ikinci toplanma yeri olmuştur. Çünkü koşullar elverişlidir.

Yine klan toplumunun aşılarak toplumsallığın daha üst bir aşamaya geçişi için gerekli olan koşulların oluşacağı yer de aynı mekânlar olacaktır. Tarım, hayvancılık ve yerleşiklik bu mekânın sunduğu olanaklar temelinde burada gelişecektir. İlk etnik unsurların oluşumu, ilk simgesel dillerin (Semitik ve Aryen kültürlerine ait diller) gelişimi de bu mekânlarda oluşacaktır.

Mekânın etkisi sadece ilk insanların yaşamlarında belirleyici olmayacak, insan türünün komünal olan özünden bir sapma şeklinde gelişen uygarlık sürecinde de görülecektir. Örneğin uygarlık, uygarlığın kendisini dayandırdığı tüm birikimlere sahip olmasına ve neolitiğin yaratıcısı olmasına karşın, Yukarı Mezopotamya'da değil de yeni bir mekan özelliği taşıyan Aşağı Mezopotamya'da gerçekleşecektir. Çünkü neolitiğin eşitlikçi ve özgürlükçü yapısını derinlemesine yaşayan bir mekânda, eşitsiz ve özgürlüksüz bir sistem olan uygarlığın gelişmesi mümkün olmamaktadır.

insanlaşma temelinde -ahlaki ve politika- yapılan her tür insan edimi bir özgürlük edimidir

Kapitalizm tüccar sınıfının öteden beri var olduğu, maddi-manevi birikimleriyle insanlığa on beş bin yıl aralıksız bir şekilde öncülük eden Ortadoğu'da değil de pek çok yeri yeni yeni uygarlaşan Batı Avrupa'da gelişecektir. Daha da arttırılabilecek olan bu hususların tümü bize insanlık tarihinde coğrafyanın toplumsal gelişimde çok önemli, hatta yer yer belirleyici karakterde olduğunu göstermektedir. Verimli Hilal'de gerçekleşenlerin insanlığı en fazla geliştiren en temel kültür yapıları olduğu rahatlıkla söylenebilir.

İnsanların milyonlarca yıl yirmi-otuz kişiyi aşmayan ve evrensel çapta görülen bir toplumsal form olan klan toplumu halinde yaşadığı bilinmektedir. Klan formunda avcılık, toplayıcılık esas olup, daha çok evrimin doğal kuralları geçerlidir. Kendi kendine yeten, yaşamını güvenceye almış bir toplumsal gelişme henüz yakalanmış değildir. Her ne kadar hayvanlıktan niteliksel bir kopuş söz konusuysa da klanda hâlâ geçerli olan evrimin doğal kurallarıdır. Bu şekilde insanlık tarihinin %98'ine tanıklık eden klan tarzı toplumsallığın son otuz bin yılı yeni gelişmelere sahne olmuştur.

Würm Buzul Dönemi denilen tarımın veya hayvancılığın henüz gelişmediği dönemde, insanın yaşamını sürdürebilmesi için, bölgenin beslenmeyi sağlayacak yabani bitki, meyve ve hayvan türleri bakımından zengin, su kaynaklarına yakın ve korunmaya elverişli olması gerekliydi. Tüm bu koşullara en elverişli yerler ekvatora yakın yerlerin yanında, orta enlemlerde bulunan deniz seviyesine yakın ovalarla, zengin bitki örtüsü ve hayvan faunasına sahip olan ırmak vadileri olabilirdi. Daha kuzeye gidildikçe yaşam daha çok mağara ve su kenarlarında sürdürülmeye çalışılacaktır. Buzul dönemi boyunca tüm bu nedenlerden dolayı çok sayıda insanın yaşamasına elverişli yerler olarak Nil, Fırat-Dicle, İndus, Ganj vb ırmak boylarıyla ekvatora yakın bölgeler öne çıkmaktadır. Bunlardan Fırat-Dicle arası olan Mezopotamya, diğer adıyla Verimli Hilal, Doğu Afrika Rift hattından sonra insanlığın yoğunlaştığı ikinci bölge olmaktadır.

Bölge dört mevsimin düzenli yaşandığı elverişli iklimi, zengin bitki örtüsü, çok zengin bir hayvan faunası, doğal barınma ve sığınma olanaklarının çokluğu, çok sayıda nehir ve akarsuya sahip olması gibi özellikleri yeni çıkış için avantajlara sahip olmaktadır. Bölgenin bu özgünlüğü onu göçler açısından elverişli bir konumda tutarken, diğer yandan toplumsallaşmada daha üst ve zengin aşamalara geçişin zeminini de oluşturmaktadır.

Buzul Devri Sonrası Mezolotik Dönem

Buzul devri sonrası olan Mezolitik dönem bir ara dönem özelliği taşımaktadır. 12 bin yıl önceleri yaşanan bir kuraklık sonrası daha önce doğadan toplama temelinde tanınan kimi bitkilerin artık ekilmeye başlanması, hayvanların evcilleştirilmesi, yerleşime geçilmesi benzeri gelişmeler sonucu, önemi ve büyüklüğünden ötürü Rönesans sonrası gelişmelerle kıyaslanan tarihin en büyük devrimi olan neolitik devrim gerçekleşmiştir. Büyüklüğü ve önemi onun toplumsallaşmayı, insanlaşmayı geliştirmesindedir.

"Bölgede asıl patlamanın neolitikle başladığına, yaklaşık on iki bin yıl öncesinden bu kültüre geçildiğine dair bolca kanıta rastlamaktayız. Tarım, Tarla ve Köy Devrimi olarak da adlandırabileceğimiz bu çağ, gerek insanlık gerekse daha dar anlamda uygarlık tarihinin (yazılı tarih) bir önkoşulu niteliğindedir. Kendi başına dev bir Kültür Çağıdır. Önemi henüz layıkıyla anlaşılmayan ve tarihte hak ettiği yeri bulmayan bu kültür üzerinde ne kadar durulsa o kadar yerindedir... O kadar icat yapılmıştır ki, saymakla bitmez. Tüm tarımsal, zanaatsal, ulaşım, barınma, sanat, yönetim, din alanla-

rında devrim niteliğinde gelişmeler yaşanmıştır. Her alanda binlerce yeni olgu keşfedilip adlandırmalara konu olmuştur."

Bu dönemde insanlık gelişmiş, milyonlarca yıldan beri sürdürdüğü klan tarzı toplumsal formunda değişiklikler yapmanın alt yapısına kavuşmuştur. Klan döneminde yaşam garanti altında değildi, insanlar doğadan hazır bir halde eğer toplayabilir veya avlayabilirlerse yaşayabilirlerdi. İşte neolitik buluşlar insanları toplayıcılık ve avcılığa bağımlı bir halde yaşamaktan kurtarmıştır. Tarım ve hayvancılık yapıldığından insanlar kıtlıktan ve açlıktan doğan zorluklardan kurtulmuş, daha iyi yaşar hale gelmiş ve bu da insan sayısının artmasını sağlamıştır. Bu nedenle klan formundan kabile ve daha sonra da aşiret formuna bu dönemde geçilmiştir. Daha sonra gelişecek olan kavim (milliyet), millet (ulus) gibi formlar da bu zeminin üzerinden daha da büyüyen, genişleyen toplumun yeni formları olmaktadır. Bu yönüyle denilebilir ki neolitik, toplumsallaştıran ve insanlaştıran en temel bir devrimdir.

Neolilik Dönem ve Zihniyet Devrimi

Hem biyolojik oluşumu hem de potansiyeli nedeniyle mikro kozmos olarak tanımlanan insanın denilebilir ki potansiyelinin en fazla açığa çıktığı dönem, bu dönem olmaktadır. Zira topluma hâkim olan zihniyet eşitlikçi ve özgürlükçü olduğundan; sömürü, baskı, tahakküm olmadığından, toplumun tüm bileşenleri birbirini tamamlama üzerinden hareket ettiğinden, yani toplum işleyen bir mekanizma olarak organik olduğundan, insanların potansiyeli toplumu geliştirmek için kullanılabilmiştir. Daha yoğunluklu olarak devreye giren analitik zekâ, doğanın ve buna bağlı olarak insan ve toplum olmanın komünal olan özünden bir kopuş söz konusu olmadığından, toplumsallaşmanın gelişmesi için çalışmıştır. Onun için neolitik devrim, "Binlerce olgu, binlerce zihniyet devrimi ve ad demektir. Avrupa'daki zihniyet devriminden daha kapsamlı, orijinal ve yaratıcı çaba isteyen bir patlama söz konusudur. Bugün kullandığımız tüm kavram ve buluşların büyük çoğunluğunun bu dönemde yaratıldıkları tarihen tespit edilebilen bir husustur."

Bu toplumdan kalan; din (inanç sistemi), ahlak, bayramlar, sevgi, saygı, dayanışma, yardımlaşma, komünalite vb toplumu toplum yapan ve toplumsal sorunların ortaya çıkmasını engelleyen temel değerlerdir. Bu toplum bize gerçek insan ve toplum olmanın kriterlerini vermektedir. Bozulmamış ve komünal özünü her yönüyle gerçekleştiren, bu nedenle de insanlaşmada önemli mesafeler kat eden insan ve toplum gerçekliğini vermektedir. Ben-merkezci veya insan-merkezci olmadığından, her şeyi kendisi gibi canlı ve kutsal gören, doğayla sürdürülebilir bir uyumluluğu yaşayabilen bu toplum, bize ekolojik toplumun nasıl olması gerektiği sorusunun cevabını vermektedir. Cinslerin birbirini tamamlama ve toplumsallaşmayı geliştirme amaçlı tüm enerjilerini açığa çıkardığını, birbiri üzerinde herhangi bir şeyden kaynaklanan bir baskı ve tahakküm kurmadığını, uyumlu bir birlikteliğin olduğunu, olabileceğini göstermektedir. Cins, yetenek, tecrübe farklılıkları olsa da eşit olmayanların birbiri için var olma, toplumda kendini bulma ve gerçekleştirme gerçeği nedeniyle bir eşitlik yaratabileceklerini öğretmektedir. Yani eşitsizlerin eşitliğinin kurulduğunu, kurulabileceğini bize öğretmektedir. Belki de en önemlisi bize insanın, toplumun dayanışma ile var olabildiğini, var olabileceğini öğretmektedir. Bize toplumsallaşmanın insanın var oluş koşulu olduğunu, insanın zorlu doğa şartlarında kendini nasıl var ettiğini gösterirken öğretmektedir.

Hiyerarşik devletçi düzene karşı mücadele eden tüm kesimlerin, esasında doğal toplumun birer temsilcisi olduğunu söylemek gerekir

Eşitsizliğin, sömürünün, hâkimiyet ve tahakkümün, mülkiyetin olmadığı; komünalizmin, birbiri için yaşamanın, dayanışmanın temel yaşam felsefesi olduğu, kimsenin özne-nesne ayrımına tabi tutulmadığı, eşitsizlerin eşitliğinin sağlandığı, doğa ve onun tüm bileşenleriyle uyumluluğun görüldüğü, yarattığı değerler anlamında insan ve toplum olmanın özünü oluşturan bu döneme 'organik toplum', 'doğal toplum', 'ahlaki politik toplum' denmektedir. Bu nedenle toplumsal sorunların görülmediği bu dönem, insan ve toplumun özünü oluşturması, bozulmamış insan ve toplum anlamına gelmesi, yarattığı değerler ve zihniyeti itibariyle esas almamız gereken kök toplum olarak ele alınmalıdır.

Bu kök toplum yarattığı değerlerin yanı sıra, toplumun komünal özünden bir kopuş sonucu gerçekleşen hiyerarşinin açtığı yolda oluşan, tarihin en büyük sapması ve laneti devlete ve onun değer(siz)lerine karşı da toplumun varoluş ısrarı olarak direnmektedir. Hiyerarşik devletçi düzene karşı mücadele eden tüm kesimlerin farkında olup olmadıklarına bakılmaksızın, esasında doğal toplumun birer temsilcisi olduğunu söylemek gerekir. Bunu etnisitenin varlığında ve devletli uygarlığa karşı yürüttüğü mücadelede, kadının erkek egemenliği karşısındaki duruşunda (Zira devlet esasında bir egemen erkek icadıdır.), iktidarcı güçlere

karşı toplumun mücadelesinde, hiyerarşik devletçi sistemin merkezlerinde gelişen peygamberlik geleneği ve ezilen sınıfların her türden mücadelesinde vb görmekteyiz. Yani doğal toplum, devlet ortaya çıktıktan sonra da demokratik toplum olarak köleleştiren devletli toplumun yanı başında varlığını ve mücadelesini sürdürmüştür. Zaten tarihin temel yürütücü gücü de bu olmaktadır…

Ortadoğu ve Mezopotamya'nın Evrensel Karakteri

Dikkatle baktığımızda genelde Ortadoğu'da, özelde de Mezopotamya'da bu dönemde gerçekleşenlerin tümünün de evrensel karakterde olduğunu görürüz. Simgesel dilin gelişimi, tarım ve köy devriminin gelişmesi, bununla bağlantılı olarak toplumsal formda klandan kabileye, oradan da aşiret ve sonrası formlara doğru geçiş, neolitik dönemin tüm yapısallıkları (din, sanat vb), içi doldurulan ahlak ve politika, özgürlük, eşitlik, komün vb insanı insan yapan ve hala da insan toplumunu ayakta tutan tüm temel değerler o dönemin ürünüdür. İnsanın yaşadığı süre boyunca hep var olması gereken bu değerler bu nedenle Temel Kültür Sosyolojisi kapsamına alınmıştır. Bu çerçeveden baktığımızda Ortadoğu gerçek anlamda evrensel tarihi temsil etmiş, pek çok değeri bizzat yaratmış ve ana nehir olma özelliği kazanmıştır. Diğer mekanlar da bu ana nehrin yan kolları pozisyonunda olmuştur. Bu toplumsal değerler daha çok da kültürel yayılma çerçevesinde Asya, Afrika, Avrupa, Amerika ve Avustralya'ya geçmiştir. Her toplum da kendinden bir şeyler katarak bu değerlerden yararlanmıştır.

İslami çıkış Ortadoğu kaynaklı merkezi uygarlık sisteminin üçüncü evrensel hamlesidir. Merkezi uygarlık sisteminin temel belirleyeni olmaları bu güçleri hegemonik güç yapar

Ortadoğu'nun evrenselliği sadece bu dönemle de sınırlı olmamıştır. Bölge aynı zamanda tüm toplumsal sorunların asıl yaratıcısı olan merkezi uygarlık sistemi açısından da evrensel bir karakterdedir.

Yukarı Mezopotamya'daki neolitik devrimin yaratımlarına dayanarak ilkin Aşağı Mezopotamya'da gelişme imkanı bulan kent devletçikleri beş bin yıllık merkezi uygarlık sisteminin de ilk ve evrensel evresini oluştururlar. Tarihe bütünlüklü yaklaşım kölecilik, feodalizm, kapitalizm gibi adlandırmalara tabi tutulan tüm bu dönemleri de bir sistem şeklinde ele almayı gerektirmektedir. Bu gerçekten hareketle özü kölecilik olan tüm bu dönemlere merkezi uygarlık sistemi demekteyiz. Tıpkı neolitik dönemdeki gibi merkezi uygarlık sistemi döneminde de ilk oluşan şeyler Ortadoğu'dan dünyanın diğer yerlerine yayılır. Bu nedenle de merkezi uygarlık adına gerçekleşen pek çok şey, aynı zamanda evrensel karakterde olacaktır.

Merkezi uygarlık sisteminin evrensel karakterde olan üç hegemonik dönemi de yine Ortadoğu kaynaklı olacaktır. Bunlardan ilki, Sümer orijinli kent devletçikleri dönemi olacaktır. Kent devletçikleri çerçevesinde gelişen devletleşme, hegemonya sınırlarını geliştirerek, gittikçe her yerde versiyonlar biçiminde yaygınlaşacaktır. Greko-Roma hegemonik çıkışına kadarki tüm hegemonik gerçekleşmeler yine bölge kaynaklıdır ve Sümer kent devletçiklerinin daha da güçlenmiş versiyonlarıdır.

Greko-Roma çıkışı merkezi uygarlık sisteminde ikinci büyük hegemonik dönemdir ve o da evrensel bir karakterdedir. Günümüz algısıyla her ne kadar Batılı gibi görünüyorsa da özünde Batı'dan ziyade Doğu'ludur. Pek çok özgün katkıları olsa da her şeyleriyle bu hegemonik çıkışı da Ortadoğu kaynaklı bir çıkış olarak ele almak daha yerindedir. Bu nedenle bu dönemi de Ortadoğulu saymak yanlış olmaz. Bu dönemi Ortadoğu kaynaklı merkezi uygarlık sisteminin ikinci hegemonik dönemi olarak adlandırmak yerindedir.

İslami çıkış Ortadoğu kaynaklı merkezi uygarlık sisteminin üçüncü evrensel hamlesidir. Merkezi uygarlık sisteminin temel belirleyeni olmaları bu güçleri hegemonik güç yapar. Bu güçlerin tümü de günümüzün ABD'sine benzer. Merkezi uygarlık sisteminin son hegemonik gücünü ise AB, ABD temsil edecektir. Bu aynı zamanda hegemonyanın Doğu'dan Batı'ya geçişi anlamına da gelmektedir.

Röportaj; Mehmet Bekaroğlu

Siyasal İslam Politikaları

Demokratik Modernite

Bekaroğlu, TBMM'de İnsan Hakları Komisyonu'nda F tipi cezaevleri, ölüm oruçları gibi konulara cesur yaklaşımıyla tanındı. Gazeteci Yıldırım Türker, onun için "Millet Meclisi'nde mahsur kaldınız. Hava da karardı. Yolunuzu bulup kendinizi dışarı atamıyorsunuz? Böyle bir felaket karşısında kime sığınacaksınız? Şahsen sığınabileceğim çok az insan var, o çatının altında. Biri ve önde geleni, Mehmet Bekaroğlu. Hipokrat yeminli milletvekili." "Yeminli insan" Bekaroğlu, 1954 yılında Rize'nin Fındıklı ilçesinde doğdu. 1978 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. 1983 yılında Psikiyatri uzmanı oldu. 1987 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne öğretim üyesi olarak atandı. KTÜ Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Başkanı olarak çalışırken 1999 yılında Rize ilinde Fazilet Partisi listesinden milletvekili seçildi. Makalelerinin bir kısmını 2006 yılında 'Gerçek Hayat Yazıları' adlı kitapta toplamıştır.

Demokratik Modernite: BOP' de Türkiye'nin rolü neydi? Ve Türkiye bu rolün üstesinden gelebildi mi?

Mehmet Bekaroğlu: BOP; dünya sistemine sorun olan İslam ülkelerini, önce sorun olmaktan çıkarmak, sonra da sisteme eklemlemeyi amaçlayan kapsamlı bir projedir. Sisteme dâhil etme; bugüne kadar olduğu gibi kaynaklarına el koyma, mal alıp satma ile sınırlı değil, bütünüyle piyasanın bir parçası haline getirmeyi hedefliyor. Bunun için 2004'te ilan edilen projenin temel ilkelerini hatırlayalım: Modernizasyon, demokratizasyon, liberalizasyon. Toplum ve ülke her yönü ile modernize edilecek, demokratikleştirilecek ve ekonomileri liberalleştirilecekti. Aslında bu projeyi Batı, Batı dışı ülkeler için birkaç yüzyıldan beri uygulamaktadır. BOP, bunun yeniden ve yeni yöntemlerle tekrarlanmasıdır. Medeniyet götürme, demokrasi götürme, insan hakları götürme, özgürleştirme; gerekirse bunu silah zoruyla, işgalle yapmak.

Dünya sistemine sorun olan İslam ülkelerini, önce sorun olmaktan çıkarmak, sonra da sisteme eklemlemeyi amaçlayan kapsamlı bir projedir

Türkiye'ye verilen rolü, ABD Başkanı Obama, seçildikten bir süre sonra gelip konuşma yaptığı TBMM'de "model ortaklık" diye ifade etti. Gerçi başta bir takım zorluklar çıktı, örneğin; TBMM 2003 Martında Irak'ın ABD ile birlikte işgal edilmesini reddetti. Ama sonra model ortaklık öngörüldüğü gibi uygulandı, uygulanı-

yor. Türkiye; ABD'nin istediklerini, özellikle piyasayı bölge ülkelerine taşıyor. Sadece Türk dizileri bile bu konuda tek başına önemli bir iş yapıyor. Dünya sistemi açısından AKP iktidarının önemi de BOP'tan kaynaklanıyor. AKP, ılımlı İslamcıdır; İslami hareket geleneğinden gelen piyasa ile uyum sağlamış bir partidir; NATO ile sorunu yoktur. Bu haliyle daha evvel "şiddete bulaşmış" ve antiemperyalist, antisiyonist yönleri öne çıkan Ortadoğu'nun İslami partilerine modeldir, onlara iktidarda nasıl kalınacağını öğretmektedir.

D.M: AKP'nin Ortadoğu politikasını ve özellikle Suriye konusundaki politikasını nasıl buluyorsunuz?

M.B: "Komşularla sıfır sorun" politikası çerçevesinde Suriye ile kurulan ilişkiler çok ilginçti, herkesin takdirini kazanıyordu. Gerçi, Erdoğan ve Davutoğlu'nun Hamas ve Suriye yönetimine İsrail devletini kabul ettirme gibi telkinleri vardı ama bölge için bu politikalar önemli görünüyordu. Ama işler Mavi Marmara olayı ile sarpasardı. Başbakan önce çok sert şeyler söyledi, sonra bunun tamiri için aşırı verici oldu. Bu arada İran'la nükleer takas için girilen ilişkiler de önemliydi. Ama bunları sürdüremedi; en son Malatya'ya NATO'nun (ABD'nin) füze kalkanını yerleştirmesi ile AKP'nin bu politikalarının temelsiz olduğu anlaşıldı, Türkiye geleneksel ABD yanlısı pozisyonuna geri döndü. En son Suriye politikası ile bu geri dönüşü panik içinde perçinlemeye çalışıyorlar. Suriye'de olanlar elbette Arap Baharı'nın bir sonucu, elbette Suriye halkının demokrasi, özgürlük ve adalet talebi var ve bu talepler önemsenmeli ama Suriye'deki "bahar" ABD, Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan tarafından terörize edildi, Suriye halkının silahsız isyanı kana bulandı. Suriye'de yapılan, geleneksel ABD karşıtı cepheyi, direnişi ortadan kaldırmaktır. Suriye, Hizbullah, Hamas ve İran cephesini zayıflatmaya çalışıyorlar. Hamas'ı uzaklaştırdılar gibi. Şimdi geriye kalanı "Şii" diye çeviriyorlar. Elbette bu çok tehlikeli; şu anda Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan eliyle Suriye'de bölgede yıllarca sürecek ve çok kan akmasına neden olacak bir mezhep savaşı büyütülüyor. Elbette orada Rusya'da var. Rusya'nın varlığı ise sorunu bölgesel olmaktan çıkarıyor. Türkiye'nin de içinde bulunduğu Suriye'de sahneye konulan oyun bölgesel, hatta dünya çapında bir savaşı tetikleyebilecek potansiyel taşımaktadır.

Dünya sistemi açısından AKP iktidarının önemi de BOP'tan kaynaklanıyor. AKP, ılımlı İslamcıdır; İslami hareket geleneğinden gelen piyasa ile uyum sağlamış bir partidir

D.M: Arz-ı Mevdu'u savunan İsrail'in bölgedeki rolü ve önemi nedir? Suriye'deki herhangi bir değişiklik İsrail ve bölgedeki İslam ülkeleri nasıl etkiler?

M.B: Elbette İsrail, Suriye üzerinden direniş cephesinin, Suriye-Hizbullah-Hamas-İran ittifakının zayıflatılıp dağıtılmasından memnun kalacaktır. Müslümanların birbirlerini boğazlaması en çok İsrail'in işine yarıyor. Büyük ve güçlü İsrail'in önü açılıyor. Türkiye, daha doğrusu Başbakan Erdoğan, içeriye İsrail'le kavga ediyor görüntüsü verirken esasen Suriye'de İsrail'e çalışıyor.

D.M: Suriye'de şu an bir Kürt oluşumu var, bu oluşum karşısında Türkiye'nin takınması gereken tavır hakkında ne düşünüyorsunuz?

M.B: Davutoğlu ve Başbakan Erdoğan bunu öngörebildiler mi, Suriye'de dengenin bozulması ile böyle bir oluşumun ortaya çıkacağını tahmin edebildiler mi bilemiyorum. Evet, şimdi Suriye'de de facto olarak Irak'takine benzer bir Kürt yönetimi çıkıyor. Bana kalırsa, Türkiye bundan çok tedirgin ve ne yapacağını bilmiyor. Ama bir taraftan da bu yapıyı Suriye'ye müdahalenin bir bahanesi olarak görüyor.

Benim kanaatim; Türkiye'nin Irak'taki ya da Suriye'deki Kürt oluşumlarına karşı bir şey yapması gerekmiyor. Burada şöyle bir gerçek var; Kürtler 21. yüzyılda gecikmiş bir şekilde ulus olarak tarih sahnesine çıktılar. Dört ülkeye dağılmış olan Kürtlerin ulus olarak bu bölgede nasıl yaşamaya devam edeceklerine karar vermek, bunun yolunu bulmak gerekiyor. Bu yapılmadıkça bu bölgeye barış gelmez. Ben Türkiye'nin Kürtleri bir ulus olarak kabul edip birlikte yaşamanın bir yolunu bulması gerektiğine inanıyorum. Bu yapılırsa, yani Türkler ve Kürtler bölünmeden, iki ayrı halk olarak birlikte yaşamanın formülünü bulurlarsa bu, bütün bölgeye örnek olacak, bölgeye kalıcı barışın gelmesini sağlayacaktır.

D.M: Suriye meselesinde daha sonra İran'a karşı olası bir saldırının zemini var mıdır?

M.B: Hiç kuşku yok ki Suriye düşerse ondan sonra hedef İran olacaktır; hatta Suriye'ye İran'ı düşürmek için saldırıyorlar bile diyebiliriz. İran'ın rejimini beğenin be-

ğenmeyin, politikalarını eleştirin ama İran Batı'nın bu bölgedeki yağması karışında direnişin merkezidir; İran, 30 yılı aşkın bir süreden beri ABD emperyalizmine karşı duruyor. Elbette bundan çok rahatsızlar; bir de Arap baharı dolayısıyla iktidara gelecek olan İslamcı partilerin İran'la birleştiğini düşünün, ABD'nin uykuları kaçıyor. İşte burada, Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan'la birlikte "Sünnilik" parantezi içinde İran'a karşı önemli bir koz olarak görülüyor. Nitekim AKP Hükümeti de bu rolünü eksiksiz bir şekilde oynamaktadır.

D.M: Türkiye, Ortadoğu konusunda belirleyici bir role sahip mi sizce? Ve Ortadoğu'da dengeler değişirse Türkiye'nin bunda nasıl bir payı olabilir?

M.B: Bence bu politikalarla Türkiye'nin payına düşen bir şey yok. Ama Davutoğlu; bu kaostan bir yeni Osmanlı çıkaracağını umuyor. Bu bir hayaldir; kim ne derse desin, Suriye'den sonra İran da düşerse, yeni hedef Türkiye olacaktır. Evet, şu anda AKP gibi Batı çıkarlarını gözeten bir hükümet var ama Türkiye halkının ezici çoğunluğu hala İsrail ve Amerika'dan nefret etmektedir. Türkiye'de her an anti ABD, anti-İsrail yönetimler gelebilir, bu mutlaka hesaba katılıyordur.

Suriye'deki 'bahar' ABD, Türkiye, Katar ve Suudi Arabistan tarafından terörize edildi, Suriye halkının silahsız isyanı kana bulandı

Elbette tüm bunları anlayan bir Türkiye farklı da davranabilir; Türkiye'nin direniş cephesine katılması, hiç kuşku yok ki bölge dengelerini değiştirir; bu bölgede barışın tesisinde çok etkili olur.

D.M: Ortadoğu da demokratik bir sistem inşa edilebilinir mi?

M.B: Zor elbette ama niçin mümkün olmasın! Bence bölgede kurtarılmış adacıklar mümkün değil; barış, demokrasi ve özgürlük için bölge halklarının güçlerini birleştirmeleri gerekir. Tarihte Şam kan gölüyken İstanbul, Bağdat yıkılırken Tahran, Beyrut yanarken Kahire'nin huzur içinde olduğu bir dönem olmamıştır. Hiç kimse yabancı güçlerin bu coğrafya barış getireceğini beklemesin; ABD'nin / NATO'nun bölgeye demokrasi, insan hakları, özgürlük getireceğini uman, bu nedenle ülkelerinin işgal edilmesini bekleyen aydınlar olduğu müddetçe kimse barış beklemesin. Bu coğrafyayı bunca zenginliği, önemi ortada dururken rahat bırakırlar mı bilmiyorum ama Araplar, Türkler, Farslar, Kürtler ve diğerleri bir araya gelir, oturur konuşurlarsa niçin barışı tesis edemesinler? Bu coğrafyanın aydınları ne zaman biz niçin kendi sorunlarımızı kendimiz çözmüyoruz diye sorarlarsa barışa yaklaşırlar. Ama bu barıştan önce büyük bir savaş olur bu topraklarda; emperyalist güçleri kovmak için, bölgenin zenginliklerini yağmalayanları söküp atmak için. Gerisinin kolay olacağını düşünüyorum, çünkü bu topraklarda çoğulcu ve paylaşımcı bir tarihi miras var, böyle bir gelenek mevcut.

D.M: Siyasal İslam nedir? Türkiye'de ve dünyada nasıl bir gelişme göstermiştir? İdeolojik referanslarını hangi kaynaklardan alır ve dinamikleri hangi toplumsal olgulara dayandırmaktadır?

M.B: Büyük soru; bu soruya bir röportajda nereden başlayıp nasıl bir cevap verilir, bilemiyorum. Hangisini konuşacağız; Batı'nın, ABD'nin, emperyalizme karşı olan, İsrail devletinin işgalciliğini ve yayılmacılığını reddeden, Müslümanlığın içinden gelen her şeye siyasal İslam demelerini mi konuşacağız yoksa bölgenin sorunlarına, toplumsal sorunlara İslam'ın içinden cevap arayan siyasi hareketleri mi konuşacağız? Muhammed Abduh ve Cemalettin Afgani ile başlayıp sonra Hasan el Benna ve Seyyid Kutup'larla devam eden, İran İslam Devrimi ile iktidar olan ve modern uygarlığa karşı İslam'ın temel kaynaklarından damıtılan alternatif bir medeniyet arayışının adı olan İslamcılık, dünyanın farklı bölgelerinden farklı dinamiklerle yol alıyor. Benim kanımca, henüz modern uygarlığa tutarlı bir cevap oluşturulmuş değildir. Bunun nedeni; çıkıştaki bir önemli yanlışlıktır; Afgani'nin formüle ettiği "Dini, yaşam tarzını, kültürü koruyarak düşmanın silahı olan fenni/teknolojiyi almalıyız" anlayışı İslamcılığı ya da siyasal İslam'ı bir yenilgi ideolojisi, tepki çıkışı haline getirmektedir. Kaldı ki, modern uygarlığı yapan bizzat fenin/teknolojinin kendisi olduğu için üretilen modern uygarlığın bir başka versiyonu olmuştur; dolayısıyla Batı uygarlığının taşıdığı tüm sorunları başka renklerle de olsa içinde taşımıştır. Her şeye rağmen İslamcılık, hala Batı'nın güç uygarlığına, emperyalizme itiraz etmeye devem etmektedir; dünyanın her yerinde ABD işgallerine, emperyalizmin saldırına karşı verilen direnişler Müslümanlardan gelmektedir; İslam, tüm sorunlarına rağmen hala modern uygarlığa meydan okumaya devam etmektedir, hala tehdittir.

D.M: Bugün dünyada siyasal İslam'ın geldiği nokta nedir? Türkiye'deki İslamcı hareketlerin diğer hareketlerle bağı ve ilişkisi hakkında ne söylenebilir?

M.B: Benim kanaatim odur ki; İslamcılar iki gruba ayrıldılar; bir grup Türkiye'de ve birçok İslam ülkesinde iktidarda olmak, nimetlerden faydalanmak kaydıyla Batı ile/ABD ile uzlaştı, neo-liberal ekonomik politikaların taşıyıcıları oldu. Bunlar, artık yeni ve alternatif bir şey üretemiyorlar. Burada Müslümanlık sadece bir şekil oldu; şekille yetinen bu grup artık Batı uygarlığını, emperyalizmin bu yeni tarzını sorgulamıyor. Ama ikinci bir grup başta kendi geçmişini olmak üzere her şeyi yeniden sorgulamaya başladı, artık "dini/kültürü koruyarak düşmanın silahını alma" anlayışını, düşmanın silahını sorguluyor. Kuru bir anti-batıcılığı çoktan aştılar, esas sorunun dünyaya bakışta olduğunu gördüler, küresel bir cevabın peşine düştüler ve birici gruptan kendilerini toplumsal adalet ve özgürlük talebi üzerinden ayırdılar. Böyle olunca eşitlik, özgürlük ve toplumsal adalet talebi üzerinden bu talebin taşıyıcısı olan herkesle ilişkiye geçebiliyorlar. Sömürüye, kula kulluğa, adaletsizliğe, imtiyazlara karşı olmak, insanların eşitliğini, özgürlüğünü savunma noktasında ittifaklar yapabiliyorlar; daha evrensel cümleler kurabiliyorlar.

Dört ülkeye dağılmış olan Kürtlerin ulus olarak bu bölgede nasıl yaşamaya devam edeceklerine karar vermek, bunun yolunu bulmak gerekiyor

D.M: Son olarak AKP ve siyasal İslam denklemi üzerinde ne düşünüyorsunuz?

M.B: Doğru, AKP İslamcı geçmişten gelen insanların kurduğu bir partidir, 10 yıldır da Türkiye'yi yönetiyor. Siyasal olarak yaptığı şey; Türkiye'deki vesayet sistemini ele geçirmekten başka bir şey değil. 12 Eylül'ün anayasası, yasaları ve kurumları yerinde duruyor. AKP, 12 Eylül sistemini olduğu gibi korumuş, onun vesayet kurumlarını ele geçirmekle yetinmiştir. O nedenle ortaya çıkan yeni bir siyasal sistem yok, AKP sadece kendine demokrat olmuştur. En önemlisi, onlar da öncekiler gibi devleti birikim aracı olarak görmüşler, adaletin ayağa kaldıracak bir mekanizma olarak değil. AKP'nin İslamcılığı, sadece geçmişin mağduriyetleri üzerinden dindar kitlelerden oy almakla sınırlı kalmıştır. Bırakın hak ve özgürlükler konusunda herkesi kapsayacak adımlar atmayı, dindar insanların taleplerini bile ertelemekte, onları sürekli olarak, dişleri dökülen eski vesayetçilerle korkutarak kendi vesayetini sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. AKP tarzı İslamcılık artık öncelikle Müslümanlar arasında tartışılmakta; İslam'ın eşitlikçi, özgürlükçü ve adaletçi okumaları her yerde konuşulmaktadır.

Ortadoğu'da Yeni Sistem İnşaası Olarak Demokratik Modernite

Ali Fırat

Ortadoğu zihniyet dünyasında moderniteye ilişkin yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Teknik ve bilimsel temeli benimseyip diğer unsurları dışarıda bırakmak ve tamamen benimsemek türündeki bu tartışmalar neyle karşı karşıya olduklarını bilimsel olarak kavramaktan uzaktırlar. Kaldı ki, tercih onlara bağlı değildir. Hegemonya kendilerini sardıkça onunla uzlaşmaktan başka çare bulamazlar. Sağ-sol görüş ayrımı yapılmaksızın, halen oryantalizmi aşan bir görüş, bir zihniyet dünyasına erişilmiş değildir. Kapitalist modernitenin içinde eritilmeyen, uzlaştırılmayan görüş çok azdır. Görüşte başarılamayan elbette yaşamda da başarılamaz.

Nasıl bir Amerika (ABD) ulusu, Avrupa ulusu (AB) varsa, Ortadoğu ulusu da var kılınabilir. Bunun kültürel temeli her iki bloktan daha elverişli ve güçlüdür

Demokratik modernite paradigmasıyla yapısal krizi ve çatışmaları çözümlemek ve olası çözüm olasılıklarını sunmak mümkündür. Tarihsel bütünlük ve ulus-devlet çıkmazının derinleşmesi bu yönlü olasılıkların gerçekleşme şansını gittikçe daha çok arttırmaktadır.

1- Ortadoğu jeokültürünün ulus-devlet parçalayıcılığıyla derinliğine çelişki içinde olması bütünlük, entegrasyon eğilimlerine güç vermektedir. Bölge, kendi tarihinin hiçbir döneminde ulus-devletler dönemindeki kadar bir parçalanmışlığı yaşamamıştır. Yaşanan parçalanmışlıklar dahi iktidar boyutlarında kalmış, kültürel yaşamı fazla etkilememiştir. Etnik ve dinsel farklılıkların binlerce yıl iç içe yaşayabilmeleri jeo-kültürün bütünselliğiyle ilgilidir, hatta iktidarla ilgili hegemonik yükselişler bile hep bölge çapında gelişmiştir. Tarihin kaydettiği ilk hegemon olan Akad Kralı Sargon'dan en son Osmanlı hegemonyacılığına kadar iktidar olarak da bütünlük ağır basan yön olmuştur. Her yükselen yeni güç hızla bölgesel olmuştur. İster sınıf ve devlet temelli uygarlıklar, ister etnisite, din ve mezhep boyutunu aşamamış demokratik uygarlıklar olsun, hepsi bölgesel kültür olarak yaşamış ve iz bırakmışlardır. Bir Japonya, Çin, Hint, hatta Britanya gibi ucu kapalı bir uygar kimlik Ortadoğu jeokültüründe yaşanmamıştır. Şüphesiz benzer jeokültürler Afrika ve Lâtin Amerika için de söz konusu olmakla birlikte, Ortadoğu'daki kadar gelişmiş merkezî uygarlık düzeyinde değildir. Kapitalist modernite unsurları bölgenin tarihsel olan her iki jeokültür eğilimiyle çelişki ve çatışma yaşamaktadır. Ortadoğu ve sorunlarının çok tartışılıp da bir türlü çözümlenememesi bu derin çelişkilerle bağlantılıdır.

Demokratik modernitenin temel unsurları olan ekonomik, ekolojik, ahlâkî ve politik toplum bölge jeokültürünü esas almaktadır. Herhangi bir parçalayıcı unsur dayatmamaktadır. Tersine var olan parçalayıcı unsurların alternatiflerini oluşturmaktadır.

Demokratik modernite ulus anlayışında esnektir. Dil, etnisite, din ve devlet esaslı olmayan ulusal inşa perspektifi bünyesinde çok dilli, etnisiteli, dinli, mezhepli ve siyasî oluşumlu unsurları bütünleştirerek muazzam çözümleyici bir rol oynar. Devlet, dil, din, mezhep, etnisite temelli ulus anlayışlarına karşı demokratik modernitenin bu çok unsurlu bütünsel ulus anlayışı Ortadoğu jeokültüründe ihtiyaç duyulan barış ve kardeşliğe gerekli olan temeli güçlü bir biçimde sağlamaktadır. Denilebilir ki, üç büyük tek tanrılı dinden her tür farklı dil, etnisite ve siyasal oluşumlardan müteşekkil bir büyük bölge milleti, yani Ortadoğu ulusu bile oluşturulabilir. Nasıl bir Amerika (ABD) ulusu, Avrupa ulusu (AB) varsa, Ortadoğu ulusu da var kılına-

bilir. Bunun kültürel temeli her iki bloktan daha elverişli ve güçlüdür. Azınlık-çoğunluk, büyük uluslardaki (Arap, Türk, Kürt, Fars) parçalanmışlık, küçük sayılı uluslardaki tecritlik (Ermeni, Yahudi, Süryanî, Kafkaslar) sorunları böylesi büyük ve açık uçlu, esnek ulus anlayışı içinde ideale yakın çözümlere kavuşturulabilir.

Demokratik ulus paradigmasının ulus-devletteki homojenleştirici, çatışmalı, milliyetçi, cinsiyetçi, dinci ve pozitivist zihniyetlerle birlikte iktidarcı ve sömürücü tekellerin yol açtığı derin çıkmaz ve çatışmaları ortadan kaldırabilecek nitelikte ve kapasitede olduğu gayet açıktır.

Demokratik modernitenin ekonomik ve ekolojik unsuru, kapitalizmin ve endüstriyalizmin dayattığı ekonomiyi ve çevreyi sadece krizlere uğratmakla kalmayan, ulus-devlet temelinde parçalayan ve böylece muazzam verim düşüklüğünde önemli bir etken olan olumsuzluklarını gidermekle kalmaz, aynı zamanda ekonomik ve ekolojik toplumun ihtiyaç duyduğu bütünselliği sağlayarak azamî verimliliğe imkân tanıyan ve çevreye en az zarar veren çerçeveyi de sunar. Tarım-su-enerji komünleri etrafında geliştirilecek her tür ekonomik ve ekolojik komünal birlikler, ekonomik ve ekolojik toplumun ihtiyaç duyduğu ve tarihsel kültürün dayattığı dayanışmaya imkân veren, işsizliği önleyen, çalışmayı özgürleşme sayan ve verimliliğe yol açan düzeni mümkün kılar.

Mevcut cumhuriyetler ulus-devlet niteliğini başlangıçta korusalar da, süreç içinde esnek, ucu açık ulus-devlet kimliklerine dönüşerek demokratik birliğe doğru adım atabilirler

Demokratik modernitenin ahlâkî ve politik toplum unsurları, hukuk ve iktidar fetişizmi yaratan ulus-devletçi hegemonyayı aşarak demokratik toplumun gelişimine yol açar. Bölgenin jeopolitikasını parçalayan, kısırlaştıran, ucu kapalı ve katı kimlikli iktidar tekelciliği yerine, bölge ve hatta dünya çapında ucu açık, esnek ve demokratik siyaset anlayışıyla şiddetle ihtiyaç duyulan olanca farklılığı içindeki bütünselliği ve kardeşliği mümkün kılar. Tarihsel-toplumsal kültürün bütünlüğü üzerinde demokratik toplumu gerçekleştirir.

2- Bu ana çözümlemeler temelinde demokratik ulusların bütünlüğüne ilişkin somut öneriler sunulabilir:

Kapitalist modernitenin yol açtığı sorunlara çözüm için yakın geçmişte geliştirilen Bağdat Paktı, CENTO, RCD türü ulus-devlet birliklerinin, bünyesel nedenleri dolayısıyla çözümleyici ve uzun ömürlü olmadıkları bilinmektedir. Halen yaşatılmak istenen Arap Birliği, İKÖ (İslâm Konferansı Örgütü) gibi örgütlerin bölgenin hiçbir önemli sorununa çözüm getiremedikleri ve etkisiz kaldıkları, yine ulus-devlet niteliklerinden ötürü anlaşılır bir husustur. Kaldı ki, bölgenin her ulus-devleti kendine özgü bir kapitalist hegemonik merkeze bağlıdır. Bağlı oldukları merkezin denetimi dışına çıkacak kapasiteden yoksundur. Toplantı üstüne toplantı, zirve üstüne zirve yapmalarına rağmen, çözümsüz ve etkisiz olmaktan kurtulamamaları bu gerçeklikle bağlantılıdır.

Demokratik modernitenin bölgenin politik bütünlüğüne ilişkin çözüm gücü, temel aldığı unsurların çözümleyici kapasiteleriyle bağlantılıdır. Politik bütünlüğün önüne dikilebilecek bir iç engelleyici unsur yoktur. Tersine, tüm ekonomik, ekolojik, ahlâkî ve politik unsurlar politik bütünlük çerçevesinde en arzuladıkları demokratik toplumu inşa edebilirler. Kapitalist modernitenin dıştan kaynaklı hegemonik müdahalelerine karşılık, politik bütünlük içindeki tüm bölge toplumsal güçleri rahatlıkla ve başarıyla karşılık verip sorunlarını çözümleyebilir.

Dolayısıyla Ortadoğu Demokratik Komünü, her alandaki komünler komünü siyasî oluşumu olarak önerilebilir. Ulus-devletçi zihniyetin kıskacındaki Irak, İsrail-Filistin, Afganistan sorunlarına çözüm elbette sorunun bizzat kaynağı olan bir zihniyetle çözümlenemez. Bölgenin tümünde yaşanan siyasal-toplumsal sorunlara sorun kaynaklı zihniyetler ve yaklaşımlarının son iki yüz yıllık tahribatları ve kaybettirdikleri yeterince ders vericidir. Hem lâikinin hem de dincisinin çözüm geliştirmek şurada kalsın, çözümsüzlüğü derinleştirmekten öteye rol oynamadıkları yeterince açığa çıkmıştır.

Ortadoğu jeokültürü, jeopolitikasına yansıtılmak durumundadır. Bunun için en uygun çerçevenin, demokratik komünal ve konfederatif (Devlet konfederalizminden ve federasyonundan bahsetmiyorum) olacağı açıktır, çünkü ne kadar farklı birlik veya komün varsa, hepsine ana komün veya konfederasyon çerçevesinde yer vardır. Ulus-devletin bu yaklaşım çerçevesinde ne kadar kusurlu ve dışlayıcı olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır. Lâfta çok 'bağımsızlıkçı' geçinen, özde ise kapitalist hegemonik merkezlere bin bir bağla bağlı olan ulus-devletçi engellere takılmadan yürümeyi bilmek önem taşır. Bölgenin her alanında geliştirilecek siyasî oluşumlara, ekolojik ve ekonomik komünlere, demokratik sivil topluluklara ucu kapalı ve katı kimlik sıfatını asla takmadan, bağımsızlık taslamadan, evrensel-tikel ana felsefî ilkeyi esas alarak, basitten karmaşığa doğru çok geniş ağlara ve yapılanmalara gitmek son derece mümkün ve gereklidir.

Olası politik bütünlük merkezlerinden birisi, Dicle-Fırat Tarım-Su-Enerji Komünü'yle bağlantılı olarak, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'ni, Suriye Arap Cum-

huriyeti'ni (Büyük Suriye, Lübnan, Ürdün, Filistin-İsrail dâhil) ve Irak Federal Cumhuriyeti'ni süreç içinde yıkma temelinde değil, reformlarla dönüştürerek inşa edilebilir. Mevcut cumhuriyetler ulus-devlet niteliğini başlangıçta korusalar da, süreç içinde esnek, ucu açık ulus-devlet kimliklerine dönüşerek demokratik birliğe doğru adım atabilirler. Ortaya çıkacak siyasî oluşum ABD ve AB'den de daha ileri bir demokrasiye açık olmak durumundadır. Komünal demokratik unsurların ağır basacak olmasından ötürü böyle olacaktır. İçerisinde bölgenin mozaiği durumunda olan bütün kimlikler yer alabilir. Öncelikle bu kimlikler demokratik ulus birimleri olarak inşa edilebilir. Böylesi inşa ulus-devletin içerdiği ucu kapalı, katı, tek dilli, tek etnisiteli milliyetçiliğinden kaynaklı çatışma riskini asgarîye indirebilecektir. Tarihte de binlerce yıl sürüp gelen iç içe yaşam gerçekliğini yenileyebilecektir.

Bölgenin kadim kültürlü halkları olan Arap, Kürt, Ermeni, Yahudi, Asurî (Süryanî-Keldani), Türk, Türkmen, Kafkas kökenliler, Fars bazı etnisiteler (aşiret ve kabileler) demokratik ulus kimlikli olarak inşa edildiklerinde hem tarihsel kültür benzerliğine uygun karşılık vermiş, hem de kapitalist modernitenin ulus-devlet aracılığıyla körüklediği böl-yönet çıkmazından, çatışma ve savaşlarından kurtulmuş olacaklar. Açık uçlu ve esnek kimlikli olmaya özen gösterdiklerinden, aralarında çok zengin ve verimli bütünlükler, dolayısıyla kardeşlikler geliştirebilecekler. Tarihte örneklerine çokça rastlandığı gibi, dinsel kimlikler için de aynı yaklaşım geçerlidir. Ezici çoğunluğu ortak bir teolojik inanca dayalı olduğu için, bütünlük daha da kolay gelişebilir. İbrahimî dinler olarak Musevîlik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık tüm mezhep ve tarikatlarıyla tarihte çokça yaşandığı gibi aynı ucu açık, esnek dinsel kimlik anlayışıyla birbirlerine yaklaşıp verimli sentezlere yol açabilecekler. Oluşturulacak siyasal bütünlük içinde çok dillilik ve kimlik armaları, ortak vatan ve ortak ulus bağlamında sorun teşkil etmez. Kentlilik, yerellik, bölgesellik tarihsel kültürel özelliklerine uygun kimlik olarak demokratik birim niteliğinde inşa edileceğinden, var olan farklılıklar için ideal sinerji mekânları olarak anlam kazanacaktır. Tüm bu kimliklerin ahlâkî ve politik niteliği esas olacaktır. Hukuk ahlâk ve politikanın hizmetinde olacaktır; ahlâk ve politikanın yerini tutmayacaktır.

Bölgenin çekim merkezi olarak geliştirilecek Demokratik Konfederalizm (Federasyon, demokratik birlik, vb. unvanlar da mümkündür) ekolojik ve ekonomik komünleri esas alacağından (Çünkü toprak-su-enerji başka türlü verimli kılınamaz), kapitalist modernitenin üç mahşeri atlısı olan kapitalist kârcılığın, endüstriciliğin ve ulus-devletçiliğinin yol açtığı yapısal kriz, kaotik durum, çatışma ve savaş ortamlarına karşı en ideal ve tarihsel yanıt niteliğinde olacaktır.

Kürdistan'ın jeokültürü ve jeopolitikası (Arap, Türk ve Farsların ortasında yer alması, tüm kültürlerin kesişme noktası olması) bu tür bir siyasal bütünlüğü âdeta zorunlu kılmaktadır. Kapitalist modernite döneminde Britanya'nın Hindistan ve Ortadoğu üzerinde yürüttüğü hegemonik politikaları açısından Kürdistan sürekli çözümsüz bir ülke konumunda tutularak bölgesel denetim aracı kılınmak istenmiştir. Böylelikle Arap, Türk ve Fars iktidar otoritelerinin denetim altına alınmasında çok elverişli bir kontrol aracına indirgenmiştir. Günümüzde ABD ile birlikte Kuzey Irak denilen Güney Kürdistan'ın küçük bir parçası üzerinde gecikmiş bir ulus-devletçik inşa edilerek (Ermenistan, Yunanistan gibi) aynı rol sürdürülmek istenmektedir.

Tüm kimliklerin ahlâkî ve politik niteliği esas olacaktır. Hukuk, ahlâk ve politikanın hizmetinde olacak; ahlâk ve politikanın yerini tutmayacaktır

Tarih, Kürdistan ve Kürt sorununu âdeta ikinci bir Yahudi sorununa dönüştürmüştür. En azından böylesi bir süreci yaşamaktadır. Şüphesiz bunda bölgedeki kapitalist modernitenin eşitsiz ulus-devlet yaratma politikası belirleyici rol oynamaktadır. Arap, Türk ve Fars ulus-devletçiliği Kürdistan'ın silinmesini ve Kürtlerin kurban edilmesini dayatmaktadır. Böylesi üçlü bir imha kıskacına minimal bir Kürt ulus-devletçiliğiyle karşılık verilemez. Verilse bile sonucu halen yoğunca yaşandığı gibi hep katliam ve soy kırımlarla sonuçlanır. Bu tarihsel paradokstan çıkarılması gereken tarihsel ders, ulus-devlet olmayan demokratik siyasî oluşumlarla, ekolojik ve ekonomik komünlerle başta komşu ulusları olmak üzere tüm bölge halklarını demokratik modernite çözümüne ortak etmektir.

Tarihe kulak kabartıldığında Dicle-Fırat vadilerinde, Verimli Hilâl'de on beş bin yıllık neolitik çağın, beş bin yıllık merkezî uygarlığın, son iki yüz yıllık modernite kültürünün çağrıştırdığı hep bütünlüklü siyasal oluşumlardır. Sümer, Akad, Babil, Guti, Asur, Hurri, Mitanni, Urartu, Hitit, Med, Pers, Helen, Sasani, Bizans, Emevi, Abbasî, Selçuklu, Moğol, Osmanlı adlarındaki merkezî siyasî otoritelerle karşıtları olarak her zaman var olan, aynı veya farklı adlarla oluşan demokratik otoriteler hep bütünlüklü siyasî oluşumlardır. Zaten neolitik çağın anaerkil otoritesi ayrılık bilmez, kölelik tanımaz, eşit, doğal ahlâkî ve politik oluşumların hasıydı. Son iki yüz yılın Avrupa merkezli parçalı ve ça-

tışmalı ulus-devlet provokasyonları bu uzun tarihsel süreç içinde küçük bir ayrıntıdır. Tarihin tekrar ana mecrasında jeokültür ve jeopolitik gerçeğine göre akması, demokratik uygarlık mirası üzerinde geliştirilecek demokratik moderniteyle mümkündür.

Zengin tarihsel mirasın yığdığı sorunlarla güncel kriz, çatışma, katliam ve soykırımlara karşı somutlaştırılması gereken çözümün ilk ortaklaşa adımı, Dicle-Fırat Demokratik Konfederasyonu düşüncesi veya projesi olabilir. Böylesi bir düşünce Arap, Türk, Kürt ve Fars çoğul uluslarıyla azınlık ulus ve kültürleri arasındaki çatışmalı, asimilasyonist süreci tersine çevirip dayanışmacı, komünal demokratik siyasî oluşumlarla barışa, ulus-devlet ötesi ortaklıklara yol açabilir. Dicle-Fırat Demokratik Konfederasyonu projesi bu tarihin mecrası doğrultusunda atılacak en anlamlı ilk adım olacaktır. Hiç kuşku duymuyorum ki, bu proje üzerinde adım adım ve çok yönlü yükseltilecek ekolojik, ekonomik ve demokratik toplum komünleri tarihine ve kültürüne yaraşır Demokratik Ortadoğu Çağı'nın altın değerinde başlangıcını oluşturacaklardır. Demokratik Ortadoğu Çağı hem eski tarihin uyanışı, hem de yeni tarihin özgür yaşamının haykırışı ve sevinci olacaktır.

Ortadoğu gerçekliğine bu ana proje kapsamında bakıldığında, ikinci dereceden bazı projelerden bahsetmek mümkün olacaktır. Tıpkı neolitik ve uygarlık çağında hep olageldiği gibi, Verimli Hilâl'in Mısır ve Kuzey Afrika'ya uzanan batı ucunda, Mısır veya Libya merkezli (Nil Vadi merkezli) Kuzey Afrika Demokratik Konfederasyonu projesi geliştirilebilir. Verimli Hilâl'in doğu ucunda Pencab merkezli Doğu İran, Afganistan, Pakistan (Bu ulus-devlet adları tarihi jeokültür ve jeopolitiğe uygun değildir) Demokratik Konfederasyonu projesi daha da aciliyet kazanmaktadır. Ortadoğu Demokratik Modernitesinde düşünülmesi gereken ikinci bir doğu uçtaki proje, bugünkü Özbekistan merkezli Seyhun ve Ceyhun Vadilerinde geliştirilecek Orta Asya Demokratik Konfederasyonu anlamlı olacaktır. Güney Arabistan'da halen çok güçlü ve canlı yaşanan kabile ve mezhep cemaatleri nedeniyle geliştirilmesi gereken Güney Arabistan Demokratik Konfederasyonu diğer anlamlı bir proje olarak düşünülebilir.

Tüm bu projelerden çıkarılacak büyük bir Ortadoğu Demokratik Modernite Projesi bir ütopya olarak düşünülebilir. Şüphesiz ABD hegemonyasının çizdiği BOP'tan (Büyük Ortadoğu Projesi) daha gerçekçidir. Bir projenin gerçekliğini belirleyen, tarihsel arka plânı ve kültürel temelidir. Neolitik ve uygarlık çağının ana akış istikametine bakıldığında, böylesi bir tarih ve ortak kültürel temelin oluştuğu teslim edilecektir. Ortadoğu kültüründe AB türünde birlikler bir ütopya, proje olmanın berisinde, kriz ve çatışmaların, parçalanmışlıkların ve yabancılaşmanın arayışa zorladığı her alanda adım adım inşa edilmesi gereken evrensel-tikel yaşam gerçekleridir.

Şüphesiz bu projeler şimdilik birer ütopyadır, ama tarihsel ve toplumsal temeli güçlü olan ütopyalardır. Unutmamak gerekir ki, büyük ütopyalar olmadan büyük yaşam pratikleri gerçekleştirilemez. Ortadoğu kültürü insanlığa cennet ve cehennem ütopyasını armağan etmiş, ilk yazılı destan olan Gılgameş Destanı'yla binlerce yıl öncesinden beri ölümsüzlük otunu hep aramış bir kültürdür. Anlıyorum ki, özgür kadınla gerçekleşebilecek yaşamı iktidar hastalığıyla kaybetmiş Gılgameş nesli, hep peşinde olduğu bu yaşamı sadece ölümsüzlük biçiminde değil, gerçek yaşam süreci içinde de bulamayacaktır. Bir şey ancak kaybedildiği yerde bulunabilir. İnsan türünde büyük yaşam volkanı Toros-Zagros eteklerinde, Dicle-Fırat vadilerinde patladı. Büyüleyici yaşam burada doğdu; Kürdistan'da Jin û Jiyan (kadın ve yaşam) olarak gerçekleşti. Bin yıllar içinde yaşam bu sefer hiyerarşi ve devlet iktidarlarında Jin û Jiyan somutunda aynı mekânlarda kaybedildi. Bütün destanların Gılgameş Destanı'nın kopyaları oldukları kanıtlanmıştır. Cennet ve cehennemler hep bu yaşanmış ve kaybedilmiş yaşamlarla ilgilidir. İktidar hastalığı gerçekten yaşamı öldürür. Bunu çok iyi bilerek, Demokratik Ortadoğu Çağı'nın projesi, aynı zamanda yaşamın iktidar hastalığıyla kaybedildiği yerde, iktidar olmayan özgür kadın yaşamının ekolojik ve ekonomik toplumlu olarak keşfedildiği, bulunduğu gerçekliğin projesidir. Her proje aynı zamanda gelecek ütopyasıdır. Demokratik Toplum ve Demokratik Modernite geleceğin gerçekleşmiş -farklılıklar içinde eşitlik ve özgürlük- ütopyasıdır.

Büyük özgür yaşam ütopyası olanlar için, arandığında bölgede örneği çok olan bir yaşam tarzı şartı vardır. O da şudur: Toplumsallığın mümkün kıldığı hakikat için yaşayacaksın. Hakikati buldukça yaşayacaksın. Yaydıkça ahlâkî ve politik toplumu kuracaksın. Bunun için karşına çıkan iç ve dış engellerle doğru mücadele edeceksin. Ortadoğu'da Bilgelik Akademisi hep böyle söyler. Bu söylemle özgürleşen yaşam iradesi hep böyle yapar!

a- Kapitalizme Karşı Demokratik Modernite Çözümünde Ekonomik Toplum

Genelde (evrensel) olduğu gibi kendi özgünlüğü (tikelliği) içinde kapitalizmin Ortadoğu toplumunda tahripkârlığı çok daha ileri uçlarda seyreder. (O) Haçlılar döneminden beri temel toplum ihtiyaçlarına değil, kârı azamîleştiren kaynaklara, usul ve yöntemlere yönelir. Şüphesiz kapitalizmin millisi ve gayri millisinden değil, milliyetçiliğinden bahsetmek daha öğreticidir... Milli

kapitalizm denen olgunun özde en yoğunlaşmış kolektif yabancılık olduğunu derinliğine kavramak gerekir. Kapitalizmin kendisi doku olarak yabancılaşmadır. Milliyetçilik ideolojisiyle kendini ulusal, milli toplum olarak yansıtmak ister. Ulusalcılık, milliyetçilik kavramları genelde tekelciliği, özelde ise kapitalist tekeli maskelemek ve hegemonikleştirmek için icat edilmiş ideolojik araçlardır.

Avrupa kapitalizmini Ortadoğu için bir yenilik olarak düşünmek pek anlamlı değildir. Yeni olan başat fetihçi bir sistem olarak giriş yapmasıdır. Yaklaşık iki yüz yıldır süren bu girişin ilk yüz elli yılı ticaret ve malî kapitalizm temelinde olurken, son döneminde sanayicilik hız kazanmıştır. Batı toplumlarına göre daha yüzeysel bir hâkimiyeti vardır. Geleneksel güç ve sömürü tekelleriyle ittifak içinde hegemonyasını sürdürmektedir. Ortadoğu'da egemen olan Avrupa-ABD merkezli kapitalist hegemonik sistemdir. Ortadoğu'nun uzun uygarlık tarihi, eski toplumun (kabile, aşiret, mezhep toplulukları) güçlü varlığı, Batı merkezli hegemonyacılığın zayıf bir temele dayanmasına yol açmaktadır. Zayıf halka olması bu gerçeklikten ötürüdür.

Ortadoğu Demokratik Modernite Projesi bir ütopya olarak düşünülebilir. Şüphesiz ABD hegemonyasının çizdiği BOP'tan daha gerçekçidir

Kapitalizm karşıtlığını ekonomik toplum olarak belirlememizin önemli sonuçları vardır.

1- Çelişki kapitalizm-sosyalizm arası olarak değil, ekonomik toplum-kapitalizm temelli olarak kavranmak durumundadır. Ekonomik toplum tekelci ittifaktan olumsuz etkilenen tüm toplumsal ekonomik güçleri temel alır. Sosyalist ekonomi modern koşulların ekonomi güçlerini esas alırken, ekonomi toplumu geleneksel ekonomik güçleri de kapsar. Daha da önemlisi, piyasalaşmamış ve doğal, metalaşmamış, geniş kullanım değerli ekonomi de bu kapsam içindedir. Özellikle kadın ve çocuk emeği çok yaygın olup çoğunlukla kullanım değeri üretir. …

2- Toplumsal varlıklar olarak burjuvazi-proletarya çelişkisinin de temel değil, tali bir çelişki olduğunu belirlemiştik. Sosyal çelişki tekelcilerle onların dışındaki tüm toplum arasındadır. Toplumsal eşitlik, özgürlük ve demokratik mücadelenin doğasını kavramak açısından bu ayrım önemlidir. Burjuvazi-proletarya mücadelesinin yapaylığı reel sosyalizmin yüzelli yıllık deneyimiyle açıkça ortaya çıkmıştır. Hizmetçiler (köleleştirilmiş sınıflar) hiçbir zaman efendilerini aşacak ideolojik-pratik güç kazanamazlar. Varlık olarak bu yetenekleri yoktur. Ancak hizmetçiliği reddettikleri zaman yetenek sahibi olabilirler ki, o zaman da hizmetçi sayılamazlar. Modernite döneminde sosyal mücadeleleri doğru kavramak için tekelist dokularla onların dışındakiler ayrımını doğru yapmak, bu temelde mevzilenme, direnme ve toplumsal inşalara girişmek hayatî önem taşır.

3- Yukarıdaki iki ayrım temelinde 'kapitalist topluma' karşı inşa edilecek yeni topluma çeşitli adlar vermek mümkündür. Burada önemli olan ad değil içeriktir. Bu yeni topluma demokratik sosyalist toplum denilebileceği gibi demokratik toplum da iyi bir ad olabilir, hatta anti-kapitalizm anlamında ekonomik toplum da denilebilir. Önemli olan tekelciliğin egemenliğinde olmayan bir ekonomi ve toplumsal inşadır. Ekonomik faaliyeti pazara bağlı olarak gelişen bir meta ekonomisi olarak tanımlamak kısmen doğru olabilir. Meta kategorisine girmeyen muazzam büyüklükte bir kullanım değerleri ekonomisi vardır. İnsan türü yüz binlerce yıl sadece kullanım değeri etrafında bir ekonomi tanımıştır. Asıl toplumsal ekonomiden anlaşılması gereken de bu bölümdür… Pazar ve kullanım değeri olarak ekonomi gerçekçi bir tanıma çok daha yakındır. Tarih öncesi kullanım değeri için ekonomi geçerli tek ölçü iken, pazarda değişim için ekonomi daha çok tarihsel dönemde yaygınlık kazanır. Kapitalist modernitenin toplumsal değerlerin ezici bir çoğunluğunu metalaştırması istismar ve kâr amaçlı olup yeni ama kanserli bir olgudur. Toplumun dağıtılması, sürekli kaotik ve krizli bir hal alması bu gerçeklikten kaynaklanır… Sadece petrol, gaz, su, otomobil benzeri çevreyi yıkan, toplumu savaşa boğan kâr amaçlı alanlarda yürüttüğü faaliyetleri çözümlendiğinde bu gerçeklik daha iyi anlaşılır. Yine toplumun yarısından fazlasını işsiz, mesleksiz, göçer, ailesiz yığınlara dönüştürmesi felâketin büyüklüğünü daha anlaşılır kılar.

O halde anti-kapitalist olmak öncelikle anti-tekelci olmayı gerektirir. Beraberinde demokratik, sosyalist (Bu terimi toplulukçuluk olarak anlamak daha doğrudur) ve eşit-özgür toplumsallığı getirir. …Topluluklar olarak (aile, kabile, mezhep, aşiret, ulus) toplumlar binlerce yıldan beri mevcutturlar. Gerekli olan kapitalist modernite koşullarında bu toplulukların savunmasını demokratik modernite koşullarına uyarlamak, gerektiğinde yeniden inşa etmektir. Demokratik modernite alternatifi kapsamına anti-tekelci, anti-kapitalist demokratik topluluklar toplumunu, ekonomik toplumu, demokratik sosyalist toplumu almaktır. Tekrar belirtelim: Önemli olan isim çokluğu değil, özsel varlığıdır. … Kendini bilim aynasında ve özgür yaşam iradesinde seyretmesi ve yürütmesidir.

Kabile, aşiret topluluklarını hiç küçümsememek gerekir. Toplumlar yaşadıkça böylesi formlar hep var olacaklardır. Günümüzde bile sivil toplum örgütlerini modern aşiret ve kabileler olarak değerlendirmek mümkündür. Geleneksel mezhepleri güncel olarak bilimsel akademi ve enstitüler olarak görmek mümkün ve anlamlıdır. Ulusları sadece ulus-devlet olarak değil, çok dilli, etnisiteli, dinli, vatanlı demokratik toplumlar olarak da inşa etmek ve görmek mümkündür. Ortadoğu'nun bağrında bu geleneksel topluluk biçimlerini kanlı bir kavgaya, çözümsüzlüğe iten genelde tekelcilik, özelde kapitalist tekelciliktir, kapitalist modernitedir. Demokratik modernite kendi kapsamına bu toplulukları geri, yok edilmesi gereken eski formlar olarak değil, tersine demokratikleştirilerek varlıklarından yararlanılması gereken temel toplumsal değerler olarak alır.

Ortadoğu toplumlarında aşiret bünyesinin giderek daralmasından ötürü oluşan ve aşiret, kabile niteliği giderek silinen Arap kavmiyetinden Bedevî halk, Türk kavmiyetinden Türkmen halk, Kürt kavmiyetinden Kurmanc halk demokratikleşmenin ve demokratik toplumun temel harcı durumundadır. Demokratik ideoloji ve politik hareket öncelikle bu kesimleri örgütlemek durumundadır. Demokratik modernitenin temel güçlerindendir. Yine tek tanrılı dinlerin ana mekânı olarak tüm mezhepleri, özellikle azınlık bırakılmış Süryanîleri, Ermenileri, Êzidileri, Alevîleri, Helenleri, Yahudileri bölgenin kültür hazineleri olarak değerlendirip birer enstitü, akademi olarak inşa etmek ve mensuplarına her koşul altında eşit, özgür ve demokratik yaşam koşulları tanıyarak demokratik modernite kapsamında değerlendirmek vazgeçilmez tarihsel toplumsal bir görevdir.

Bölgenin büyük Arap, Türk, Kürt ve Fars ulusal toplumunu milliyetçilik ve ulusalcılık hastalığından uzak tutarak, ulus-devlet kapanından kurtarmaya çalışarak demokratik modernitenin kapsamı dâhilinde özgünlükleri kadar evrensellikleri olan büyük bir uluslar ulusu (ümmetin modern demokratik yenilenmesi) olarak inşa etmek temel (ulus-devlet ötesi) tarihsel toplumsal bir görevdir. İslâm'ı ve ümmetini demokratik modernitenin kapsamında gerçek bir reformdan geçirerek, kanlı, fetihçi ve iktidarcı (saltanat İslâm'ı) istismarından kurtararak ulus-devlet ötesi demokratik, eşit ve özgür bir ümmet olarak yenilemek en kutsal tarihsel toplumsal görevlerdendir.

O halde anti-kapitalist modernite ve dayanağı olan geleneksel uygarlıkçılığa karşı demokratik, özgür ve eşitlikçi değerleri esas alan demokratik modernite ve tarihsel dayanağı olan demokratik uygarlık yaklaşımı, paradigması sadece mümkün değil, toplumsal varlığının özgürlüğünün yaşamsal hakikatidir. Hakikat toplumsal varlığın özgürleşmesinin ifadesi demektir. Somutlaşması için gerekli olan, sosyal bilimin hakikatinde (doğru ifadesinde) bilimsel inşaya yöneliştir. Hiçbir hareket, ideoloji tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de kendi hakikatinde örgütlenip özgür yaşamın vazgeçilmezliğinde yürümedikçe başarılı olamaz…

b- Endüstriyalizme Karşı Ekolojik-Ekonomik Toplum

Endüstriyalizmi dar anlamda teknolojik mantık olarak çözümlemekle yetinmek, kapitalizmi ekonomiye indirgemek gibi temel yanlışlıklara yol açar. Kapitalizmin endüstriyalizme yüklediği işlev genelde ekonomik toplumu, özelde tarım-köy toplumunu çökertmektir. …Ekonomik toplum çözüldükçe, kapitalizmin azamî kâr kanunu işlemeye başlar. Bu ise ulus-devlet tekelciliğiyle iç içe gelişir…

İnsan toplumunun ve ekonomisinin azamî kâr kanununa göre endüstriyalizmin hegemonyasına girmesinin getirdiği çözülüş ve yıkılışın sonuçları son iki yüz yıllık uygulamalarıyla yeterince açığa çıkmış bulunmaktadır. Sadece küresel ısınmanın yol açtığı yıkımın kendi başına her geçen yıl mahşeri yakınlaştırdığı bilimce de tespit edilebilen bir sonuçtur. …Azamî kâr kanununun sürekliliğini sağlamak hesabına endüstriyalizmi tüm toplumsal dokulara (Toplumsal alanlar, kurumlar da denilebilir) ve ekonomik yaşama uygulamak iktidar şiddetinden daha tehlikelidir.

Endüstriyalizm özünde fizik, kimya ve biyolojinin teorik-pratik ilke ve kurallarını topluma ve özellikle ekonomik yapısına uygulamak anlamını taşır. Bu ise çok farklı olan toplumsal doğanın yadsınmasını beraberinde getirir… Toplumsal doğanın işleyiş kuralları kendine özgüdür. Ahlâkî ve politik olarak işler. Endüstriyalist yaklaşım er geç ahlâkî ve politik işleyişi tasfiye etmek durumundadır. (o nedenle)… Nasıl ki demokratik anayasalar Leviathan'ı (ulus-devlet canavarı) sınırlamak amaçlı iseler, endüstriyalizm canavarını da sınırlayacak olan ekolojidir. Çok iyi bilmek gerekir ki, endüstriyel çağ öncesi, insan türü de dâhil, bütün canlıların yaşamı (içgüdüsel bilinçle yani en keskin duygusal zekâ) ekolojiktir. Ekolojik olmayan canlı tasfiye olmaktan kurtulamaz. Şüphesiz her canlının kendine özgü bir ekolojik zekâsı vardır. Endüstriciliği ekolojik yaşama başkaldırı olarak da değerlendirmek mümkündür. Ekolojiye baş kaldırmak ise kıyamete gidiştir. Dinlerin çok öncesinden haber verdikleri mahşer, özünde toplumların ekolojik olmaktan çıkmasıyla ilgilidir.

Ortadoğu toplumu kendini ekolojik yaşama uyarlamada öncülük rolüne sahiptir. Âdem-Havva, Nuh öyküleri ekolojik felâketi haber vermektedir. Peygamber kültüründe ekolojik yaşam başat rol oynar. Ekolojik

olmaktan çıkmış bir yaşamı mahşer, firavun, nemrut ve lânetlilik sıfatlarıyla değerlendirmeleri halen geçerli olması gereken temel bir toplumsal kuraldır. Bu kurallar olmadan toplumların sürdürülebilirlilikleri tehlikeye girer. Ortadoğu ekonomik toplumunda sınaî tekniğin binlerce yıldan beri kullanılmasına rağmen endüstriyalizme vardırılmaması bölgenin manevî kültürü ve ahlâkî yapısıyla bağlantılıdır. Doğaya baş kaldırmak Tanrıya baş kaldırmakla özdeş sayılmıştır. Batı kültüründe doğaya baş kaldırmak, ona hükmetmek felsefelerinin (Descartes Felsefesi) çıkış ilkesidir. Doğu toplumunda ise uyum temel ilkedir. Doğaya karşı çıkış, hükmetmekten vazgeçmeyiş kapitalist modernitenin yükselişinin özüdür. Gelinen aşama daha şimdiden toplumsal yaşamın her alanda sürdürülemezlik sınırlarına dayanmasıdır. …

Özgür kadınla gerçekleşebilecek yaşamı iktidar hastalığıyla kaybetmiş Gılgameş nesli, peşinde olduğu yaşamı ölümsüzlük biçiminde değil, gerçek yaşam içinde de bulamayacaktır

Emperyalizmin, kapitalist modernite hegemonyacılığının Ortadoğu savaşlarında endüstriyalizm başat rol oynar. Su ve petrol savaşları tipiktir. Su savaşları ilerde yoğunlaştırılacaktır… Köylünün topraktan koparılışını bir savaş olarak anlamak gerekir. Kapitalist modernitenin son iki yüz yıllık fethinin amacı, on beş bin yıldır insanlık ana nehrinin asıl bölümünü oluşturan tarım toplumunun yaşam kültürünü sonlandırmaktır. Kültürel soykırımcılığı bu gerçeklikte aramak gerekir… Uygarlık tarihi tekelcilik savaşları olarak yorumlandığında, kabile ve dinsel cemaatlerin varlığını korumalarının demokratik uygarlığın temel güç formları olarak önemi daha iyi anlaşılacaktır. … Aşiret, mezhep savaşları denilen şeylerin toplumun çarpıtılmış da olsa kendi varlığını, kimliğini savunması anlamına geldiği görülecektir…

Ortadoğu toplumları ve uygarlıkları denince akla gelen iki temel ekolojik öğe, Toros-Zagros dağ silsilesi ile Nil-Fırat-Dicle-Pencab nehir sistemleridir. Bu iki sistemin beslediği toplum şimdi de yaşamlarının en trajik bir döneminden geçmektedir. Milliyetçilik, dincilik, reel-komünizm kendilerini hep kurtarıcı olarak sundular. Ortaya çıkan sonuç, şimdinin geçmişi katbekat arattığıdır. Çözümleme yanlış olunca, sonucun böyle çıkması kaçınılmazdır. Kapitalist moderniteyi ne bütün olarak, ne de 'yapısal süre' olarak kavramanın kenarından bile geçmeyen bu tekelci ideolojiler, sıra endüstriyalizme gelince ortak tanrılarında buluşmuş gibi ona secdeye kapılmaktadır. Cennetin kapısını onun (Seküler tanrının ulus-devletten sonra ikinci büyük sıfatı endüstriyalizmdir) açacağından emin olarak tapınmaktadırlar. Yanlış kurgulanmış hayatın doğru yaşanamayacağını da en çok bu yeni seküler tanrı ümmetinin kaotik durumundan çıkarsayabiliriz.

AB (Avrupa Birliği), 1648'de korkunç mezhep savaşlarından sonra ortaya çıkan kaotik duruma çare olarak düzenlenen Westphalia sisteminin (ulus-devlet dengesinin ilk nüvesi) tam üç yüz yıllık katılaşması sürecinde, tüm insanlık tarihinden daha çok savaşlar ve yıkımlar bilânçosundan çıkardığı derslerin sonucu olarak inşa edilmeye girişilmiştir. Westphalia sistemi nasıl ki mezhepler savaşının antitezi olarak geliştiyse, AB sistemi de Westphalia ulus-devlet sistemindeki katılığını devrimle değil, reformla değiştirmenin antitezi olarak geliştirilmektedir. İkinci Dünya Savaşında doruğa çıkan ve soy kırımla sonuçlanan ulus-devlet faşizminden reformcu çıkışla kurtulma, insan hakları hukuku ve demokratik ulus-devletler topluluğu olarak kendini yeniden inşa etmenin adıdır. Fakat çıkışını yanlış bir temelden başlattığı için amacında derinleşme sağlayamamakta, çok gevşek bir konfederasyonu bile oluşturamamaktadır. Bunun nedeni 'Çelik ve Kömür Birliği' gibi tamamen endüstriyalist bir zihniyetten yola çıkmış olmasıdır. Böylesi bir birlik etrafında insan hakları ve demokratik ulus-devlet kapsamında özgür ve eşit toplum inşa edilemez. Önemli olan, kapitalist modernitenin kendi ana vatanında kendini reformdan geçirme ihtiyacını duymasıdır. … AB dışında hiçbir modernite gücünün kendini reformdan geçirme ihtiyacını ve yeteneğini özsel olarak gösterememesi hegemonyanın katı biçimlenişinden kaynaklanmaktadır. AB'yi izlemekten başka çareleri (sistemin temel sacayaklarına bağlı kaldıkça) yok gibidir.

Dolayısıyla Ortadoğu'da kendini iki yüz yıldır inşa etmeye çalışan kapitalist modernitenin kendisinden bir reformist dönüşüm beklemek gerçekçi gözükmemektedir. Ancak AB ile işbirliği içinde reform olanağı yaşayabilirler. Bu durumda ise bölgenin krizli ve kaotik durumu sürekli derinleşir. Güncel gerçeklik bu yargıyı doğrulamaktadır. Reform için AB sistemini aşmak bu nedenle şarttır. AB türü reformlar için Ortadoğu'nun ne tarihsel akışı ne de güncel toplumsal koşulları elvermektedir. Yeni yollar aranması bu gerçeklikten kaynaklanmaktadır. Defalarca vurguladık: Radikal İslâm, İslâmî Cumhuriyet, cemaat arayışları ne teorik ne de pratik olarak kapitalist moderniteyi aşmak derdinde değildir. Azamî programları İslâmî cilâlı bir kapitalist modernitedir. Yani İslâm'ın ya yeni selefleri ya da Protestanları –Calvinist- olmak, devleti ve toplumu bu temelde ele geçirmek derdindedirler. Lâiklerin seküler

dini olan milliyetçilikle yapmak isteyip de tam başaramadıklarını İslâmî maskeyle tamamlamak istemektedirler. Özleri aynıdır ve kapitalist modernitedir.

Lâikliğin sol kolu olarak reel sosyalizmin zaten modernite karşıtlığı diye bir sorunu yoktur. Tüm başarmak istediği liberal kapitalizm yerine devlet kapitalizmini geçirmektir. Sonuç liberal kapitalizmden daha acımasız, yıkıcı bir modernite inşası oldu.

O halde Ortadoğu'da demokratik modernite antitezini kapitalist moderniteye karşı geliştirmek, her geçen gün derinleşen kriz ve kaotik durumu aşmak için gerekli olasılıkların başında gelmektedir. … Yaşanan somut koşullara ilişkin belirlenebilecek temel slogan "Ya sürekli kriz ve kaos, ya demokratik modernite"dir. AB deneyiminden alınacak önemli bir ders, ekonomik toplum kökenli bir reformcu çıkış halkası yakalamaktır. Buradan alınacak mesafeyle diğer toplumsal ve siyasal inşalar mümkündür. Çelik ve kömürün endüstriyalizmin temel malzemesi olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, ekolojik toplumla çelişkisini daha iyi anlayabiliriz. AB'nin ekolojik topluma erişimini engelleyen yapısal nedeni de budur. Çelik ve kömür üzerine inşa edilen topluluklar anti-ekolojiktir. Demek ki sistemde reform kendi başına yeterli değildir. Eğer amaç ekolojik toplumsa tâbii!

Toplumsallığın mümkün kıldığı hakikat için yaşayacaksın. Hakikati buldukça yaşayacaksın. Yaydıkça ahlâkî ve politik toplumu kuracaksın

Ortadoğu'da demokratik modernitenin güncel, somut bir adımı tarihsel ve toplumsal koşullarına dayalı olarak atıldığında gelişme şansı olabilecektir. Dışarıdan kopyalama elbette tutunamaz. Son iki yüz yılın modernite kopyalamalarının tutunmakta zorlanması bu yargıyı doğrulamaktadır. Neolitik toplumun ve antitezi uygarlığın boy verdiği ekolojik ortam demokratik uygarlığın ve modernitesinin de alanı konumundadır. Nil, Dicle, Fırat ve Pencab nehir vadilerinde gelişen beş bin yıllık merkezî uygarlık alanları günümüzde bölgesel kriz merkezleridir. Son iki yüz yılda kapitalist modernitenin en tutucu ayakları olarak inşa ettirilen ulus-devletler bu krizin temel etkenidir. AB izinde reformlara yetenekleri olmadığından, şiddetli kırılmalarla kriz ve kaotik aralık büyümektedir. ABD-AB sistemin ittifak halindeki hegemonyası olarak yüklenmelerine rağmen çıkış bulmakta zorlanmakta, ulus-devletin yeniden inşası gerçekleşememektedir. Bu durum hem küresel krizi derinleştirmekte ve sürekli kılmakta, hem de tersinden etkilenip kaotik karmaşayı çoğaltmaktadır. Dolayısıyla sistemin yapısal krizi en çok merkezî uygarlığın ana vatanında kalıcılaşmaktadır. Âdeta intikamını almaktadır.

Kendine özgü bir Üçüncü Dünya Savaşının yaşandığı inkâr edilemez. Kapsam ve süre olarak ilk ikisinden daha derin ve uzundur. Bölgede sistemin kendini yenileme potansiyeli ne bulunmakta ne de oluşmaktadır. Gelişen, çürüme ve dağılmadır. Bu koşullar altında Sümer uygarlığının neolitik çağın antitezi olarak gelişmesinden günümüzün kapitalist modernitesine kadar geçen sürenin bastırılan tüm kültürel birikimlerini temel alan demokratik modernitenin kendini öncelikle tezleştirip sonra antitez olarak sisteme yüklenmesi en güçlü çıkış olasılığını teşkil etmektedir.

Tarihin merkezî akışında tez-antitez-sentez döngüsü bir kez daha harekete geçmek durumundadır. Somutlaştırırsak, öncelikle Dicle-Fırat vadilerini paylaşan ve tarihte hep bütünlük halinde yaşamış kültür üzerinde yeniden bütünlüklü bir çıkışa şiddetle ihtiyaç bulunmaktadır. Bugün adına Suriye, Irak ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları denilen yapay çizimlerin Birinci Dünya Savaşının galipleri olan İngiliz ve Fransız hegemonyasından miras kaldığı, tarihsel toplumsal kültürün bu temelde parçalanmasının jeostratejik böl-yönet politikasının gereği olduğu tartışma götürmez. Bu sınırların yapaylığını derinliğine ve bütün sonuçlarıyla kavramadan, tarihin Verimli Hilâl'inde anlamlı kültürel birlikler inşa edilemez. En büyük ahmaklık bu sınırların kutsallığına (en kutsal olmayan, yabancı hegemonyanın en uğursuz çizimleri) inanıp bütünlüklü bir kültürel çıkışa niyet ve akıl edememektir. Kültürel bütünlükten kasıt eşitlik, özgürlük ve demokratik değerler etrafında örülen maddî ve manevî kültürdür. Böylesi bir kültür, milliyetçi olmayan bir ulusallık, dinci olmayan bir dinsellik, cinsiyetçi olmayan bir toplumsallık ve pozitivist olmayan bir bilimsellik zihniyetiyle yorumlanmak ve inşa edilmek durumundadır.

İlk adım olarak Dicle-Fırat Tarım-Su-Enerji Komünü'ne gitmek hem tarihselliğin, hem toplumsallığın bütünsel gelişimine uygun bir yanıt olabilir. Bu birlik sağlandığında tarihsel toplumun mucizeler yarattığını ve tüm kutsallıkların beşikliğini yaptığını bilmekteyiz. Bu komünün ekolojik-ekonomik toplumun gelişiminde yeterli bir temel sağlayacağı ve güçlü bir potansiyel oluşturacağı açıktır. Bu ekonomik komünal modelle birlikte toplumun her alanında benzer komünler geliştirmek mümkündür. İsrail'de uygulanan Kibbutz modeli de gücünü bu komün özelliğinden almaktadır. Tarih boyunca ekonomik yaşam, ağırlıklı olarak komün tarzındadır. Kapitalist liberalizm her ne kadar 'özel girişimcilik' adı altında bireycilik damgasını vursa da, üretim yine ağırlıklı olarak başta fabrikalar

olmak üzere komünal birimler temelinde gerçekleştirilir. Fark bireyci kârcı sistemdedir. Kârcılık aşıldığında veya asgarî düzeye indirildiğinde geriye komünal düzen kalır. Komünal sistem sadece ekonomik alanda değil, tüm toplumsal alanlarda da geçerliliği olan evrensel yapısal özellikler taşır. Komünlerin temel sorunu ahlâkî ve politik olabilmektir. Uygarlık ve kapitalist modernitenin dayattığı bu değerlerden dışlanmayı demokratik moderniteyle aşabilmektir.

Dicle-Fırat havzaları temel ihtiyaçlar olan tarımsal ürünler için gerekli su, enerji ve toprağı fazlasıyla sunmaktadır. Ortadoğu'nun ekolojik ve ekonomik toplumsallığı bu materyaller yeterince sağlanmadan gelişemez. Fakat bu yapısal materyaller yeterli bir zihinsel anlam birikimi oluşmadan yapısal toplumu tek başına oluşturamazlar. Aksi halde reel sosyalist toplumlar gibi kapitalist moderniteye hizmet etmekten ve onun içinde erimekten kurtulamazlar. Zihinsel anlam birikimi için hem tarih, hem de modernitenin demokratik kefesinde oluşmuş birikimin akademik örgütlenmesi sağlam bir başlangıç olabilir. Unutmamak gerekir ki, tarihin ilk akademileri olarak Sümer zigguratları, Nippur, Babil, Nusaybin, Urfa, Bağdat Bilge Evleri uygarlıkların onlarsız edemeyeceği gerçeğinin de ifadesidirler. Demokratik modernite akademiyasız gelişemez. Kapitalist modernitenin kriz içindeki akademik dünyasına alternatif olarak örgütlenmek durumunda olan yeni bilimsel ve anlamsal dünya, ekolojik ve ekonomik toplumun vazgeçilmezidir. Bilimin ideolojik tekel olmaktan ve iktidar aracı olarak kullanılmaktan kurtulması ancak eşit (farkındalıkla birlikte), özgür ve demokratik toplum inşasıyla, bunların iç içe yaşanmasıyla mümkündür. Her eko-topluluk ancak kapitalist moderniteyi aşmış bir bilinç ve örgütlülük olarak inşa edildiğinde anlamlı olabilir. Kapitalizmi, endüstriyalizmi ve ulus-devletçiliği aşan bilinç, örgüt ve eylemsel irade oluşmadan, eko-topluluklar ve ekonomik toplum oluşamaz. Bilim, bilinç ayrı, toplum ayrı anlayışları uygarlık çarpıtmasıdır. Toplumun köleleştirilmesiyle bağlantılıdır.

Özgür ve demokratik toplum ancak kendisi için gerekli anlam bilinciyle yaşanabilir. Her ekonomik birim ekolojik bilinciyle yaşanabilir. Ekolojik bilince dayanmayan ekonomik birimler, yaşamlar kapitalist modernite içinde erimekten ve yaşanmaktan kurtulamazlar. Ekolojik-ekonomik birimleri basit, teknolojiden yoksun birimler olarak düşünmemek gerekir. Gerektiğinde en karmaşık ve gelişkin teknolojiler de ekolojik-ekonomik birim ve birliklerde kullanılabilir, hatta ekolojik-ekonomik birimler ideal teknoloji birimleridir. Teknolojinin en yararlı toplumsal kullanım alanlarıdır. Ortadoğu toplumunda teknolojik devrim en çok ekolojik-ekonomik toplum için gereklidir. Bu anlamda teknolojik devrim anti-endüstriyalisttir. Endüstriyalizmin hizmetindeki teknoloji köleliğe ve yıkıma götürürken, ekonomik ve ekolojik toplumun hizmetindeki teknoloji daha fazla özgür ve demokratik yaşama götürür. Özcesi teknolojiyle ekoloji arasındaki en anlamlı dengeyi demokratik modernite koşulları sağlar. Bunun için ideolojik savaşım moderniteler arası savaşımın vazgeçilmezidir. Bu mücadeleyi başarıyla vermeden, kapitalist modernite karşısında demokratik modernitenin yaşam şansı ve kalıcılığı hep zayıf bir olasılık, umut ve ütopya olarak kalır.

Ortadoğu coğrafyasında neolitik çağdan başlayarak tüm uygarlık çağları boyunca toplumu, maddî ve manevî kültürü besleyen, ekolojik ve ekonomik toplum yaşamıdır. Kapitalist modernite mahşerin üç atlısı olarak sermayeciliğiyle, endüstriciliğiyle ve ulus-devletçiliğiyle bu toplumsal kültürü çiğnemiş, hançerlemiş ve parçalamıştır. Buna karşılık yerine getirilmesi gereken temel görev, demokratik modernitenin demokratik-sosyalist, ekolojik-ekonomik ve ahlâkî-politik üçlü sacayağı üzerinde inşa mücadelesidir.

c- Ulus-Devletçiliğe Karşı Ahlâkî-Politik Toplum

Kapitalist modernite Ortadoğu toplumlarını ulus-devletle sadece güçlü bir kazığa bağlamadı; etkisi Hiroşima'ya atılan atom bombasından onlarca kat daha fazla olan ulus-devletçiklerle bombaladı. Denilebilir ki, binlerce yıldan beri oluşan ortak kültürel değerler son iki yüz yılın ulus-devlet bombardımanıyla paramparça edildi. Hiçbir fizikî silâhın gösteremeyeceği etkinlikte bir dağılma ve parçalanmaya yol açıldı. Ne devletli uygarlık sistemleri olarak, ne karşıtlarınca yaşanan komünal sistemler olarak Ortadoğu toplumları, tarihlerinin hiçbir döneminde kapitalist modernitenin hegemonyası altındaki kadar kimliklerinden ve bütünselliklerinden soyundurulmadılar, parçalanıp birbirlerine ve varoluşlarına karşı yabancılaştırılmadılar. Britanya İmparatorluğu bu en etkili sistemi (gerçek atom bombası) sadece Ortadoğu'da değil, dünyanın her tarafında uygulayarak hegemonyasını sürekli kılabildi. …

Ortadoğu kültüründe ulus-devletçiliğin tarihsel-toplumsal rolünü derinliğine çözümleyip kavramadan hiçbir toplumsal soruna çözüm bulabilmek mümkün değildir. Son iki yüz yıllık ulus-devletçi uygulamaları sadece kapitalist modernitenin hegemonik gücü Britanya İmparatorluğu'nun böl-yönet komploları olarak değerlendirmek olayları ve olguları aşırı basitleştirmek olur. Bu yanlışlığa düşmemeye özen göstermek gerekir. Şüphesiz ulus-devlet komploya çok uygun bir devlet biçimidir. … İçeriği tüm pozitivist propagandaya rağmen en sırlı ve metafizik unsurlarla doludur. …Toplum üzerindeki etkisi daha da karanlıktır. Tüm anti-teolojik idealarına rağmen, en çok teokratik özellikleri taşıyan

devlettir.

Ortadoğu'daki görünümünü çeşitli yönlerden aydınlatmak büyük önem taşır. Aydınlatıldıkça ahlâkî ve politik görevler daha iyi belirlenir.

1- Ulus-devlet tüm bilimsellik idealarına rağmen toplumsal hakikat olarak en zayıf ve olumsuz bir antitedir (varoluşsallık). Esas rolü toplumsal doğanın çok zengin olan zihniyet kodlarını homojenleştirme adı altında tekleştirmedir. Tek dil, tek tarih, tek bayrak, tek millet, tek tip siyaset, tek tip yaşam, tek tip ideoloji, toplumsal doğanın homojenleştirilmesiyle iç içe yürür. Karmaşık ve farklı toplumsal yapılar basitleştirilip tek tipleştirilince, hakikat yerini değeri zayıflatılmış ve olumsuzlaştırılmış siyah-beyaz türünden bir ikileme bırakır. En tutucu, şoven, softaca, faşist görüş denilen dünya bakış açısı bu basit ikilemli yapı üzerinden gelişir. Ulus-devletçi iktidarın bu tek tipleştirici uygulamaları kapitalizmin azamî kâr eğilimi nedeniyledir. Toplumun çok farklı yaşam grupları özgürlüklerini ve onurlarını korudukça azamî kâr eğilimi sürdürülemez. Ancak farklı çıkarlara dayalı tüm yaşam alanları tek tip ulusal hâkimiyet altında eritildikçe, toplumda iki sınıflı bir kutuplaşmaya (burjuva-proleter) doğru gidilir. Kapitalist kâr süreci bu tip sınıflaştırmayla genelleşir ve gelişir. Tarih boyunca birikmiş maddî ve manevî kültür birikimleri iki sınıflı homojenleştirmeye kurban edilir. Bu gerçek bir kurbanlaştırmadır. Ne kadar farklı dil, düşünce, inanç, ahlâkî ve politik zihniyet ve yapı varsa, hepsi bu kurbanlaştırma kapsamındadır. İki yöntem uygulanır: Fizikî ve kültürel soykırım ile asimilasyon. Asimilâsyon istenilen sonucu sağlamazsa, fiziksel ve kültürel soykırımlar devreye girer. Yöntemler genellikle iç içe uygulanır. …

2- Ulus-devletin teokratik ve teolojik unsurları, üzerinde daha büyük bir önemle durmayı gerektirir. Hegel, ulus-devleti yeryüzüne inmiş tanrı olarak tanımlarken, salt simgesel bir değerlendirme yapmış olmuyor. Ulus-devleti tüm çağlar boyunca tanrı adına biriktirilmiş fikirlerin bir gerçekleşmesi olarak yorumluyor. Bunu anlamak için sadece Fransa Devrimi'ne yol açan fikirler toplamını incelemek yeterlidir. Pozitivistler ulus-devletle egemenliğin tanrıdan alınıp ulusa devredildiğini söylerken ne denli tanrıcılık yaptıklarının farkında değildirler, çünkü egemenliğin kendisinin ne olduğundan habersizler veya doğru açıklanmasını yapmak çıkarlarına uygun düşmüyor. Egemenliğin kendisi tarih boyunca hiyerarşik ve devlet iktidarlarının toplamı olarak tanrı (efendi) adına toplum üzerinde yürütülen tekelci tahakküm ve bu temelde sağlanan artık-ürün ve değerler sömürüsüdür. Tanrısal kaynaklı egemenliğin kendilerini efendi (Rab demektir) kılmış insan kaynaklı olduğu çözümlemeyi gerektirmeyecek kadar açıktır. Kalkıp da Fransız Devrimi ile birlikte "Egemenlik tanrı kaynaklı olmaktan çıkıp ulus kaynaklı oldu" demek sosyal bilim adına en büyük sahtekârlıktır. Pozitivizm bu sahtekârlığın mucididir. …

Ulus ve ulusçuluk teolojisinde önemle göz önünde bulundurulması gereken husus, pozitivist bilimsellik maskesini takıp sanki din ve metafizik değillermiş gibi kendilerini yansıtmalarıdır, hatta din ve metafizik karşıtı olmayı temel kural olarak bellemekle 'bilimcilik' adına dinsel bir soyutlamaya girişmekten çekinmezler. Ulus-devlet hakikatçiliğiyle dinciliği birbirleriyle sıkıca bağlantılıdır. Ortak amaç toplumsal gerçekliğin farklı, çeşitli yaşam biçimlerini eritmek, tasfiye etmek, karartmak ve tarihsizleştirmektir. Zengin hakikat ifadelerini bu temelde zayıflatıp kendi hegemonik sistemini tek meşru hakikat gibi sunmaktır.

3- …Ortadoğu'nun en eski toplumsal gerçeklerinden olan Arap kabile ve dinsel düzenlerine dayatılan yirmiyi aşkın ulus-devletçik sadece ortak kültürel yaşamı bölmekle kalmıyorlar, varlıksal özlerine görülmemiş boyutlarda bir yabancılaşmayı aşılıyorlar… Ulus-devlet temelinde bölünen Arap, en zayıf, çarpıtılmış ve tarihsel-toplumsal hakikatlerden koparılmış Arap'tır. Ne kadar keskin ulus-devletçilik yaparlarsa yapsınlar, sandıkları gibi güçlenmeyip daha da zayıflarlar…

Hiçbir milliyetçilik hakikatle beslenmediğinden güçlenmenin etkeni değildir. Bu en çarpıcı biçimde Hitler pratiğinde yaşanmıştır. Ulus-devlet bakış açısından kutsallık atfedilen sınırlar tamamen uydurma ve küresel hegemonyanın çıkarlarınca belirlenmiştir… Son iki yüz yıldır inşa edilmeye çalışılan bölgedeki bütün sınırlar, vatanlar, milletler, orta sınıf ve bürokrasiler ulus-devlet tanrısallığıyla körelmiş durumdalar… Hâlbuki zihni biraz hakikate açık bir kişi tüm bu gerçeklerin son iki yüz yılın hegemonik çıkarlarını meşrulaştırmaya yönelik fantastik icatlar olduğunu bilir. Türkî ve İranî ulus-devlet inşaları aynı hegemonik çıkarların ürünüdür. Kapitalist modernitenin fetih damgasını taşıdıkları halde, meşruiyet krizlerini aşırı dinci ve milliyetçi ideolojilerle aşmak isterler. Hepsinde lâik ve dini milliyetçilik iç içe geçirilerek ulus-devlet sağlam bir ideolojik zırhla kaplanmaya çalışılır. Azınlık durumunda bırakılan tarihsel kültürler, etnisiteler, din ve mezhepler ulus-devlete karşı varlık-yokluk sorunuyla karşı karşıyalar.

Ortadoğu kültürünün bütünselliği kapitalist modernitenin ulus-devlet parçalayıcılığıyla köklü bir çelişki içindedir. Modernite ortak yaşam gerçekliklerine dayatılan demirden kafes rolünü oynamaktadır. Şiddetin sürekli gündemde olması bu gerçeği doğrulamaktadır.

Demokratik modernitenin çözümleme ve çözme gücü ulus-devlet karşısında çok daha nettir… Toplumsal gerçeklikler hiçbir dönem tarihsiz olmadıkları gibi hakikatsiz de değildir. Ortadoğu'nun tarihsel bütünlük

taşıyan toplumsal kültürüne dayatılan ulus-devlet hegemonyacılığın(ın) antitezi ahlâkî ve politik toplumdur.

a- Ulus-devlet ahlâkî ve politik toplumun inkârı olarak gerçekleşir. Ahlâk yerine ulusal hukuk denilen güç kurallarını ikame eder. Hukuk biçimindeki güç düzenlemeleri azamî gelişmesini ulus-devlet çerçevesinde yaşar. Politik toplum yerine ise katı bürokratik idareyi hâkim kılar. Politik toplumun inkârı somut olarak demokratik sistemin işlemeyişinde kendini gösterir. Her ne kadar parlâmento ve seçimler söz konusu edilse de, geçerli olan bürokratik oligarşinin idarî yapılanmasının yazılı olmayan anayasasıdır. Toplumun kılcal damarlarına kadar yayılan ulus-devlet iktidarı kendini hukukî kılıf altında kamu idaresi olarak sunar. Seçim ve parlâmento bu idarenin meşruiyet cilâsı rolü oynamaktan öteye pek anlam ifade etmez. Toplum, halk ve ulus ulus-devletle özdeş kılınır. Kapitalist modernitenin evrensel kıldığı bu hegemonik gerçekliği karşısında ahlâkî ve politik toplumu savunmaktan başka çözüm yolu yoktur.

Toplumsal doğalar öz olarak ahlaki ve politiktir. Ahlaksız ve politikasız toplum ve birey düşünülemez

Toplumsal doğalar öz olarak ahlâkî ve politiktir. Ahlâksız ve politikasız toplum ve birey düşünülemez. Toplum ahlâksız ve politikasız kılınmaya zorlanabilir. Ahlâkî ve politik yetenek kötürümleştirilip rolünü oynayamayacak denli zayıf kılınabilir, ama asla yok edilemezler, yok edilmeleri ancak toplum olmaktan çıkmalarıyla mümkündür. Ahlâk ve politika toplumsal hakikatin güçlü araçlarıdır. Ahlâk ve politikadan yoksunluk hakikatsizliğe yol açtığı gibi, güçlü ahlâkî ve politik eylemin olduğu alanlarda hakikatin kendini ifade tarzları da güçlü, şeffaf olur. Ahlâkı ve politikayı üst yapı olarak sunmak, Marksistlerin önemli yanılgılarından biridir. Ahlâkî ve politik olmayan hiçbir toplum birimi ve bireyi yoktur. Her toplum birimi ve bireyi hem ahlâkî hem politiktir. Demokrasi ahlâkî ve politik toplumla orantılıdır. Demokrasi ahlâkî ve politik toplumun işleyen halidir. Toplumsal hakikatler kendini azamî olarak demokratik toplum halinde açığa vurur. Hakikatlerin bilim, felsefe ve sanat halinde ifadeleri demokratik toplumla en iyi hallerine kavuşur. Bu belirlemeler ahlâkî ve politik toplumda neden hakikatin azamî ifadelerine kavuştuklarını açıklamaktadır.

Ortadoğu toplumunda hala güçlü olan direniş unsurları ahlâkî ve politik unsurun sanıldığı kadar zayıf olmadığını kanıtlamaktadır. Ahlâksız ve politikasız birim ve bireyler direnemez. Sadece boyun eğmeye alıştırılmışlardır. Aile, kabile, aşiret, mezhep ve ulus boyutlarındaki direniş, göçerlik, varoşçuluk ulus-devletin reddi olduğu kadar demokratik topluma çağrıdır. Ortadoğu kültüründe bu boyutlardaki gelişmeler oryantalizmin kabul ettirmeye çalıştığı gibi gerilik, ortaçağcılık, anarşi olmayıp demokratik modernitenin potansiyel zenginliğini teşkil etmektedir. Toplumsal olguların zenginliğini kırmak, anlam ve hakikat gücünü azaltmak sonucunu doğurur. Kültürel zenginlik ne denli homojenleştirilirse, o denli anlamından ve hakikat olarak ifade edilmesinden yoksunluk yaşanır. Ulus-devletin tek tip vatandaş üretme idareciliği anlam bakımından potansiyelini yitirmiş, ezberlenmiş birkaç dogmadan öteye zihni çalışmayan, resmi törenleri yeni ibadet biçimi olarak algılayan, hakikat açısından içi boşaltılmış bireyciliktir.

Demokratik toplumla işleyişine kavuşan ahlâkî ve politik değerler, tersine olarak anlam zenginliği olan bir potansiyelden hakikat üretir. Sürekli hakikatle beslenen bir toplum ise ideal birey-topluluk dengesinde yaşar.

b- Ulus-devletin pozitivist teolojisine karşılık ahlâkî ve politik toplum bilim-bilgelik anlamında felsefeyi esas alır. Lâiklik ve sekülerlik ilke olarak dinsel dogmalardan pek farklı değildir. Ulus-devlet kılığına girmekle dincilikten kurtulmuş olunmuyor; sadece biçim değiştirilmiş olunuyor. Pozitivist bilimciliğin hızla ürettiği ulus-devlet dogmaları orta çağın dinî dogmalarından daha katıdır. Yol açtığı savaş ve sömürü gerçeği bu hususu açıkça kanıtlar. Çok iyi bilmek gerekir ki, teoloji, kapitalist modernite de dâhil, esas olarak sınıflı-devletli uygarlığın ideolojik meşruiyet aracı olarak inşa edilmiştir. Ahlâkî ve politik toplumdaki bilim-bilgelik unsurlarına karşıt (antitez) olarak gelişir. Ahlâkî ve politik değerler bilim ve bilgeliğe yol açarken, bilim ve bilgelik de ahlâkî ve politik toplumu sürekli besler. Theo (Tanrı) ve logik (akıl) olarak kendini dıştan dayatan toplumsal ifade ise tanrı-kral devletidir. Bunu netçe ifade edememek Batı sosyolojisinin aynı sınıfsal-devletsel özden beslenmesiyle bağlantılıdır. Pozitivist adımıyla teolojiyi en tehlikeli aşamaya taşır. Tanrının dünyevîleşmesinin gökselliğinden bin kat daha fazla sömürü, gözyaşı ve kan ürettiğini kim inkâr edebilir! Özellikle ulus-devlet tanrısının son muhteşem iki yüz yıllık deneyimi gözler önündeyken. Neydi bu tanrının sıfatları? Sınırlar, milletler, bayraklar, marşlar, orta-sınıf ve bürokrasiler ve monolitik yurttaşlar. Bu sıfatlar altında ulus-devlet tanrısı ne yaptı? Tarihte eşi görülmemiş savaşlar ve sömürüler gerçekleştirdi. Demiurg (Mimar Tanrı) olarak dünyada ulus-devlet düzenini kurdu. Böylelikle putçu özellikleri en gelişkin tanrı olduğunu kanıtladı.

Ahlâkî ve politik toplum yaşamak için bu tür tanrı-

sallıklara ihtiyaç duymaz. Bilgeliği teolojiden daha değerli sayar. Hikmet, bilgelik teolojiden değil, bilimsellikten kaynaklanır. Bir nevi sosyolojidir. Ortadoğu toplumunda bütün teolojik dayatmalara rağmen, bilgelik damarları hep var olagelmiştir. Bilgeliği felsefe ve sosyolojinin bütünselliği ve yaşamla iç içe hali olarak değerlendirmek gerekir. Sokrates'e kadar bilgelik temel form iken, daha sonraları geliştirilen ekoller bu geleneği yozlaştırdı. Öğreti ve yaşam kopukluğu oluştu. Bu ise, ahlâkî ve politik toplum için darbe oldu. Bilgelik felsefe olarak devletin hizmetine koşturuldu. Peygamber geleneğinde egemen yan hep bilgelik olmakla birlikte, teolojiye de gittikçe açılım göstermeleri yozlaşmayı beraberinde getirdi. Elçiler, vaizler ve rahipler ne kadar teolojiye saparlarsa, o denli bilgelikten kopar ve ahlâkî-politik toplumdan uzaklaşırlar. Ortadoğu kültüründe bu ikilem arasında yoğun bir mücadele vardır. Bu mücadele özünde devletli uygarlıkla demokratik uygarlık dünyası arasındaki gerilimi yansıtır.

Kabile, aşiret topluluklarını hiç küçümsememek gerekir. Günümüzde bile sivil toplum örgütlerini modern aşiret ve kabileler olarak değerlendirmek mümkündür

Tanrı kavramına içerilmiş kral ve despot dayatmalarına karşı tasavvufla daha belirginleşen toplumsal kimliğin sunumu bilgeliğin asıl işidir. Böylelikle ahlâkî ve politik toplumun savunulması yapılmaktadır. Keramet, hikmet toplumda aranmaktadır. Ortadoğu tarihinin bu tarz yorumu önemlidir. Güncellenmesi demokratik moderniteyi daha anlaşılır kılacaktır.

c- Ahlâkî ve politik toplum, ulusal toplumu inkâr etmiyor. Toplumların sürekli biçim değiştirmeleri doğaları gereğidir. Form çeşitliliği, yaşamın zenginliğidir. Karşı çıkılan, toplumsal formların kapalılığı ve katılığıdır. Tutuculuk esas olarak form kapalılığı ve katılığındaki ısrardır. Özgürlük formların ucu açıklığı ve esnekliğiyle bağlantılıdır. Toplumsal kimlikler ne kadar ucu açık ve esnekse, o denli farklılaşır ve dolayısıyla özgür yaşarlar. Ulus-devletin kimlik anlayışı tekli, ucu kapalı ve katıdır. Faşizm bu kimlik anlayışından kaynaklanır. Toplumsal kimliklerin böyle algılanışı, ulusal toplumun içinde ve dışında sürekli savaş hali olarak yaşanır. Toplumsal kimliklerin ucu açık ve esnek doğası yapay, kapalı ve katı kimlik dayatmalarıyla karşılaştıkça bu tür savaşlar kaçınılmazdır. İster dinsel ister ulusal (Her ikisinde de ucu kapalılık ve katılık kimliklerin temel özelliğidir) savaşlar olsun, bu kimlik çatışmasını ifade ederler. Ortadoğu'nun son iki yüz yılında dinsel ve ulusal kimlikli savaşların yoğun yaşanması kapitalist modernitenin dayatmak istediği kimlik anlayışıyla bağlantılıdır. Kendi hegemonik süzgecinden geçirdiği ulus-devlet kimlikleri özünde merkezî kimliğin uzantıları, ajanları konumundadır. Merkezî kimlik hep ana karargâh gibi çalışır. Kendi sömürge, bağımlı acenteleriyle yakından ilgilenir. Gerektiğinde yeniden düzenler.

Günümüz Ortadoğu'sunda dünya genelinde de olduğu gibi son iki yüz yıllık ulus-devlet kimlikleri yıpranmış ve küreselleşmeyi yoğunlaştırmak isteyen kapitalizmin önünde bir engel konumuna gelmiş bulunmaktadır. Yapısal krizin temelinde ulus-devletin tutucu direnci yatmaktadır. Sistemin kendi içinde yaşadığı baş çelişki budur. Fakat çözüm bulamamaktadır. Afganistan'dan Fas'a, Kafkasya'dan Hint Okyanusu'na kadar ulus-devletçilik ile küresel kapitalizm arasında çelişkiler bir yandan artarken, diğer yandan sıkça yaşanan savaşlara yol açmaktadır. Kapitalizm yayılmasını önemli oranda borçlu olduğu ulus-devleti tam tasfiye edemeyeceğini gayet iyi bilmektedir. Reformdan geçirmek istediklerinde ise sürekli direnişle karşılaşmaktadır. Ulus-devletle çok aşırı palazlanmış kesimler daha rasyonel bir kapitalizme direnmektedirler. Sonuç kriz ve savaşlar olmaktadır. ABD'nin son Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) bu gerçekten kaynaklandığı gibi, neden yürütülemediğini de yine bu gerçeklikten anlayabiliriz. Bölgedeki tıkanma sistemin Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarındaki bunalımından daha derindir. Öyle olduğu içindir ki, bir türlü çözümlenemiyor. Yapısal kriz kavramı da anlamını gerçeğin bu niteliğinden almaktadır.

O halde Ortadoğu, gerek tarihsel-toplumsal kültürün bütünlüksel gelişiminden, gerekse kapitalist modernitenin iç çelişkilerinden yansısın, kapalı ve katı ulus-devlet kimliği aşılmadan, hiçbir soruna anlamlı bir çözüm bulma olasılığına sahip değildir. Irak'ta ve Afganistan'da ulus-devletin yeniden inşası için gösterilen tüm çabalar boşa gitmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında yıkılmış Avrupa için ABD tarafından verilmiş sınırlı bir yardım (Marshall Yardımı) yeniden inşaları için yeterli olduğu halde, Irak çapında küçük bir mekân için katbekat daha fazla destek sunulmasına rağmen yeniden inşa gerçekleşemiyor. Irak'ta olup bitenler aslında tüm bölge gerçeklerini yansıtmaktadır. O da kapitalist modernitenin her üç sacayağı üzerinde de iflâsını ve krizini haber vermektedir. Sonuç olarak Ortadoğu, sahip olduğu onca ulus-devleti, endüstriyalizmi ve kapitalizmiyle ancak kriz ve savaş üretir.

Fakat tekrar belirtilmeli ki, yaşanan kriz ve savaşlar sadece iki yüz yıllık kapitalist modernitenin değil, aynı zamanda beş bin yıllık sınıflı-devletli uygarlığın da yapısal krizi ve savaşlarıdır. Olası çözümler bu gerçekliği esas almak durumundadır.

Kapitalist Modernitenin Hegemonik Saldırısı ve Ortadoğu Krizinden Çıkış

Nasrullah Kuran

"Onbeşbin yıllık analık yap, insanlık için gerekli her şeyi yaşat, sonra en çaresiz ve kul durumuna düş! İlk tanrıçaların doğduğu memleket ol, insanlık için gerekli her şeyi hem yaşat ve doğurt, hem de bir bez parçası gibi kullanılıp bir köşeye atıl! Tüm tanrıları ve büyüklükleri yaşat, sonra hepsinin en çaresiz kulu ol! Tüm insanlığı doğurmanın zanaatlarını yaşat, sonra aç kal! Her tarafı barınaklı kıl, sonra barınacak yurdun olmasın! Herkesi aydınlatan bir mum ol! Sonra karanlıklardan kurtulma! Herkese ses ol, müzik ve şiiri yaşat, sonra dilsizlere sağırlara dön! Herkes için bilimi, tekniği ve saygıyı yaşat sonra en cahili ve çaresizi kal! Herkese sarayı, hanı yaşat, sonra yerleşecek bir avuç yere muhtaç ol! Ortadoğu uygarlığı işte bu büyük ve çok dogmatik çelişkinin adıdır. Aşkların neden yakıp kül ettiği, bu çelişkilerde gizlidir. Bu kadar değerle büyü, sonra cüceleş! Bunu ancak yanma temizler ilk tanrı ve tanrıça kavuşmasını yaşat, sonra en aşağılık dilenci durumuna düşmüş kadın ve erkeği ol! Bunu ancak yanma, yakılma temizler" A.Öcalan

Ortadoğu, tarihsel olarak büyük ve dramatik çelişkiye sahip olma özelliğini sürdürüyor. Akaların Troya'ya son saldırısından İskender'le başlayan Helenizm sürecine, Haçlı saldırılarından günümüz Irak ve Suriye müdahalesine kadar uzanan geniş yelpazede farklı biçimlerde de olsa tarih bir nevi kendini hep tekrarladı. Ortadoğu, hegemonik saldırıların her zaman hedefi ve mekânı oldu. Çelişkisini büyük ve dramatik kılan da her saldırısının sonucunda yeni bir değer yitimine uğramasıydı. Dünün uygarlık yaratıcısı bugünün hegemonu tarafından yok oluşun sınırlarına sürüklenmek isteniyor.

Batı merkezli tarih anlayışının maskesinin düşürülmesi ve imalata dayalı gerçek yüzünün açığa vurularak deşifre edilmesi, Doğu-Ortadoğu'ya ilişkin hakikatin üzerindeki örtüden sıyrılarak yeniden gün yüzüne çıkmasına, ışımasına yol açtı. Hegel'in "Batı'nın üstün ruhu, gelişen özgünlüğü, Doğu'nun geri kalmış ruhu ise durağan ve değişmez despotizmi demektir." Ve bu yanılgının etkisinde kalarak "ilerlemeci Batı/durağan Doğu" ikilisini üreten Marks'ın "batı, tarihsel gelişimin muzaffer taşıyıcısı, doğu ise onun pasif alıcısı" kestirimini bilmeyenimiz yok gibidir. Bu çıkarsamanın değişik bir versiyonu ise "pasif Doğulu nesne" ve "aktif Avrupalı özne" iddiasıdır. Sistemlerin kendilerini önce zihinlerde inşa etme özelliği, kapitalist hegemonyanın da başvurduğu temel bir yöntemdir. Kapitalizm ideolojik bombardıman yoluyla bunu Ortadoğu'ya da yaymak istemiştir. Bu temelde oryantalizm, yukarıda ifadelendirdiğimiz yanılsamaları yaşatan vurucu güç olarak kapitalizmin geliştirdiği ideolojik hegemonyada belirleyici bir yere sahiptir. Günümüzde de aydınlanmamış, kendi öz varlığının bilinciyle buluşmamış toplumsallıklar üzerinde etkili bir düşünce olarak etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Ortadoğu'nun son iki yüzyılı, bu ideolojik hegemonyanın yaşattığı katkı ortamında kapitalizmin fetih hareketleriyle geçmiştir.

Bugün Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler, kapitalizmin zihinsel dünyasının yapı taşı olan oryantalizmin oynadığı rolün ve yaşattığı yanılsamaların sınırlarına gelip dayandığını göstermektedir. Bir nevi oryantalizm aldatmacası ömrünü tamamlamıştır. Görülmüştür ki, ne Ortadoğu durağan ve değişmez bir nesne ve ne de Batı sürekli ilerleyen muzaffer aktif bir öznedir. Aksine, Gücünü ilk uygarlıksal çıkışa ev sahipliği yapmasından alan Ortadoğu'da, hiçbir dış müdahale uzun sürede başarılı olamamış, kendini kalıcılaştıramamıştır. Dış müdahale sürekli dirençle karşılaşmış ve boşa çıkartılmıştır. Bu nedenle "kapitalist sistem, Amerika kıta kültüründen pasifik-Avustralya, oradan Hint, Çin ve Japon kültürüne, Afrika'dan Rusya-Güney Sibirya kültürlerine kadar yayılma yeteneği göstermiştir. Bir nevi kültürler ve uygar-

lıklar savaşını kazanmıştır. Fakat Ortadoğu'da 1800'lerden beri çok sayıda girişimine rağmen sistemin fethi söz konusu değildir… Zorlanmaların temel nedeni açık ki bu toplumsal dokudan kaynaklanmaktadır."

Tam bir sistemsel fethin gerçekleşmesine imkân tanımayan toplumsal dokuya rağmen, Ortadoğu kültürü, egemenlerinin eliyle kapitalist hegemonyanın etki alanına girmekten ve bu nedenle büyük felaketler yaşamaktan kurtulamamıştır. Kapitalist hegemonyadan asıl darbeleri de bu iktidar bloklarının İslamcılık ve milliyetçilik adı altında yürüttükleri, esasında ise oryantalist ideolojinin birer varyantı olmaktan öteye gidemeyen ve kapitalist hegemonyayı geliştirmeye yarayan çatışmalardan aldılar. Ortadoğu'nun hakim iktidar aygıtlarının oryantalist karakteri, Ortadoğu kültürünün darbeler almasında ve bölgenin savaşlarla sürekli kaos halinde tutulmasında başlıca etkeni oluşturmaktadır. Ortadoğu kültürünü parçalayarak küçük ulus-devletlere bölen, ekonomik ve ideolojik olarak tekeline alan kapitalist modernite, bugün yine kendi yetiştirmesi olan iktidar bloklarına yönelerek küresel hâkimiyeti önünde engel oluşturmaya başlayan bu güçleri devreden çıkarmaya ve bölgede yeni bir düzenlemeye gitmeyi hedeflemektedir. Kapitalist modernitenin iktidar bloklarıyla içerisine girdiği kapışmanın her ne kadar faturası halklara çıkarılsa da, bu Ortadoğu halklarının savaşı değildir.

Neden Ortadoğu?

Neden her hegemonik güç adeta rüştünü ispatlamak için Ortadoğu'ya yönelmekte, Ortadoğu'nun fethini hegemonik varlığının gerekçesi haline getirmektedir? Ve neden kapitalist hegemonyanın inşa mantığında Ortadoğu kültürüne karşıtlık en önemli yeri tutmaktadır? Bu sorulara verilecek yanıtın birinci ayağını, Ortadoğu'nun kültürel birikimi oluşturur. Her şeyden önce Ortadoğu, neolitiğin yaşam bulduğu, ilk uygarlık kültürü ve bilincinin geliştiği mekândır. İlklerin doğuşuna, gelişip serpilmesine tanıklık eden bir tarihe sahiptir. Ortadoğu'nun bu kültür ve tarih birikiminin karşıt bir alternatif yaratma potansiyelini taşıyor olması, kapitalist hegemonya tarafından hedeflenmesinin nedenlerinden birini oluşturur. Yine üç büyük semavi dinin çıkış merkezi de Ortadoğu'dur. Bunlardan İslam'ın 8. Yüzyıldan 16. yüzyıla kadar Avrupa'ya yönelik geliştirdiği seferlerle büyük tehdit oluşturma durumu, Avrupa'nın günümüzde bu tarihsel olguyu kullanarak kapitalist hegemonyayı geliştirmesini kolaylaştırmıştır. Kapitalist hegemonyanın Ortadoğu kültürüne olan karşıtlığı da ağırlıkla bu nedenden kaynaklanmaktadır. Kapitalizm, kendi hegemonik gelişimini sağlamak için Ortadoğu kültürü üzerinde etkinlik kurup hâkimiyetini geliştirmeyi hedeflemiştir.

İkinci neden, kapitalist hegemonyanın küresel ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlar karşısında Ortadoğu'nun taşıdığı jeo-politik ve jeo-stratejik değer ve barındırdığı ekonomik kaynakların yoğunluğudur. Bölgedeki petrol ve gaz gibi enerji kaynaklarının yanı sıra, su rezervleri üzerinde yeniden hâkimiyet kurma ve egemenliğini sağlama alma arzusu, kapitalist saldırı ve hâkimiyet savaşlarının süreklilik kazanmasına neden olmuştur. Bilindiği üzere İngiltere öncülüğünde kapitalist hegemonya bu yolda önemli hamleler geliştirmiş, bölgede inşa ettiği ulus-devletlerle belirgin bir başarı da elde etmişti. Ancak oluşturulan ulus-devlet yapılanmaları, zamanla küresel kapitalizmin gelişimi önünde birer engel haline dönüştüler. Bugün ebesi oldukları bu geleneksel ulus-devlet iktidar bloklarıyla yürüttükleri kıyasıya mücadele, küresel hegemon güç ABD'nin çıkarları doğrultusunda Ortadoğu'nun yeniden dizayn edilmesi mücadelesidir. "Ilımlı İslam" projesinin bölge açısından gündemleştirilmesi söz konusu olsa da, görülen ve yaşanan, bu dayatmanın tersi istikametinde her olasılığın güncellik kazanabileceğidir. Bunun yanı sıra, kapitalist modernitenin her ne ad altında olursa olsun bölgeye yönelik bir "çözüm" projesinin olup olmadığı hala tartışma götürür bir konudur. Bölgeyi sürekli kaos halinde tutma ve kaosla yönetilebilir sınırlara çekme yöntemi, belki de kapitalist hegemonyanın Ortadoğu'daki sürdürülebilirliği açısından en kârlı yoldur. Ancak bu tercih, beraberinde büyük risk ve sürprizleri de beraberinde getirmektedir. Tarihsel zeminde en başarıyla yönetildiği iddia edilen kaoslar dahi arkalarında hesaplanamamış sonuçlar bırakmıştır.

Bu nedenlerin yanı sıra, İsrail'in bölgedeki konumuna yönelik A.Öcalan tarafından geliştirilen yorum, konuya farklı ve yeniden derinlik kattığı gibi, günümüz açısından üçüncü bir nedensel olgu açığa çıkarmaktadır. A. Öcalan bu noktada şunları belirtmektedir; "İsrail, Osmanlı İmparatorluğu'nun bilinçli yıkılışından sonra bölgenin yeni hegemonyasının 'Çekirdek Gücü' olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir." Öcalan aynı zamanda TC'nin İsrail'in prototipi olarak tasarlandığını ve bu temelde inşa edildiğini, Arapların 22 Arap ulus-devletine bölünmesinin de İsrail'in varlığını güvence altına almanın sistemli çalışması ve kapitalist hegemonyanın Ortadoğu halklarına komplosu olarak değerlendiriyor. Burada açığa çıkan üçüncü neden, kapitalist hegemonyanın 'çekirdek gücü' olan İsrail'in her koşulda korunması ve varlığını bölgesel hegemon olarak sürdürmesinin sağlanmasıdır.

Kapitalist modernitenin bu amaçla gerçekleşen saldırıları, Ortadoğu toplumsallığını parçalamakla kalmamış, aynı zamanda atomize edilen toplumsallık kendi içerisinde çok yönlü çelişki ve çatışma zeminine çekilerek sosyal kültür olarakta bitirilmek istenmiştir. Bu çelişkileri A.Öcalan;

1- Arap- Yahudi çelişkisi

2- Türk-Kürt-Ermeni- Asurî-Rum-Yahudi çelişkisi,

3-Şia- Sünni çelişkisi

4- Ulus-devletçiklerin her şeyle çelişkisi

şeklinde sıralamaktadır. Yine endüstriyalizm, cinsiyet ayrımcılığı, işbirlikçi orta sınıf anlayışlarını bunlara eklemekte ve çözümlemektedir. Kimi çelişkiler tarihte uygarlık sistemince geliştirilmişse de, kapitalist modernite tarafından yeniden üretilerek derinleştirilmiş, içinden çıkılmaz hale getirilmiştir. Nitekim Ortadoğu'da süreklilik kazanan yapısal kriz ve kaotik durum, bu çelişkilerin sürekli canlı tutulmasından kaynaklanmaktadır. Sorunların iktidara ve devlete bağlamlı karakteristik özellikleri, ulus-devletlerin ve iktidarların birbirleriyle ve kendi halklarıyla sürekli savaş hali içinde olma gerçeğiyle birleşince, iktidar ve devlet döngüselliğinden çıkış veya kurtuluş, düğümün çözülmesi, kaostan çıkış anlamına gelecektir. Ancak ne kapitalist ilişkilere bağımlılığıyla ayakta durabilen Türkiye'nin ne de Asya ulus-devletlerinin kendi öz dinamikleriyle böyle bir çözüme ulaşma kabiliyetleri görülmektedir. İran gerçeğinde iktidar dışı muhalefetin taşıdığı tarihsel demokratik kültür ve bilinç potansiyel olarak bir çıkış yapmaya müsait ise de henüz bu yönlü bir parıldayış içerisine girmiş değil. Geriye 21. yüzyıla kendini yenilerek giren, hem kuramsal-teorik hem de örgütsel ve eylemsel pratikleşme gücüyle ciddi etki yaratmaya başlayan Kürt Özgürlük Hareketi kalmaktadır.

Ortadoğu Demokratik Uluslar Birliği Projesi

Öcalan'ın geliştirdiği demokratik modernite paradigmasının kuramsal ve örgütsel bağlamda ağırlığı olan evrensel bir model oluşturmuş olması, ideolojik ve felsefi alanda olduğu kadar örgütsel alanda da dikkate değer bir çıkış yakalamasına olanak tanımıştır. Demokratik modernitenin demokratik ulus zihniyeti ve demokratik özerklik yapılanması biçiminde kurguladığı sistemsel yapıda devlet ve iktidar sapmalarına yer olmadığı gibi, çoğunluğun ve farklılıkların demokratik özyönetimlerine kavuşarak toplumsal varoluşlarını komünal yaşam anlayışı çerçevesinde iç içe geliştirmesine imkân tanıması, onu güçlü bir alternatif haline getirmiştir. Yine " Demokratik Ortadoğu, birleşik Anayurt" şiarı altında "Ortadoğu demokratik uluslar birliği projesi" adıyla geliştirilen çözüm perspektifi, Ortadoğu halklarının tarihsel toplumsal dokusuna hitap eden özsel bir bağ içermektedir. Küresel hegemonyanın BOP vb. dış dayatmalarla modernitenin kültürel hegemonik savaşını amaçladığı sonuca götüremeyeceği artık anlaşılmıştır. Bu konuda Öcalan, "kapitalist modernitenin kültürünün 30 bin yıllık bir kültürü bu kısa sürede asimile etmesi beklenemez. Kültürel çatışmanın uzun sürmesi ve bölgenin yerleşik kültürünün kolayca teslim olmaması hatta kültürel hegenomik savaşa kalkışması beklenmelidir" derken, son süreçlerde yaşanan halkların baharından ve bu baharın merkezi Kürdistan'dan bağımsız ele almamaktadır.

Hegemonya mücadeleleri salt siyasi ve iktisadi mücadeleler olmayıp, aynı ölçekte ahlaki, kültürel ve entelektüel mücadele olma özelliğini de taşırlar. İstenilen, verili olana alternatif yeni toplumsal ilişkiler, kültür, ahlak ve ideoloji temelinde yeni bir toplumsal düzen kurmak olduğuna göre öncellikle kendisi hakkında düşünme ve eylem gücünü gösterebilen bir toplumsallık gereklidir. Bu yolda, "bir toplum için en büyük felaket, kendisi hakkında düşünce ve eylem gücünü yitirmesidir." Bunun bilincinde olan kapitalist modernite zihinsel hâkimiyet sağlama yöntemlerine başvurarak, ideolojik hegemonyasına genişlik ve derinlik kazandırmaya özen gösterir. Bu nedenle demokratik modernite, hakikat devrimi olarak adlandırdığı karşıt zihniyet dönüşümünü gerçekleştirmeyi öncellikli koşulu sayar. Ortadoğu'nun tüm bilgin ve peygamberlerinin yaptıklarını da özünde bir zihniyet savaşı olarak değerlendirir. Toplumsallığın inşasındaki politik ve ahlaki çabalar, demokratik tarihinin gelişiminde önemli bir aşamadır. Ortadoğu'daki kapitalist modernite dışı arayışların içerisinde düştükleri en önemli handikaplardan biri de, politik seçeneklerinin farklılıklarına rağmen, bu hareketlerin kaçınılmaz biçimde ya milliyetçilikle ya da oryantalizmle buluşmaları ve sistem karşıtlığından sistemin dolaylı özgürlük problemine bir uzantısı, besleyicisi konumuna düşmeleridir. Buna karşı demokratik modernite, güçlü bir anlam savaşı temelinde yönelerek, dar sınırlara hapsedilemeyen evrensel bir yanıt oluşturmayı Ortadoğu insanının ilkleri oluşturan tarihine ve hakikatine bağlılığın gereği sayar.

Her ne kadar Ortadoğu'da yaşananlar bölgesel bir kriz olarak ele alınıp despot rejimlerin yarattıkları sorunlar sınırında değerlendirmeye tabi tutuluyorsa da gerçek, bunu da içeren ve ama aşan bir mahiyettedir. Yaşanan kriz, kapitalist sistem aygıtlarının ve bizatihi sistemin kendisinin yaşattığı zeminde insanlığın hakikat yitimine uğramaya başlamasıdır. Evrensel ölçekte yaşanmaya başlanan hakikat yitimi adeta toplumsal yaşamı yaşanmaz kılmıştır. H. Arendt , " modern dünyayı geçmişin dünyasıyla karşılaştırırsak, bu gelişmede en göze batıcı husus, insanın anlamı ve insaniliği tecrübe etme vasfını yitirmiş olmasıdır" derken, tam da bu hakikate işaret eder. Dolayısıyla sorun, "anlam ve insaniliği tecrübe etme" vasfı itibariyle günümüzde güzel, evrensel özellikte bir sorundur. Arendt, burada Öcalan ile hem güncel ve hem de tarihsel bağlamda buluşur. "Geçmişin dünyası" vurgusunu Öcalan, toplumsallıktaki derin hafıza olarak gelenekte, yani tarihte somut-

laştırır. Böylece toplumsal arayışı kendi kökeni üzerinde geliştirerek, Kürdistan ve Ortadoğu bağlamında giriştiği hakikat tanımı ve demokratik modernite çözümüyle çok güçlü bir tarzda tarih ve şimdi ilişkisini kurar. Tarih ve şimdi arasında kurulan bu ilişki kaçınılmaz bir şekilde demokratik modernite çözümünü evrensel haline getirmiştir. Ortadoğu'da kapitalizmin neden olduğu krizi aşmaya çalışırken, çözümün bu evrensel karakterini göz önünde bulundurmadan doğru bir zihniyet savaşının yürütülebilmesi ve kapitalizme karşıtlık temelinde bir konumlanmanın sağlanabilmesi mümkün değildir.

Demokratik modernitenin Ortadoğu'nun içerisinde bulunduğu bunalım durumuna ilişkin çözüm bağlamındaki yanıtı, demokratik ulustur. Demokratik modernite, kapitalist modernitenin her şeyle çelişki ve çatışma içerisinde olan ulus-devletinin karşısına demokratik ulusu koyar. Demokratik ulus, "siyasi sınır anlayışı olmayan; aynı mekânlarda hatta kentlerde farklı ulusları çeşitli bütünlükler içinde daha üst ulusal topluluklar halinde inşa etmeyi mümkün kılan bir ulus anlayışını öngörür. Böylece birbirleriyle sınırları yüzünden sürekli savaştırılan büyük ulusal topluluklarla daha küçük olan ulusal toplulukları, azınlıkları aynı ulusal bütünlük içinde eşit, özgür ve demokratik kılar." Demokratik ulus, ulus-devletçi milliyetçiliğin panzehiri olarak yaşam bulur. Demokratik ulus çözümü, Arapların parçalanmışlıkları kadar Türklerin bölünmüşlüğüne ve yine İran'ın benzer bölünme ve parçalanma potansiyeli taşıyan yapısına çözüm olan bir bütünsellik üretir. Afganistan-Pakistan hattında, Keşmir sorununda ve Pakistan-Hindistan-Bangladeş sorunlarında çözümsüzlük ve savaş doğuran milliyetçi zihniyetin, cumhuriyet, krallık ve reel sosyalizm denemeleri tam bir çıkmazla sonuçlanmıştır. Buna karşı demokratik ulus zihniyeti, Orta Asya'dan Hindistan'a, geçmiş tarihte konfederal türde ortak siyasi çatı altında yaşama yeteneği göstermiş kültür ve halkları yeniden tarihleriyle buluşturmayı esas almaktadır.

Etnisiteler ve Demokratik Ulus

Bölgede hegemonik çekirdeksel güç olarak konumlanan ve hegemonyasını sürdürmek için durmadan savaşlar çıkaran İsrail için de demokratik ulus kuramı önemli bir çıkış, çözüm yolu oluşturmaktadır. Yakın zamanda "Müslümanların masumiyeti" filmi üzerinden geliştirilen tahrik, provokasyon ve savaşlarla İsrail'in mesafe olarak Yahudi halkına barış, huzur ve güvenlik getirmeyeceği açıktır. İsrail devleti kendi halkına en büyük ihanettir. Arap ulusuyla var olan çelişkisini derinleştiren devlet ve iktidar bağlarını aynı biçimde geleceğe taşırma arzusu, onu daha derinleşmiş faşizm batağına sürüklemekten ve karşıt hegemonunu yaratmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Bu gerçeklikler ışığında Ortadoğu halklarının bir parçası olan Yahudi halkının barış ve huzur içerisinde birikimiyle etkin bir rol oynayabileceği seçenek, demokratik ulus seçeneğidir. Öcalan'ın belirttiği gibi, "hem kendini demokratik bir ulus halinde daha da sağlamlaştırır, hem de bunu Ortadoğu çapında geliştirilmiş demokratik uluslar birliği kapsamına alarak çok muhtaç olduğu kalıcı bir barışa ve güvenliğe kavuşabilir."

Anadolu ve Mezopotamyada ulus-devletçiliğin soykırım uygulamalarına maruz kalan Ermeni, Helen ve Süryani halkları açısından da demokratik ulus, ayakta kalabilmenin ve varlığını barış, eşitlik, özgürlük ve demokrasi içerisinde sürdürebilmenin en büyük güvencesidir. Demokratik ulusun her kültüre, kendini özgüce demokratik ulusal bir grup olarak inşa etme olanağı yarattığı gibi farklı kültürlerle üst düzeyde demokratik ulusal birlik içinde yaşama zihniyetini de geliştirmektedir. Bu Anadolu ve Mezopotamya tarihinin çoğulcu kültürel yapısına uygun düşen sosyal bir örgütlenmedir. Bu sadece etnik, ulusal varlıklar için değil, aynı içerikte dinler ve mezhepler için de geçerlidir. Demokratik ulus, mezhepler arası çatışmaları, kapitalist sistemin çıkarları doğrultusunda gerçekleşen bir yönlendirme olarak görür ve reddeder. Şia-Sünni çelişkisi, tarihsel bir arka plana sahip olsa da, günümüzde yaşanan biçimleri tamamen kapitalist modernitenin çıkarları doğrultusundadır. Demokratik modernite hiçbir mezhebin bir diğerine üstünlüğünü kabul etmez ve farklılığı kültürel bir değer olarak görür ve her birisinin de özerk yaşam, örgütlenme hakkını tanır. Öcalan'ın ifadesiyle, "demokratik modernite geç de olsa bölgenin her tarafındaki benzer süreçleri yaşayan kültürel gruplar, halklar için zihniyet sığınağı, demokratik özerklik ise uygun yeniden bedenleme modelidir."

Dört parçaya bölünmüş Kürdistan gerçekliği açısından da zihniyet ve yapılanma olarak demokratik ulus ve demokratik özerklik, yıkıma yol açmadan yönetimleri paylaşarak bir arada yaşayabilmenin en gerçekçi ve belki de biricik yoludur. Rojava Kürdistan'da yürütülen siyaset ve inşa süreci, bu zihniyetin gerçekleşmesine dönük güçlü bir örnek oluşturma yolunda hızla ilerlerken, Kuzey Kürdistan'da TC ulus-devlet yapısının, siyasal oligarşisinin ortak çözümüne yaklaşmaması nedeniyle demokratik özerklik tek taraflı olarak yaşama, aşama aşama geçirilmek durumunda kalınmıştır. Mevcut çatışmalı hal, ulus-devletçiğiliğin dayatmacı, soykırımcı tekçilik anlayışından kaynaklanmaktadır. Doğu Kürdistan'da da yürütülen mücadelenin odağında da demokratik ulus ve demokratik özerklik bulunmaktadır. Güney Kürdistan'da geliştirilmek istenen minimalist Kürt ulus-devletçiliği ise, bu nokta da farklı bir pozisyon sergilemektedir. Kapitalist modernitenin hegemonik hesapları doğrultusunda geliştirilmeye çalışılan

bu modelin, ulus-devlet sorunlarına bir yenisini daha eklemekten ve çözümsüzlüğü derinleştirmekten başka bir katkısı olmayacağı açıktır. Bu nedenle bu parçanın da, demokratik ulus bilinci ile kuşatılması ve demokratik uzlaşı zeminine çekilerek öz yönetim hüviyetiyle buluşturulması, Kürt halk gerçekliğinin bütünlüğü açısından en doğrusu olacaktır. Eğer böyle bir bütünlük yaratılırsa, Türkiye, İran, Irak ve Suriye ulus devletlerinin mevcut sınırlarına dokunmadan demokratik konfederalist Kürdistan'ın bulabileceği ve böyle bir Kürdistan'ın Ortadoğu demokratik ulusal birliğinin çekirdeği olacağı söylenebilir.

Çözüm Ayağında Komün Ekonomisi

Demokratik modernitenin Ortadoğu'nun krizden çıkışına yönelik ikinci çözüm ayağını komün ekonomisi oluşturur. Kapitalizmin ulus-devlet gerçekleşmeleriyle Ortadoğu'da geliştirdiği ekonomik yapılanma, özünde ekonominin çarpıtılmış biçimi olarak sömürü, talan ve soygundan başka bir şey getirmemiştir. İster özel, ister devlet tekelciliği biçiminde gelişmiş olsun sonuçta yaşanan tam anlamıyla soygunculuk olmuştur. Bu nedenle Ortadoğu toplumsal yapısının doğasına en uygun ekonominin komün ekonomisi olduğunu belirtmek, sadece güncele ilişkin bir çözümü ifadelendirmek olmuyor. Nitekim Öcalan bunu şöyle tanımlamaktadır; "Toplumun varoluş tarzı hepten komün biçimindedir. Birey ile başlayan bir ekonomiye tarih tanıklık etmez. Özel ekonomi, tarihin ve toplumun tanımadığı, en az ulus-devlet kadar kapitalizmin ürettiği bir canavardır." Ortadoğu toplumunun kapitalizmle barışık olmayan özelliği ve tarihsel komünal kökenlerinin güçlü oluşu komünal bir ekonominin inşasını kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte demokratik modernite, kapitalizmin bireyi liberalizmle nasıl anti-toplumsal hale getirdiğinin de bilincindedir. Böyle bir bireycilikle komün ekonomisi inşa edilemez. Bu sebeple komün ekonomisinin yeniden inşası için ideolojik- politik ve ahlaki eğitimi bir varoluş, gerçekleşme eylemi düzeyinde ele alır. Komün ekonomisi Ortadoğu demokratik uluslarının temel birimini oluşturur. Komünal çalışma dönemine geçiş, toplumsal çözülüş ve işsizliği önlemenin yanı sıra yeniden tarıma, köye dönüşte üretimin her alanda canlandırılması anlamına gelir. " nasıl ki demokratik federalizm demokratik özerklik, demokratik ulusun politik yaşam örgütlenmesi, kurumlaşması ise, komünal ekonomi birlikler federasyonu da ekonomik yaşamın örgütlenmesi ve kurumsallaşmasıdır. Komünal ekonomik birlikler federasyonu bütün yerel, ulusal ve bölgesel çapta Ortadoğu demokratik uluslar birliğinin ekonomik temelini ifade ederler"

Ekolojik Endüstri Çözümü

Üçüncü çözüm ayağını ise, kapitalist endüstriyalizme karşı ekolojik endüstri çözümü oluşturmaktadır. Kapitalist endüstriyalizmin, tekniği azami kar için sınırsız kullanım yaklaşımı, başta metropol ülkeler olmak üzere dünyanın önemli bir bölümün yıkımın eşiğine getirmiştir. Ortadoğu toplumları henüz aynı düzeyde bir yıkım ile karşı karşıya değilseler de, çokta olumlu, pozitif bir noktada oldukları da söylenemez. Bir dönem bitki ve hayvan popülâsyonunun ve çeşitliliğinin yoğun olduğu halde, bugün bu özelliklerini yitirmek üzeredir. Orman yitimleri ileri boyutlara varmıştır. Bunun da ötesinde, A. Öcalan'ın işaret ettiği gibi, " endüstriyalizmin asıl tehlikesi canlı, duygulu bir dünyası olan toplumu mekanik aletlere mezarlığına çevirmesidir. Toplumun robotlaştırılmasıdır… Daha şimdiden dünya, doğal çevresinden kopuk kentlerin ve sanal aletlerin tutsağı haline gelmiş bulunmaktadır." Betonlaşma, hava kirliliği, gürültü, nükleer santraller derken, sanal iletişim araçlarının devreye sokulmasıyla insanlığın hakikatle bağı koparılıp sanal bir dünyanın bağımlısı haline getirildiği görülmektedir.

Demokratik modernite, bu saptırılmışlığın karşısına ekolojik endüstriyi, alternatif olarak koyar. İsrail'in bu konuda sergilediği başarılı örnekler de dahil, tüm başarılı ekolojik uygulamaları kendisine esas alır. Teknik alt yapısını ekolojik çerçevede geliştirirken, endüstriyalizm yerine ekolojik kalkınmaya öncelik verir. Tabiki bu endüstriyalizm ve endüstri inkarcılığı anlamına gelmez. Sadece endüstrinin kar amaçlı ve toplum karşıtı sınırsız kullanımını redetmekte, komünal ekolojik ekonomi kapsamında toplum lehine kullanılmasını esas almaktadır.

Ortadoğu'da direnişin ve krizden çıkışın yolu demokratik modernite kuramının üçlü sacayağı olan demokratik ulus, komünal ekonomi ve ekolojik endüstri unsurları doğrultusunda inşadan geçmektedir. Bu, Ortadoğu'yu halklar bahçesine dönüştürme özlemine de verilecek en güçlü yanıttır. Öcalan, " Evrenselliğe giden yolda Ortadoğu durağı stratejiktir. Günümüzde dünya devrimi eğer yeniden geliştirilecekse tüm göstergeler bunun ancak Ortadoğu kültürü bağlamında geliştirebileceğini göstermektedir… Kapitalist modernite bağlamındaki dünya devrimlerinin uzantıları Ortadoğu'da başarılı olamadılar. Bunda şüphesiz bölge kültürü rol oynadı. Modernite kültürü bölge kültürünü tümüyle fethedememektedir. Güçlü bir kültürel direniş söz konusudur. Sadece İslam kültürü ile direnilmiyor, İslam kültürünü aşan bölge kültürü tüm tarih çağlarının mirasçısı olarak direniyor." derken, aynı zamanda direnişin kendi başına yetmeyeceğine, bunun karşısında alternatif moderniteyi inşa etmenin gerçekliliğine vurgu yapar.

Demokratik modernite işte tam da bu gerçekliğin vücut bulmuş, hakikat kazanmış halidir.

Ortadoğu'da Ahlak-Politika ve Demokrasi Sorunu

Cevahir Ömürcan

Ortadoğu coğrafyasında yaşanan ortak sorunların başında ahlak, politika ve demokrasi gelmektedir. Özellikle toplumun gerçek kimliğini ve eylemselliğini oluşturan bu üç alanda yaşanan köklü ve derin sorunlar, bugün Ortadoğu gerçeğini de etkilemekte ve bu yönde güçlü bir mücadelenin verilmesini şart koşmaktadır. Aksi halde bu sorunların varlığı ve mevcut ideolojik-örgütsel düzey nedeniyle, Ortadoğu da herhangi bir sorunun çözümü ya da aşılması pek mümkün görünmemektedir.

Bu alanda yaşanan derin çelişki ve çatışmalar, bir bakıma kapitalist modernite karşısında Ortadoğu'nun kimliksel mücadelesi de olmaktadır

Beş bin yıllık uygarlık tarihinde Ortadoğu gibi merkezi bir yerin yaşadığı sıkıntıların; bu kadar uzun bir süre devam etmesi ise dikkate değer diğer bir konu olmaktadır. Son 4 yüz yıldır bütün emperyalist ve kapitalist saldırılara rağmen, mevcut durum günümüzde daha da yoğun bir şekilde devam etmektedir. Bu haliyle derin bir çatışmanın devam ettiğini birçok çevre belirtmekte, yaşananın biraz da bu alanın kilit bir öneme sahip olmasından kaynaklı olduğu yüksek sesle dillendirmektedir. Bu alanda yaşanan derin çelişki ve çatışmalar, bir bakıma kapitalist modernite karşısında Ortadoğu'nun kimliksel mücadelesi de olmaktadır. Bu mücadelenin sonucu tüm insanlığı köklü bir şekilde etkileyeceği için özellikle batı kapitalizmi bölgeye her fırsatta daha güçlü ve köklü yönelmeyi esas almaktadır. Bu anlamıyla batı kapitalizmini temsil etmeye çalışanlarla, zayıf bir şekilde de olsa yerel ahlaki, politikayı ve demokrasiyi savunanların yürüttüğü bu mücadele/aslında var olan sorunsallığın da anlaşılmasında önemli bir veri olmaktadır.

Ahlak, Politika ve Demokrasi;

Toplumun inşasında ve toplumsal gerçeklikte ahlakın yeri ve işlerliği son derece önemli olmaktadır. Neredeyse toplumun oluşumunda ve yaşamsallaşmasında, temel bir bileşen olarak ahlakı ele almak ve değerlendirmek gerekir. Bu konuda A. Öcalan'ın "Ortadoğu'da Uygarlık Krizi" adlı savunmasında ortaya konulan değerlendirmeden de çok iyi anlamaktayız ki, ahlak toplumun beslenme, üreme ve korunma gibi temel fonksiyonların bütünleşmesi olmakta ve bu şekilde ele alınması gereken bir olgu olmaktadır. Bu anlamıyla ahlak için, aynı zamanda toplumun ret-kabul ölçüleridir diyebiliriz. O nedenle de dışarıdan dayatılan yaşamsal ölçülerin toplumun gerçekliğiyle bağdaşmadığını ve bu anlamda oluşan kan uyuşmazlığını da, en güzel biçimiyle günlük yaşamın içinde görmekteyiz.

Politika ise ahlaka göre biraz daha günceli ilgilendiren ve güncelle ilgili olan bir eylem olmaktadır. Politikanın pratik olması ve güncele dair, herhangi bir mücadelenin veya ortak yaşamın yöntemlerini belirlemesi onun işlerliğini de göstermektedir. "Ahlak geleneksel olarak politikaya çerçeve sunarken, politika yeni iş görücü kararlarıyla bu çerçeveyi sürekli genişletmekte ve derinleştirmektedir. O halde iki kavram ve olguyu birbirinden tamamen ayırmak mümkün olmamaktadır" –A. Öcalan/Ortadoğu'da Uygarlık Krizi

Hem ahlakta, hem de politikada ortaya çıkan temel husus olarak; toplumun bütünlüğü ve tarihsel gerçekliği içinde yaşadığı sıkıntıları çözme ve kendi kararları doğrultusunda hareket edebilme, eylem gücü gösterebilme kabiliyeti göze çarpmaktadır. Ahlak ve politikanın toplumsal gerçekliğini ve işlevini tekrardan göz önüne getirdiğimizde, toplumun kendi dinamiklerine

yönelik geliştirmesi muhtemel her türlü eylem ve duruşun, aynı zamanda bir de temsilini bulması gerekmektedir. İşte bunun için de demokrasi dediğimiz olgu/kavram devreye girmektedir.

Demokrasi gerek ahlak, gerekse de politika adına toplumun tüm üyelerinin katılımını zorunlu kılmaktadır. Ahlakı ve politikayı tanımlamaya çalıştığımızda, toplumun kendi kararlar bütünlüğünü hem güncel, hem de geleneksel anlamda edinilen bir işlerlik olarak görebilmekteyiz. Bu haliyle demokrasinin yani katılımın önemi ve hayatiyeti de ortaya çıkmaktadır. "demokrasi, üçüncü önemli olgu ve kavram olarak ilk iki olgu ve kavrama eklenmek durumundadır. Bu anlamda demokrasisiz toplum da düşünülemez" –A. Öcalan/Ortadoğu'da Uygarlık Krizi

Politika ve demokrasi ile birlikte ahlakın yeri ve önemi toplumun dokularındaki işlerliği ile sıkı bir bağ içinde bulunmaktadır. Bunların birbirinden ayrı ele alınması veya birinin ortadan kaldırılması, toplumsal eşitliğin/özgürlüğün de ortadan kaldırılması anlamına gelmektedir. Bu haliyle de ortaya çıkan toplumsal çöküş ve yozlaşma, kaçınılmaz bir son olmaktadır.

Ortadoğu'da Demokrasi, Politika ve Ahlak Mücadelesi;

İfade etmeye çalıştığımız bu toplumsal olgular üzerindeki mücadele neredeyse toplumsal oluşumun başına kadar gitmektedir. Ahlakın toplumsal dokudaki yeri ve önemi; yaşamsal sorumluluklar ve takınılan tutumlar sonucu oluştuğunu, yine politikanın toplumun günceline yönelik mücadeleyi derinleştirme ve geliştirmeyle sorumluluğu, aynı zamanda toplumun kendisinin doğrudan katılımı olarak demokrasinin yerini düşündüğümüzde, bu alanlar üzerinden süre giden bir mücadelenin varlığından da bir şüpheye düşmeyiz.

Ortadoğu gibi kadim bir coğrafyada bu alanlar üzerindeki mücadeleler ise; inanç, kültür, hiyerarşi gibi alanlarda çok köklü ve acımasız bir şekilde ortaya çıkmıştır. Hatta günümüzde dahi bu etkilerin izlerine, yer yer de artçı şoklarına rastlamaktayız.

İktidar olgusunun toplumsal doğa üzerindeki inşa sürecinde el attığı ilk alan inanç olmuştur. Buradan kendini inşa etmeye başladığı gibi günümüze kadar kurumsallaşmasını da önemli oranda bu alan üzerinden sürdürmüştür. Ortadoğu'da büyük dinlerin ve ideolojilerinin çıkmış olmasını bir rastlantı olarak göremeyiz.

İnanç alanında anlatılan her mit ya da söylence bu gerçeğin basit bir dışa vurumu olmaktadır. Yaşanan bu değişim köklüdür ve oldukça sancılıdır. Özellikle artı-ürün üzerinden kendini geliştiren iktidar toplumsal ahlak üzerinde mutlak hakimiyeti kurmak için kanlı bir mücadeleden çekinmemiştir. Bu alanda kendine yaşam alanı oluşturabilmek için başta kadın olmak üzere, toplumsal birçok kesime zihniyeti gereği olarak neredeyse kan kusturmuş ve bunları da; kendini inşa ettiği gerekçeler üzerinden olağanlaştırmayı müthiş bir şekilde geliştirmiştir.

İktidarın ve farklı varyetelerinin toplumsal doğa üzerindeki hakimiyeti ve hükümranlığı bu gerçeklikten ileri gelmektedir. Ortadoğu'nun bu anlamıyla yaşadığı bunalımı ya da bu alanlar üzerindeki kaosu; toplumsal dogmatizmde aramak daha başından itibaren bilerek veya bilmeyerek; iktidar mekanizmalarına hizmet olacaktır. Çünkü Ortadoğu'nun günümüzdeki ahlak, politika ve demokrasi olgularındaki yerelliği, saf değildir. Daha çok inanç kültüyle başlayan ve devamla birçok farklı yaşam alanlarına uygulanan, dayatmacı bir yaklaşımın etkilerini buralarda görmek gerekir. Buna en basit örneği ise günümüzdeki radikal İslamcılar oluşturmaktadır. Bu fraksiyonlar tarafından yürütülen mücadelenin yöntemleri üzerine çeşitli değerlendirmeler yapılmaktadır. Hatta cihad olarak adlandırılan bu mücadele tarzının İslamiyet'le bağdaştırılması da yapılan tartışmalar çerçevesinde sıkça değinilen temel bir metafor olmaktadır.

İslamiyet'in Ortadoğu halkları tarafından kabul edilen bir ahlak bütünlüğü ve politik işlerliği-güncelliği herkesim tarafından kabul gören bir gerçek olmaktadır. Ama İslam adına savaşın benimsenmesi, günümüzde batıya yönelik bu kulvarda savaşılıyor olması ise daha farklı bir konu olmaktadır. Konuyu sadece İslam'a indirgemek ve onu yobaz olarak göstermeye çalışmak, iktidarın ve yakınındakilerin basit bir oyunu olmaktadır. Gerçeğin diğer yüzüne baktığımızda; İslamiyet'in ahlaki bütünlüğü ve politik zemininde; savaşmak kesinlikle yoktur. Tabanda ortaya çıkan ise direnmedir. Yani batının işgalciliğine karşılık gösterilen bir tepkidir. Elbette yönteminde ve ilişkilenmesinde daha detaylı yorumları hak eden bu örnek bile geçmişten günümüze kadar devam eden bu çatışmalı ve kaoslu durumu oldukça iyi anlatmaktadır.

Aynı konu Ortadoğu coğrafyasında hayatın her alanında geçerli olmaktadır. Aileden tutalım da, toplumsal doğa içindeki farklı katmanlarda yaşanan çeşitli odaklara kadar bunun izlerini görebilmekteyiz. Demek ki, Ortadoğu'da var olan ahlak, politika ve demokrasi sorunu sadece batıya veya işgalci güçlere karşı yürütülmemekte, aynı zamanda Ortadoğu'nun toplumsal doğasında da çok sık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu alanlar üzerinde yaşanan bu sıkıntılar ve sorunlar, elbette çok farklı şekilde yansımaktadır. Özellikle fundamentalist vb. yaftaların kullanılması ya da batılı oryantalist bakış yorumlarıyla sorunun çözümü olarak kapitalist modernitenin bir eklentisi olunması yolundaki telkinler ve çözüm projeleri tamamen yanlıştır.

Hem yazılı tarihi kaynaklarda, hem de sözlü anlatımlardaki halk öykülerinde bu alanlar üzerinde yürü-

tülen mücadelelerin onlarcasına rastlamaktayız. Farklı şekillerde ifadesini bulmaya çalışan bu mücadelelerin özündeki temel mantık ise ahlakın ve politikanın tamamen toplumun kendi işlerliği ile belirlenmesi ve bunun tayini ile benimsenmesi hakkında da halkın katılımının gerçekleşmesidir.

Ortadoğu'nun Kapitalist Modernite Karşısında; Ahlak ve Politika İnşası, Katılımcı Demokrasi

Ahlak ve politikanın toplumsal oluşumdaki yeri ve önemine değinmiştik. Toplumsal oluşumların geçmişi ve günümüzdeki tüm etkenlerinde bu iki olguyu başat olarak ele almak ve ona göre yaklaşmak gerekiyor.

Ortadoğu'nun özellikle 1500'lü yılların sonundan itibaren batıda gelişen sömürü ve talan kültürüyle olan çatışmalarının en derin etkileri günümüzde bu alanlarda görünmektedir. Bu anlamıyla ortaya çıkan sömürgelerde oluşan psikolojik etkiler ve ahlaki yozlaşma yoğunca yaşanmıştır. Hatta günümüzde dahi yaşanmaya devam etmekte, sürdürülen bu saldırılara karşı ciddi bir direniş ortaya çıkamamaktadır. Doğal olarak bu alanlarda yaşanan yozlaşma, aşınma ve dıştan dayatmacı saldırıların etkileri toplumsal alanda; kaos, bunalım veya sorunsallık olarak yansımaktadır.

Yine I. ve II. Dünya savaşları ardından hanedanlıkların yıkılmaları, halifeliğin kaldırılması ile birlikte ortaya çıkan ulus-devlet yapılanmaları da, var olan sorunları daha da ağırlaştırmış ve içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Ortadoğu beş bin yıllık tarihinin en kanlı ve acımasız süreçlerini bu zaman diliminde yaşamaktan kurtulamamıştır. Halkın bütün öbeklerinde yaşanan bu derin travmaların boyutları ise sadece malumun ilanı olmaktadır.

Bu anlamıyla Ortadoğu'da halkların kendi dinamiklerine dayanan, oradan beslenen ahlaki ve politik yapılanmaya/inşaya her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle halkın kendisini kattığı ve kararlarını doğrudan katılımı ile gerçekleştirdiği toplumsal yapılanmaya gereksinim vardır. A. Öcalan'ın "Demokratik Ulus Çözümü" adlı savunmasında bu konulara değinilmekte ve ortaya Konfederalist çözüm modeli konulmaktadır. Toplumsal ahlakın ve politikanın bu model içerisinde geçmişi inkar etmeden yeniden güncellenmesi ve etkin hale getirilmesi, toplumun bu alanda derin sorunların köklü çözümü için oldukça önemli olmaktadır.

Bin yıllara yayılmış köklü ahlaki yapılanmanın bu model içerisinde güncellenmesi ve halkın öz gücüne dayalı bir şekilde yaşamsallaşması; gerçek anlamıyla Ortadoğu'nun rönesansı olacaktır. Aksi halde günümüzde bu sorunu BOP gibi projelerle ya da "Arap baharı" denilen siyasi manipülasyonlarla aşmaya çalışmak, sorunun çözümünü oralarda aramak tenezzül ve tevessül edilmemesi gerekilen hususlar olmaktadır. İnşa dediğimiz bu oluşum sürecine kadınları, gençleri katmak ve bunların yanı sıra ulus-devlet gibi toplumsal bütünlüğü sınırlandıran ve parçalayan oluşumların ötesine geçebilecek halkların birlikteliği esas alındığı sürece mümkün olabilecektir.

Kapitalist modernitenin başını çektiği ve günümüzde batılı hegemon güçler tarafından bu alanda yürütülen mücadeleyi de göz önünde bulundurmak ve bilince çıkarmak, karşıt mücadele açısından önemli olacaktır. Son 60 yıldır bölgede uluslararası güçlerin hem ahlaka ve hem de politikaya, yine bunlarla bağlantılı olarak demokrasiye uyguladıkları basınç, günümüzde birçok yerde çeşitli reaksiyonlarla karşılaşmakta ve güçlü halk tepkileri açığa çıkmaktadır. İşte bu direniş ve tepki bile Ortadoğu'nun merkezi modernist yapılanmaya ve uygulanan baskılara karşıt ahlaksal bir duruşu olmaktadır.

Ortadoğu beş bin yıllık tarihinin en kanlı ve acımasız süreçlerini I.ve II. Dünya savaşları zaman diliminde yaşamaktan kurtulamamıştır

Kapitalist modernistler durumun farkında olduğu için yaşanan bu öfke patlamasında, tamamıyla durumdan vaziyet çıkarma derdindedirler. Türkiye gibi bir ulus-devlet yapılanmasının bile bu gelişmeler karşısında bölgeye ve uluslar arası güçlere yönelik üstlenmeye çalıştığı siyasi misyonu, entrikaları hayli ilginç ve bir o kadar da dikkat çekici olmaktadır. Yine bölgede Türkiye ile aynı noktada duran batılı güçler kadar işbirlikçi kesimler, sorunun çözümüne katkı sunmak bir yana; kaosun uzamasına ve devamlılığına yönelik çıkar hesapları doğrultusunda hareket ederken yürütülen bu mücadelenin çarpıtılmasına yönelik uğraş içerisinde bulunmaktadır.

Bölge ülkeleri ve son siyasi gelişmeleri bu temelde ele aldığımızda dahi, toplumsal alanda ortaya çıkan sorunların temel nedeni ahlaki olarak yozlaşma ve politik olarak toplumun karar mekanizmasından çıkarılması olduğuna göre oradan bir düzeltme olması kadar, toplumsal varlığın zaruri gereklerinin buradan başladığını göz önünde bulunduran bir yaklaşım günümüzde tüm Ortadoğu coğrafyası için geçerli olmaktadır. Ancak bu bilinç ve bakış açısı ile kurumsal ve kuramsal anlamda bir iyileşmeye gidilebilir ve toplumsal doğanın ahlaki bütünlüğü, politik işlerliği ve demokratik zenginliği ortak yaşamın her alanında eksiksiz bir şekilde uygulanabilir.

‘Ortadoğu’da Liderlik Kültü’ ve Önderlik Gerçeği

Yılmaz Dağlum

Liberalizmin en temel ideolojik hegemonya araçlarından biri kavramların içeriğini boşaltarak, onları asıl anlamlarından uzaklaştırarak, kendince yeni anlamlar-anlamsızlıklar- yükleyerek ya da bazı kavramlar uydurarak kavram kargaşası yaratmaktır.

Ortadoğu konusunda yaratılan kavram kargaşasının başında, ‘Ortadoğu’ kavramının kendisi gelir. Çünkü yuvarlak -elips- yerküre coğrafyasının sınırları siyasal süreçlere ve çıkarlara göre değişken bir bölgesinin kime ve neye göre doğu, doğunun ortası, kenarı, yakını, uzağı vb. olduğu tartışma götürür bir tanımlamadır. Kime göre olduğu belli olsa da, neye ve nereye kadar olduğu sürekli muğlak bırakılan; kapsamı siyasal çıkarlara göre genişletilen ya da daraltılan Ortadoğu, kendisini tarihsel, toplumsal, kültürel değerlerine göre yeniden ve özüne uygun biçimde tanımlayarak bunu kendi dışındakilere de kabul ettirmedikçe, bu kavram kargaşasının kurbanı olmaktan kurtulamayacaktır.

Ortadoğu konusunda yaratılan kavram kargaşasının başanda ‘Ortadoğu’ kavramının kendisi gelir

“Ortadoğu denilince aklınıza ilk gelen nedir?” sorusunu çerçevesinde bir anket yapılırsa eğer, ortaya ilginç bir tablonun çıkacağı açıktır. Birincisi, büyük olasılıkla doğru-dürüst bir coğrafi tanımlama yapılamayacaktır. İkincisi, büyük çoğunlukla “İslami terör”, “lider kültü”, “dogmatizm”, “töre cinayetleri”, “kan davaları” vb. yanıtlar öne çıkacaktır. “Ortadoğu” tanımlamasında olduğu gibi, bu yanıtlar da ağırlıklı olarak Batı menşeli özel savaşın tarihsel toplum ve kültür birikimlerini dikkate almadan, hatta bilinçli olarak yadsıyarak egemen kıldığı zihniyetin ürünü olarak değerlendirilmek durumundadır.

Sorun, bu yanıtların çoğunda doğruluk payı olmakla birlikte, doğruluğu ya da yanlışlığından öte anlamlar içerilerek mutlak doğrular gibi topluma kabul ettirilmesinde, tartışma götürmez gerçekler olarak topluma yedirilmesindedir.

“…Ortadoğu güncelinde söz ve pratik, kavram ve olgu, hayal ve gerçek, din ve yaşam, bilim ve ideoloji, felsefe ve din, ahlak ve yasalar arasında muazzam bir kargaşa, içiçelik, bozulma ve siliklik yaşanmaktadır. Neredeyse insanlığın tanıdığı tüm zihniyet tabakaları yol açtıkları kirlilikle birlikte sorun yığınları halinde istiflenmiş olarak durmaktadır. Gerek eski gerek yeni dil yapıları da zihniyet durumlarını tüm tutuculukları içinde yansıtmaktan geri durmamaktadır.”

Bu nedenlerle konuya giriş anlamında öncelikle bazı kavramları yerli yerine oturtmakta yarar vardır. Türkçede önder, lider, şef gibi sıfatlar eşanlamlı olarak görülmekte, kullanılmaktadır. “Önder: Gücü, ünü veya toplumsal yeri dolayısıyla, belli zaman ve durumlar içinde, ilişkili bulunduğu küme veya toplumun tutum, davranış ve etkinliklerini değiştirip yöneltme yeteneğini gösteren kimse, lider, şef”, “lider: Yönetimde gücü ve etkisi olan kimse, önder, şef”, “şef: Yetki ve sorumluluğu olan, yöneten kimse” biçiminde tanımlanmaktadır.

Eşanlamlı kullanılan bu sıfatlar için yapılan tanımlamalardaki sığlık, birini diğerinin yerine kullanarak yaratılan kavram kargaşası ve özellikle de Ortadoğu tarihsel toplumsal gelişmesi içinde belirleyici rol oynamış olan “Rêber”, “Önder”, “Peygamber-Nebi” gibi kavramları lider, şef derekesine düşürerek anlam yitimine uğratılmasının önü açılmaktadır.

Peygamberler geleneğinin anavatanı olan Orta-

doğu'da yukarıda belirtilen sıfatlar eşanlamlı olarak kullanılmazlar.

Bu nedenle de Ortadoğu'da liderlik olgusunu ele almak, onu çözümlemeye çalışmak her şeyden önce derin bir tarih bilincini, Batı zihniyet kalıplarını aşmayı ve Ortadoğulu olarak düşünebilmeyi gerektirir.

Pozitivizm esas olarak tarihsel toplumsal olguları ve kavramlaştırmaları zaman ve mekândan kopartarak, tarihsel toplumsal gelişim evrelerini atlayarak ve özne-nesne ayrımını esas alarak tanımlamaktadır. Bu da müthiş bir kavram kargaşasına, tarihsel toplumsal gelişme ile bağın kopmasına ve içeriğinin boşaltılmasına neden olmaktadır. Tarih bilinci en çok da liberalizmin bu tuzağına düşmemek için gereklidir.

Bugün birçokları Ortadoğu'da liderlik kültünden söz etmektedirler. Tarihsel toplumsal gelişmelerde liderliklerin rolü yadsınamaz. Ama bir liderlik kültünden söz etmek apayrı bir konudur. Ana Tanrıça Kültünün, giderek tüm tanrısallıkların yaratılışının anavatanı Ortadoğu'da, özellikle de son iki yüz yıllık kapitalist modernite hegemonyası altında oluşturulan müsvedde liderliklerin, işbirlikçi diktatörlüklerin varlık nedenlerini "liderlik kültü" biçiminde ele almak, en hafif deyimle Ortadoğu tarihsel toplumsal kültürel birikimini küçümseyerek kapitalist modernist hegemonyayı temize çıkarmak anlamına gelecektir. Çünkü neredeyse tamamına yakın mevcut liderliklerin Ortadoğu yönetim kültür ve geleneğiyle bağı kalmamıştır. Gelenekleri kullansa da Batının işbirlikçisi ulus devlet eksenli mevcut lider-diktatörlüklerden sorumlu bir adres aranacaksa, bu kapitalist Batı hegemonyası olmalıdır. Mevcut yaklaşımlar bu anlamda Ortadoğu tarihsel toplumsal kültürüne karşı bir hakaret içermektedir.

İnsanlık tarihinin yüzde 98'lik bölümünün doğal toplumun, yani insanla doğanın bir bütünün parçası olduklarının derin bilinciyle karşılıklı birbirini besleyen, yücelten ve kutsayan ilişki içinde geçtiği bilinmektedir. Ana Tanrıça kültünün doğuş ve gelişme mekanı Ortadoğu, aynı zamanda peygambersel gelişmenin ana yurdu, felsefenin de doğuş kaynağıdır. Burada on binlerce yıllık Ana Tanrıça kültürüyle var olmuş, varlığını korumuş ve uygarlığın gelişmesi için gerekli olan tüm ilklerin yaratıcısı olan tarihsel toplumdan söz ediyoruz.

İnsanlaşma toplumsallaşmayla atbaşı gelişen bir olgudur. Toplumsallaşmasız insanlaşmanın mümkün olamayacağı, sosyolojinin genel kabul gören bir tespitidir. Toplumsallaşmanın ilk olarak Ana-Kadın etrafında geliştiği de bir o kadar genel kabul görmektedir.

Kadının doğurganlık yeteneği, yaşamın sürmesi için zorunlu olan beslenme, barınma ve nesli sürdürmenin temel dayanağı olması, onu yüceltmiştir. Binlerce yıl toplumsal sorunlar –doğal felaketler dışında- ortaya çıkmadan toplumsal yaşamının geliştirilmesi ve idame ettirilmesinde başat rol oynamıştır. Bu durum ise Ortadoğu'da bir Tanrıça Kültünün oluşmasını beraberinde getirmiştir. Mitolojiler ve arkeolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan sayısız tanrıça heykelcikleri de bu gerçekliği kanıtlar niteliktedir.

Hiyerarşinin gelişmesi, giderek kent, sınıf, devlet ve iktidar olgularının gelişmesiyle ana tanrıça etrafında örülen toplumsal doku parçalanarak, yerine erkek tanrılar etrafında şekillenen iktidarcı gelişme idame edilmiştir. İktidarın giderek tekleşmesi beraberinde tanrı krallar dönemini ortaya çıkarmıştır. İşte tek tanrılı dinler de bu tanrı krallara karşı mücadelenin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenledir ki, 'Üç Tek Tanrılı Din'in Ortadoğu kaynaklı olması tesadüf olarak açıklanamaz. Dinlerin siyasallaşmasına bağlı olarak da iktidar dışı bırakılmış kesimlerin muhalefetinin de kendilerini mezhep, tarikat vb. biçiminde ifade etmeleri de Ortadoğu zihniyet yapılanmasıyla bağlantılıdır. Çünkü başka türlü kendilerini ifade etme ve örgütlemelerinin zemini bırakılmamıştır.

Önderliksel Çıkışlar

Toplumsallıklar gibi, toplumsal zihniyet kalıpları da inşa edilmiş gerçekliklerdir. Genelde Doğu, özelde Ortadoğu zihniyeti, binlerce yıllık mitoloji, tanrı-krallar, tanrının gölgesi padişahlar ve gökyüzüne çekilmiş tanrı düşüncesiyle örülmüştür.

Toplumların yaşadıkları büyük alt üst oluş süreçlerinde, varlıklarının ve geleceklerinin söz konusu olduğu kaotik dönemlerde ya bir çıkış yolu bulunarak toplum bu kritik süreçten çıkış yapacak, ya da kaos içinde yok oluşa doğru gidecektir. İşte böylesi varoluş-yokoluş süreçlerinde peygambersel çıkışlar gerçekleşmektedir. Bu nedenle de peygamberler, toplumun yaşadığı tüm sorunları kendi kişiliğinde yaşayarak, toplumunun acılarını etinde kemiğinde hissederek bunlara çözüm arayan ve bulan kişilikler olmaktadır. Daha da ileri giderek, tarihsel kültürel birikimleri de kendi kişiliğinde yaşamsal kılan, deneyimlerden çıkarılan derslerden hareketle günceli çözmeye, onun yol, yöntem ve eylemini geliştirmeye çalışan; böylelikle de geleceği garanti altına alan kişiliklerde tezahür eden çıkışlara peygambersel çıkışlar denilmektedir.

Burada sözü edilen önderliksel çıkışlardır. Önder ya da önderlik hakkında da çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Ortadoğu kültüründe bunlara Nebi, yani Peygamber denilmektedir. Belki bir başka coğrafyada, bir başka tarihsel toplumsal kültürde başka isimlerle de anılabilirler. Önemli olan bu çıkışın içeriği, topluma neler kazandırdığı ve geleceği nasıl etkiledikleridir.

Dikkat edilirse, burada söz konusu olan bir lider kişiliği değil, toplumların varoluşlarını ve geleceklerini belirleyecek olağanüstü durumlarda ortaya çıkan ve

toplumlarının sadece güncel sorunlarını çözen değil, geleceklerini de güvence altına alan çözümleri zihinsel, örgütsel ve eylemsel olarak yaşama geçiren kişiliklerdir. Ve bu kişilikler tarihte sıkça ortaya çıkmazlar. Hatta tarihsel, toplumsal ve kültürel temeli güçlü olmayan toplumlarda ortaya çıkışları da zordur. Dikkat edilirse, kökenlerini neolitik toplumdan alan, büyük uygarlıkları ortaya çıkarmış ya da ortaya çıkmasında önemli rol oynamış toplumlarda ortaya çıkabilmektedirler.

Halkının istemlerini önceden sezebilen ve onlardan daha fazla bu istemleri gerçeleştirme arzusu içinde olan kişidir Önder

Önderliklerin ilk harcı bilgeliktir. Bilgelikle donanmamış, yani toplumunun kültürel, ahlaki birikimlerini şahsında somutlaştırmamış, bunu güncel yakıcı sorunlarla harmanlayarak çözüm yollarını geliştirmemiş ve yaşama geçirmemiş önderlikten söz edilmemektedir. Böylesi zaten önder ya da önderlik olmaz.

Plekhanov önder için, "Önder, eşyanın tabiatına uygun duruş belirleyebildiği için önderdir. Halkının istemlerini önceden sezebilen ve onlardan daha fazla bu istemleri gerçekleştirme arzusu içinde olan kişidir" tanımını yapmaktadır. Eşyanın tabiatına uygun duruş belirlemek, bilgelikle, sezgileriyle toplumunun sorunlarını iyi görebilen, bunların çözüm yollarını ve toplumunun istemlerini sezebilen ve hayata geçirmenin yol, yöntem ve pratiğini geliştiren kişiler önder olabilir. Bu da kendi kendilerini yetiştirmeleriyle gerçekleşebilecek bir düzeydir. Yani bu iş için yetiştirilmeleri söz konusu olamaz. Böylesi kişilikler, kendi toplumlarının yaşadıkları tüm sorunları sezebildikleri oranda onları aşmak için kendi içlerine yönelmektedirler. Başta bu sorunları zihniyette aşarak kişiliklerine yedirebildikleri oranda, sorunların çözümünü topluma taşırarak, ona mal ederek pratikleştirmenin yolunu yordamını geliştirirler. Gelecekte ortaya çıkabilecek benzer durumlara karşı da toplumlarını dayanıklı, hazırlıklı hale getirerek önlemini alarak geleceği de güvence altına alırlar. Ortadoğu literatüründe "Rêber", "önder", "Peygamber-Nebi" olarak anlamlandırılan çıkışlar niteliği ve çapı sınırlı lider ya da liderlikler değil, evrenseli kendinde barındıran önderliklerdir. Hz.İsa, Hz. Muhammed, Lenin, Mahatma Gandhi, Nelson Mandela, Abdullah Öcalan ilk akla gelen örnekler olarak belirtilebilir.

Önder ile lider arasındaki nitelik farkı ise, önderin yukarıda özetle yapılan tanımının aksine, liderin kurulu bir düzende ortaya çıkan sorunları çözmek ve düzenin işlemesini sürdürmek üzere yetiştirilmiş kişilikler olmalarıdır. İdeolojik, politik ve örgütsel olarak sistemin devam ettirilmesi ve zorluklarının üstesinden gelinmesi çerçevesinde yetiştirilmiş politik şahsiyetler toplumsal gelişmelerde rol oynayan liderler olabilirler. Geniş anlamda yönetme yeteneği olan kişilikler tüm meslek dallarında lider gibi ortaya çıkabilirler. Burada da bir kavram karışıklığına meydan vermemek için toplumsal sorunların çözümünde rol oynayabilen politik liderlikleri vurgulamalıyız. Ortadoğu kültüründe de kabile lideri, aşiret lideri, hatta mezhep, tarikat vb. liderlerine çokça rastlanmaktadır. Günümüzde bile aşiret, kabile, mezhep ve tarikatların liderleri, gruplarının yaşamında önemli rol oynamaktadırlar. Genel toplumsal değişim ve dönüşümlerde belirleyici rol oynamaları şurada kalsın, yönlendirilmeye açık, toplumsal gelişmelerde tıkaç rolü oynayabilmektedirler. Batılı hegemonik güçler bu kesimleri fazlasıyla kullanmaktadırlar.

Ortadoğu'da liderlik kültü tanımlaması, kısaca belirtildiği gibi doğru bir tanımlama olmayıp, Ortadoğu tarihsel toplumsal kültürüne hakareti içeren oryantalist bir tanımlamadır. Ortadoğu'da kendi halklarının çıkarları aleyhine Batı hegemonik güçleriyle işbirliği içinde toplumlarının başına bela kesilmiş liderler az değildir. Bizim "Halkların Baharı" dediğimiz süreci dar ve sığ göstermek için kimilerinin "Arap Baharı" dedikleri süreç, Ortadoğu'da bu liderliklerden kurtulmak ve onların şahsında Batı hegemonyasını da defetmek isteyen halklarımızın başkaldırısı olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Bu tür liderliklerin Ortadoğu halklarının tarihsel, toplumsal kültürel değerleriyle bağlarının olmadığı, etkinlik alanlarında Batılı yaşam tarzının gönüllü ajanlığı rolünü üstlendikleri açıktır.

"Kült" Fransızca tapma, tapınma anlamında kullanılan bir kelimedir. Ortadoğu'da liderlik kültü tanımlaması, tapınılan liderlik anlamına gelmektedir. Oysa Ortadoğu'da ikame edilmiş liderler, tapınılmayı bir yana bırakalım, hızla kurtulunması gereken lider müsveddeleridir. Bunlar, beğenilmeyen bir kabile ya da tarikat liderinin elde ettiği topluluğunun gönüllü sevgi ve saygısından bile mahrum, iktidar ve sermaye tekellerinin paralı uşaklığını yapan ve halklarının nefretinden başka kazançları olmayan zavallılardır. 30-40 yıl işbaşında tutulmaları halklarının talebi değil, işbirliği yaptıkları iktidar ve sermaye tekellerinin çıkarlarından ötürüdür. Toplumların uzun süreli bu diktatör taslaklarına mahkûm yaşamı kabul etmeleri de Batılı hegemonya sahiplerinin böl-parçala-yönet politikalarıyla yarattıkları parçalılığın sonucudur.

Gelinen aşamada halklarımızın kolektif önderlik bilinci, duruşu ve mücadelesine ihtiyacı vardır. Lider müsveddelerine değil.

Ortadoğu Toplumunda Tarihsel Direnişler ve Çözüm Arayışları

Mahmut Yamalak

Ortadoğu'nun politik arenasında boy gösteren devletlerin arasında kanbağı doku uyuşması ve akrabalık olduğu gibi, devletçi geleneğe karşı gelişen direnişler de aynı tarihsel-toplumsal mirası paylaşarak devam edegelmiştir. Direnişler dönemlere göre değişik özellikler sergilerken, devletler de direnişler karşısında birleşme, taktik ve strateji geliştirmede ustalaşmışlardır. Etnisite, din, mezhep, tarikat, kabile, aşiret gibi sosyo-politik olgular her iki tarafta da kullanıldığından bölgenin siyaseti kendine özgü bir dil kazanmıştır. Herhangi bir politik, dinsel veya toplumsal hareketin ontolojik yapısı derinlikli incelenmeden tanımlanması güçtür. Tüm bu olgular çoğunlukla içiçe geçerek Ortadoğu'daki politik, ideolojik hareketleri beslemektedirler. Bu içiçelik kimi zaman o kadar derinleşmiştir ki, bir direniş hareketini bunlardan birisiyle tanımlamak bakış açısını daraltmaktan başka bir işe yaramaz.

Merkezi uygarlık bunalıma girdiği zamanlarda içe yönelip ezilen sınıf ve kesimler üzerindeki baskının dozunu artırır. Dışa yönelerek baskı, sömürü, talan, işgal ve istila seferleriyle hakimiyet alanlarını çoğaltmaya çalışır

Bu tarihsel gerçeklikten dolayı bugün kapitalist modernitenin Ortadoğu hamlelerini ve bunun karşısında bölge halklarının direnişlerini salt klan, kabile, aşiret, etnisite, din, mezhep veya sınıf bağlamında değil, genel yapısal özellikleriyle incelemek anlaşılmalarına daha iyi hizmet edebilir.

Kapitalizmin Çöküş Kuramı

Yukarıda belirtilen saiklerle incelendiğinde Ortadoğu'daki direnişler bir sis perdesinin ardından gizlenen adacıklar gibi birbirinden kopuk ve en önemlisi de nedensellik bağından yoksun kalmaktadır. Bu noktada A. Öcalan'ın direnişlerdeki nedensellik bağı konusundaki görüşleri önemle incelenmeyi gerektirir. Öcalan, "merkez-çevre diyalektiği" ekseninde bir direnişler tarihi açıklaması yapar. Bu diyalektik, merkezi uygarlığın bunalım süreçleriyle açıklanmaktadır. Marks'ın salt Avrupa kapitalizmine uyarladığı bunalım teorisi, Öcalan'da beş bin yıllık kapitalist uygarlığın tümünün yapısal karakterini ve evrelerini açıklamaya dönüşür. Marks'a göre, sömürüyü içte ve dışta geliştirdikçe, giderek sömürecek alan bulamayacak olan kapitalizm kaçınılmaz olarak krize girecek ve karşısında direnişleri bulacaktır. "Kapitalizmin çöküş kuramı" olarak adlandırılan bu görüş her grup ve çevre tarafından değişik yorumlara tabi tutularak dal-budak sarar. Ancak teorinin özü aynıdır: Kapitalizm, kapitalist olmayan alanlara yayılınca dış ve iç pazar genişler, ancak yayılacak yeni alanlar kalmayınca bu görece istikrar kriz ve çatışmaya dönüşür. Esasen sınıf mücadelesinin gelişeceği koşullar da böyle oluşur.

Teori genel olarak doğru olmakla birlikte, en başta salt kapitalizmin son birkaç yüzyılını, sınırlı bir coğrafyada incelediğinden, genel direnişler tarihini anlatmaya yetmemektedir. Öcalan'ın uygarlık krizine dönük görüşleri kapitalist modernitenin tarihini ve yapısal karakterini tanımlamaya dönüktür. Bu açıdan Ortadoğu direnişlerinin nedensellik bağını içermekle birlikte, tüm bir uygarlık tarihi içinde bir bakış açısı vermektedir. Kapitalist uygarlığın kriz süreçlerini ve bunların nedenlerini "merkez-çevre" diyalektiğiyle açıklarken görüşlerini şöyle formüle eder:

- Merkez-çevre ilişkisi değişken olmakla birlikte süreklilik arz eder. Merkezi durumda olan güç değişebilir ama ilişkinin karakteri değişmez.

• Kâr ve artık-değer nedeniyle sistemi oluşturan güçler arasında sürekli bir rekabet ve çatışma vardır.

• Bu iki nedenden dolayı sistemde inişli-çıkışlı ama sürekli bir bunalım vardır.

• Son olarak, tüm bu nedenlerde gösteriyor ki, kapitalist modernite sistemi hegemonik karakterli olmak ve buna bağlı olarak da sürekli genişliğine ve derinliğine yayılmak zorundadır.

Merkezi uygarlık kendi içinde güçler arası rekabet ve çatışma sonucunda bunalıma girdiği zamanlarda iki tedbire başvurarak krizi atlatmaya çalışır. Birincisi, içe yönelip ezilen sınıf ve kesimler üzerindeki baskının dozunu artırır. İkincisi, dışa yönelerek baskı, sömürü, talan, işgal ve istila seferleriyle hakimiyet alanlarını çoğaltmaya çalışır. Bu her iki yönelim de karşı direnişleri doğurur. Devletçi iktidarın baskı ve sömürü uygulamaları karşısında toplumdan yükselen direnişler farklı görünümlere bürünse de aynı nedensellik ilişkisi içerisindedir. Direnişler, merkezi uygarlığın iç ve dış baskılarından etkilenen toplumsal kesimlerin varolma mücadelesidir. Çoğunluğa karşı azınlık direnişleri, merkeze karşı çevre direnişleri veya iç egemene karşı sınıfsal direnişler özünde yayılmacı karakter taşıyan bir kıyım makinesinin dişlilerinden kurtulma, varkalma, varlığını sürdürme çabasının pratik ifadesidir.

Amaç ve hedefleri bağlamında devletçi uygarlığa karşı farklı görünümlerle ortaya çıkan direnişler genel olarak bu diyalektik ilişki ve nedensellik bağı içinde ifadesini bulabilir. Bir yerde asimilasyonist politikalara karşı kimlik mücadelesiyken, bir yerde varlığını korumaya dönüşür. Hegemon iktidara karşı özerklik elde etme, büyük devlet altında federe bir yapı kurma, din içinde resmi bir mezhep olma gibi programatik hedefler direnişlerin zaman, zemin ve ihtiyaçlarından kaynaklanan pratikleşmelerdir.

Kabile ve Aşiret Direnişleri

Gutilerin Sümer devletine karşı savaşları, Amortilerin Sümer-Akad devletini içten fethedip sisteme dahil etme çabası, Hurrilerin güçlerini birleştirip aşiretleşmesi, Med-Perslerin aşiret konfederasyonu şeklinde örgütlenerek Babil ve daha sonra Asur'a karşı direnmesi, göçebe kabilelerin kent devletlerine ve yerleşik aşiretlere karşı saldırıları gibi zengin örneklerler dolu olan Ortadoğu tarihi dikkatle incelenmeyi gerektirir. Devletli uygarlığa karşı direnişin ana kaynağını oluşturan kabile direnişleri Demokratik Uygarlık paradigmasında direniş mirasının temelidir.

"Kabile algımızı geliştirirken, sadece geleneksel yapılanmalara takılmamak gerekir. Akrabalık bağıyla örülmek kabile anlamına gelmez. Sadece kan bağları kabile olmak için yeterli ve gerekli değildir. Kabile temel nitelikte toplumsal oluşumdur. Toplumun anlamlı yaşamının temel örüntüsüdür."

Kabile, klandan sonraki toplumsal örgütlenme değildir yalnızca, bununla birlikte kendisinden sonraki tüm toplumsal örgütlenmeleri belirleyen zemindir. Kabile siyasal bir nitelik kazanmış ve "eşit ve özgür karakterli" toplumsal örgütlenme olarak da önem taşır. Bu nedenle kabile direnişleri diğer tüm direnişleri de şu veya bu düzeyde etkiler. Yayılan devletçi uygarlığa karşı toprağını korumak ister; verimli olanları sömürüp depolarını dolduran kentlere yönelir; verimli arazileri üzerinde paylaşım, bölüşüm savaşlarına girişir; işbirlikçileşen kabile üst tabakalarına karşı özgürlükçü-komünal değerleri korumaya çalışır… her durumda kabile savaşları bugünkü direniş biçimlerini ilkesel olarak taşıyan yapısal özellikleri barındıran direniş odağıdır. Ortadoğu direniş geleneği bu mirastan beslenir.

Evrensel Tarih Yorumu

Evrensel tarih yorumu bütünsel tarihi gelişim içinde makro ve mikro gelişmelerin yerini bulduğu ve birbirleriyle diyalektik ilişki içinde oldukları, hakikate en yakın yorumdur. Evrensel yorumla bölgesel gelişmeler, halkların ve kültürlerin tikel tarihi, yaşanan dönüşümler, iktidar ve devlet tekelinin aldığı biçimler ve onlara karşı sergilenen direnişlerin birbiriyle ilişkileri ve tekil düzeyde özgünlükleri açıklanır. Evrensel tarih yorumunda kabile, tarihsel gelişimin çok önemli bir dinamiğidir. Kabile, evrensel tarih anlamanın anahtarıdır. Sınıfla açıklamaya çalışılan tarih parçalı ve tek yönlü olurken, temel dinamiği kabile olan tarih anlatımı evrensel bütünlüğü serimler. Öcalan, bu toplumsal gerçeklikten hareket ederek bir tarihsel bakış açısı oluşturur. Tarihte hep minör sahalarda gösterilen, önemi teslim edilmeyen, tali, detay-alan olarak gösterilen kabile direnişleri, Öcalan'da tarihsel-toplumsal temel birim haline gelir. Temel birim olan klandan farklı olarak kabile, klanın da yetkinleşmesi, siyasal nitelik kazanmış hal, olarak hak ettiği yere yerleşir. Sınıf savaşımı da "kabile" temel birimiyle anlam kazanır.

"Sınıf savaşımı dediğimiz olgunun temelinde kabile kültürünün köleleşmeye karşı binlerce yıllık direnmesi vardır. Sadece etnik bir direnme değildir söz konusu olan. Benim ayrı bir kavram olarak önemsediğim husus burada geçerlidir. Sınıf savaşı değil, sınıflaşmama, sınıf olmayı kabullenememe savaşı daha önemlidir." (A. Öcalan)

Kabile direnişlerinin bu temel önemi yanında, ikili özelliğini de dile getirmek gerekir. Uygarlık her zaman yayılma eğilimindedir, yayılma da baskı da direnişe yol açar. İçteki egemene karşı gelişen direniş sınıfsal bir özellik taşırken, dışa karşı ise kabilesel bir yapıya bürünür. İster sınıfsal ister kabilesel tarzda olsun, direnenler başarı ve zafer elde etmek için uygarlığın kullandığı

kimi yol, yöntem ve araçlara başvururlar. Yenilgileri yok olma anlamına gelirken, başarıları sistemle aynılaşma tehlikesi barındırır. Uygarlığa karşı direnişlerin paradoksal yapısını oluşturan bu durum, Ortadoğu direnişlerinde de her zaman karşımıza çıkar. İktidar makinesi, kendine karşı savaşanları da kendine benzeştirerek varlığını sürdürmeye meyillidir.

Kabile-Uygarlık ilişkisi diyalektik çelişki barındırır. Zıtların varlığı ve birliği yasasında olduğu gibi taraflar birbirinden beslenerek büyür ve yaşarlar

Kabile, merkezi uygarlık açısından sistem dışı bir güçtür. Onunla savaştığı oranda kendi savunmasının zayıf noktalarını güçlendirebilir; kabilenin yaşam alanlarına yayılarak topraklarını artırabilir. Kabile anti-uygarlık karakteri olsa da uygarlık kadar örgütlü olmadığından her zaman büyük tehlike arz etmez, ancak büyük güçler halinde birleşirse tehdit oluşturabilir. Bu nedenle uygarlık da her zaman için böl-yönet politikasına başvurmaktadır. Kabileler uygarlık için sürekli taze kan taşıyarak onu beslerler. Türk kabilelerinin İslam'a, Got'ların Roma'ya dönük rolleri böyledir. Bu özellikleriyle kabile-uygarlık ilişkisi diyalektik çelişki barındırır. Zıtların varlığı ve birliği yasasında olduğu gibi taraflar birbirinden beslenerek büyür, yaşarlar. Özellikle kabile şeflerinin hanedanlığa evrilmesiyle bir çeşit proto-uygarlık gücü oluşur. Kabile şefiyle özgür yaşamı korumaya çalışan kabile arasındaki çelişki-çatışma şef lehine gelişince, kabilenin uygarlık için taşıdığı tehlike avantajına dönüşür. Bu, özgür kabilenin yenilgisi demektir. Özgür kabile yenilir, teslim alınır, kabile şefi sistemle bütünleşir. Kabile direnişlerinin paradoksal yapısı böyle somutlaşmaktadır. Kabile içi sınıf savaşımında şefin kazanması kabilenin de uygarlığa yenilmesi anlamına gelir. Böylece bir direniş daha uygarlıkla bütünleşerek sona erer.

Tersi durumda, kabile özgür ve komünal karakterini korusa demokratik değerler varlığını sürdürecektir. Direnişler, demokratik ve özgürlükçü kesimlerin kolayca teslim olmadıklarının kanıtıdır. Binlerce yıllık baskıcı geleneğine ve giderek büyüyen baskı mekanizmasına rağmen uygarlık karşısında yılmadan direnen ve bir gelenek yaratan bu tarihsel miras sayesindedir ki bugün Kürdistan'da devam eden bir mücadeleden söz edilebilmektedir. Burada Öcalan'ın tarih felsefesindeki temel parametrelerden birine dikkat çekmek gerek. Neolitikten sonra, uygarlık karşısında eşiti özgür ve komünal yaşamı binlerce yıldır temsil eden ve günümüze taşıyan güç kabile direnişleriyle somutlaşan komünal topluluklardır. "Tarihin motor gücü" olarak bir sınıf gösteren klasik sosyalist görüşten farklı olarak, sınıfı da kapsayan kömünal toplum anlayışı sosyalizm de yeni bir bakıştır. Bu gerçeklik kabileyi komünalizm'in öznesi yapar. Bu nedenle kabile direnişi özünde komünalizm'in beşiğidir. İlk komünal toplulukların yurdudur. Uygarlığa karşı ısrarla ayakta kalan direniş mirası da komünal yaşamı koruma çabasından başka bir şey değildir.

Dinsel ve Sınıfsal Direnişler

İlk kutsallaştırma ve tanrılaştırmanın içinde sınıfsallığı da barındırması, dinsel gelimin sınıfsal karakterinden kaynaklanır. Totemin ata ruhundan tanrı katına çıkarılması iki şeye işaret eder: Birincisi, kabile veya topluluk içinde egemen hale gelmiş kesimlerin ataları diğerlerine oranla başat hale gelmiştir. Diğer bir deyişle kabile içinde bir kesim egemen hale gelmiştir. İkincisi, göçebe kabilelerin yerleşik kabileler üzerinde veya bir kentin başka bir kent üzerinde egemenlik kurma çabası tamamlanmıştır. Bu durumda baskın olan kabile veya kentin totemi diğerlerinden daha yüksek bir mertebeye çıkar. Kent koruyucuları olan totemler, kentler arası işgal-istilalardan sonra ya baştanrı, büyüktanrı olurlar ya da ikinci, üçüncü dereceye iner veya önemsiz figürler haline gelirler. A.Şenel'e göre Mezopotamya'da Oanes, Mısır'da Osiris bu şekilde baştanrı olurlar. Yunan'larda Zeus, Aryen'lerde Indra çoban toplulukların çiftçi topluluklar üzerindeki hakimiyetini simgeler.

Dinsel düşünce ve sınıflaşma içiçe gelişir. İlk din adamlarının kabile içinde ayrıcalıklı bir konuma yükselmesi, dinlerin çıkışında sınıfsal bir başkaldırı özelliği de taşımaları ve son olarak dinler içindeki mezhep ve tarikat ayrışmaları dinlerdeki sınıflaşmanın aynı zamanda pratik bir süreç olduğunu da gösterir. Sınıflaşma derinleştikçe dinsel düşünce de tahakkümcü bir niteliğe bürünür. Tanrılar ayrışır, bazıları elenir, gözden düşer. Sınıflaşma, dinsel düşüncenin felsefik yapısını da değişime uğratır. Başlangıçta "doğaya düzen veren tanrılar" fikri geçerliyken, dindeki hegemonik karakterin artmasıyla birlikte "doğayı yaratan tanrılar" fikrine geçilir. Din adamı yeni hegemonik güç olarak kutsanır; kutsallık ile sınıflaşma içiçe gelişerek dinin hegemonik yapısını belirler.

Sümer Zigguratlaranı din, devlet ve sınıfı anlamının temel alanı olarak gösteren Öcalan bu yapı üzerinde özenle durur. Tapınak, tıpkı kabile gibi, kenarda duran önemsiz bir figür konumundan merkezi uygarlığın dölyatağına dönüşür. Dr. Hikmet Kıvılcımlı gibi birkaç sosyalist önder-aydın dışında kimsenin eğilmediği tapınak, Öcalan'ın tarih-toplum çözümlemesinde sistemin tüm özelliklerini yansıtan bir konuma yükselir.

Tapınağın katları sınıflaşmanın değişmeyen sistemini verir. Üst kat tanrının, onun temsilcisinin ve daha sonra egemen sınıfın mekânıdır. Orta kat rahibin, bürokratın, ideoloji üreten kurumların mekânıdır, alt kat ise kulun, kölenin, işçinin, ezilenin katıdır. Bu sınıfsal ayrışıma bugün de ana hatlarıyla devam etmektedir. Dinsel ve sınıfsal direnişlerin aynı kategori içinde değerlendirilmesi evrensel tarih açısından bütünlüklü bir bakış açısı oluşturur. Sınıfsallık ekonomik temelle değil, içinde ekonomiyi, ahlakı, inancı, yönetimi, barındıran daha toplumsal düzlemde ele alınmaktadır. Tapınak etrafında incelenen uygarlığın kendisidir. İnancı yeni bir formasyona kavuşturan rahip, bunun için toplumdaki inanç ve mitolojiden hareket eder. Toplumsal inancı sınıfsal ihtiyaçlarına göre yorumlayarak tapınak yönetimini pro-devlet olarak meşrulaştırır. Tapınak etrafında ürün kontrolü, ticaret ve askerileşme başlar. Tapınak toplumun yasalar, duvarlar, yollar ve yeni kentlerle uygarlığa geçmesinin ideolojik, yönetimsel ve zora dayalı geçişini sağlar. Rahip, şef ve yönetici ise tüm bunlar üzerinde yükselen imtiyazlı sınıf olarak devletin çekirdeğini oluşturur. "Önce devlet mi oluştu yoksa sınıf mı" tarzındaki kısır tartışma da bu yaklaşımla önemsizleşir. Devlet, sınıf ve kent uygarlığın sacayağı olarak tapınak etrafında birlikte varolurlar. Karşılarına komünal toplumun değerleri ve değerlerin savunucusu direniş güçleriyle savaş halinde…

Anlam Sanatı Kavgası

Dinsel düşünce de özünde bir sınıfsal bakışı barındırarak oluşur. Tapınak etrafındaki sınıflaşmanın yanında, yeni bir din veya mezhep de sınıfsal özelliklere sahiptir. Bu kez ezilen kesimlerin devletçi uygarlığa ve onun anlam örüntüsüne karşı bir mücadele simgesidir söz konusu olan. Ortadoğu'daki dinsel direnişlerden yola çıkan Öcalan şu ortak karakterin altını çizer: "Şu toplumsal kuralı çok iyi bilmek gerekir: Büyük bir anlam sanatı kavgasını vermeden, hiçbir ciddi sınıf kavgası olmaz." Sınıfsal ve dinsel başkaldırılar aynı etkiyle yola çıkarlar; anlam örüntüsü oluşturmak… Dinlerin çıkışı salt ekonomik planda bir hak arayışı, ideolojik muhalefet veya yönetimde pay kapma istemiyle açıklanmaz. Her biri kendi zamanının çok ciddi ve kapsamlı bir muhalefet dinamiği olan dinler, aynı zamanda birer anlam arayışıdırlar. Kendi kavramlarını oluşturma, hakikat algısını yeniden düzenleme ve ideolojik bakış açısı oluşturma arayışıdırlar.

"Önemle belirtmeliyim ki, tarihin her döneminde sınıfsal ve diğer toplumsal kavgalar öncelikle kavramlar dünyasında ve özellikle de resmi ideolojilerle gayri resmi olanlar arasında verilir. Maddi sosyal gerçeklikler kendilerini manevi kültürle ifade ederek geliştirirler." (A.Öcalan)

Yukarıdaki alıntıdan anlaşılacağı üzere, maddi, sosyal gerçekliklerin manevi kültürle kaynaşıp yeni bir muhalefet dinamiği oluşturması tarihsel direnişlerin yapısal karakterini oluşturur. Ortadoğu'daki dinsel direnişler böylesi bir yapıya sahiptirler. Hz. İbrahim'in Babilli Nemrut'a karşı başkaldırısı maddi ve manevi yanlar içerir. Aşağı Mezopotamya'dan gelip kuzeyi askeri olarak kolonileştiren Babil'e karşı sınıfsal bir başkaldırı olduğu kadar ideolojik bir duruştur da. Savaşacak gücü oluşturamadığından ülkeden çıkışı tercih eder. Yeni yaşam alanları arar, sömürgecinin ulaşamayacağı diyarlara göçer. Bunlarla birlikte köklü bir anlam arayışını da içeren bir başkaldırıdır. Simgesel olarak putları parçalaması, sorgulama tarzı "hakikat ve anlam" diye ona verilenleri kabul etmediğini gösterir. Ateşe atılarak cezalandırılması metaforundan da anlaşılıyor ki, anlamsal ve pratik başkaldırı sonucunda güçlü bir direnme savaşını da göstermiştir. Hz. Musa'nın Mısır'daki çıkışı bir kavim şahsında köleliğe karşı direnişi gösterirken, daha göç yollarında ideolojinin köşe taşlarını döşemesi anlam arayışının derinliğini gösterir. Hz. İsa'nın direnişi bir kavim yerine evrensel düzeye taşırması, Hz. Muhammed'in örgütlü ve ideolojik başkaldırısı da sınıfsal, yaşamsal ve anlamsal arayışın nasıl içiçe oluştuğunu gösterir.

Zerdüştilikteki toplumsal ve ahlaki yaşam hedefi de, İbrahimi dinlerdeki direniş ve arayış da kabile ve kavim özellikleri taşımalarının yanında, sınıfsal yanları da olan hareketlerdir. Genellikle kabile ve aşiret direnişlerinin dıştan gelişen sınıfsal direniş olmalarına karşın, dinsel direnişler ise iç egemene karşı gelişen direnişler olmaktadır. Bununla birlikte, klasik sınıfsal direnişler olmadıkları da görülmelidir. Sınıfsal yapıları karmaşıktır. Yoksul sınıflardan aristokratlara dek uzanan geniş bir skalaya sahiptirler. Daha çok, sistemden rahatsız olan tüm kesimleri ama esas olarak da ezilen kesimleri kapsarlar. Merkezi iktidarın sömürü ve baskısına olduğu kadar inanç sistemine de muhalefet ederler. Tanrı-kral kültüne, insanın tanrı kadar güçlenmesine karşıdır. Bu nedenle yeni bir "tanrı" yorumu geliştirir. Peygamberleri "tanrı elçisi" ilan ederler. İsa'nın "tanrının oğlu" olması da o ifadede simgeleşen iktidar ekine uzak durmasıyla çelişmez. İdeolojik çatışmaları hegemonik iktidarın tüm anlam dünyasına dönüktür. Varolan sisteme ait olan hiçbir şeyi kabul etmeyen, radikal, ideolojik bir kopuşu, yeni bir anlam arayışını temsil ederler.

Dinsel direnişler Öcalan felsefesinde en güçlü toplumsal-siyasal-ideolojik muhalefet dinamiğidir. Hegemonyaya karşı başlatılan bu direnişler, kendi zamanlarında hegemonyayı tümden kaldıramazlarsa da dönüştürmeyi başarırlar. İktidar-devlet tekelini reforma zorlarlar. Reform ve devrimle bu kazanımlarını

kalıcılaştırmamaları onların bir açmazıdır. Sistemden radikal kopuşları gerçekleştirmiş ancak buna uygun bir kurumlaşmayı oluşturamamışlardır. Hz. Musa Mısır hegemonik gücünü atlatmayı başardıktan sonra Filistin'de yeni ve üstelik kabilesel bir hegemonik güce dönüşmeyi engelleyemez. İseviler üç yüz yıl merkezi iktidara karşı direndikten sonra, sistemin en güçlü temsilcilerinden olan Roma'nın resmi dini olmaktan kurtulamazlar. Hz. Muhammed'in İslam'ı daha ilk yüzyıl içinde Emevi sülalesi eliyle karşı-devrimci bir iktidara dönüştürülerek özüne yabancılaştırır. Dinsel direnişler, içerdikleri tüm toplumsal ve haklı özelliklere rağmen hegemonyanın el değiştirmesinden öte bir sonuç vermemiştir. Bununla birlikte, yüzyıllarca devam edegelen soylu direniş mirasında önemli oranda temsilini yaptıkları unutulmamalıdır.

Tarihten Güncele Direnişlerin Yapısı

Ortadoğu'da direnişi tarihsel-toplumsal olarak temsil eden ve taşıyan bu iki direniş damarının güncelde yaşanan kördüğüme nasıl bir çözüm üretebileceği sorusu güncel politikalar açısından son derece önemlidir. Üretimden doğan sınıfların belirsiz olduğu; ulus-devletin gecikmeli, eksik ve vahşice uyarlanmaya çalışıldığı; dinlerin anlam yitimine uğrayıp içi boş gerekçeler mezhep kavgalarında boğulduğu, geleneksel yaşamın durağanlığa ve kısırdöngüye sıkıştırıldığı ve modernitenin tüm gücüyle yüklenip dizayn etmeye çalıştığı bu coğrafyada yaşanan sorunlara çözüm bulmada nasıl bir katkı sunacakları, tarihsel-toplumsal perspektife bağlı olarak cevaplandırılabilir.

Her isyan ve krizden çıkış arayışı merkezi uygarlık tarafından yenilgiye uğratıldıkça, merkezi uygarlık daha da güçlenerek gelişir ve toplumsal hakları daha fazla gasp eder. Hegemonyanın yükselişi toplumdaki komünal değerlerin de erimesi anlamına gelir. Bu yüzden beş bin yıllık merkezi uygarlık tarihi olan Ortadoğu'da bugün çözüm daha karmaşık ve zorlu bir hal almıştır.

"Bunalım anları toplumların çözüldüğü, dolayısıyla hakikatlerin değişime uğradığı anlardır." der Öcalan. Ortadoğu'daki bunalım hakikatin parçalanmasına, farklı hakikat algılarının oluşmasına yol açmıştır. Yaşam ve anlam dünyası bu denli parçalanan bir coğrafyada çözüm de giderek zorlaşır. Merkezi uygarlığın otoriter-totaliter yapısına karşın ısrarla sürdürülen direnişin özü, toplumların özgürlükçü-komünal yapısının koruma ve varlığını sürdürme olduğundan, zorluklarına rağmen çözümün mümkün olduğunu göstermektedir. Dinsel, mezhepsel, etnik, kültürel direnişler merkezi uygarlık karşısında her zaman direnebildiğinden dolayı, bugün Ortadoğu'da güçlü bir direniş dinamiğinden söz edilebilmektedir.

Evrensel tarih, bu direniş geleneğinin belirli özelliklerini de göstermektedir.

1- Tarihe yön veren tüm direnişler sistemden zarar gören sınıf ve tabakaları kapsarlar. Hz. Musa'nın kavimsel dini dahi, çıkışında Mısır'ın en yoksul kesimlerine dayanarak var olur. Farklı etnik, kültürel topluluklar, sınıflar ve inanç grupları yeni direnişle birlikte kimliklerini koruyabilecekleri koşulları dayatırlar. Bir direniş farklı yorumlara bürünerek tüm coğrafyaya yayılabilmektedir. Örneğin Karmatiler, İsmaililer, İslam'ın yeni bir yorumu olarak Sünni İslam'a başkaldırmış olsalar da, içlerinde çok farklı inanç grupları olan Mazdekileri, Maniheistleri hatta Hıristiyanları bile kapsarlar. Bugün bu kapsayıcılığa Öcalan'ın "demokratik ulus" formülünde rastlamaktayız. Bir kültür ulusu olarak formüle edilen demokratik ulus, özgürlüğe eşitliğe dayalı, farklılıkları barındıran demokratik kurumlarda üyelerini birleştiren; etnik ve kültürel yapıları, inanç gruplarını, siyasal grupları bir araya getirip varlıklarını güvenceye alacak özelliklere sahiptir. Ortadoğu direniş kültürü tekçiliği kabul etmeyen, çoğunlukla varolan yapısını bugün her zamankinden daha güçlü bir şekilde dayatmaktadır.

2- Çözüm üretmek için pratik örgütlenmenin yanında ideolojik bir formasyon da gerekir. Modernizme radikal karşı koyuşun parametlerini içeren, ona alternatif olabilen, özgürlükçü-komünal, yeni anlam ve hakikat arayışına dayalı bir ideolojik netlik ve zihinsel dönüşüm olmadan bu denli örgütlü bir mekanizmaya ve onun bilinç çarpıtan yöntem ve kurumlarına alternatif olunamaz.

3- Son derece örgütlü bir modernizm karşısında dönemsel tepkiler ve kısa süreli örgütlemelerle elde edilen kısa vadeli başarılar istenilen sonucu vermez. Direnişlerin kurumlarını ve örgütlerini de yaratması gerekir. İdeolojik ve pratik çabanın yanında örgütlenme ve kurumlaşma sağlanırsa sonuç alınabilinir. İçte, bölgede ve bölgeyle ilgili olan her kesimde gerçekleşecek örgüt ve kurumlar bugünden özgür ve eşit yaşamı eğitim ve eylem yoluyla topluma hâkim kılarlarsa, bölgesel direnişin zemini de aşılabilir.

Farklılıklara saygılı, demokratik değerlerle oluşmuş, ideolojik bir formasyona ulaşabilmiş ve bunun kurumlaşmasını oluşturabilen bir direniş Ortadoğu direniş geleneğini temsil edebilir. Demokratik Modernite, Ortadoğu'da ekonomik, ahlaki, politik ve yönetimsel alternatifi oluşturmanın ifadesi olarak anlaşılmalıdır. Kendisi için düşünce üretemeyen toplum olmaktan çıkıp, bölgesel bir direnişin dinamiklerini barındıran Kürt halkı bu direnişin öznesi olmanın haklı gururunu yaşamaktadır. Elbette bu direniş Ortadoğu'nun tarihsel direniş mirasına dayanmaktadır. Ve ancak bölgesel düzeyde tüm halklar ve inanç grupları için bir zihinsel, sosyal, ahlaki ve politik dönüşümü başarabilirse en güzel rengine kavuşacaktır.

Devlet ve Demokrasi İkileminde Ortadoğu Çözümü!

Aydın Saka

Oscar Wilde "Tarihte borçlu olduğumuz görev, onu yeniden yazmaktır" der. Sorumluluklarımıza işaret eder. Zira bu sorumluluk hissini taşımadan tarih ve şimdiye olan ilgimizin pratik değeri kalmaz. "pratik" diyoruz çünkü güncelde yaşanan sorunların çözümü sadece "bilme"yi yeterli görmez, bir o kadar ve belki daha fazlası "yapma"yı talep eder. Wilde'in "borç-görev" kuramları ile ifade ettiği güncel sorunlara çözüm arayışının işaret ettiği yer/özne ise tarihtir.

Batı toplumlarında zaman algısı 'ileri'ye dönüktür. Bir tür gelecekçilik yapılır. Çözüm gelecektedir. Doğu toplumlarında ise iyi-güzel ve doğru olan geride kalmıştır. Her yeni gün biraz daha bozulma, kötülük ve felaket getirecektir

Tarih ile şimdi arasındaki bu bağlamın diyalektiğini en güçlü ifadelendiren A.Öcalan olmuştur. "Tarih günümüzde saklı, biz tarihin başlangıcında gizliyiz" derken, çözümün de, sorunun da adresini ve dolayısıyla diyalektiğini ifade eder. Bu bakış açısı "Doğu"ludur. Batı toplumlarında zaman algısı "ileri"ye dönüktür. Bir tür gelecekçilik yapılır. Çözüm gelecektedir. İyi olan gelecekte yaşanacaktır ve insanlık hep kötüden iyiye doğru yol alan bir katilikle ilerler. Doğu toplumlarında ise iyi-güzel ve doğru olan geride kalmıştır. Gün geçtikçe de bundan uzaklaşmaktadır. Her yeni gün biraz daha bozulma, kötülük ve felaket getirecektir.

Bu denli iki zıt zaman algısının elbette birçok sebebi sayılabilir. Ancak en temelde şunu göstermek yanlış olmaz. Doğu toplumları doğal-neolitik toplumsallığı derinliğine yaşamış toplumlardır. Bu öylesine içsel bir hal almıştır ki, belki onlarca kat uygarlık kültürüne üstün ve içkin sayılabilecek bir ahlaki-politik ilkeler bütünü, geleneksel kültürel bir demokratik ana nehir oluşturmuştur. Uygarlık, karşı devriminin tüm bu değerlere karşı geliştiğini bilen Doğu toplumları, gitgide derinleşen ve genişleyen uygarlık kültürünün (kültürsüzlüğünün) kendi ontolojik gerçeğinden bir şey alıp götürdüğünün bilinci ve hissiyatındadır. Dolayısıyla zaman algısı iyi olandan uzaklaşması biçiminde gelişir ve bu algı tüm toplumsal çözüm arayışlarını geçmişe-tarihe yöneltir. Doğudaki uygarlıkçı iktidar ve devlet yapıları da bu algının dışında kalmazlar. Ve en dogmatik-diktatöryel tarzda gelenekselliği bahane ederek, varlıklarını sürdürürler. Son iki yüz yıldır Batı toplumları karşısında Batı zaman algısıyla hareket edip vaatlerde bulunsalar da, kendi toplumlarına karşı, kendi toplumlarının zaman algısıyla kendilerini pazarlarlar.

Zaman Algımız Tarih Algımızdır

Batı toplumları ise bir nevi uygarlıkçı algılayışın/kavrayışın içinde doğmuşlardır. Dolayısıyla zaman algılarını belirleyen husus uygarlıkçı algının evrenselliği ve "iyi"liği üzerine kuruludur. Mitolojik ve tek tanrılı dinsel gelenekler Doğu'da doğmuş olmalarına rağmen uygarlıkçı özlerini Batı toplumlarında daha yaşamsal kılmışlardır. Doğu devlet geleneğindeki (toplumlarında da vardır, fakat çoğunlukla iktidar ve devlet geleneği olarak toplumlara dayatılmıştır) kadercilik, Batı toplumlarında gelecekçilik olarak genel bir kavrayış halini almış ve pozitivizm ve aydınlanma düşüncesi bunu bir katilik/bilimsel yasası haline dönüştürmüştür.

Zaman algımız aynı zamanda tarih algımızdır. Dolayısıyla yukarıda ifade edilen iki algı arasındaki fark, güncel sorunların çözümünde yansıyan farkı da ortaya koyar. Batı toplumları sorunları tarihe yüklerken, çözümleri de geleceğe erteler. Marksist geleneğin sosyalizm ve komünizm tahayyülüyle de buna dahildir.

Doğu toplumları ise hem sorunları, hem çözümleri tarihte aralar. Çünkü sorunların da, çözümlerin de gelişimine tanıklık etmişlerdir.

Çözüm arayışlarında Doğu toplumlarının tarihten/geçmişten kopmamalarının en temel nedeni toplumsallığın geleneksel kültürel yapısından dolayıdır. Her toplumsallık kendi tarihsel hafızasını toplumsal kültürden kodlamıştır. Ve toplumsal sorunların çözümünde ilk başvurdukları yer bu kültürel kodlardır. Bu sürekliliği hem kabile direnişlerinde, hem de dinsel, kültürel hareketlerin sürekli kendilerini üreterek karşı bir direniş odağı haline getirmelerinde gözlemek mümkündür. Bu yaklaşımın Batı toplumlarından üstünlüğü sürekli toplumsal hakikatle olan içiçeliğidir. Kapitalist Modernite'nin başlangıç dönemi olan 1500-1600'lü yıllara kadar da bu üstünlük merkezi uygarlık konumunda kalmasını sağlamıştır. Ama 1500'lü yıllarla birlikte Ortadoğu toplumlarının hakikat algısında-özellikle iktidarcı- hegemon üst sınıflarda bir kopuş yaşanır. Bu tam bir kopuş değildir. Ama Avrupa aklının merkezi hegemonyayı ele geçirmesine yol açan bir kopuştur. Avrupa'nın merkezi hegemonya haline gelmesinde en belirleyici husus kendi hakikat algısını, Ortadoğu toplumlarından çok daha fazla toplumsal kılmasıdır. Özellikle 1500 ve 1600'lü yıllardaki Rönesans, Reformasyon, aydınlanma ve yeni gelişen bilimsel yöntem bu üstünlüğü tartışmasız bir biçimde sağlamıştır. Denilebilir ki "kapitalizm bu hakikat algısının üzerinden gelişti"! Bu hem farklı bir tartışma konusudur, hem de üst sınıfların karakterini ifade eder. Tarih, iktidar sahiplerinin bu tarz gasp ve sömürü-kârlı devrimlerle doludur. Ama bu gasp Avrupa hakikatçiliğinin toplumsal olanı yakalamadaki üstünlüğünü ortadan kaldırmaz.

"Sonuçta çözümü belirleyecek olan, kapsadığı hakikat payıdır. Diğer bir deyişle toplumsal eylemde başarıyı belirleyen, taşıdığı hakikat gücüdür. Hakikatin kendisi ise, toplumsal olgunun içeriği anlam ve yaşam güçlerinin ifade edilme paylarıdır. Hakikat payı yüksek ifadeler toplumsal olgunun ihtiva ettiği anlam ve yaşam gücünün temsiline bağlıdır."

Fakat Kapitalist Modernite'nin toplumsal hakikat zeminini yakalamadaki başarısına rağmen çözüm diye sunduğu Ortadoğu halklarının binlerce yıl içinde yaşanan ama toplumlar tarafından hiçbir zaman gelişmesine ve temel bir toplumsal biçimleniş olmasına izin verilmeyen kâra dayalı sermaye pazarlamacılığı ve tüccar spekülasyonudur. Yani aslında halkların bin yıllarca tenezzül etmeyip, sürekli tehlikeli addederek bastırdığı bir "düşük profilli gerçeği" toplumsal hakikat zemini üzerinden temel bir üretim biçimi, dolayısıyla ideolojik, siyasi ve kültürel bir sistem haline getirmiştir.

Bu Kapitalist Modernitenin kaçınılmazlığını/doğruluğunu değil, hakikat zeminine dayanma başarısını ve bu zemini sömürme becerisini gösterir. Demek ki, her kim ki toplumsal sorunlara çözüm geliştirmek istiyorsa toplumsal hakikat zeminine dayanmak durumundadır.

Peki, nedir Ortadoğu hakikati?

1- Ahlaki ve politik yapısı geleneksel kültür içinde kodlanmıştır. Her ne kadar üzerine karanlık bir perde çekilmiş ve bu toplumsal hakikat yozlaştırılmaya çalışmışsa da iktidar sınıfı dışında kalan toplumsal kesimler bu özü taşımaya devam etmektedir. Dolayısıyla Kapitalist Modernitenin bir çözüm olarak dayattığı liberal birey ve toplum, vatandaş, devlet hukukunu kabul etmekten uzaktır. Buna paralel olarak geliştirilen her türlü oryantalist 'çözüm' dayatması (buna her türlü aydınlanmacı/pozitivist düşünce dahildir) toprağa vurulmaya çalışılan beton sıvası gibi dökülmektedir.

2- Komüne dayalı ekonomik ve siyasi (kabile tarzı ve gelenekselliği) Ortadoğu hakikati, kapitalizmin ekonomi olmayan sermaye pazarlamacılığını reddetmekte ve kendi toplumsal hakikatine uygun olan (hem iklimsel coğrafik, hem kültürel ahlaki) dayanışmacı komün tarzı üretimini daha tercih edilebilir bulmaktadır. Bu anlamda kapitalist üretim biçimi halen Ortadoğu'da 'meşruiyetini' sağlayamamıştır ve hırsızlık muamelesi görmektedir.

3- Bu ilk iki hakikatin gösterdiği en temel hakikat, sorunların iktidar kaynaklı olduğudur. O halde çözüm iktidar dışında aranmak durumundadır. Yani Kapitalist Modernite'nin sürekli tahakküm üreten pozitivist bilimciliği ve bununla topluma dayatılan cinsiyetçi, devletçi, milliyetçi, sınıfçı ideolojik tahakküm/biçimleri sorunların temel nedenidir ve çözüm bunların aşılmasıyla mümkündür.

Bu genel çerçeve ışığında iki temel çözüm iddiası olan devlet ve demokrasi ana akımlarının Ortadoğu bağlamında ve dolayısıyla evrensel yönüyle yapısal ve konjektürel durumuna bakalım.

1-Devlet:

I.Öncül;

a- İktidarlı/devletli geleneğin 5000 yıllık merkez-çevre ikilemine dayalı gelişen uygarlıkçı sistem yapısal sorunlar yaşamaktadır. Öncelikli olarak merkez hegemonya olan batılı (ABD dahil) güçler ideolojik meşruiyetini kaybetmişlerdir. Gerek bilimci ve dayandığı olgucu putçuluk gerekse de liberal ve neo-liberal siyaset-demokrasi anlayışı Ortadoğu zemininde geleneksel ve toplumsal hakikatle kan uyuşmazlığı içindedir. Dolayısıyla merkezi hegemonya için ontolojik olan bu temel varyasyonlar Ortadoğu toplumları için kuşkuyla yaklaşılan unsurlar durumundadırlar.

b- Merkezi hegemonyanın öncülük ettiği Kapitalist

Modernite'nin dayandığı "üçlü sac ayağı" Ortadoğu toplumlarında herhangi bir hakikate denk düşmemektedir. Çözüm diye sunulan ulus-devlet, artık kendisini bile savunmakta zorlandığı ve kendi içinde belli yönleriyle aşmayı denediği bir olgu haline gelmiştir. Buna rağmen Ortadoğu toplumlarına bunu dayatmaktan vazgeçmiş değildir. Zira sömürü ve tahakküm zihniyeti gereği genişlemek durumundadır ve başka bir çözüm alternatifi sunma zihniyetinde değildir. Her ne kadar çeşitli reformlar yapmak istese de özünde ulus-devletçiliği çok güçlü bir biçimde dayatmayı ve derinleştirmeyi sürdürmektedir. Yine kapitalizm Ortadoğu toplumlarının yakından tanıdığı ama hep tehlikeli gördükleri bir merkezi hegemon dayatması olarak çözüm diye sunmaktadır. Ortadoğu toplumları ahlaki olarak buna yabancıdırlar. Tıpkı zaman algısında olduğu gibi, ekonomi ve üretim alanında da tam bir tezatlık vardır. Ortadoğu'da komün ekonomisi geleneksel bir üretim biçimi olarak bin yıllarca toplumsal hakikat bellenmiştir. Ortadoğu toplumlarının tanımadığı diğer bir olgu da endüstriciliktir. Endüstriyalizm neredeyse her kentin ağır bir sanayi sitesi haline gelmesini dayatan ve bunu eko-sisteme rağmen yapan endüstri tapınıcılığıdır. Konjonktürel olarak gelinen aşama yapısal sorunları doğurmuştur ve belki bazı noktalarda iyileşme söz konusu olmayacaktır. Ortadoğu toplumları açısından endüstriyalizm en çok kendisini köy-kent dengesinin kent lehine bozulmasında gösterir. Bu durum Ortadoğu toplumlarının en karakteristik -geleneksel kültürel yapısı olan kıra/tarıma/hayvancılığa dayalı yaşamının, dolayısıyla doğal durumunun ölümüdür.

Her üç sacayağında da açığa çıkan temel sonuç merkezi hegemonyanın Ortadoğu çözümüne katacağı bir şey yoktur. Tüm bu dayatmalar çatışma unsuru olmaktan öteye gitmez.

II. Öncül;

Çevre hegemonya olarak bölge ulus-devletleri merkezi hegemonyaya rağmen hareket etme karakteristiğinde değildirler. Gerek kuruluş karakterleri, gerek dayandıkları güç odakları onları bu pozisyona koymaktadır. Sistemle çatışma (Suriye-İran gibi) pozisyonları fazla sürdürülebilir değildir. Kapitalist moderniteyi aşacak bir hakikat güçleri yoktur. Kapitalizmin toprağında(1.Dünya savaşı) doğup büyümüşlerdir. Yine Türkiye, İsrail ve bazı Arap devletleri bölge hegemonyası için giriştikleri mücadele zaman zaman merkezi hegemonyaya "küstüm" oyunu oynasalar da, sistemin siyaset araçları olmanın ötesine geçemezler. Daha fazla pay talepleri, daha fazla bağlanma ile sonuçlanmaya götürmektedir. Saplandıkları ulus-devlet anlayışları onların ilkeli ve çözüme dair siyaset üretmelerini engellemektedir. Tüm bu devletlerin ortak özelliği anti-demokratik olmalarıdır. Benzemek istedikleri merkezi hegemonya iddiaları için bile olsa içte yapmaları gereken liberal demokratizasyonu bile yapmaktan büyük imtina etmektedirler. Tüm bunlara rağmen bunlar Ortadoğu halklarının devletleridirler ve kendi toplumsal hakikatlerine yaklaştıkları oranda çözüme katkıları olabilir. Belki karakterleri gereği çözüm gücü değildirler, ama zorlandıklarında demokrasiyi tanıma ve alan açma pozisyonuna girebilirler.

2-Demokrasi:

I.Öncül:

Zayıf bırakılmış olsa da Ortadoğu toplumsal kültüründe ahlaki ve komünal özelliklerin varlığı halen kültürel olarak direniş halindedir. Ve özünde günceldeki çatışmanın ana nedeni bu geleneksel kültürel demokratik yapı ile kapitalist modernitenin birbirilerini geriletme ve kendini sürdürme savaşıdır. Moderniteler savaşının esası budur. Demokrasi güçlerinin direniş gösterebilmelerinin tek nedeni toplumsal hakikati yakalamadaki üstünlüğüdür. Yoksa hiçbir şekilde sistem karşısında direnebilme gücünde, siyasetinde ve örgütlülüğünde değildir. Fakat bu direniş potansiyelinin sadece geleneksellikle sürdürülmesi imkansız hale gelmiştir. Dolayısıyla tarihsel ve toplumsal hakikat yeniden güncellenip imkansız hale gelmiştir. Dolayısıyla tarihsel ve toplumsal hakikatin yeniden güncellenip özüne uygun bir paradigma, örgüt ve eylem anlayışına kavuşturulmak durumundadır. Direniş artık kendini sistemden soyutlayarak ve sistemin dışında kalarak yapmak çok zorlaşmıştır. Bunun için sistemin içinde ama sisteme karşı bir mücadele perspektifi (ve bilinci) ile toplumsal hakikati mücadele zeminine dönüştürmek gerekmektedir.

II. Öncül:

Son iki yüzyılda başta gelenek adına geliştirilen dinsel, kültürel ve etnik hareketler olmak üzere tüm çağdaşlık iddiasındaki sosyalist, komünist, geleneksel kültürel İslamcı demokrasi güçleri, kendi toplumsal hakikat zeminlerinde mücadele etmediklerinden hep yenilgi ile yüz yüze kalmışlardır. Birinci gruptaki direniş ve kurtuluş hareketleri daha gelenekçi olmakla birlikte esasen Ortadoğu'daki iktidarcı devletçi geleneğin kendini konumlandırma direnişleri olarak tanımlanabilir. Burada geleneksel iktidarcılığın en büyük başarısı halkların demokrasi ve özgürlük istemlerini kendi iktidar hedeflerine kanalize edebilmeleridir. Tüm Ortadoğu ulus-devlet yapılanmalarında bu demokratik öz ile devletçi özün ilk başlarda birlikte hareket etmeleri, fakat daha sonra iktidarcı geleneğin kendini merkezi hegemonyaya bağlayarak, demokrasi dinamiklerini bastırıp tasfiye ettiklerini görebiliriz. Sonuçta bu gelenek sisteme yedeklenmiştir. İkinci dalga direniş unsurları ise (sosyalist, feminist, kültüralist ve kültürel İslamcı) büyük kahramanlık ve direnişlere rağmen Or-

tadoğu hakikat zeminini göz ardı ettikleri için (bu yönüyle iktidarcı gelenek çok daha başarılıdır) tutunma zemini bulamamışlardır. Demokrasi, özgürlük, eşitlik adıyla ama batı hegemonyacılığının çözüm perspektifleri ile "çağdaşlaşma", "gelişme", "laikleşme", "ulusal kurtuluşçuluk", "sosyal demokrasi" v.b daha sayılabilecek birçok kavram bayraktarlığında demokrasi oluşturmaya çalışılmıştır. Tamamen Batı'nın ideolojik hegemonyasıyla şekillenen bu hedefleşmelerin niyetsel olarak demokrasiye bağlanması sonucu değiştirmemiştir. Bir nevi Batı hegemonyasının karikatürü olunmak istenmiş, onun demokrasi, sosyalizm, feminizm ulusal kurtuluşçuluğu hedeflenmiştir. Bu ise Ortadoğu hakikatiyle kan uyuşmazlığıdır. Yine bu güçler devlet ve iktidarı güçlü çözümleyememişler ve demokratik direniş tarihinin bilincini, pratiğini, hakikatini güncelleyememişlerdir. Dolayısıyla merkezi ve çevre hegemonya baskısı altında hep ezilmiş ve tasfiye olmuşlardır.

3-Çözümde Devlet ve Demokrasi:

"Çözüm"den ne kastedildiğine dair Ortadoğu gerçekliği açısından çok farklı yanıt geliştirilebilinir. Merkezi hegemonyanın çözüm algısı, tahakkümünü daha da geliştirme ve derinleştirme olduğu için kendi sistemik araçları olan ulus-devletçiliği, kapitalizmi ve endüstriyalizmi çözüm diye dayatmaktadır. Bölgesel arayışlar bu genel perspektif içinde ama daha çok kendine alan açarak bazen uzlaşmalı, bazen çatışmalı bir biçimde varlığını güçlendirme olarak algılamaktadır çözümü. Fakat bu güçlerin kendi özgünlüklerinde (İran Şiacılığı, TC ılımlı İslamcılığı) geliştirdikleri ideolojik, siyasi argümanlar oryantalist modernist algının içinde ve ona hizmet eden bir pozisyonda olduğu için, hangi yönde hareket ederlerse etsinler efendilerinin hizmetine daha çok girmekten kurtulamayacaklardır.

Demokrasin güçleri ise çözüm için hem iki yüz yıllık süreçten çıkarılacak dersler ışığında, hem de toplumsal hakikati yakalama ve ona göre konumlanma bakımından yeni bir tarihsel süreçle karşı karşıyadırlar. Temel ilkesel yaklaşımlarımızı yukarıdaki genel çerçevede anlamak mümkün olduğundan tekrarlamaya gerek yoktur. Fakat çözüm perspektifimizi daha da somutlaştırmakta fayda vardır.

Öncelikli olarak toplumsal hakikat perspektifini kabul ediyorsak, her toplumsallığın farklı bir hakikati olduğunu kabul etmiş oluyoruz. Dolayısıyla her toplumun çözümü de farklı olacaktır. Elbette demokrasi ve özgürlük güçlerinin genel paradigmal bir çerçevesi olacaktır. Nitekim bunu her türlü devletçi (ulus-devlette dahil) iktidarcı, cinsiyetçi, milliyetçi, sınıfçı, anti- ekolojik ve oryantalist kavrayışın dışında kalmak, bireyci ve liberal toplum anlayışına karşı ahlaki-politik ve komünal toplumsallığı benimsemek olarak somutlaştırabiliriz. Fakat bu genel doğrular ışığında çözüm perspektiflerimiz pratiğe dönük olmak durumundadır. Yani çözüm perspektifimiz yaşamsal bir karşılığa denk gelmelidir. Her toplumsallık farklı bir yaşamsal hakikat ise, tek bir çözüm modelinden bahsedemeyiz.

Birincisi; konjonktürel güç dengeleri bakımından devletli iktidarcı sistemle yürütülen mücadelede her iki güç de (Devlet ve Demokrasi) bir birine üstünlük sağlama durumunda değildirler. Dolayısıyla en genel anlamda çatışma değişik biçim ve araçlarla sürse de "devlet-demokrasi" denkleminde uzun bir geçiş sürecinin yaşanma ihtimali yüksektir. Böyle bir öngörüyle hareket etmek hem kendini stratejik ve taktik konumlandırma hem de karşı güçle gerekirse ilkeli uzlaşmalar temelinde yeni çözüm perspektifleri geliştirme olanağını sunmuş olur. Burada önemli olan devlet ve demokrasi alanlarının birbirlerini tanıyarak yasal ve anayasal düzeyde bir çözüm zemininin oluşturulmasıdır. A.Öcalan'ın formülasyonuyla "devlet ulusuyla, demokratik ulusun varlığını ve özerkliğini esas alan demokratik anayasal çözümdür."

İkincisi; bu konjonktürü de gözeterek ama daha çok ilkesel ve pratik olarak geliştirilecek olan çözüm perspektifidir. A. Öcalan buna Demokratik Konfederalizm çözümü demektedir. Genel bir çerçeve olarak hem örgütsel şeması ve ilişkileri bilindiğinden hem de devletlerle olan ilişkileri bilindiğinden tekrarlamaya gerek yok. Burada önemli olan A. Öcalan'ın geliştirmiş olduğu bu çözüm perspektifini yeni bir "akıl" derekesinde dogmalara boğmamak ve olabildiğince (ilkeleri göz ardı etmeden) esnek uygulama koşullarına kavuşturmaktadır. Tek bir toplumsal hakikat yoktur, Dolayısıyla tek bir çözüm de yoktur derken, çözümün çoklu varsayanlarını kast ediyoruz nasıl ki KCK (Kürdistan Toplumlar Topluluğu) Kürt ve Kürdistan hakikatine uygun bir demokratik konfederal örgütlenme perspektifi ise ve bir sözleşmeye dayanıyorsa, aynı şekilde Arap, Fars, Türk vb. diğer toplumların da kendi hakikatine uygun ve Demokratik Konfederalizm perspektifiyle oluşturulan çözüm modelleri ve sözleşmeleri olabilmelidir.

A.Öcalan'ın Demokratik Konfederalizm çözümünün özü demokrasinin toplumsallaştırılmasıdır. Daha doğrusu toplumun derinliğine demokratik temelde örgütlenerek söz ve karar hakkına sahip olması, politikleşerek demokratik siyaset aracılığıyla kendi özgürlüğünü sağlamasıdır. Bu çerçevede komünden meclislere varan her türlü sosyal ve siyasal irade olma mekanizmasını tüm toplumsal yapıya taşırmaktadır. Demokratik Konfederalizm çözümünün ana perspektifini böyle özetleyebiliriz.

4- Güneybatı Kürdistan ve Ortadoğu çözümü

Demokratik konfederal çözüm hedefleşmesinin

belki de en somut ifadeye kavuştuğu formülasyon Demokratik Ulustur. Demokratik Ulus, A. Öcalan'ın faşist uluslaşma olarak değerlendirdiği ve kapitalist modernite tarafından halklara dayatılan ulus devlet sistemine karşı geliştirdiği bir paradigmal önermedir. Ulus-devlettin "tek"leştiren faşizmine karşı toplumun demokratik komünalizm ve demokratik özerklik tarzında örgütlenerek kapitalist moderniteye alternatif bir çözüm perspektifine kavuşturulmasıdır. Her etnik yapının kendi demokratik uluslaşması olabileceği gibi birçok halkın bir araya geldiği (sadece etnisite temelinde halklar bağlamında değil, dinsel, kültürel ve diğer tüm farklılıkların aynı anlayışla kabul görüp özgürce örgütlenebileceği, söz ve karar hakkına sahip olduğu) bir algıya dayanmaktadır.

A. Öcalan'ın çözümünün en temel özelliği teori ve pratik bütünlüğüdür. Bu anlamda toplumun ontolojik yapısının demokratik çözümü bağrında taşıması en temel dayanak noktasıdır. Dolayısıyla ne Batılı Oryantalist bir gelecekçilik ne de gelenekselliğin koflaşmış çıkmazında kalmayı kabul etmez. Bu minvalde Güneybatı Kürdistan özgünlüğünde gelişen Kürt Halk Devrimi önümüze çok somut veriler sunmaktadır. Kuşkusuz konjonktürel kimi risk alanları vardır. Örneğin kapitalist modernitenin bu demokratikleşme devrimi karşısında nasıl bir tavır geliştireceği henüz kestirilememektedir. Ayrıca bölge ulus-devletleri kendi anti-demokratik yapılarından dolayı mevcut devrimi büyük bir tehlike olarak görmektedirler.

Beş bin yıllık uygarlık karşı devriminin, içine sızarak boşa çıkarma ihtimali de yok değildir. Fakat hem iç hem dış risklere rağmen Güneybatı Kürdistan devriminin ayakta kalma potansiyeli hem devrimin demokratik güçleri açısından hem de konjonktürel olarak vardır. Kuşkusuz bu potansiyeli oluşturan en temel şey teorinin toplumsal hakikatle olan bağıdır. Bu anlamda Güneybatı Kürdistan devrimi aynı zamanda önderlik teorisinin sınandığı devrimdir.

Birçok kaygı ve varsayımı sıralamak mümkündür. Fakat güncelde heyecan duymamızı gerektiren bir halk devrimi yaşandığı kuşkusuzdur. Devrimin oluş biçimi tamamen demokratik yönünü ifade etmektedir. Devrim öncesi ve sonrasında devrimin aktif özneleri olan TEV-DEM ve PYD'nin beyan ve açıklamaları bunu göstermiştir. En başta emperyalizme tavır alınmış ve her türlü dış müdahale reddetmiştir. Aynı tavır bölge gericiliğini temsil eden Esad rejimine karşı da alınmıştır. Kendi çözümünü üçüncü bir yol olarak ilan etmiştir. Devrim süreci içerisinde demokratik perspektif hep önde tutulmuştur. En başta Kürtler arasında birliği geliştirerek demokratik Kürt uluslaşmasını gerçekleşmiştir. Buna paralel Kürdistan'da yaşayan Arap, Asuri, Ermeni, Êzîdî vb. halklarla ilişkilenerek milliyetçi olmayan bir üst uluslaşma perspektifiyle hareket etmiş özgünlüklerini tanıyarak demokratik uluslaşma içinde söz ve karar sahibi olmasını pratik olarak sağlamıştır. Yani demokratik konfederal çözümün en temel bir hedefleşmesi olan demokratik uluslaşmada önemli bir mesafe alınmıştır.

Devrim diğer bir niteliği devlet+demokrasi üzerine kurulmuştur. Devleti tümden ortadan kaldırmamış ama demokrasi alanından çekilmesini sağlamıştır. Fakat kendi demokrasi örgütlenmesini de devletleşme temelinde yapmamaktadır. Bu anlamda siyasi ve örgütsel olarak devletleşmemeyi taahhüt etmiştir. Devrimin demokrasi ayağı çok daha takdire şayandır. Zira devrimin temel dinamiği demokratik örgütlülüktür. Demokratik örgütlenmeler halkın bizzat içinde yer aldığı ve kendi kendini yeniden inşa ettiği örgütlenmelerdir. Demokrasinin istikrar ve disiplin yönünü bu örgütlenmelerde görebiliriz. Devrim sürecinde hiçbir talan ve yağmanın olmaması dünyada bir ilktir ve devrimin demokratik niteliğine işaret eder.

Bu örgütlenmenin teorik temeli demokratik komünalizmdir. Toplumun her kesiminin komünden meclislere kadar örgütlü bir güç haline dönüştürülmesidir. Devrim öncesi ve sonrasında kadınların ve gençlerin gösterdikleri örgütlenme güçleriyle devrimin öncülüğünü yapmış olmaları bu örgütlenmenin en somut sonucudur. Hiç şüphe yok ki Güneybatı Kürdistan devrimi kadının sosyal, siyasal ve kültürel öncülüğünde gelişen bir kadın devrimidir. Yine devrim sonrasında işçi esnafların hızla kendilerini örgütlemeleri demokratikleşmenin derinliğini ifade etmektedir.

Tüm bu somut veriler Ortadoğu çözüm perspektifinde Güneybatı Kürdistan devriminin potansiyelini göstermektedir. Aynı zamanda önderlik paradigmasının halkların baharına nasıl bir soluk getirdiğini, özgürlük ve demokrasinin o kadar da uzak olmadığını göstermektedir. Kuşkusuz hem içten hem dıştan iktidarcı-devletçi gelenek karşı devrim koşullarını kollayacaktır. Yine devrim içinde başta ekonomik diplomatik ve sosyal alanlar olmak üzere birçok sorun peydahlanacaktır. Fakat Güneybatı Kürdistan devrimi sahip çıkıldığı ve mücadele edildiği taktirde Ortadoğu çözümünün devlet ve demokrasi ikileminde demokrasinin ağırlık kazandığını göstermiştir.

Bu devrimin gösterdiği diğer bir gerçek de aynı zihniyet ve pratikle devrim sürecine yönelen Kürdistan'ın diğer parçaları hem kendi işlerinde hem de bulundukları devletler ve halklarla geliştirecekleri demokratik konfederal ve demokratik özerklik çözümleriyle tüm Ortadoğu'nun demokratikleşmesini sağlama potansiyeline sahiptir. Böylece Demokratik Özerk Kürdistan= Demokratik Ortadoğu çözümü pekâlâ gerçekleşme koşullarına sahiptir.

Ortadoğu'da Kadın Devrimi

Aydın Söğüt

"Sistem reformla düzelme şansını çoktan yitirmiştir. Gerekli olan, tüm toplumsal alanlarda yürütülecek bir kadın devrimidir." A. Öcalan

Herhangi bir toplumu "ırkçı, faşist veya soykırımcı" olarak tanımlamaktan imtina ederiz. Söz konusu toplum, kendi tarihinin herhangi bir döneminde bu suçlara ortak edilmiş olabilir. Yine de esas olarak sorumlu, toplumu dini, etnik veya sosyo- ekonomik manipülasyon ya da ideolojik yönlendirmeyle harekete geçiren siyasi, dini veya ideolojik iktidar odaklarıdır. Buna rağmen faşizm gibi yüz karası suçlara toplumun tümü ortak olmamıştır.

Toplumsal cinsiyetçilik kadın-erkek ilişkilerindeki iktidarla sınırlı bir kavram değildir. Toplumun her düzeyine yayılmış bir iktidarcılığı ifade eder

Ama konu gelip de toplumsal cinsiyetçiğe ve hem fiziki hem de sosyal alanındaki kadın kıyımcılığa dayandığında daha farklı bir analiz düzeyi gereklidir. Zira Öcalan'ın özce ifade ettiği gibi, "toplumsal cinsiyetçilik kadın-erkek ilişkilerindeki iktidarla sınırlı bir kavram değildir. Toplumun her düzeyine yayılmış bir iktidarcılığı ifade eder" sonuçta toplumsal cinsiyetçilik de bir iktidar yapımıdır. Ama bu gün cinsiyetçiliği ya da cinsiyetçiliğe dayalı iktidarcılığı sadece siyasi, askeri, dini ve bunlar gibi herhangi bir dış-üst otorite ile izah etmek kesinlikle yetersiz kalır. "Toplumun her düzeyine yayılmış" sözü çok şeyi ifade ediyor.

Kadın kıyımı, tüm insanlık için yakıcılığını koruyan bir sorun durumundadır. Ama toplumların yaşadıkları coğrafyalardaki ekonomik, siyasi şartlar; yönetim biçimi, tarihsel gelenek ve toplumda dinin etkinliği gibi etkenler itibariyle kadın kıyımının derecesi farklılıklar arz etmektedir. Birçok sebepten ötürü Ortadoğu coğrafyası gerek kültürel tarihinin derinliklerindeki kadının aktif ve yaratıcı rollü gerek devletli uygarlıkla at başı giden ve de aynı anlama gelen erkek egemenlikçi yapının doğuşu ile hâkim hale gelişi ve gerekse de kadının bugün içinde bulunduğu cendere itibariyle bir takım özgünlükler taşıyor. Uygarlık öncesindeki doğal toplumda kadının yeri ve rolü, toplumun kadın öncülüklü yapısı ve bunun gibi konular çokça tartışılmaktadır.

Toplumsal Cinsiyetçilik Toplumun 'Olur'uyla Topluma İhanettir

Yılmaz Güney'in "yol" filmindeki bir sahne çok çarpıcıdır. Gün ortasında çarşı-Pazar gibi bir yerde kocasının dayağından kaçan kadın, iki genç tarafından yakalanıp, "babamızın dayağından kaçılır mı?" diye bu kez de onlar tarafından dövülmeye başlıyor. Sahnenin hafızalara kazınmasına neden olan, bu gençlerin bizzat kadının kendi oğulları oluşudur. Bu bir film sahnesi ama gerçek yaşamın bunun çok ötesinde daha kaba, ağır ve dayanılmaz olduğu aşikârdır. Günlük bir sıradanlığa dönüşen aile içi şiddet, sokakta şiddet, devletin şiddeti, taciz, tecavüz, ayrımcılık ve cinayetlerin haddi hesabı yoktur. Bazı yerlerde adeta kitlesel kampanya şeklinde cereyan eden katliamlar mevcuttur. Afrika ve bazı Müslüman ülkelerinde uygulanan kadın sünneti ve bunun sonucundaki fiziki ve işlevsel ölümler; Hindistan'da çeyizleri az geldiği gerekçesiyle katledilen kadınlar; Gana'da "kara büyü" yaptıkları gerekçesiyle cadı kamplarına kapatılanlar sadece birkaç örnektir. Ortadoğu ülkelerinde tanrı, kanun, devlet, yargı, yasak gibi olgular tanrı derecesinde kutsal, güçlü ve boyun eğilmesi gereken gerçeklikler olarak görülüyor. Devletler buralarda bireylerin en ufak itaatsizliklerini bile gaddarca cezalandıran bir bürokrasi, takip,

yakalatma ve kapatma mekanizmasına sahiptir. Bir kuruşluk vergi kaçağını kapatmak için bir milyonluk adli ve idari takip masrafını göze alan devletlerden bahsediyoruz. Peki, o halde ifade ederken bile dehşet duyduğumuz bu kıyım nasıl gerçekleşiyor? Bir toplumu düşürmenin, zayıflatmanın ve köleleştirmenin ilk adımı kadınları düşürmek, zayıflatmak ve köleleştirmektir. Güçten düşürülen kadın güçten düşürülen toplumsallık, toplumsal vicdan ve toplumsal ahlak demektir. Tarihsel olaraktan bu böyle gerçekleşmiştir. Ama buradaki vurucu darbede toplumun kendisini (erkeği ve kadınıyla) toplumsal cinsiyetçiliğe inandırılmış ve ortak edilmiş olmasıdır. Yani topluma en büyük ihanet, yine toplumun "olur"u ile tamamlanmıştır.

Ürdün kralı Abdullah BM sözleşmesinin 15. Maddesindeki "devletler erkeğe ve kadınlara kalacakları ya da yaşacakları yeri seçme ve serbestçe dolaşma konularında aynı hakları tanır" ilkesini imzalayınca, toplumdan büyük tepkiler geldi ve "fetva kurulu" toplanarak "şeriatta aykırı ve aile kavramını yok edici" kararını çıkardı. Bunu "toplumsal tepki" ye dayandırıldığına yeniden dikkati çekmek istiyoruz. Bir ara Erdoğan da ürkekçe "ulema"nın oluşturmasını önermişti. Diyanet İşleri Başbakanlığı da zaman zaman coşarak kendine böyle bir paye verebilmektedir. Mevcut hükümettin üç çocuktan kürtaja ve kadınların nasıl doğuracağına kadar aileye, özel ve kişisel alana el uzatması da yine "toplumdan gelen talep" in sonucudur. Veya toplumun bu yöndeki onay ve kabulleri o gücü veriyor ki, hangi dinde eğitim göreceklerinden, hangi dinin ibadethanesinin mubah olup olmayacağına kadar söz ve karar hakkını -yetkisini- takdirini kullanabilmektedir.

Dikkati çekmek istediğimiz husus, toplum kıyımını kadın kıyımı şahsında topluma içselleştirmesi olmasıdır. Bu yönüyle cinsiyet özgürlüğü mücadelesi toplumun büyük bölümünün yargılarına, geleneklerine ve düzenine karşı da bir mücadele olacaktır. Çünkü geleneksel yapı bir taraftan "kadına el kaldırılmaz" derken, aynı zamanda "karnından sıpayı sırtından sopayı eksik etmeyeceksin" gibi bir çelişkiye de düşmektedir. "Cennet anaların ayaklarının altındadır." düsturunu kutsal addeden dine mensup bağnaz gençler, babalarının dayağından kaçıyor diye kendi analarını dövmekte bir sakınca görmemektedir. Kadın başındaki ak yazmasını çıkarıp atınca her türden kavgayı durduracak denli kadının sağduyusuna güvenen bu toplum, aynı zamanda kadının "sacı uzun, aklı kısa" diye de aşağılayabilmektedir.

Bu bir paradoks da değil. Bir gerçeğin iki yüzü diyebiliriz. Toplumsal tarihte nasıl ki biri egemenlikçi ve diğeri de demokratik-komünal olmak üzere ikili bir yapı varsa, kadın tarihi dediğimiz olgunun kendisinde de ikili bir durum vardır. Kadın tarihi derken, bir yandan egemenlikçi yapılar tarafından inkar edilmişlik, görmezden gelinmişlik, bastırılmışlık ve yok sayılmışlık kullanılmışlık kastedilirken; öte yandan özellikle de buna karşı tarihte iz bırakmış kadın direnişine, çokça bireysel bazda da kalsa tarihsel kadın duruşuna, kadın kişiliklerine ve özgürlük serüvenine vurgu yapılmak istenir. Bu kapsamda Amazonlar gibi siyasi-askeri olarak örgütlenmiş ve güç haline gelmiş örneklerinden tutalım, Atina-Sparta savaşını durdurmak için Hysistrata öncülüğünde seks grevine giren sivil toplumsal direnişlere; Zenüpya, Semiramis veya Fatareş gibi hanedan ailelerine mensup olup, yönetici soylu erkek yoksunluğunda idarenin başına geçen kadın karakterlerden, Hürrem ve Safiye gibi, İmpaparatorluk sarayına (haremine) cariye/köle gelip Sultan olarak çıkabilen kadınlara kadar, sayızca tarihi örnek sıralamak mümkündür.

Bir toplumu düşürmenin, zayıflatmanın ve köleleştirmenin ilk adımı kadınları düşürmek, zayıflatmak ve köleleştirmektir

Bir Tepki Hareketi Olarak Feminizm ve Sonuçları;

Tarihe yaklaşım güncele yaklaşımın bir türevidir. Şu an nerede durulduğuna ve nereden bakıldığına bağlı olarak kadın tarihi açısından da söz konusu ikili durumun herhangi bir boyutu öne çıka(rıla)bilir. İkili karakter aynı zamanda etki-tepki kanununu işletir. Çoğu feminist akımın birer tepki hareketi olarak doğuşu bunun sonucudur. Tepki hareketi olmak doğal olarak tek yanlılığı, darlığı getirir. "Kadın hiçbir şeydir" olarak özetleyebileceğimiz cinsiyetçiğin karşısına, "kadın her şeydir" olarak özetleyebileceğimiz bir çıkış olan tepki hareketi, söylemi ve eylemiyle yine de kadın tarihi açısından bir deneyim, bir kazanımdır. Kadın özgürlüğü ve eşitliği adına gelişen büyük bir eylemsellik mirası da mevcuttur. Cins eşitliği mücadelesinin, Olympe De Gouges'da ifadesi bulan "idam sehpasına çıkma hakkı bulunan kadının kürsüye çıkma hakkı da olur" dan, Fransız, İngiliz ve Amerikan devrimlerinin sloganı "temsil yoksa vergide yok"u kadının temel yurttaşlık haklarını, seçme-seçilme hakkını, çalışma ve emeğine sahip çıkma hakkını, yönetme katılma hakkını ve günümüzde ise bedenine sahip çıkma hakkını haykıran kadınlara kadar uzun ve zorlu bir mücadele tarihi vardır. Ama her dönem öne çıkarılan hedefler, çözümü getireceği sanılan bazı kazanımlar, sözünü ettiğimiz tepkiselliğe uygun olarak toplumsal cinsiyetçilik açmazını aşmaya yetmemiştir.

Tarih boyunca kadının yönetim ve katılım sahasından dıştalanmasının militarizm, iktidarcılık ve adaletsizliğin bir kaynağı olduğu doğrudur. Buna tepki olarak da kadının seçme-seçilme hakkını elde edip yönetim ve karar mekanizmalarına katılımının kendiliğinden militarizmi, iktidarcılığı, savaş ve adaletsizlikleri ortadan kaldıracağı varsayılmıştı. Nitekim özellikle Sovyetler pratiğinde kadının yaşamın siyasi, sosyal, ekonomik, askeri, akademik tüm alanlarına aktif ve engelsiz katılımı önemli gelişmeleri de beraberinde getirmiş; ama evde, sokakta ve yaşamın tüm diğer alanlarındaki cinsiyetçilik olduğu gibi devam etmiştir. Bunun ev-çocuk bakımına hapsolmasından kaynaklandığı düşünülerek, Kollantay'ında katkılarıyla ev işleri ve çocuk bakımı kolektifleri oluşturulmuştur. Bununla, kısmi iyileşmelerin yaşandığı bir gerçektir. Ama bunlar toplumsal cinsiyetçiliği çözememiştir. Zira artık sorun salt devlet ve devlet iktidarıyla ilgili değildi. Sovyet devriminin toplumsal ayağının eksik kaldığı bilinen bir gerçektir. Bu türden naif girişim ve gelişmelerde maalesef genel Sovyet politikalarının kurbanı olmuştur. Yeniden hortlayan militarizm, savaş ve silahlanma yarışı, kadını çocuk makinesine döndürmeyi gerektiriyordu. Kadın için idealize edilen yaşam bundan böyle yaşama eşit katılan bir yoldaş değil, "kutsal Anne" idi. Böylece kadın yine binlerce yıllık geleneksel rolüne kapatıldı.

Kadının evden bağısızlaşması ancak devasa bir hizmet sektörüne meydanı sonuna kadar açtığı için 'hoş' görülebilmektedir

Yine Hitler faşizmi vb. pratiklerinden de biliyoruz ki kadın ve kadın katılımı militarizme ve totalitarizme güç sağlamak amacıyla da değerlendirilebilmiştir, teşvik edilmiştir. Demek ki kadının etkin katılımı (kendi başına) çokta bir şeyi değiştirmemektedir. Bunu liberal demokrasilerde izlemekte mümkündür. Bireyciliğin yeni din bellendiği bu toplumlarda katılım, iş, boşanma, serbest dolaşım vb. haklar tüketim toplumunun birer sonucuydu. Genel olarak da kadının evden (ev ve çocuk bakımından) bağımsızlaşması ancak ve ancak devasa bir hizmet sektörüne meydanı sonuna kadar açtığı için "hoş" görebilmektedir. Herhangi bir "eksiklik" baş gösterdiğinde kadının yeniden eve kapatılması için kullanılan "kutsal aile" söylemine kapitalizmin ekonomik buhran dönemlerinde buna sıkça başvurulduğunu biliyoruz.

İktidar kademelerinde yer almanın militarizmi gevşeteceği ütopyası İngiltere'de Thutcher ve Türkiye'de Çiler gibi örneklerle darbeyi yedi. Bu ülkelerin, bu kukla kişiliklerin başında olduğu iktidarlarla, en militarist dönemlerini yaşadığı kimse inkar edemez. İş ve siyaset yaşamına tam ve eşit katılımın taciz, tecavüz, ayrımcılık ve cinayetleri azalttığını da söyleyemiyoruz maalesef. Batılı bazı ülkelerde kadınların çalışma yaşamına katılımının %50'lerin üzerinde olmasına rağmen, aynı iş yerlerindeki yönetim organlarındaki kadın temsilleri %10'larda seyrediyor. Ücret işkencesi de bunun cabasıdır. Türkiye de son on yılda kadın cinayetlerinde dudak uçuklatacak düzeyde bir artış yaşandı. Önceleri "basının abartması" diyerek bu gerçeği inkâra yönelen hükümet, bundan sonra istese de pek bir şey yapabilecek durumda değil.

Feminist bir diğer tepkisel duruş ise kadının özgürleşme sorununu toplumun tüm diğer sorunlarından soyutlayan steril evrensel kız kardeşliği gibi girişimlerdi. Elbette toplumsal cinsiyetçiliğin evrensel bir kökeni, dallanıp budaklanması ve binlerce yılda oluşmuş ortak kod ve nitelikleri vardır. Ama sömürge toplumlarının, demokratik olmayan toplumlarının, dini otorite ve kanunlarla yönetilen toplumların ve ezilen sınıfların kadınlarıyla liberal demokrasilerdeki burjuva ve küçük burjuva kadınlarının sorunlarını bir görmek gerçekçi görünmemektedir. İran da birkaç yıl önceki rejim karşıtı gösterilerde katledilen 16 yaşındaki Nida isimli genç kızın ablası; "en büyük hayali saçlarını özgürce rüzgârda savrulabileceği günleri görmekti" diyordu. Bu haftalardaki bir gazete haberine göre, Suudi Arabistan'da, kadınların erkeklerin bulunduğu alanlarda görünmeleri yasak olduğundan, Hayfa el Masur isimli kadın yönetmen tüm süreç boyunca parklardaki çalılıklarda gizlenerek filmini telsizle yönetti. Ortadoğu'nun bazı ülkelerindeki resmi ve çoğundaki resmi olmayan recm uygulamasını hatırlatmaya bile gerek yok. Şimdi bu koşulları yaşayan kadınlarla büyük şirketlerin yönetim kademelerinde bulunan kadınların sorunları, çıkarları bir olabilir mi? Bunun yanı sıra ülkesi işgal altında bulunan, çevreleri tahrip edilen, kaynakları sömürülen kadınların özgürlük perspektifi, örgütlülüğü ve eylemliliğinde mücadelelerini cinsi sorunlardan soyutlamaları doğru da değil. Toplumsal dinamikleri ve muhalefet güçlerini birbirinden soyutlayıp parçalamak ancak bir devlet politikası olabilir. Cinsiyet özgürlüğü mücadelesinin toplumsal mücadeleden koparılması kadınların kendi sorunlarına yoğunlaşmalarını getirmez.

Modernist Reçete ve Yarattığı Kaos

Modernleşme uzun yıllar boyunca Ortadoğu kadınlarına bir çözüm reçetesi olarak sunuldu. Kapitalist modernite mayası genel olarak Ortadoğu'da tutmadı. Bugün

yobazlığın adresi olarak gösterilen İran ve Afganistan'ın son 50-60 yılda üstten bir modernleşme sürecini geçirdiklerini unutamayız. Cumhuriyet modernleşmesi de üstten dayatmaydı ve iliklerine kadar militarist karakterdeydi. Toplum dışı-üstü bir elitler dayatmasıydı. Cumhuriyet kadınları denince akla militarist hezeyanların gelişi boşuna değil. Militarizm ile cinsiyet özgürlüğünün yan yana duramayacağını zaten herkes kabul eder. İran ve Afganistan'daki gibi çok keskin olmasa da Türkiye'deki sürecin aynı yöne doğru gittiğini tahmin etmek zor değil. Keskin geçişleri Mısır ve Libya gibi güncel örneklerde de görüyoruz. "Özgür dünya"nın siyasi, maddi ve askeri desteğiyle kısmen modernleştirici diktatörlüklerden dini diktatörlüklere geçiş yaşanıyor. Bu süreç aynı zamanda narin İslami feminist akımın da sonunu hazırlıyor. Şahlık rejimine karşı örgütlenen İran devrimi ve günümüzün popüler hareketi Müslüman kardeşler başta olmak üzere, kadın hareketlerinin bunların gelişip güçlenmesinde katkısı büyük olmuştur. Ortadoğu'da İslami kültür ve tarihi değerlere dayalı bir toplum kurmanın (mevcut değerleri korumanın) gerçekte daha özgürleştirici olacağına kadın hareketi modernizme bir tepki olarak inandı. Kadınların günümüzdeki ayaklanmalara da hala aynı saiklerle canlabaşla katıldıklarını da görüyoruz. Ama gelen yönetimlerin ilk icraatı kadınları kapatmak ve şeriat yasalarını getirmek oluyor. Ortadoğu'daki bu dini ve yobaz akım kapitalist modernitenin toplumsal bozgunculuğuna bir tepki olarak taban buluyor.

Ortadoğu'da İslami kültür ve tarihi değerlere dayalı bir toplum kurmanın gerçekte daha özgürleştirici olacağına kadın hareketi modernizme bir tepki olarak inandı

Bu şartlarda tepkinin yönünün geriye dönük olması doğaldır. Modernleşmeyi çok daha örgütlü, bilinçli, hazırlıklı ve tabandan gerçekleştirmeye çalışan Kürt özgürlük hareketinde yaşananlar da buna kısmen benziyor. Kadını evden ve toplumsal baskıdan çıkarmayı bir dereceye kadar başaran hareket; reel sosyalist bloğun çöküşü, felsefede postmodernist savrulmanın hâkim hale geldiği bir süreçte ve henüz kendi alternatifini demokratik modernite formülasyonuna tam kavuşturmamışken, öz savunma savaşımını da askıya aldığı 2000'lerde içten "sosyal reform" tasfiyeciliğiyle yüz yüze kaldı. Yıllarca özgürlük idealiyle eğitilmiş, örgütlenmiş, silahlanmış öncü düzeyindeki sayısı azımsanmayacak bir kitlenin "Kurtuluş"u küçük burjuva beraberliklerinde araması, alternatif ütopyasızlık ve programsızlık durumunda geriye savrulmanın yaşanabileceğini ibretle gösterdi. Hareket bir modernleşme hareketi olarak doğmuştu. Ama daha 1990'ların başından itibaren bu modernleşme taklitçiliğinin ne ulusal, ne sınıfsal ve ne de toplumsal sorunlara çözüm getirebileceği bizzat Öcalan tarafından anlaşılmış ve tespit edilmişti.

Ne Yapmalı?

O halde ne yapmalı, nasıl yapmalı? Bugün çok avantajlı bir konumdayız. Çünkü ne yapılmaması gerektiğini biliyoruz. Ne yapılmayacağını bilmek, ne yapılması gerektiğini bilmenin yarısıdır. Söz konusu tüm deneyimlerin ışığında konuşabiliyoruz. Bugün, en azından tek yanlılık tuzağından kaçınma şansına sahibiz.

Özgürlük arayışı bir hakikat arayışıdır. Hakikat arayışının başta dini, mitolojik, mistik, felsefi, bilimsel ve sanatsal olmak üzere çok çeşitli yolu yöntemleri olagelmiştir. Arayış yöntemleri aynı zamanda bir yaşayış ve geleceği tasarlayış ve kuruş anlamına da gelmektedir. Yani her arayış bir mücadele ve yaratıştır da. Dini, mistik, mitolojik ve edebi yöntemlerin tarihteki rolü yadsınamaz. Doğal toplumların, devletli uygarlık çağında devlet-dışı kalmış toplulukların ve çoğu muhalif devrimci hareketlerin hakikat dili dini, mitolojik ve edebi olmuştur. Egemen yazılı geleneğin yanı başında ve karşısında her zaman bir sözlü gelenek de var olagelmiştir. Kadın tarihi, kadının düşürülüş öyküsünü ve özgürlük arayışını mitolojik ve sanatsal geleneğe bakarak izleyebilmekteyiz. Toplumsal tarihin büyük bölümünde bu dil ve yöntem etkilidir. Günümüzde de bilimsel-felsefi dilin, arayışın ve yöntemin yetmediği noktalarda buna başvurmak yaygındır. Ama din, mitoloji ve sanat aynı zamanda egemenlikçiliğin, yani kadın düşürülmüşlüğünün de dili olmuştur. İktidarcılık ideolojik hegemonyasını böyle sağlamıştır. İhsan Eliaçık'ın da dediği gibi, dinin isyan karakteri kadar afyon karakteri de vardır. Din ve mitolojiye, verili toplumsal (gerçekte siyasal-sınıfsal) düzeni koruma ve besleme işlevi yüklenmiştir. Bu nedenle toplumsal cinsiyetçilik konusunda dini ve mitolojik bakışın çözümleyici olamayacağını söylememiz lazım. Çünkü dinin dayandığı mitoloji (kutsal söylem-hikâyeler) bugün toplumsal cinsiyetçi ahlak, kalıp, düşünüş ve yargılar beslenmekte en etkin silah olarak kullanılmaktadır. Mevcut yargılar egemen olduğu müddetçe (bunu besleyeni bir tarafa bırakalım) edebi-sanatsal yaklaşım ancak bir umutsuzluk çığlığı olabilir. Tek başına felsefi yaklaşım da spekülasyonun, elit tartışmanın ötesinde bir rol oynayamaz. Kuru bilimcilik ve toplum mühendisliğinin tahribatlarına özce vurgu yapmıştık. Doğru yöntem belki de tarihin ve toplumun bünyesinde yer etmiş ve rol oynamış dini, mitolojik,

edebi yöntem ve bakışlara da hakkını verip onları bilimsel analiz ve felsefi duyuş ve çıkarımla buluşturan bir toplumsal eylem ve pratik olabilir.

Bu nasıl yapılabilir? Öcalan, "Aslında negatif bir duruş gerekiyor. Sistemin hakikat rejimine her cepheden olumsuz davranmak! Kuru bir cephe alıştan bahsetmiyorum. Onu çözerek karşı duruşun sergilenmesi gerektiğini belirtiyorum" diyor. Karşı duruşun iki temel boyutu göze çarpıyor: çözümleme (felsefi-bilimsel muhalefet) ve pratik eylem. "Kadın doğulmaz, kadın olunur" sözüyle belki de toplumsal cinsiyetçiliğin teorik çözümlemesini en özlü şekilde ifade eden Simone De Beavoir'in de mücadelesinin ileriki aşamalarında kanaat getirdiği gibi, sadece çözümlemek yetmiyor, eyleme geçmek gerekiyor.

Aslında negatif bir duruş gerekiyor; Sistemin hakikat rejimine her cepheden olumsuz davranmak!

Öcalan'ın negatif yaklaşımını, reformla düzelme şansını yitirmiş sisteme karşı devrimci duruş olarak değerlendirebiliriz. Reformla düzelme şansını yitirmiş sistemi sadece kapitalizm olarak değil, toplumsal cinsiyetçilik olgusunun yerleştiği toplumun zihinsel yapısı ve kültürel şekillenişi olarak daha derinlikli değerlendirmeliyiz. "Kadın doğulmaz, kadın olunur"un ifade ettiği şey bu toplumsal sistemdir. Din ve geleneklerin yanı sıra, devletin finanse ettiği eğitim, bilim ve enformasyon ağıyla mevcut kod ve kalıplar, "biyolojik farklılık, fiziksel güç farklılığı, kadın doğası, iş bölümü ve eksik cins" gibi argümanlarla gerekçelendirilmiştir. Bu, bir zamanlar ataerkil propagandayla kadınların ve kölelerin aklı olmadığının insanlara kabul ettirilmiş olmasına benziyor. Psikanalizde bir manipülasyon olan "eksik cins, fallus yoksunu" gibi tanımlamalar aslında iktidarcı kültürlenme, aşamasındaki sapıncı gösteriyor. Biyolojik farklılıklar ancak bu kültürle, sosyal çevre ve eğitimle beslenip yönlendirilince kadın aleyhine birer faktör gibi görünüyor. İktidarcı müdahalenin binyılları bulan çarpıtmasını aradan çıkardığımızda cinsiyet farklılığı belki de esmer veya sarışın olmak, siyah veya mavi gözlü olmak gibi detayların çok da ötesinde bir anlam ifade etmez. Bu, erkekliğin veya kadınlığın inkarı değildir, tersine biyolojik farklılıklardan lehte veya aleyhte sonuç çıkarılamayacağının ifadesidir.

Günümüzün yaşam koşulları ve teknolojik gelişimi göz önüne alındığında artık cinsiyete dayalı bir işbölümünün "gerekliliği" ve zemini kalmamıştır. Hala kadını siyasetten, karar mekanizmalarından ve tartışma süreçlerinden uzaklaştırmaya çalışmanın argümanlarından biri de "kadın doğası"dır ve yer yer kadına empatiyle yaklaşılıyormuş gibi bir ikiyüzlülükle de bu alanların kadına yakışmadığı ifade edilebilmektedir. Oysa gerçeğe daha yakın tarihsel verilerden de biliyoruz ki devletçi uygarlık aşamasına kadar (ki toplumsal tarihin ancak %5'ini ifade eder) kadın tüm bu süreçlerde aktifti. Kadına özgü farklılıklar elbette vardır. Bozulmaya uğramışsa da kadının duygusal yanının doğurganlığı sebebiyle ön planda olduğu, bunun da savaşa ve militarizme karşı dayanılabilecek en önemli değerlerden biri olduğu doğrudur. Buna dayanarak" kadın doğası"nın bir avantaj teşkil etmesi gerekirdi. Ama bunun kadının ötekileştirilmesine, inkârına ve kapatılmasına vesile edilmesi, kabul etmeliyiz ki iktidarın bir başarısıdır. Tüm uygarlık sisteminde bu böyledir. Ama uygarlığın kadını kapatması ilkin Ortadoğu'da başladığından ve yine toplumsal cinsiyetçilik bugün en tahammül edilemez boyutlarıyla burada yaşandığından dolayı, sistemin bir kadın devrimiyle parçalanmaya başlanmasına da en çok burada ihtiyaç vardır. Yapılacak ilk iş öğretilmiş bir yalan olan bu kadınlığı reddetmektir. Bu yalanı ortaya çıkarmak ve teşhir etmek zorunludur. "Erkek egemen ideolojiye kadın özgürlük ideolojisiyle feminizmi ve kaynaklandığı kapitalizmi aşarak silahlanıp mücadele edilmelidir (…) Erkek egemen iktidarcı zihniyete karşı kadının özgürlükçü doğal zihniyetini yetkin kılıp öncelikle ideoloji anlamda kazanmayı iyi bilmek, tam sağlamak gerekir(…) unutmamak gerekir ki geleneksel kadınsı teslimiyet fiziki değil toplumsaldır, içerilmiş kölelikten gelir. O halde öncelikle ideolojik anlamda teslimiyet düşünce ve duygularını yenmek gerekir." Öcalan

Negatif yaklaşımın bu birinci boyutu gösterilirken tepki hareketlerinin darlık ve tek yanlılık yanlışlarına düşmemek de ikinci boyutunu ifade edecektir. Zira toplumsal cinsiyetçilik sadece kadını değil erkeği de öğüten bir değirmendir. Bu nedenle de çıkış toplumsal zeminde olmak durumundadır. Kapitalist modernitenin kar amaçlı üretimine, tahripkâr endüstriyalizmine ve homojenleştirici ulus-devletçiğine karşı, kar amacı gütmeyen bir pazar örgütlenmesi ile, ekolojik bir endüstri ve çoğulculuğa dayalı demokratik ulus perspektifli demokratik modernite toplumuyla karşı koyacak bir teorik ve pratik bir mücadele geliştirilmelidir.

Devrim sadece yıkıcılık değil aynı zamanda yapıcılıktır da. Öcalan'ın negatif sistem yıkıcı perspektifinin bir tamamlayanı olarak demokratik modernite toplumunu oluşturucu pozitif perspektifi de vardır. Aslında zaten yıkıcı perspektifin içindeki pratik-eylemsel karşı duruş bir karşı-yapıyı inşa etmeyi de içeriyordu. Tarihte

eşi-benzeri görülmemiş bir kadın serhildanı, kadın örgütlülüğü, kadın politizasyonu, kadın ordulaşması, kadın öz savunma örgütlenmesi, kadın partileşmesi ve topyekün bir kadın hareketinin, yani ender bir deneyimin şahidiyiz ve içindeyiz. Üstelik bu sadece güncel politik taleplere dayalı bir hareket değil. Cinsiyet özgürlükçü bir toplum paradigmasına dayanan teorik, ideolojik bir donanım ve gelecek tasavvuruna da sahiptir.

Her gün sokakta, eylemde, direnişte gördüğümüz kadının evde, işte aynı sosyal düzeyi ve iradi gücü kazanıp kazanmadığından emin olamıyoruz

Çözümleme ve örgütlenme, teori ve eylem bir arada ve birbirini beslerken, bu kadın hareketi bir toplumun ulusal demokratik özgürlük mücadelesinin öncülüğünü de yürütmektedir. Sokak siyasetinden, meclis kürsülerine kadar, kota uygulamasından eşbaşkanlık ilkesine kadar ülkede ve tüm bölgede kadınlar, devrimin kendisini yaşıyor ve yaşatıyor. Kuşkusuz bu gelişmeler de tek başına yeterli değil. Kadın politizasyonu ve kadının askeri güç haline gelişi, eğer doğru bir ideolojinin eylemsel-yaşamsal ifadesine delalet değilse, militarizm veya totalitarizme de hizmet edebilir. Yine her gün sokakta, eylemde, direnişte gördüğümüz kadının evde, işte aynı sosyal düzeyi ve iradi gücü kazanıp kazanamadığından, gösterip gösteremediğinden emin olamıyoruz. Binlerce yıllık bir gelenekten bahsediyoruz. Ulusal-toplumsal bir topyekün mücadele yürütüyor olmanın öncelikler sıralaması gibi ihtiyaç ve gerekçeler (Sovyetlerin savaşı bahane edip kadını geleneksel anne-ev rolüne geri çağırmasına değinmiştik) ciddi endişe kaynaklarıdır. Cins özgürlüğü, günü gününe eğitim, örgütlenme ve yaşamsallaştırma çalışmasının gerekliliği demektir; liberal dejenerasyon ve manipülasyonlara kapılmadan eşitlikçi toplumsal yaşamın öncü örgütlerini ve kadrolarını oluşturmak ve çoğaltmak demektir; en az kadın kadar ve belki ondan da önce ve fazla erkeğin eğitilmesi ve çözümlenerek dönüştürülmesi demektir. Demokratik toplumu gerçekleştirmekle onun öncü prototiplerini oluşturmak farklı şeylerdir. Prototipler bir çeşit deneysel girişimlerdir de. Öncü örgüt ve kadrolar şahsında başarıldığı ölçüde topluma taşırmak mümkündür ve doğrusu da budur. Buda ancak ideolojik-politik birliğin olduğu yapılar için geçerlidir. Özgürlükçü komünal toplumu önce kendi ortamlarımızda, kendi kişiliklerimizde yaşatacağız; ruhumuza ve beynimize yedirerek binlerce yıllık kalıntılardan arınacağız; sonra da topluma kendi pratiğimizle göstererek yayacağız. Bunun kolay bir iş olmadığı malum. Kürt kadınını ataerkil din, töre ve sosyal kapatma cenderesinden çıkarıp ulusal özgürlük mücadelesinin söz ve karar gücüne dönüştüren Kürdistan Devrimi bu özelliğiyle bir Kadın Devrimi'dir. Kadının katılımı, güçlenmesi, mücadelesi ve bugün de öncülüğüyle büyüyen Kürdistan Devrimi'nin bugün toplumsal düzeyde deneyimleme ve yeni yaşamı gerçekleştirme koşulları da oluşmuş durumdadır. Başarısı bunu yaymayı, yetmezlikleri ise daha doğrusuna ulaşmayı sağlayacaktır.

Tarih ve özgün deneyimimiz bize bir şeyi daha göstermiştir=öncü parti ve kadro yapısındaki sapmaların, dejenerasyonun, iktidarcılığa kapılmanın ve karşıtına dönüşün panzehiri aktif kadın katılımı, bilinçli kadın öncülüğü ve kitlesel kadın gücüdür. Toplumsal mücadelenin aktif ve öncü bileşeni olmak kadın hareketini güçlendirmekte, kadın hareketinin varlığı ve öncülüğü de toplumsal mücadeleyi temiz ve sağlıklı tutmaktır.

Gizliyim, gizli değilim

Aslı Erdoğan

Peki, başlayalım. Bugün ve burada. Işıktan, günden, çocukluktan çok sonra... Bunca sözcükten, düşten, mevsimden... Görkemli, kadim, kayıp sözcüklerden, sessizliğe çarpıp duran öykülerden, ziyan olmuş kanın sessizliğinden sonra. İçinden çıkıp geldiğimiz yolun rastgele bir yerinde duralım. Anın ve binyılların kesiştiği bu kavşakta, derin bir soluk alıp her şeye yeniden başlayalım.

Vakti geldi çünkü, gelmiş olmalı, 'ben' demenin. İçimizdekilerden birinin öne çıkıp bu sözcüğü üstlenmesinin... Kendi hakikatinin tam ortasından konuşup sınırları belli bir çember çizmesinin… Binlerce imgeyi, binlerce yazgıyı, binlerce yarını tuttuğu bomboş ellerine bakıp 'ben' demesinin... Fırtınanın ortasındaki bir çiçeklenme, kendiliğinden, apansız bir kanatlanma, ani bir yarılma gibi.

Henüz doğmamış olandan geriye kalan bir iz vardı, mor bir leke gibi beliren, dağılıp çözülen. Bize biçtikleri bir beden vardı, kanla düşlerin evliliğinden... Çırılçıplak, hacimsiz

Ama sanki bir şey daha vardı. İşitilmeden susturulmuş bir ses, bir mırıltı, bir çağrı... Uzaklar, yollar, balta girmemiş ormanlar vardı. Yan yana getirilmeyi bekleyen harfler vardı, uçsuz bucaksız görkeminde beyazın, içlerine üflenecek solukla canlanmayı... Henüz doğmamış olandan geriye kalan bir iz vardı, mor bir leke gibi beliren, dağılıp çözülen. Bize biçtikleri bir beden vardı, kanla düşlerin evliliğinden... Çırılçıplak, hacimsiz. Gökyüzü ve yeryüzü vardı, ikisinin arasında ağaçlar, yollar, yankılar, yarıda kesilen bir ezgi, uzanıp ölen biri vardı. Sanki bir ruhum vardı, kilden ve çamurdan ve suskunluktan yoğurdukları, ağır ağır, sabırla dünyanın renklerine bürünen...

Varlık

Bin ışıklı damlalardan oluşturulmuşum ben, toprağa akan kandan, çöle savrulmuş yıldız tozundan, boşluğa dağılan ezgisinden başlangıçların şarkısının... Bana verilmiş ve verilmemiş her şeyin toplamıyım ben, yitirdiklerimle yitireceklerimin, sözcüklerin kanıyla suskunlukların... Defalarca anlatılmış bir hikayenin gizlediği hiç anlatılamayanım ben, kumlara gömülü tohumun sabrıyım, çöl yağmurunu bekleyen, uzun bir bakışım, yokluğun bir ucundan ötekine, bir türlü ezgisini bulamayan şarkısıyım bütün sonların... Ve bugüne dek yüzümü peçesiz gören olmamıştır.

Bir daha, bir kez, bir sonsuz kez daha. Bir adım, bir duraksama, bir adım daha... El yordamıyla, sendeleyerek, kendime takılıp tökezleyerek... Bir sözcüğe, bir anıya, bir düşe tutunup ayağa kalkarak, şeyler, efsaneler, başlangıçlar, sonlar arasında, dimdik ve kıvrım kıvrım. Bir o, bir öteki çağrının yörüngesinde, beni kendi hakikatime düğümleyecek son ve mutlak imgenin peşisıra gitmem gerekiyor. Sözcük sözcük kendimden dışarı taşarak, herşeye çözülüp dağılarak, içinden geçtiğim herşeyin biçimini alarak... Yeraltı ırmakları boyunca, durmak bilmeyen akıntılarında kanın...Haznın ve hüznün cehennemlerinde, görünürle görünmezin sınırlarında çemberler çizmem gerekiyor. Tekrarı bitmiyor adımların, herbiri sınırsız bir vazgeçiş kendimden. İncecik, kesik kesik bir yankı, her yerde, herşeyde sessizce yinelenen... Yeniden bir araya getiriyorum parçalarımı, toprağın karanlığını geceninkine katıyor, gölgelerle, düşlerle, altın rengi ayışığıyla dolduruyor, kendi şafağıma doğru uzatıyorum. Ağ gibi geriliyorum imgelerin üzerine, sonsuza dek tutmak istediği görüntüyü arayan bir ayna gibi, ilmik ilmik dolanıyorum yüzeyleri boyunca varoluşun, çizgi çizgi, harf harf koparıp alıyorum hikayemi iç içe geçmiş çemberlerinden. Bir yazgıyı tamamlayabilmek, kimin suretinden yaratıldığımı görebilmek için. 'Bugün' ve 'burada' diyebilmek, şimdide var olabilmek için.

İşte bu benim yüzüm, ıssızlığın ortasında bir leke, bir yara izi gibi beliren, çok derinlerdeki bir çatlamanın belirtisi sanki. Çırılçıplak, en başlangıcındaki gibi çırılçıplak. Buruk bir yadsınması kendimin, bir aynaya bakarcasına bana bakıyor.

"Dünyaya gelince, ne olacak o, sen ortaya çıkınca?"

Sonsuzluğa dair

Bizler, kentin öldürülmüş kadınları, incecik, şeffaf cinayetlerde delik deşik edilmiş, bizim için kurulmuş görkemli sarayın bodrumunda toplanmışız. Sıkış tıkış, yan yana, omuz omuza, karşı karşıya... Bir türlü açılamayan kanatlarıyla olduğu yerde çırpınan, dans eden sarhoş melekler gibiyiz. Öylesine yakın duruyoruz ki birbirimize, birimizin gözyaşı, diğerinin yüzünden akıyor, yaşam rengi izler bırakarak... Rimelle, pudrayla, çamurla karışık. 'Sonunda biz uçabiliyoruz', diyoruz, 'yola koyulduk artık, gökyüzündeyiz işte!' Gün gelip de dönmeye karar verdiğimizde, bütünüyle silinmiş olacak yüzlerimiz. Çizgi çizgi, harf harf dağılacağız. Sözcükleri, kadehleri doldurup koyulaştıracağız, tohumlar gibi çöle savrulacak, yağmura dönüştüğümüzde, sonzuluğa dair bir mitosu oynayacağız.

Madem, zamanın uç verdiği bedendim, her şeyi başlatan ezgiydim, en derin uykulardan uyanan topraktım, öyleyse neden bir türlü doğamıyorum?

Duman, gölge, ağıt, altın rengi unutuluş. Suskun, yitirilmiş ormanı kadınlığımın. Önümde, arkamda, dışımda, her yerde... Sıkı, bitimsiz, içinden çıkılmaz orman. Yıllarla, mevsimlerle, fırtınalarla halkalanmış ağaçlar, çıplak, kırılgan dallar, yaşamın anısı ve tohumlarıyla yüklü. Islak, yosunlu hüzün. Saç örgüleri gibi çözülüp dağılan, dalgalanan, iç içe akan biçimler, ışık girdapları. Yol yol soyulan yüzü ormanın, zamanın sıyırıp attığı derisi gibi,çatlaklarla dolu. Gövdemi dal budak saran, keskin tırnaklarıyla bendeki görünmezi oyup çıkaran, kendi dokusuna katan binlerce el...Canlı, tedirgin, kıpır kıpır. Yalnızlığın renklerine bürünmüş binlerce göz, sonsuza katılma arzusuyla çiçek açan... Ve bu gözlere dolup yoluna devam eden yağmur.

Altın rengi bir ışık, parıldayan çamur, korlar, kıvılcımlar. Yabani güller gibi kokan bir

kan. Yanmış, çiğnenmiş, tel tel olmuş ormanı kadınlığımın. Binyılların sabrıyla, suskunluğuyla mayalanmış, yepyeni bir dünyayı doğurmak için. Her şeyin ona seslendiği,onda bütünlediği bir başka dünyayı... Dağılan sesler, uçuşan yüzler, parçalanarak büyüyen, bir mumyanın sargıları gibi çözülen biçimler. Sırt sırta vermiş, silinen, silinirken canlanan gövdeler. Birbirini yankılayan, yadsıyan, yineleyen imgeler... Sıkı dokunmuş bir ağ, görünürün yüzeyine atılmış, derinleri, en derinleri tarıyor, bulup çıkarıyor topraăın ve ölülerin düşlerini, gökyüzüne katıyor. Sonsuz, sonrasız maviye...

Sonsuz, sonrasız boşluğa doğru uzanıyor bir el. Zaman, bu ele doluyor ve bir bedeni olsun istiyor, yaşam bu bedene doluyor ve sayısız dünyayı çağırıyor. Bu çamurdan, bu kandan, bu suskun bekleyişten oluşmuş bir dünyayı; saf ışıktan, titreşimden, düşlerden doğan bir başkasını... Aynanın üzerine kapanırcasına kapanıyor bir el, son ve mutlak hakikatinin peşinde, yalnızca bir anın, bir yankının, bir yadsımanın sonsuzluğunda yakalıyor onu, kendi imgesinin çatlaklarından sızıp giden bu dünyayı... Boşluktan koparıp aldığını boşluğa iade ediyor.

Zamanlar, mevsimler, biz…

Madem

Madem, zamanın uç verdiği bedendim, gizlerle dolu belleğiydim suların ve karanlıkla birleşen ilk ışığın, her şeyi başlatan ezgiydim, rahimdim, sütle dolu göğüslerdim, en derin uykulardan uyanan topraktım, öyleyse neden bir türlü doğamıyorum? Madem, ben hem bütün bunlardım, hem de kendimdim, neden içimdeki hiçbir şey, acı bile bana ait değil? Binyıllar sürmüşse oluşturulmam, efsanelerden, imgelerden, kavramlardan, dillerden, neden içinde var olabileceğim bir yer, bir sözcük bile bulamadım bugüne dek? Gökyüzünün altında söylenecek yeni bir şey yoksa eğer, her cümle, her dize, her öykü defalarca seslendirilmişse, ben hangi çığlığın yankısıyım? Hangi suskunluğun? Sonsuz kez ölüp dirilen, hiçlikten doğan ve büyüyen, okyanusun sularını peşisıra sürükleyen ay olsaydım ben, nasıl böylesine iyi tanırdım uzaklarla sonları?

Madem gücüm cehenneme yetiyordu... Neydi peki beni yenen?

Ortadoğu da Kürt Kültürel Tarihi

Rıdvan Çelik

Kürt gerçekliği, tarihi, toplumsallığı değerlendirildiğinde kültürel tarih yaklaşımı daha çözümleyicidir. Egemen tarihsel bakış, daha çok ulus ve devletlerin tarihlerini temel tarihsel olgular olarak ele alıp değerlendirir. Bu anlamada tarih, devlet tarihi ile özdeşleştirilir. Devleti olmayan halklar adeta tarihi olmayan insan güruhlarına indirgenmişlerdir.

Kürtler her ne kadar Uygarlık öncesi süreçte rol oynamış ve uygarlığın ilk aşamalarında zorunlu olarak kendini devletli uygarlıklar olarak hayata geçirmişse de Kürt gerçekliğini asıl ifade eden Devlet ve Ulus eksenli tarihler değildir. Bunun yanında belki de kültürel tarih en fazla Kürt tarihinde ifadesini bulur. Bundan dolayı egemen uygarlıkçı, devletçi tarih anlayışından ziyade kültürel tarih yaklaşımı Kürt gerçekliği açısından çözümleyicidir.

Egemen tarihsel bakış, ulus ve devletlerin tarihlerini temel tarihsel olgular olarak değerlendirir. Devleti olmayan halklar adeta tarihi olmayan insan güruhlarına indirgenmişlerdir

Kültürel Tarih Nedir?

Kürt Kültürel tarihinin değerlendirebilmek için Kültürel tarih ile Uygarlık tarihinin ayrıştığı, çeliştiği konuları ortaya koymak lazım. Kültür topluma ait her şeyi kapsar. Topluma ait olanları değerlendirdiğimizde hem maddi hem de manevi değerlerle karşılaşırız. Bunu yapı ve anlam bütünlüğü olarak da ifade edebiliriz. Topluma ait tüm kurumlaşmalar yapısal boyutta ifade ederken, bunun düşünsel, duygusal içeriği de anlamsal boyutu ifade eder. Yapısız anlam adeta bedenleşmemiş madde ile bağı kurulmamış düşünce, duyguyu dile getirir ki insan ve toplum yaşamı açısından geçerliliği zayıftır. Diğer taraftan anlamsız yapı da boş tenekeden öteye bir değere sahip değildir. Kürtler bu çerçeve de toplumdaki tüm yapısal ve anlamsal değerlerin bütünüdür.

Kültür, toplumların ortaya çıkması ile birlikte var ola gelmiştir. Toplumsallaşma ile ortaya çıkan her değer kültürel oluşumlardır. İlk toplum olan Klanların yarattığı totemlerde, Klan üyelerinin av esnasında kullandıkları tuzaklar da kültürü oluşturur. Toplumun olduğu her yer ve zamanda kültür de vardır, kısaca.

Uygarlık ise kültürel oranla yeni bir olgudur. Uygarlık kültürünün daha dar ve farklılaşmış bir bölümünü ifade eder. Uygarlık aslında kent kültürüdür. Hemen hemen tüm dillerdeki kavramlaştırma kent kavramıyla bağlantılı yapılan kavramlaştırmalardır. Ama gerçekleştiği şekliyle Uygarlık, devlet ve sınıflaşmayla da özdeşleşmiştir. Devlet, iktidar, üst sınıf ve iktidarla bütünleştiği oranda kültür ile bir ayrışmayı yaşar. Uygarlığı sınıflı, devletli toplumlardaki egemen, üst sınıf kültürü olarak tanımlamak daha doğru bir yaklaşımdır. Bu anlamda anti demokratik, baskıcı, sömürücü niteliğe sahiptir.

İşte Kültürel tarih dediğimiz zaman kültür eksenli bir tarihi anlamalıyız: uygarlık tarihi devlet eksenli tarihe öncelik verirken, egemen üst sınıfın tarihi ile ilgilenirken; Kültürel tarih toplumların zaman içinde yarattığı tüm maddi ve manevi değerleri açığa çıkarıp, tarih ve toplum nasıl açığa çıkmış, oluşmuşsa onu öyle kavramaya çalışır. Elbette bu bakış açısı egemen tarih anlayışının eleştirisi niteliğindedir.

Kürtlerin kökeni sorunu, bilim çevrelerin de halen tartışılan bir konu. Tarihte Sümerler Van Gölü'nün güneyindeki "Kurti"lerden, Asur Hükümdarı Tiglath Pileser "Kurtie"lerle yaptığı savaşlardan, Kürdistan'dan geçen Yunanlı Komutan da Karduk'lardan bahseder. Aramiler ise Kordu, Erminiler Karduh, Araplar ise Bakarda (Karday)kavramlarını kullanmakta idiler. Kürtler ve Kürdis-

tan için 2-3 bin yıl boyunca, Kürtlerin komşuları, O'nları, hemen hemen aynı kavramlarla tanımlaştır. Salt etimolojik tanımlamalar yetersiz olsa da Antik ve yakın Çağ'da bugünkü Kürtdistan'da yaşayan halklar adlandırmak için kullanılan "a) Karduk(lar) b)Kırti, c)Karda, d)Guti, e)Kurti, çoğul takıları bakımından ayıran bu adlandırmalardan Kürtlerin kastedildiğini kesin olarak söyleyebiliriz" (2) kaldı ki günümüzde bile Kürtler kelimesinin kullanımı değişik dillerde çok farklı olabilmektedir. Al-Akrad(Arapça), Kürtler(Türkçe), Kurdan(Farsça), The Kurds/Kurdish(İngilizce), Die Kurden(Almanca), Kurdwi(Rusça).

Kürt etnik kimliğinin yaşam coğrafyası olan Kürdistan ile de sıkı bağı var. Kürtler, nasıl kavramsal açıdan Kürdistan kavramını yaratmışlarsa, Kürdistan'ın Kürt kimliğinin oluşumundaki rolü var oluşsaldır. Kürtlük tarihinin bir anında yerde mantar gibi oluşup, değişmeden günümüze aktarılan bir olgu da değildir. Aksine binlerce yılda büyük değişim ve dönüşümler geçirmiştir, Kürtlük. Bunun yanında başta dil olmak üzere, kimi kültürel motiflerin, biçimde değişse de öz olarak geleceğe aktarıldığı anlaşılıyor. Ama günümüzdeki Kürtlük esas olarak, kadim zamanlardan beri Kürdistan'da yaşayan otokton bir halktır. Yani Kürtlük her ne ise veya ne zaman şekillenmişse, oluşumunun mekanı Kürdistan'dır bundan dolayı Kürtler Kürdistan'da yaşayan etnik halkların mirasını da taşımaktadır. Örneğin günümüz mısır halklarını ele alalım; çağımızın Mısırları ile etnik Mısırlıları arasında dil-kültür açısından farklar olmasına rağmen, çağdaş Mısırlıları, antik Mısırların mirasçıları olarak görürüz. Aynı şey Yunanlılar için de geçerlidir. Çünkü Çağdaş Mısır ve yunanlılar otokton/yerli halklardır. Ama böyle bir benzetmeyi Anadolu Türklüğü ya da Amerikan İngilizleri için yapamayız. Çünkü bu halklar çağımızda yaşadıkları coğrafyanın otokton halkları değiller. Dolayısıyla Kürdistan'da yaşayan aryen dil kültür grubuna mensup Huriler, Gutiler, Mitaniler, Kassitler, Medler, Kürtlerin atalarıdır. Antik Kürdistaniler ile günümüz Kürtleri arasında dil-kültür açısından kimi farklılıkların olması bu gerçeği değiştirmez. Kaldı ki binlerce yıldan bahsediyoruz.

Neolitik Dönemde Kürtler

Son yıllarda ortaya çıkan arkeolojik bulgular Neolitik tarım-köy devrimi hakkında önemli veriler sunmaktadır. Tüm bulgular Neolitik devrimin Yukarı Mezopotamya'da gerçekleştiğine işaret etmektedir. Neolitiğin Kürdistan'da, Yukarı Mezopotamya'da gerçekleşmesini önemli nedenleri var. Yaklaşık 1 milyon yıl önce Afrika'dan dünyaya yayılan insan türünün, Kürdistan'ı adeta bir terminal gibi kullandığı anlaşılıyor. Afrika'nın Rift Vadisin boyunca yol alan ilk insanlar, Kızıl Deniz ve doğu Akdeniz hattını takip edip, Yukarı Mezopotamya'da Dicle/Zagros üçgeninde-birikip oradan Avrupa'ya, Asya'ya Kafkasya'ya yayılmışlardır. Kürdistan'ın önemli bir birikme alanı olması, hem doğal besinle elde edebiliyor, hem de barınabiliyorlardı.

İşte insanlık açısından terminal işlevi gören ve devamlı önemli miktarda insan nüfusunun barındıran Yukarı Mezopotamya'da ilk defa insanlar avcı-toplayıcı yaşam tarzından besin üretici, yani bitki yetiştiriciliğine geçtiler. Bu insanlığın en önemli devrimi idi. Yukarı Mezopotamya'nın otokton halkı olan proto-Kürtlerin, neolitik devrime katılmış olmaları büyük ihtimal dâhilindedir.

Neolitik devrim hakkında her geçen gün yeni arkeolojik veriler ortaya çıkmakta, buna bağlı da daha yeni yorumlar yapılmaktadır. Örneğin Aryen dil- kültür grubunun neolitik devrimine ilişkili olduğu yargısı her geçen gün daha da güçlenmektedir. Yayıldığı alanlar çevresinde Hint-Avrupa dili olarak isimlendirilmesi hayli ilginçtir. Neolitik devrimle birlikte ortaya çıktığı Mezopotamya'nın Yukarısından, Doğu da Hindistan'a, Batı da Avrupa'ya ulaşarak belki de tarihin en önemli kültürel yayılımını gerçekleştirmiştir. Bura da asıl dikkat çekici olan ise Aryen dil-kültür grubunun tarım-köy devrimi ile yakın ilişkili olmasıdır. Tarıma, köye, yerleşikliğe ilişkin hemen tümünün kökeni Hint-Avrupa "Aryen" dil grubunda mevcuttur. Öyle anlaşılıyor ki Aryen dillini yaratan toplum ile Neolitiğin gerçekleştirenle aynıdır. Bu aslında sanayi devrimi ile İngilizce arasındaki ilişkiye benzer. Nasıl sanayi devrimi ile birlikte gelişen kavramların çoğu İngilizce ise –çünkü sanayi devrimi İngiltere'de gerçekleşmiştir- aynı şey Neolitik ve Aryen dili içinde geçerlidir.

Neolitik devrim kabile toplumsal sistemine dayanarak gelişmiştir. Aslında neolitik ve kabile iç içe gelişen bir süreç olur. Kabile öncesi toplumsal formasyon olan klanlar avcı-toplayıcı gruplardı. Var olan ekonomik düzen klan çapındaki bir toplumsal sisteme ancak el veriyordu. Ama zamanla klanı aşan yarı kabile diye bileceğimiz toplumlar ortaya çıktı. Ve bu da ekonomik düzeyini zorluyordu. Artık avcılık-toplayıcılık toplumun ihtiyaçlarına cevap vermiyordu. İşte bu karşılıklı zorlamalar sonucu gelişen arayış neolitik devrimi açığa çıkardı. Klanı aşan toplumsal düzeyi neolitiği yarattı: neolitiğin olması da maddi kültür olanaklarını artırınca, toplumsal sistemde yarı-kabileden kabile ve aşirete evrildi.

Kabile toplumsal formun neolitik dönem de gelişmiş olması tesadüfü değil, diyalektik bir ilişkidir. Neolitik ile kabilenin iç içe gelişmesi ve bu süreçlerde de proto-Kürtlerin etkin olması Kürt gerçekliğinin şekillenmesine büyük etki yaptı. Bu dönem aynı zaman da Kürt etnisitenin oluştuğu dönemdir. Klan, kabile ve ulus gibi toplumsal forumlarda maddi kültür, sosyo-politik ilişkiler belirleyicidir. Etnisite de ise dil-kültür

belirleyicidir. Kürtler de etnik kimliğin şekillenmesiyle kabile toplumsal forumun ortaya çıkması aynı döneme denk geldiğinden dolayı Kürt etnik kimliği ile kabile kimliği iç içe geçmiştir. Kürtlerdeki kabile-aşiretçiliğin güçlü olmasının nedeni de budur. Günümüzde bile halen varlığını sürdüren kimi aşiretleri 3-4 bin yıllık geçmişleri vardır.

Toplumsal bilim açısından Kürt kabileciliği örnek teşkil etmektedir. Uygarlığın merkezlerine coğrafik açıdan yakın olan Kürtler, kabile, aşiret gibi toplumsal formları halen nasıl bu kadar güçlü yaşayabiliyorlar. Aslında kabile toplumsal formu halen de tüm toplumlarda varlığını sürdürüyorlar. Ama çağımızda kabileyi aşan toplumsal formlar daha baskındır. Kürtlerde ki farklılık kabilenin halen baskın form olmasıdır. Bunun birden fazla nedeni olsa da en temel neden Kürtlerin kabileyi ilk yaşayan toplum olması büyük ihtimal dâhilindedir. İlk defa yaratılan bir şeyi aşmak da zor olabilmektedir. Toplumsal psikolojide bu sabittir. Bundan dolayı A.Öcalan, Kürtleri kabile toplumunun temsilcileri olarak değerlendirmiştir.

Neolitik devrim söz konusu olduğunda Telhalaf dönemi özel olarak değerlendirilmesi gereken bir konu. Telhalaf döneminde Kürdistan'da ya da Yukarı Mezopotamya'da Kültürle ve sanatsal homojenleşmenin yaşandığı, yapılan arkeolojik araştırmalardan anlaşılmıştır. Mimaride dairesel sağlam yapılar, o dönem tüm Kürdistan da yaygın kullanılan teknoloji idi. Yine seramik eşya ve çömleklerin üzerindeki süsleme figür ve motiflerde büyük oranda bir homojenleşmenin olduğu anlaşılıyor. Böylesine ileri bir homojenleşmenin olması Van Oppeaheime göre, uygulayan topluluk arasında güçlü bir etnik birlik olduğunu göstermektedir. Bunlardan yolla çıkan ve Kürdistan'daki kazıları bizzat yöneten arkeolog Mellaart'a göre "Halaf kültürünün süsleme unsurlarının birçoğunun çağdaş Kürdistan sanatında sürdürmekte olması halaf dönemine ait desenlerin Kürt tekstil ve dekorasyonlardaki motiflerde bu güne denk taşınmış olması şaşırtıcıdır." Halaf dönemi Kürdistan'da konuşulan dil hakkında bir şey bilmiyoruz. Ama o dönemin kültürü hakkında önemli veriler bulunmaktadır. Arkeologların sanayi devriminden daha önemli teknolojik devrimle yol aştığını belirtikleri Telhalaf hakkındaki veriler önemli verilerdir. Ve tüm bu veriler Kürt etnik kültürünü işaret etmektedir.

Neolitik devrim kültürel tarihin önemli bir dönemecidir. Kültürel, tarih klan toplumu ile başlayan süreci ifade etse de klan toplumu hakkındaki bilgiler çok sınırlıdır. Oysa ki Neolitikle birlikte başlayan süreç hakkında hayli bilgi mevcut. İşte neolitikle başlayan ve uygarlığa kadar devam eden dönem de, Kürdistan'ın ve proto-Kürtlerin kültürel tarihe katkıları hayli önemlidir. Kürt kültürel tarihi denildiği zaman- sadece bu olmasa da- esas olarak bu dönemde ortaya çıkan ve günümüze kadar varlığını sürdüren maddi ve manevi kültürel değerler anlaşılmalıdır.

Kendi başına bitki yetiştiriciliği ve hayvan besleyiciliği ortaya çıkmış olması bile bu dönemin ne kadar önemli olduğunun kanıtıdır. Sapanından tekerliğine kadar birçok teknolojik icatlar da öyle. Göbekli Tepe'de ortaya çıkan tapınakta manevi kültür açısından başatlığı ifade etmektedir. İbrahim'i çıkışın Urfa merkezli olması boşana değildir. Yine Kürt kabileciliğinden hala var olan doğal toplum özellikleri kültürel tarih açısından gücünü ifade etmektedir. Kadının statüsü Kürt kabileciliğinde her zaman görece iyi olmuştur. Yine doğal yaşam özellikleri nedeniyle günümüzün endüstriyel hastalığına karşı adeta direniş halindedir. Üstelik günümüz de bile ciddi bir sınıflaşmayı yaşamıştır. Bu haliyle Kürt kabileciliği doğal demokrasinin önemli bir örneği olmuştur.

Tüm bunlardan yolla çıktığımızda kültürel tarih eksenin de ortaya çıkan değerlerin büyük oranda Ortadoğu ve Kürdistan merkezli olduğu Kürtlerin burada adeta öncü rollünde olduğunu ifade edebiliriz. Bundan dolayı bu kültürel geleneğinin kök hücresinin Kürt kültürü olduğunu dille getirmek yanlış olmayacaktır.

Uygarlık Döneminde Kürtler

Uygarlığın doğuşunda Kürtlerin önemli rol oynadığı anlaşılıyor. Sümerlerin Aryenik mi yoksa Semitik bir halk olduğu hala tartışmalıdır. Bilindiği gibi Sümer uygarlığının ortaya çıktığı aşağı Mezopotamya Kürdistan'a yakın mesafededir. Sümer kent devriminin, neolitik teknik ve toplumsal yaratımlara dayanarak geliştiği kesindir. Buna rağmen aşağı Mezopotamya'nın neolitik süreci hemen hemen yaşamadığı anlaşılıyor. Aşağı Mezopotamyalılar neolitiği yaşamdan kent devrimini nasıl gerçekleştirdiler? Bundan dolayı Sümer uygarlığını yaratan halkın, başka bir yerden buraya göç eden bir halk olduğu ve büyük ihtimalle de Zağroslardan geldiği yargısı güçlenmektedir. Çünkü o dönemin Zağros halkı neolitiğin zirvesini yaşıyordu. Ayrıca Sümer dil ve kültürü üzerine yapılan araştırmalar sonucunda dağ kültürüne ait birçok simge ve motifin olduğu anlaşılmıştır. Aşağı Mezopotamya gibi ovalık bir yerde yaşayan bir halkın kültür/sanatında dağa ilişkin bu kadar simge, motifin olması neyin işaretidir? Bu da ayrıca Sümerlerin aşağı Mezopotamya'nın sonradan gelen dağlı bir halk olduğunu ortaya koyuyor. Üstelik Sümercedeki birçok kavramın şimdiki Kürtçe ile büyük benzerlikleri var. Etimolojik açıdan da var olan bu benzeşmede etnik bir örtüşmeye de delalet ediyor.

Antik ve klasik çağlar açısından Kürtlerin uygarlık tarihinde yer aldıkları görülüyor. Guti, Huri, Hitit, Mitani, Kassit, Urartu… tüm bunlar Kürtlerinde kısmen

uygarlıkçı bir gelenek yarattıkları gösteriliyor. Fakat Kürtlerdeki asıl baskın eğilim anti-uygarlıkçı eğilimdir.

Neolitik sürecin başat temsilcileri olan Kurti ve Hurrit kabileler çeşitli adlar altında uygarlık tarihini etkilemişlerdir. Kürtlerin merkezi uygarlıkla ilişkileri çok gelgitli, karmaşık ve çetrefilli olmuştur. Bu ilişki günümüzdeki Kürt gerçekliğini oluşturan temel unsurlardan biridir.

Kürtlerin uygarlıkla ilişkileri, ağırlıklı olarak çatışmalı temelde şekillenmiştir. Sümer dönemindeki dağ-ova çelişkisi ve buna dayanmaktadır. Açıktır ki dağlılar –Kurti, Huriler- Sümerler için ötekidir. Sümer dilinde Kur, Hur kelimeleri dağ, tepe anlamlarına gelmektedir. Kurti-Hurriler dağlılar oluyor, Sümerler açısından. Gılgamış, dağlılara karşı savaş seferlerine çıkıp onları "Uygarlaştırmaya" çalışır. Tanrıca Ninhursag dağlıdır aslında. Dağ tanrıçasıdır. Dağlık anaerkilliği ifade ederken kent-devlet Gılgamış şahsında ataerkilliği temsil etmektedir. Sümerlerin aslen dağlı bir halk olmalarına rağmen, Kurti-Huriler şahsında geliştirilen dağlı Kurti öteki kimliği egemenlikçi bir kültürel inşadır.

Kürtlerin devletçi uygarlığa karşı isyanı, direnişi çok güçlü oldu. Kürtler büyük bir oranda direniş yöntemi olarak, Toros-Zağros dağlarının zirvesinde yerleşerek devletçi uygarlıktan uzak kalmayı seçtiler. Kürtlerdeki dağ kültürünün güçlü olmasının bir nedeni de budur. Dağların sağladığı güven ortamında Hurrit kabileler dil-kültürlerini koruyabilme olanaklarını buldular.

Kürtler, zaman zaman uygarlık merkezlerine karşı saldırıya geçmişlerdir. Karşı tepki olarak gelişen bu akımlar sonucunda birçok kez uygarlık merkezleri ele geçirilmiştir. Gutilerin, Kassitlerin aşağı Mezopotamya fetihleri, Mitanilerin Babil, Medlerin Ninova işgalleri bunlara örnektir. Kürtler, salt dağların doruklarına çekilerek varlıklarını koruyamayacak duruma geldiklerinde, karşı saldırı bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır.

Kürt iki temel karakteristik özelliği devletçi uygarlıkla etkileşim sonucu şekillenmiştir. Egemen kültür ile ilişkili olan üst sınıf aristokrasi ile alt sınıfları oluşturan kesimler adeta ikili bir yapı ortaya çıkmıştır. Üst sınıf hep yabancı işgalcilerle hareket edip kendini kabile ve halk kültürüne yabancılaşmıştır. Kendi kültürünü işe yaramaz gören bu sınıf geleneksel Kürt kültürü üzerinde tahribatlar yaratmıştır. Kendi içine kapanmayı esas alan alt sınıf ise dağlar da ya da kuytu ovalarda kendi geleneksel kültürünü, kabile değerlerini, binlerce yıl çokta değişmeden günümüze kadar taşıya bilmiştir. Bu iki kesim arasında muazzam fark, varlığını gerçek kültür ile sahte Kürtlük şeklinde kurmuştur.

Kürtlerin dağ-ova alt sınıf kültürü, uygarlık karşısındaki direnişini hep sürdürmüştür. Kürtlerin bu kültürü anti uygarlıkçı demokratik bir kültürdür. Kürt alt sınıf kültürü, Kürt kabileciliğinde ve kimi dinsel mezhepsel hareketlerde, tarikatlarda varlığını sürdürmüştür. Devletli uygarlığa karşı, binlerce yıl farklı formlarda devam etmiştir.

Örneğin Zerdüştlük bir Mağ rahibi olan ve Spitama aşiretine mensup Zerdüşt peygamber tarafında geliştirilen anti- uygarlıkçı bir dinsel- ahlaksal sistemdir.

Kadına olumlu yaklaşımı, özgür ahlakı esas alması, doğayı kutsallık derecesinde değerlendirmesi, bütün bunlar anti-uygarlıkçı niteliklerini dille getirmektedir. Günümüzün Alevilik, Ezidilik ve Ehli hak dinsel hareketleri de aynı geleneğe dayanmaktadır.

Ortadoğu da İslamiyet'in yükselişi ile birlikte Kürtlerin ikilli yapısı geçmişte olduğu gibi bu dönemde de benzer rolleri oynamışlardır. Aslında İslamiyet'in iktidarlaştığı sürece Arap, Türk, Fars ve Kürtlerin yaklaşımı haliyle ilginçtir. Arap, fars ve Türkler İslamiyet'i kendi toplumsal süzgeçlerinden geçirip kendi devlet sistemlerini buna dayanarak kurmalarına rağmen Kürtlerin İslamiyet'e yaklaşımı hayli farklı olmuştur. Üst sınıf Kürtlüğü suni İslam'ı benimseyip ve Türk-devlet iktidar sistemleri içinde erimeyi seçmiş, alt sınıf Kürt geleneği de devlet dışı yapılarda muhalif bir duruşu esas almıştır. Özellikle sofi tarikatlarda ifadesini bulan bu anti-uygarlıkçılık aslında hayli bir etkilide olmuştur. Bir nevi dönemin sivil toplum hareketi olan bu sufi tarikatlar, devlet dışında kalan Kürt toplumsal tabakalarına dayanmaktadır. Sufi tarikatlar özgün dini yorumlarıyla birlikte Kürt kültürünün çok geniş bir coğrafya da etkili olmasını sağlamıştır. Endonezya gibi Kürdistan'a hayli uzak bir coğrafya da bile Kürt Sufi tarikatlarının etkisini görmek mümkündür. Endonezya da kimi araştırmalar yapan Hollanda asıllı Kürdolog M.V Bruinessen, orada Sufi Kürt tarikatların etkisini birinci elden gözleme olanağı bulmuştur. Tarihin bir döneminde Sufi Kürt tarikat hocalarından öğrenen "… Endonezyalılar, İslam'la Kürtleri birleştiriyorlar. Bugün 'Kurdi' aynı zaman da dindar ailelerde erkeklere özel ad konumunda"(Bruinessen)

Sonuç olarak devletçi uygarlığa karşı Kürtlerin alt sınıf kültürü günümüz açısından bile önemli bir duruşu ifade etmektedir. Kültürel tarihin temsilcisi olan Kürtler, kapitalist moderniteye karşı direnişin öncü gücüdür. Kapitalist, ulus-devletçi, endüstriyalist modernite tüm toplumsal sorunların kaynağı haline gelmiştir. İnsanlık için yeni bir çıkışa ihtiyaç var.

Yararlanılan Kaynaklar

Moderen Toplusal Düşünce sözlüğü
Kürtler –Zuhdi El- Dahhodi
Demokratik Uygarlık Manifestosu A.Öcalan
Uygarlığın Doğuşunda Kültür ve Kürtler
M. Sait Yıldırım
Kürdoloji'nin Bahçesinde M. Van Bruinessen

Ortadoğu'da Yaşananlar Sanal Mı?

Muzaffer Ayata

Günümüz Ortadoğu'sunda yaşanan ayaklanmaları ve arayışları kısa bir yazıda özetlemek mümkün değildir. Bu sorun dünyada ve ülkemizde de yoğun bir biçimde tartışılmaktadır. Her çevre kendi çıkar ve bakış açısına göre yorumlamakta, tutum almaya çalışmaktadır. Bundan sonrada en çok tartışılacak konuların başında gelecektedir. Ortadoğu'nun merkezinde yer alan Kürtlerin de herkesten daha fazla gelişmelere duyarlı olması doğaldır. Çünkü gelişmelerden en çok etkilenen ve etkileme potansiyeline sahip bir halk konumundadır. Kürtler bölgedeki diğer halklardan daha önce örgütlenmiş, devrimsel sürece girmiştir.

Oluşan yönetim güçleri zamanla askeri otoriter yanı ağır basan baskı ve egemenlik sistemine dönüştüler. Ağırlıklı olarak da milliyetçiliği benimsediler

Bugün yaşananları daha iyi anlamak için biraz geriden bakmakta yarar vardır. Bilindiği gibi Ortadoğu, Osmanlı egemenliği altındaydı. Osmanlının çöküş yıllarında ve I. Dünya Savaşı'nda, özellikle İngiliz ve Fransızların egemenliğinde Ortadoğu paylaşıldı. Sınırlar çizilerek bir düzenlemeye gidildi. Bu paylaşım ve düzenlemenin esası 1916 yılında İngiliz ve Fransızların gizli yaptığı Sykes-Picot anlaşmasıyla yapıldı. Bu anlaşmanın gereği doğal sınırlar yerine Arap halkını irili ufaklı birçok ulus devlet biçiminde böldü. Kürdistan'a 1923 Lozan Anlaşması'yla birlikte son biçimi verildi. Irak, Türkiye ve Suriye arasında üç parçaya bölündü ve paylaşıldı. Osmanlı-İran arasında da anlaşma gereği bölünen Kürdistan'ın dört parça halinde bölünmesi böylece tamamlandı.

Böl-Parça-Yönet

İngiliz ve Fransızların denetiminde kurulan bu devletler, sınıfsal olarak gelişmiş, siyasal ve örgütlü bir topluma dayanmıyordu. Geleneksel toplumun ağır bastığı, çok dar egemen bir kesime dayandırılmaya çalışıldı. Oluşan yönetim güçleri zamanla askeri otoriter yanı ağır basan baskı ve egemenlik sistemine dönüştüler. Ağırlıklı olarak da milliyetçiliği benimsediler. Böl-parça-yönet tarzındaki emperyalizmin planlaması Ortadoğu'da başarıya ulaştı. Ortadoğu gibi stratejik bir bölgenin petrol kaynakları esas olarak emperyalistlerin ihtiyaçlarına göre işletildi ve pazarlandı. Ortaya çıkan petrol gelirleri bölge halklarının kalkınması, eğitimi, siyasal ve kültürel gelişimi için kullanılmadı. Daha çok egemenler ve uzantısı dar bir çevrece bölüşüp har vurup harman savurdular. Esas olarak batılı finans kurumlarının hizmetine sokuldu.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'da egemenliği ve etkinliği öne çıkan ABD oldu. İsrail'in kurulmasıyla birlikte de Ortadoğu daha fazla çelişki ve çatışmaların girdabına itildi. Çok sayıda Arap devleti kurulmuştu. Ama Arap toplumlarında huzur, demokrasi ve özgürlükler yaşam bulmadı. Batının "medeni güçleri" demokrasi ve özgürlüklerin gelişmesini desteklemek ve önlerini açmak yerine otoriter ve baskıcı rejimlerin yanında hep yer aldılar. Batının sistematik olarak İsrail'i desteklemesi, Arap ve Müslüman toplumları dışlayan bir durum ortaya çıkardı. Filistin halkının trajedisi İslam dünyasının kapanmayan bir yarası oldu.

Sovyet ve Batı rekabeti sonunda Ortadoğu'da kurulan dengeyle mevcut statüko daha fazla kemikleşti. Suriye, Irak rejimi daha çok Sovyetlere dayanmaya, silahlanmaya ve ayakta kalmaya çalıştı. Başta Suudi Arabistan, Mısır, Ürdün gibi ülkeler de Batının kanatları ve koruması altında palazlanıp ayakta kaldılar. Dışarıdan gelen kapitalizm oldukça çarpık ve dışa bağımlı bir karakterdeydi. Sınıfsal, sosyal, kültürel değişim ve dönüşümü yaratmadı.

Ortaya çıkan demokratik arayışlar ve muhalefet güçleri de mevcut rejimler tarafından acımasız bir biçimde bastırıldı ve tasfiye edildi. Emperyalist güçler, demokratik bütün unsurların acımasızca tasfiye edilmesini ve temizlenmesini destekledi. Aynı şey Sovyetler birliği tarafında da benimsendi.

1975 Cezayir Anlaşması

Kürtlerin içinde bulundukları parçalanmış ve paylaşılmışlık durumu giderek aleyhlerinde işlemiş, kaderleri bu egemen devletlerin ellerine terk edilmişti. Dünyada oluşan siyasal sistem tarafından da bu benimsenmiş ve olağanlaşmıştı. Ne Sovyetler, ne batılı güçler Kürt halkının içinde bulunduğu bu kahredici statüye bir itirazda bulunmadıkları gibi Kürtlerin bütün arayışlarını da görmezlikten gelmeye ve ittifak yaptıkları egemen güçleri desteklemeye devam ettiler. 1920'den başlayarak Kürdistan'ın değişik bölgelerinde ortaya çıkan hak arayışları ve isyanlar hep kanla bastırılmıştı, Kürtler tamamen tek taraflı bir iradeyle asimilasyona, yoksulluğa ve kültürel jenoside tabi oldular.

Yakın tarihte 1975 Cezayir anlaşmasıyla Güneydeki Kürt direnişi çökmüş, Mustafa Barzani'nin tüm girişimlerine rağmen ABD dahil kimse Kürtleri desteklemeye yanaşmamıştır. Humeyni'nin öncülük ettiği İran devriminden sonra da Kürtler katliamdan geçirilmiş tüm direnişler bastırılmıştır. Iran KDP liderleri Qasımlo, Şerefkendi suikastlerle öldürülmüşlerdir.

Nasır'ın öncülük ettiği Arap milliyetçiliği Ortadoğu'daki Arap-İsrail çelişki ve çatışmasını daha da derinleştirmiştir. Suriye'nin de dahil olduğu bu çatışmalarda milliyetçi ve dini önyargıların kemikleşmesi dışında bir gelişme olmamıştır. Kangrenleşen Filistin sorunu günümüze kadar çözülmedi. Özellikle Batılı güçler Sovyetlere karşı, bölgedeki demokratik sosyalist hareketlerin gelişimini bastırma ve İslam'ı kullanarak yeşil kuşak yaratmaya çalıştı. Sovyetlerin Afganistan işgali, ABD'nin Sovyet karşıtı İslami hareketlere özellikle Taliban'a verdiği destek önemli sonuçlar yarattı. İran devriminin etkisi, demokratik ve sosyalist muhalefetin bastırılmasıyla birlikte İslami akımlar Ortadoğu'da öne çıktı ve güç kazandı.

Ortadoğu toplumlarında iç dinamikleriyle gelişim ve değişim pek sağlıklı gelişmedi. Sovyetlerin yıkılmasından sonra da mevcut rejimler değişen dünya dengelerini öngörerek herhangi bir reforma gitme ihtiyacı duymadılar. Onlara göre tarih ve toplum donmuş, istihbarat örgütleri, ordu ve baskı aygıtlarıyla kendi toplumlarını hep ellerinde tutmaya devam edeceklerdi. Halbuki dünyanın en büyük güçlerinden biri olan sosyalist blok özgürlükleri ve demokrasiyi geliştirmedikleri için çöküp gitmişti. Bu dengelerin daha çok ayakta tuttuğu Ortadoğu'da her şeyin böyle durağan olacağı, değişmeden gideceği düşünülemezdi. Ama öyle kaskatı rejimler yaratılmıştı ki, esneme ve değişmeyi gündemlerine bile almadılar. Hafız Esad döneminde Müslüman Kardeşler'in çıkışı çok kanlı bastırılmıştı. Aynı şekilde Mısır'da da şiddetli baskılar ve uzun yıllara dayanan şiddet ve ezme politikası benimsenmişti. Cezayir'de de 2000'li yıllardan sonra İslami örgütlerin silahlı isyanları çok kanlı bir boğazlaşmayla bastırıldı. Müslüman Kardeşler önderliğindeki bu radikal çıkışların bastırılması Batı tarafından desteklendi.

Sol ve demokratik muhalefet sistematik olarak ezilip zayıflatıldığı için bir alternatif gücü olamadı. Aynı şekilde radikal İslami hareketler de büyük oranda tırpanlanıp zayıf düşürüldüler.

Günümüze kadar Ortadoğu'da milliyetçi ve İslami akımlar genelde etkili oldu. Milliyetçilik ve İslam zaman zaman iç içe geçti. Bazen din, bazen milliyetçilik öne çıkarıldı. Ortadoğu'da köklü bir aydınlanma, reform ve Rönesans benzeri bir hareket gelişmedi. İslami çevreler de kendi ideolojik ve felsefik çıkışlara, reformlara gidemediler. İktidar güçlerine benzer bir iktidar söylemi geliştirdiler ve iktidarı ele geçirme mücadelesi verdiler. Sistemin dışına çıkıp, alternatif bir toplum ve yönetim modeli geliştiremediler.

Arap Baharı ve Sonrası

Ortadoğu'daki bu statüko ve mevcut muhalefet sınırlarının dışına çıkan ve farklı bir siyaset ekolü yaratan yegane hareket PKK oldu. 1970'lerden sonra şekillenen PKK sosyalist ideolojiyi benimsedi. Devrimci temelde halka dayalı örgütlenmeyi esas aldı. Ancak Sovyetler Birliği'ne eleştirel baktı, daha çok kendisini pratikleştirmeyi ve toplumsal güç yaratmayı esas aldı. PKK'nin önderliğini yapan A.Öcalan, ideolojik ve felsefik olarak arayışlarını sürdürdü. Hem dünyadaki gelişmelerden hem de Kürdistan'daki mücadeleden kopmamayı esas aldı.

1990'larda PKK, güç olmaya başladığı bir dönemde de Sovyet bloku çöktü. Bölgedeki birçok sol, sosyalist parti, örgüt demoralize oldu. Zayıfladı veya tasfiye oldu. Emperyalistler ve ideologları ideolojinin sonunun geldiğini ve dünyanın onlara kaldığını ilan ettiler. PKK lideri ise, Sovyetler Birliği'nin yıkılış nedenlerini analiz ederek mücadelesini yükseltmeye ve hareketini daha güçlü kılmaya başladı. İktidara ve devlete dayanan sosyalizmin, kapitalizmi güçlendirdiğini, onun bir uzantısı olarak hizmet ettiğini belirledi. Bu arayışları günümüze dek sürdü. Eski sosyalist anlayış yerine “daha az devlet daha çok demokrasi” biçiminde bakışını formüle etti. Konfederal demokratik bir sistemi teorileştirdi. Filistin hareketi de milliyetçi ve İslami söylemin ötesine geçemediği için sorunun kördüğüm olmasında rol oynadı. Hem birçok Arap devletinin çıkarsal yaklaşımları, hem Filistin hareketinin demokratik bir öncüye kavuşmaması, İsrail siyonizmiyle karşılaşınca çözümsüzlük ve

çatışma günümüze kadar sürdü.

İran-Irak savaşını da dikkate aldığımızda Ortadoğu'da kanlı boğazlaşmaların, çatışmaların eksik olmadığını, bölgenin barış ve huzur yüzü görmediğini görüyoruz. İran-Irak savaşı biter bitmez Saddam'ın Kuveyt'i işgali, ardından ABD'nin müdahalesi, körfez savaşıyla Ortadoğu'nun farklı bir biçimde yeniden dizayn edilmesiyle karşılaşıldı. ABD'nin geliştirdiği yeni dünya düzeni söylemi Büyük Ortadoğu Projesi gündemleştirildi. Mevcut durumda başta Saddam sonra Suriye, ardından da İran rejimleri tasfiye edilecek. Ortadoğu daha fazla kapitalist pazara açılacaktı. Diğer rejimler de sorunsuz biçimde Batı ile ilişkilerini sürdüreceklerdi!

ABD'ye yapılan 11 Eylül saldırılarından sonra Afganistan'ın işgali ve Saddam'ın devrilmesi saldırıları başlatıldı. Saddam direnmesine rağmen devrildi. ABD, Irak'ı işgal etti. Mevcut statükonun yıkılması sayesinde Güney Kürtleri çıkan bu büyük fırsattan bir federasyon olarak statü kazandılar. Uzun ve kanlı çatışmalardan sonra Şiilerin daha fazla etkili olduğu bir Irak ortaya çıktı. ABD, Irak'ı terk etti ama barış, özgürlük ve demokrasinin hakim olduğu bir ülkeyi gerisinde bırakmadı. Irak'ın nasıl bir şekil alacağı, yeni çatışmalara girip girmeyeceği henüz bilinmiyor. Irak merkezi hükümetiyle, Kürtlerin ilişkilerinin sorunlu olduğu ortadadır. ABD'nin hızının Irak'ta kesilmesiyle Suriye ve İran'a müdahaleleri sınırlandı. Ancak ABD, İran'ı sınırlandırmayı, uluslararası alanda tecrit etmeyi sürdürdü.

Halkların Başkaldırısı

Birçok çevrenin beklemediği, özellikle de mevcut rejimlerin hazırlıksız yakalandığı Arap baharı denilen halkların başkaldırısı ve devrimler gündeme geldi. Ayaklanmanın gündeme gelmesiyle dünyanın gözü yeniden Ortadoğu'ya çevrildi. İlk ayaklanmalar Tunus'ta başladı. Ardından Mısır ve Libya'da peş peşe kitleler sokağa döküldü. Ortadoğu'da köklü toplumsal, sınıfsal dönüşümler olmasa da bilim ve teknolojinin gelişmesiyle toplumda belli bir hareketlenme ortaya çıkmıştı. Uydu televizyonları, internet, iletişim teknolojisinin gelişmesi, şehirleşme, okur-yazar oranın artması gibi gelişmeler bu toplumları doğal olarak belli uyanışa ve değişime çekmişti. Rejimlerin halklar üzerinde kurduğu baskının yarattığı birikimler ve tepkiler artık taşınamaz hale gelmiş ve patlamaya dönmüştü.

Bu saydığımız ülkelerde muhalefette güçlü liderler ve örgütlenmeler yoktu. Bu açıdan devrilen hükümetlerin yerine gelişkin programları ve toplum projeleriyle halk kitleleri tarafından iktidara taşınan partiler çıkmadı. Öyle ki, Batılılar Libya'yı bombalayıp yıkarak ve Kaddafi'yi vahşice öldürerek ancak iktidarı devirebildi. Ayaklanmaların olduğu ülkelerin tümünde oluşturulan yönetimler daha zayıf ve Batı'ya daha fazla muhtaç ve bağımlı durumda. Yapılan seçimlerde de geleneksel kültürden beslenen ve İslam'ı esas alan partiler öndedir.

Oluşan hükümetlere bakıldığında köklü bir sistem ve rejim değişikliğinin olmadığı görülüyor. İslam'i partiler de yumuşatılmış, zayıflatılmış durumda. Ayrıca Batı desteğini almadan, kafa tutarak tek başlarına ayakta kalmayacaklarını gördüler. Kurulan hükümetlerin emperyalist sistemi sorgulayan, eleştiren bir tutumları yoktur. Bu hükümetler mevcut sistemi benimsediler. ABD ve Batı tarafından tehlike olarak görülmemektedirler. Bilakis desteklenerek kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır.

Suriye'de de kitleler Esad rejimine karşı ayaklandı ve kanlı müdahalelere maruz kaldı. Esad da katı despotik rejimi reforme etmedi. Zamanla geri çekilme yerine ya tümden bırakma ya da bastırma olgusuyla karşılaştı. Örgütlü muhalefetin zayıflığını dikkate alarak hesabını bastırma üzerine yaptı. Ancak Türkiye gibi ülkeler, muhalefeti sahiplenerek birleştirmeye, örgütlemeye, uluslararası alanda meşrulaştırmaya çalıştı. ABD, Avrupa da Esad'dan kurtulmak istiyordu. Milliyetçi, despotik bu rejimler Batının istediği gibi yönlendirebileceği durumda değildi.

Türkiye, ABD'nin Irak'a müdahalesinden çıkardığı dersle Suriye'de aktif olmak istedi. Erdoğan hükümetine göre Irak'ta ABD ile hareket etmediği için Irak'ın düzenlenmesinde devre dışı kalmıştı. Orada Kürdistan federal bölgesi gibi bir statü ortaya çıkmıştı. Suriye'de de aynı şey olmamalıydı. Onun için hızlı davranmalı, Suriye'deki Kürtlerin bir statü edinmeleri önlenmeliydi.

Türkiye açıktan Esad'a düşmanlık noktasına kayarak sınırlarını Suriye muhalefetine açtı. Savaştan ve baskıdan kaçan mültecilerden çok muhalefeti silahlandırarak Suriye'de kanlı bir iç savaşın yayılmasında büyük bir rol oynadı. Sunni Müslüman Kardeşlerin etkili olduğu Suriye Ulusal Konseyi'ne desteğini verdi. Suriye'deki Kürtlerin desteklediği muhalefetin peşine takılmasına, kanlı boğazlaşma girdabına girmesine çalıştı. Bu tam tutmayınca da, Barzani üzerinden Suriye Kürtlerini kontrol altında tutmaya çalıştı. Ancak bu oyunlar başarılı olmayınca ve Kürtler bulundukları bölgelerde yönetimleri ele geçirip özerklik ilan ettiklerinde Erdoğan hükümeti onları Türkiye için bir tehlike olarak görüp tehdit etti. Şehir ve kasabaların muhalefetin eline geçmesi için onları silahlandıran ve destekleyen Türkiye, Kürtler bulundukları yerlerin yönetimlerini ele geçirdiğinde ise memnun olmak yerine düşmanca yaklaştı.

Bu da klasik Türk devlet felsefesinin bir yansımasıydı. Türk devleti kurulurken Kürtleri inkar etmiş, sınırların içindekileri Türkleştirmeyi önüne koymuştu. Diğer parçalarının iflah olmaması için de o devletlerle hep ittifak yapmıştı. Kürtlerin varlığı Türkiye'nin devlet ve millet bütünlüğü için bir tehlike olarak tasarlanmıştı. Hükü-

metler değişse de bu zihniyet değişmediğinden bugün de Suriyeli Kürtlere düşmanlık biçiminde pratikleşiyor.

Halbuki demokratik bir zihniyet, Suriye'deki Kürtlerin özerklik ilan etmesini, kendini yönetmesini sevinçle karşılar. Çünkü bölgenin en çok ezilen, hakkı yenilen, zulüm gören halkı Kürtlerdir. Suriye'deki Kürtler de günümüze kadar hiçbir statüko ve hakka sahip olmamış. Baskı altında asimilasyona tabi tutulmuşlardır. Suriye'deki Kürtlerin nüfusu Türkiye'yi rahatsız edecek bir büyüklükte değil. Ve tarihlerinde ilk defa gün yüzü görmeye, kendileri adına konuşmaya ve kendilerini yönetmeye aday oluyorlar. Bu bir halkın en doğal hakkıdır. Bundan rahatsızlık duyulacak, düşmanlık çıkarılacak bir şey yoktur.

Batı Esad'ı Hemen Devirmeye Yanaşmıyor

Batı Kaddafi'ye yaptığı gibi Suriye'yi bombalayıp Esad'ı hemen devirmeye yanaşmıyor. Çünkü Suriye'nin iç dengeleri ve bölge ilişkileri daha karmaşık, Libya gibi değil. Başta İran olmak üzere Şii dünyası Esad'ın devrilmesinden yana değil. Rusya da Esad rejimi ile iyi ilişkilere sahip ve seyirci pozisyonunda kalmıyor. Esad da yönetimi bırakıp gitmediğinden bu kanlı savaşın nasıl sonuçlanacağını, ne kadar süreceğini kestirmek çok zor. Ancak Esad'ın eskisi gibi başta kalıp Suriye'yi yönetebileceğini beklemek de gerçekçi değildir. Esad devrilse de mevcut muhalefet güçleri hem dağınık hem de ciddi bir önderlik ve demokratik programa sahip değil. Öyle ki iç savaşta işledikleri cinayetler, hukuksuzluk ve kuralsızlık mevcut rejimin hiç de gerisinde değildir. Bu haliyle muhalefet Suriye halkına güven vermekten uzaktır.

Türkiye, Esad'ın diktatör olduğu, halkını bombalayıp öldürdüğünü yüksek perdeden haykırıp halktan ve demokrasiden yana olduğunu propaganda ederek gerçek yüzünü gizlemeye çalışmaktadır. Esad'ın halkı bombaladığını söyleyen Türkiye kendi sınırları içerisinde Kürt halkını ve gerilla güçlerini bombalamaya hiç ara vermedi. Bölgenin en güçlü ordusuna ve en büyük savaş teknolojisine sahip. Yüzbinlerce askeri, polisi Kürt bölgesine konumlandırmış. Savaş uçakları ve helikopterleriyle dağı-taşı sürekli bombalamaktadır. Kürt liderleri ve partileri meşru görülmemekte, muhatap alınmamaktadır. Giderek baskıcı ve milliyetçi bir rejim inşa edilmektedir. Bu kanlı savaşın ne zaman ve nasıl sona ereceği kestirilmemektedir.

Yanlış Dış Politika Hesapları

Bölgede diktatörlere karşı bu kadar bağrı yanık görülen Türkiye'nin Katar, Kuveyt ve Suudi Arabistan rejimleriyle hiçbir problemi görülmemektedir. Bu devletlerle çok iyi ilişkiler içerisindedir. Aynı biçimde Suriye rejimiyle de çok iyi ilişkiler içindeydi. PKK'ye karşı güçlü bir ittifak yapmış, Esad'ı kardeşi ilan etmişti. Ancak ayaklanma başladıktan sonra Esad'ın gidici olduğunu anlayınca oradaki Kürtlerin tepesine binmek için böyle bir dönüş yapmıştır. Türkiye hiç de demokratik olmayan İran'la da başta PKK ve Kürtlere karşı ittifak yapmıştı. Esad'a yaptığını İran'a yapmaktan çok uzaktır. Bu da Türkiye'nin dış politikasının demokrasi, halkların eşitliği ve iyi komşuluk ilkeleri üzerine yürümediğini gösteriyor.

Abdullah Öcalan 2010'ların Ortadoğu halklarının bayramı olacağını öngördü. Bu açıdan ne milliyetçi despotik ulus devletlerinin ne de İslami milliyetçi, iktidarcı muhalefet anlayışının Ortadoğu'da barışı, demokrasiyi ve halkların birliğini yaratamayacağını ifade etti. Bunların dışında üçüncü bir yol olarak ulus devlet anlayışı dışında demokratik ulusa dayanan konfederal sistemi savundu. Gerçek anlamda sınırların giderek ortadan kalktığı halkların, kültürlerin ve inançların kendini özgürce örgütleyebildiği bir demokratik Ortadoğu'nun mevcut duruma alternatif olacağını belirtti. Bugün yaşananlara baktığımızda ne mevcut ulus devletlerin, ne de mevcut muhalefet ve iktidara gelen güçlerin köklü bir değişim ve dönüşümü yaratamadıklarını görmekteyiz.

Mevcut ayaklanmalar radikal demokratik toplumlara ve dönüşümlere yol açmasa da bölgede katı klasik statükoyu yıkmaya başladı ve taşlar yerinden oynadı. Bu da, bundan sonra Batılı güçlerin müdahalesi olsa da bölgenin eskisi gibi yönetilemeyeceğini, halkların arayışını ve iradesini görmezlikten gelemeyeceğini gösteriyor. Nasıl ki, 20. Yüzyılda Kürtler büyük baskılar, kıyımlar ve inkar altında statüsüz yaşadıysa 21.yüzyılda da öyle yaşamayacaktır. Kürtler örgütlendiler ve bilinçlendiler. Direnişlerle büyük bir deneyim kazandılar. Bölgeyi ve çağı doğru okuyarak daha ileri özgürlükçü ve demokratik bir halklar birliği tezini geliştirerek kendilerini klasik iktidarcı ve ulus devlet sınırları dışına çıkardılar. Bu açıdan Kürtlerin devlet sahibi olmaması, klasik bir iktidar ve ulus modeline hapsolmaları bir biçimde avantajları da oldu. Mevcut rejimlere ve ideolojilere itiraz etmeye, alternatif olmaya daha açıklar. Ortadoğu'da alternatif, taze, öncü bir demokrasi ve direniş gücüdürler.

Ortadoğu'nun köklü tarihsel mirası, büyük maddi zenginlik kaynakları daha güçlü ve köklü bir çıkış yapma potansiyelini barındırıyor. Şimdiye kadar olan gelişmeleri bir kıpırdama ve başlangıç olarak görmek gerekir. Köklü bir felsefik, dini reform ve dönüşüme girmekten de korkmadan mevcut yerleşik bütün ilişkileri sorgulamak gerekir. Ortadoğu'nun dünyadaki gelişmeleri önemli oranda etkileme potansiyeli taşıdığı görülmektedir. "Arap Baharı"nı sürdürmek, köklü devrimlere taşımak, bölgenin demokratik devrimci güçlerinin görevidir.

Kürdistan'da Aşiretçiliğin Kışı, Ulusalcılığın Baharı

Ahmet Kahraman

Kürtler, Ortadoğu'nun en eski halklarından biridir. Bölgede ve özelde kendi ülkelerinin havası, suyu, toprağı kadar da yerlidirler.

Bazı tarihçiler, Kürtlerin soy ağacı köklerini,10 bin yıllık derinliğe dayandırıyor.

Yerli halk olarak da kendi kültürlerinin, giyim-kuşam, yemekler, renkler, yaşama adabıyla kendi folklorlarının yaratıcılarıdır. Komşu halklarla katışmalar olsa da öz olarak yerli, özelde kendileridirler…

Gelip geçen göçmenlerin yanında, yerli olmanın ayrıcalığını cömertlikle ruhlarında yaşamışlardır ve yeri geldiğinde bunu dışa vurmaktan da çekinmemişlerdir.

Kürdün, yedi dedesini sayıp, soy kütüğünün 350 senesini ezbere haykırması, baskı ile varlığını ve kimliğini yok etmeye çalışanlara karşı, bir ironi içermektedir

Bir Kürt aşiret önderine mal edilen anekdot, yurtlarından gelip geçen, hatta yerleşen göçmenlere göz darlığı edilmediği, özgüvenle onlara cömertçe davranıldığını anlatmak bakımından önemlidir: "Darb-ı mesel"e göre, aşiret önde gelenine, bir göçmen grubun su kıyısına yerleştiği haber verildiğinde, o "jı miya sor ra xırabiya wan heye?" (kızıl koyunlara zararı var mı?) diye soruyor, "hayır" cevabını alınca, "çer dikin bila bikin" (ne isterse yapsınlar) diyor… Bu söylem, bazı Kürt aydınları tarafından, atalarının ülkeye karşı vurdumduymazlığı olarak da niteleniyor. Rahatları bozulmasın diye işgalcilere göz yumma eleştirisi olarak da ifade edilebiliyor. Fakat Kürtlerin, pek çok yerli halkta olduğu gibi aile ve aşiretleriyle övündükleri bir gerçektir. Kürdün, yedi dedesini sayıp, soy kütüğünün 350 senesini ezbere haykırması, ona karşı baskı ile varlığını ve kimliğini yok etmeye çalışanlara karşı, bir ironi içermektedir. Kendisini yok sayana karşı, "benim ülkem belli, soyum, köküm bilinendir, ya sen kimsin?" anlamında gizli bir gururlanma vesilesidir.

Nitekim Ermeni tarihçi Arshak Safrastyan, 1943 yılında yayımlanan "Kürt ve Kürdistan" adındaki kitabında, bir Kürt Mir'inin, mağrur Osmanlı Sultanıyla kendini kıyaslarken şu gurur dolu sözleri dile getirdiğini aktarmaktadır: "Ben, Osmanlı Padişahı değilim. Ben, bu toprakların sahibiyim. O, belki benden daha güçlü olabilir, ama ben daha asilim"

Öte yandan, köklerini birinci dedesinden öteye götüremeyen göçmenler, Kürtleri kendilerince küçümseyip, aşağılamaya kendilerini yüceltmeye kalkışırken, "onlar zaten aşiret bağlarının kültüründen geliyor" demektedirler. Oysa aşiretsel bağlar, küçümsenecek bir durum değil, köklerin tarihle ilmiklenmesidir. Üstelik aşiretsel kökler, bağ ve bağlantı ilişkileri, yeryüzünde yalnızca Kürtlere has bir yaşama biçimi değildir. Bir kutuptan ötekine, fırdolayı bütün dünyanın yerli halkları, açıklayıcı deyişle; Kuzey denizinin Eskimoları, Güney ve Kuzey Amerikan, Avustralya yerlileri, Araplar, Asya, Avrupa ülkelerinin halkları, İrlanda adası, İskoç ülkesi, Afrika kıtasının kabileleri de aşiretler bileşkesidir.

Avrupa'da ulus devletlerin öncesi, aşiretsel yapıdır. Adına hanedanlık, prenslik, sülale, feodal beylik, baronluk denilen toplumsal yapıların hepsi aşiretlerle benzer özelliklere sahiptir.

Aşiretsel yapı ve birlikte yaşama biçimleri, Fransa'daki büyük ihtilal ile ulusal devletlerin ortaya çıkışından çok daha uzun bir geçmişe sahiptir. Eski çağların büyük imparatorlukları, ulus devlet değildir. Liderin, şu ya da buradan olması, önderlik ettiği yapının kimliğini belirlememektedir. O nedenle, yol boylarını fethede ederek Afganistan'a giden Makedonyalı İskender'in impara-

torluğu ve eski çağların en görkemli devlet yapılanması olan Roma imparatorluğu çok uluslu devletlerdir.

Magazin tarihçiliğin babalarından Prof. İlber Ortaylı'nın iddia ettiği gibi Osmanlı imparatorluğu Türk değildir. Osmanlı ailesi, Afgan göçmenidir ama imparatorluk çok uluslu bir yapıya sahiptir.

Araplar, daha sonra da Avrupalılar, "Türk" deyimini "uygarlık dışı, barbar" anlamında kullanmışlardır. Osmanlılar, bu yüzden kendilerine Türk denilmesinden nefret etmişlerdir. Avrupa'yı talanla ün yapan Atilla'nın ve Asya'yı zulümle titreten Cengiz'in imparatorluğu, Timur'un yapılanması ise devletten çok, talan ve çapul peşinde koşan çeteci devletlerdir. Devlet de denilen bu kabukların altında yine de sayısız halk, kendi kimliğiyle yaşamıştır.

Avrupa'daki Feodal Beylikler, öteki deyimle Prenslikler, Düklük, Baronluklar, bir yönüyle aşiretsel yapılanmalar yumağıydı. Ulusalcı devlet yapılanmasına kadar, her biri kendi çapında birer devletti. Ancak, bunların birleşmesi olan ulusal devlet çatısı, sanıldığı kadar kolay oluşmadı. Tersine, kanlı iç savaşlardan sonra ortaya çıkabildiler. Ulusal devletler, yenilginin enkazı üzerinde yükselmişlerdir. En kanlı örnek ise Prensliklerin güçlü olduğu Almanya'dır.

1800'ler Avrupa'sında, kıta adeta kapanın elinde kalıyor gibi herkes birbiriyle savaş halindeydi. Kalabalık askeri taburlara sahip ve kendi iç düzenini kurmuş krallar, aynı zamanda genişlemeyi sağlayan savaşların efendisiydi. Prusya Kralı I.Wilhelm'ın önünde, ardında zapt edilmeyi bekleyen sonsuz topraklar vardı. Ancak, fetihlere girişmeden önce, prenslikleri kendine bağlayıp, "iç güvenliği" sağlaması gerekiyordu.

Kral I.Wilhelm, bu amaçla, "otoriterliğine" inandığı Kon Otto von Bismarck'ı 1862 yılında başbakanlığa atamıştır. Kimi tarihçilere göre "Nazizm'in ilk pınarı" olan Bismarck, devlet şiddetine tapınırcasına inanan ve onu cömertçe kullanan bir politikacıydı. Nitekim Başbakanlığa atandıktan sonra parlamentoda yaptığı ilk konuşmada, "kan ve demirin gücüyle" sorunların üstesinden gelip, ulusal birliği sağlayacağını söylemiş ve bu sözüne sadık kalarak, şiddetin diliyle beyliklerin egemenliğini kırmıştı.

Yeryüzünde, aşiretsel bağların güçlü damarlarını birleştiremeyen, aralarındaki çekişme ve kavgalar yüzünden bir araya gelemeyip, birliktelik ruhunu yaratamayan bazı halklar, daha sonraki aşamalarda büyük acılarla, birleşememelerinin bedelini ödemişlerdir. Amerika, Avustralya kıtalarının yerlileri, Avrupa'dan Sicilyalılar, İrlandalılar, İskoçlar, Kürtler gibi bu kaderi yaşamış halklardır. Bu halkların tümü, birlik olmayı başaramadıkları için soyları kurutulurcasına ya yok edilmişlerdir ya da geç kalmış var olma mücadelelerini günümüze taşımışlardır.

Yaşama kültürü, gelenekleri doğal olarak komşularından farklılıklar içeren Kürtler, aşiretler mozaiği de denilebilecek bir sosyal dokuya sahiptirler ve bu yapı etkinliği azalmakla birlikte hala devam etmektedir.

Dünyadaki benzerleri gibi aşiret önderleri, soyluluk atfedilen kimlikleriyle, aynı zamanda toplumun söz ve karar sahibi liderleri olagelmişlerdir. Birkaç aşiret ve belli büyüklükteki yöreye hükmeden öndere Mir, bu yöreye de Mirlik denmiştir. Mir ve aileleri, resmen ilan edilmemiş bir paye yüklenmesiyle toplumsal asaleti, yani soyluluğu temsil etmişlerdir. Bu tabaka, aynı zamanda adaleti veya toplumsal barışı sağlamakla sorumlu eliti oluşturmaktaydılar.

Kürt eliti, dış etken ve güçlerin de doğrudan hedefiydi. Kürdistan topraklarından gelip geçen, kimileri kalıcı niyetli bütün istilacı ve işgalcilerin ilk, son muhatapları olmuşlardır. Halkı itaat altına alma ya da cezalandırma seferlerinde, en büyük acıyı bu aileler çekmişlerdir.

Avrupa'daki Feodal Beylikler, öteki deyimle Prenslikler, Düklük, Baronluklar, bir yönüyle aşiretsel yapılanmalar yumağıydı

O nedenle, İttihatçı gelenekten (hem Kemalist hem de dinci) gelme Türk aydınlarının bilgisizlikten kaynaklanan söylemlerinin tersine, Kürt eliti(!), Kürdistan'da tahakküm unsuru değil, bir Rus tarihçinin de tespiti üzere, bireyin hak ve özgürlüklerinin korunması dahil, toplumsal yaşamın birer hizmet kalesi durumundaydılar.

Kürdistan'da ulusal uyanış ve uyanışın eyleme dönüşmesi geç başlamadı. Dünyada yaygınlaşan ulusal hareketler, aynı süreçte Kürdistan'da da yansımasını buldu. Osmanlı kabuğuna karşı Kürdistan'ın bağımsızlığını amaçlayan ilk başkaldırı, 1800 yılında, merkezi Süleymaniye'de bulunan Baban aşiretinin başkaldırısıyla başladı.

Yunanlılar, Kürtlerden yaklaşık 30 yıl, Bulgarlar ise çok daha sonra bağımsızlık için başkaldıracaklardı. Fakat Kürtler, bu halklardan farklı olarak her biri kendi başına bir devlet gibi hareket eden Mirlikler, aşiret yapılarından dolayı paramparçaydı. Kürdistan'ın bir parçasındaki hareketlikten, öteki uçtan habersiz, dahası irtibatsızdı, neredeyse yan yana gelmeleri imkânsız kabilindeydi. Yan yana olan aşiretler ise köylü çekememezliği ile birbirine karşı güvensizdiler, bazıları da birbirlerine karşı geçmişten gelen husumetleri sürdür-

mekteydiler. Dolayısıyla bir araya gelme, ortak çıkar etrafında birleşme yerine, dolaylı, hatta doğrudan düşmanca hamlelerle karşılaşıyorlardı.

Aşiretler merkezi birlik ve askeri örgütlenme imkânından da yoksundu. Her biri, ayrı ayrı, kendi günlük hesabını yürütüyor, "önce ben" diyor, başkaldıranlar, Osmanlı düzenli ordusuna köylü kavgalarındaki usulle, bazı hallerde taş ve sopalarla düzenli ordunun tüfekleri üstüne yürüyorlardı. Bazıları, sonra kendisine sıra geleceğini düşünmeden, rakip gördüğü aşiretin etkinliğini kırıp, alanını ele geçirmek için Osmanlı saflarında yer alıyordu. Her birinin kendi başına hareket ettiği, "önce ben" dediği bir yerde, merkezi birlik ve askeri örgütlenme de yoktu. Bütün bu nedenler bir araya gelince, Kürdistan ulusalcı yüz yılı gecikmiş ve kaybedilmiş olarak tarihe geçmiştir.

Kürt eliti(!), Kürdistan'da tahakküm unsuru değil, bireyin hak ve özgürlüklerinin korunması dahil, toplumsal yaşamın birer hizmet kalesi durumundaydılar

Birinci büyük dünya savaşı aşaması ve sonrasında, Kürdistan'ın merkezi birliği için girişimler başlatıldığında ise yeni engeller yüzünden, başarı sağlanamadı. Kürdistan parçalanmış, birbirinden koparılmış, araya sınırlar, sınırları koruyan bekçiler konmuştu. Her parça, ayrı bekçilerce sahibinden esirgeniyor, korunuyordu.

Başkaldırının önderi nedeniyle "Şeyh Said İsyanı" diye anılan Kuzey parçasındaki "Azadiya Kürdistan" hareketi, bu süreçte tarih sahnesine çıkan, toplumun tüm katmanlarını kapsayan, aşiretler üstü ilk ulusal girişimdir. Ama tam anlamıyla birlik ruhu kurulamadığı gibi, hareket hazırlıksız yakalanmış, pek çok yerde varlığı bile hissedilmeden baskına uğramış, o nedenle, yükselen saman alevi niteliğindeki ilk başarılarından sonra bastırılmıştır. Girişim, Kuzey Kürdistan'da kökü kazınılarak yok edilmişti.

Kalın çizgilerle belirttiğimiz sebeplerle, Kürdistan'ın aşiretsel kışı uzun sürmüş, uluslaşmanın baharı gecikerek gelmiştir. Ama uzun sürmesine rağmen, kıştan bahara geçilmiş, bir bakıma bugün Kürdistan'ın dört parçasında, uluslaşmanın yazı yaşanmaktadır. Ulusal çıkarların, aşiretsel bağlara dayalı çıkarların üstüne çıkması, büyük ölçüde galebe geldi. Dört parça Kürdistan'da ulusal ruh, öne çıktı.

Düne kadar, toplumsal sorunlar söz konusu olduğunda, çözümleyici lider adayı olarak öne çıkanın ailevi durumu, aşireti, mensup olduğu katmanın niteliği, kısacası soyluluk karizması sorgulanıyordu. Bugün gelinen uluslaşma noktasında, örneğin seçimlerde halk, adayın ailesini, aşiretini, dini mensubiyetini irdelemiyor, adayın yeterli olup olmadığına, en önemlisi onu aday gösterenlerin niteliğine, yeterliliğine bakmaktadırlar. Söz gelişi Abdullah Öcalan'ın aşireti yoktur, ailesi de tanınmamıştır. Ama Kürtler arasında kabul gören bir liderdir. Yakın zamana kadar parlamentoya seçilmede de aşiret ve aile bağları ağırlık taşıyordu. Bugün, o da yok.

Fakat Kürdistan'da bilincin aşiretçilikten ulusalcılığa evirilmesi kolay olmadı. Mücadelenin önder kadroları, hayatlarını da kapsayan ağır bedeller ödeyerek, bir yanda iç direnmelerle, bir yandan da çıkarı bozulan kabuk güçle, mücadele etmek zorunda kaldılar.

Zoru başardılar…

Ortadoğu'da Mezhep Sorunu ve Şii Geleneği

Muhammed İnal

2010 yılı sonlarında başlayan ve popüler söylemle "Arap Baharı" olarak adlandırılan halk hareketlenmeleri, birçok kesim tarafından Ortadoğu da tamamen yeni bir dönemin başlangıcı, eski statükocu rejimlerin yıkılışı ve yeni demokratik rejimlerin kuruluşu olarak tanımlanıyor. Bu içinde kısmi doğruları barındırıyor olsa da bu hareketleri dar politik ihtilaller olarak değerlendirmek hatasına da yol açıyor.

Bu hareketlerin siyasal otorite bağlamında eski rejim (ancien rejime) den ne derece farklı bir politik yapı inşa edecekleri, böyle bir yönelim ve programa sahip olup olmadıkları kısa vadede muğlak ve şüphelidir. Tam da bu nedenle hegemonik güçlerin manipülatif müdahalelerine açık olsalar da; Ortadoğu'nun kültürel ve sosyo-politik dokusuna dayatılan kapitalist modernite unsurlarına karşı bir direnişi de temsil ettikleri, tarihsel kültürel geleneğin direnişini potansiyel güç olarak taşıdıkları açıktır. Bu konuda sayın Öcalan şöyle demektedir: " …her şeyden önce yaşanan çatışmanın uygarlık hegemonyası çerçevesinde değil, kültürel çerçevede geliştiğinin bilinmesi önem taşır. Kültürel çatışmanın uzun sürmesi ve bölgenin yerleşik kültürünün kolayca teslim olmaması, hatta kültürel hegemonik savaşa kalkışması beklenmelidir." (1)

İran halkının başını çektiği ve Bahreyn, BAE, Yemen, Arabistan, Suriye, Türkiye, Mısır, K. Afrika, Afganistan ve Pakistan hattına göz ardı edilemeyecek bir Şii mensubiyeti vardır

Ancak Ortadoğu kültürel yapısı ile kastedilen bütün, homojen ve tek biçimli bir bütünlük değildir. Çok farklı içerik ve yapıdaki etnik, dinsel ve mezhepsel öğelerin oluşturduğu çok-yapılı bir bütün olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle Ortadoğu mezhep sorunu ve Şia geleneği, bu kültürel dokunun önemli unsurları olarak yeniden biçimlenen Ortadoğu siyasetindeki etkileri nedeniyle incelenmelidir.

Geniş Ortadoğu'da ve İslam kültürü içinde Şia geleneği görünenin çok ötesinde bir rol ve nüfuza sahiptir. İran halkının başını çektiği ve Bahreyn, BAE, Yemen, Arabistan, Suriye, Türkiye; daha batıda Mısır ve K. Afrika da, daha doğuda Afganistan ve Pakistan hattına göz ardı edilemeyecek bir Şii mensubiyeti vardır. Ayrıca İran devletinin batı ve bölgesel güçlerle yaşadığı çelişikler bölge ve hatta küresel politik arena için önemli bir "gerilim" dir. Hakeza Şialığın önemli bir tarafı olduğu mezhepler arası çelişkiden kaynaklı gerilim de mevcuttur.

Dolayısıyla bölgenin demokratik halk güçleri ile hegemonik güçler arasındaki çatışma sürecinde yeniden şekilleneceği bu süreçte, bu gelenek müspet ve menfi boyutları olan önemli bir bileşendir.

Kültür ve Mezhep

Ortadoğu da kabile-aşiret-etnisite gibi toplumsal birimler kadar din-mezhep gibi inanç-zihniyet birliğine dayalı toplumsal birimler de kültürün somut varlık kazandığı formlardır. Ancak açıktır ki demokratik modernitenin kültür kavramı batılı pozitivist bilimciliğin kültür kavramından ayrılmaktadır. Tamamen zıt olmasa da yapısal bir farklılıktır. Pozitivizmin kültür kavramı Kartezyen düalizm çerçevesinin de iki ayrı kutba ayrılan toplumsallığın üst yapısına sıkıştırılmıştır ve ancak ait yapının yansıması-gölgesi konumundadır. Tarihsel algı çerçevesinde ele alındığında ise, kültür daha çok 'geçmiş'le alakalı olarak değerlendirilir. Oysa açıktır ki, Ortadoğu'da direniş ve varoluşun kültürel boyutta gerçekleştiğini söylediğimizde, buradaki kültür basit bir geçmiş zaman kipi ve etkilenen gölge değildir. Tam tersine güncellik içinde

somutluk kazanan ve kendini anda yeniden üreten geçmiştir. Bu haliyle toplumsalın hafızasını içinde barındırır ve tam da bu nedenle asli bir oluşum olan toplumsallığın varoluş tarzını içinde barındıran ve toplumu geçmişi ve geleceğiyle saran bir öz varlıktır.

Dolayısıyla Ortadoğu da mezhebin kendisi kültürel direnişin, içinde yaşam bulduğu asli formlardandır. Bu özelliği onu çok güçlü bir toplumsal kimlik haline getirir. Özcesi mezhep derken dar anlamıyla bir dinin içindeki teolojik fikir ayrılıklarını oluşturduğu teorik ekolleşmeler değil. Çok daha geniş bir toplumsal düzlemde gerçekleşen ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel mücadele ve ayrışmaların somutlaştığı partileşmeler olarak algılamak daha doğru olacaktır.

Öcalan, mezheplerin diğer toplumsal birimlerle beraber -iktidarcı zihniyete karşı takındıkları tutum çerçevesinde- ahlaki ve politik toplum birimleri olarak değerlendirilebileceğini belirtir.(2) Zira her bir mezhep aynı zamanda bir siyasal parti olarak siyasal mücadele yürütürken, aynı zamanda sınıfsal ve sosyal adalete ilişkin taleplerin de dillendirildiği birer platformlardır. Yahudilik içinde Kabalist yorumcular ile Esseni yoksular hareketi, Hıristiyanlıkta Donatistler, Quakerler, Amishler, Dominikenler vb birçok mezhepleşme aynı zamanda siyasal-sınıfsal karakteri açıkça taşır.

Bu da özellikle İslam'daki mezhepleşmeler açısından gerilimlerin, çözüm boyutundaki potansiyellerinin, demokratik uygarlık ile tahakkümcü uygarlık kültürleri arasındaki çatışmada rollerinin dar teolojik belirlemeler veya katı-sınıf eksenli analizlerle anlaşılamayacağını ortaya koyar.

Ortadoğu'da demokratik kültür ile iktidarcı kültür arasındaki çatışmanın coğrafyası, demokratik ve topografik sınırlara sahip olmadığı gibi, tüm toplumsal birim ve kurumların tam içinde yaşanmaktadır. Her bir birey ve birim cemaatin zihniyet ve ruhiyet coğrafyası bu çatışmanın alanıdır. Mezheplerin çoğu yarım kalmış devrimler olarak her ne kadar "toplumsalın egemen karşısında talepleri" ekseninde biçimlenmiş olsa da, bu çatışmayı da birebir içlerinde yaşarlar. Mezhep taassubu olarak adlandırılan tutuculuk-dogmatizm, iktidarcı zihniyetin giderek mezheplerin içinde güç kazanmasıyla hakikat tekeli kurma iddialarıdır. Yegâne hakikati kendilerinin taşıdığı iddiası, tutuculaşmanın ve giderek farklı hakikat tekelleri arasındaki çatışmanın temelidirler.

Bu özellikleri nedeniyle bizler herhangi bir spesifik mezhebi tam halkçı veya tam iktidarcı olarak tanımlayamayız. Bütün mezhepler belli bir halk tabanına dayandıklarından (burada azlık-çokluk tartışması yani nüfus yarıştırması tamamen bir saptırmadır.) halkçı özellikler taşırlar. Ancak daha sonra bazıları daha çok, bazıları daha az iktidar sızmalarına ve manipülasyonlarına maruz kalmış olabilirler. Ancak mezhepleşmelerin, genel olarak iktidar elitine karşı girişilen direniş-devrim çabasının ürünü oldukları ve bu nedenle demokratik talepleri barındırdıkları görülmelidir.

Şia ve İslam Çıkışındaki Yeri

Şiilik, İslam dini toplumun içinde ilk ortaya çıkan itikadı/siyasi mezheptir. Ve çıkış özellikleri itibariyle 'Devrimci İslam'ın eşitlikçi, adil ve demokratik özelliklerini barındıran; iktidarı ele geçirmeye çalışan 'karşı-İslamcı' iktidar elitlerine karşı direnen toplumsal kesimlerin oluşturduğu mezheptir.

İslam dinsel çıkış, eski dünya topraklarının merkezinde Afro-Avrasya kesişme hattında gerçekleşmiştir. Bu kültür coğrafyasının tarihi içinde hayat bulan yerleşik ve göçebe doğal toplum formlarının (dinlerin, inançların, etnisitelerin) özelliklerini barındırdığı kadar aynı zamanda aynı kültür coğrafyasındaki tekelci-iktidar kültürünün saldırı ve sızmalarına da maruz kalmaktadır. İki kültür arasındaki çatışma İslam içinde de yansımasını bulmaktadır. Karşı-İslam kavramlaştırılması ile tanımladığımız tekelci iktidar elitlerinin hakim olduğu formu temsil ederken devrimci-kültürel İslam olarak tanımladığımız damar ise, toplumun alt tabaka ağırlıklı temel kültürel bileşenlerini içinde barındırmaktadır.

İslam'daki mezhepleşmelerin her biri farklı özgünlüklere sahip olsalar da, esas olarak İslam içinde yansımasını bulan bu çatışmanın toplumsal-politik düzleminde anlaşabilinir. Bu nedenle mezhepleşmelerin hiç biri soyut fikirsel çelişkilerinin körüklediği ayrışmalar değil, doğuş anından itibaren sosyal ve sınıfsal politik ekoller olarak şekillenirler.

Şia nedir, neyi temsil eder sorusu bu çevrede daha anlam bulur. İslam'ın çıkışında eski hâkim kabile ve ticaret aristokrasisi büyük oranda gücünü kaybetmişti. Eski rejimden farklı parametrelere dayalı bir sosyal, siyasal ve ekonomik düzen kuruluyordu. Eski hâkim rejim yapısının bir kısmı tasfiye edilmiş, ancak bir kısmı eski güçlerine tekrar kavuşmak için -inanmadıkları halde-yeni düzen içine dâhil olmayı çıkarlarına uygun buldular. Hz. Muhammed'in vefatından sonra iktidarı yeniden devralmak için fırsat kollayan bu kesimler, Hz. Ali'nin halifeliği döneminde harekete geçmişlerdi. Eski Mekke aristokrasinin temsilcisi-lideri Ebu Sufyan'ın oğlu Muaviye liderliğinde Hz. Ali'ye karşı başlatılan iktidar mücadelesinin asıl nedeni buydu. İslam bünyesinde gerçekleşen bu çatışma ve çelişki diğer tüm çatışmalara kaynaklık eden asli çelişkidir. Ve eski ticaret-kabile aristokrasisi ile İslam'ı eşitlik ve adalet çağrısı olarak kabul eden Müslümanlar arasında çıkmıştı.

Her ne kadar bu çatışmalar görünüşte Hz Ali/Ehlibeyt ile Muaviye/ Emeviler arasında imamet-liderlik

mücadelesi olarak görünse de Hz. Ali ve Muaviye şahsında İslam'ın iki yorumu arasında gerçekleşmektedir. Muaviye, Roma ve Sasani hegemonik güçlerinin güvenli ticari bölge olmasında anlaştıkları tüccar-aristokrat Şam'ı merkez olarak seçmiş iken Hz. Ali İslam çıkışını kurumlaştığı yarı-kent yoksul Medine'yi merkez seçmiştir. Muaviye Şam'da yüz binlerce altına yaptırdığı görkemli saltanat sarayında; Hz. Ali ise Medine'de tek katlı, tek odalı toprak bir evde oturmaktadır. Muaviye miras, ticaret ve toprak sahipliğinden gelen yüz binlerce altın gelire sahip iken; Hz. Ali halife olduğu halde hurma bahçelerinde ağır koşullarda çalışmakta, hatta parasız kaldığı bir dönemde ihtiyaçları için meşhur kılıcını-Zülfikar- satışa çıkartacak kadar yoksulluk içinde yaşamaktadır. Ve mücadele başladığında Muaviye'nin ordusu Şam çevresindeki kabilelerden altın karşılığı topladığı paralı askerlerden oluşurken; Hz. Ali'nin ordusu ise tüm yoksul Müslümanlar (Hıristiyan hatta Zerdüştilerden) oluşmaktadır.

Yegâne hakikati kendilerinin taşıdığı iddiası, tutuculaşmanın ve giderek farklı hakikat tekelleri arasındaki çatışmanın temelidirler

İki tarafın dinsel, sosyal adalet ve politik anlayışı arasındaki çelişki hiçte uzlaşabilecek bir pozisyonda değildi. İlk Müslümanlar halifelerin tümünü seçimle belirlemişlerdi. Kararlarını Hz. Muhammed döneminde de müşavere yani ortak kararlaşma ile almakta idiler. Sosyal ve ekonomik adalet ve eşitlik, eleştirilebilecek bazı yönleri olsa da esastı. Oysa Muaviye etrafında örgütlenen elit kesimin politik hedefi; katı bir merkeziyetçiliğe dayalı hanedanlık tesis etmek, Arap milliyetçiği ekseninde saltanat inşası ve ekonomik rant idi.

İşte “Şia” (3) teriminin ilk kullanımı bu mezhebin ilk nüvesi olarak; Muaviye şahsında eski-yeni iktidar elitlerine karşı mücadele eden ezici halk/ümmet kesiminin tümünü temsilen kullanıldı. Daha açık ifade ile ‘Şia’ terimi haricilik veya sunnilik karşıtlığı üzerinden değil; hâkim iktidar karşıtlığı anlamı üzerinden biçimlenmiştir. Haricilik ve sünnilik, ‘Şia’ dışında değil, Şia içindeki ayrışmada ortaya çıkan mezhepleşmeler olarak görülmelidir. Hariciler, Hz. Ali'yi Muaviye ve Emevilere karşı yeterince radikal tavır almamakla eleştirip ‘Şia’ dan ayrılan radikalleri temsi ederler. Daha sonra sünniliğin (tam ismi ile Ehl-i Sunnet ve-l cemaat) teorisyenleri olarak kabul edilecek olan Medine âlimlerinin bir kısmı da (4) Şia davasını destekleyip içinde yer almakla beraber, Şia içinde bir kesimin -özellikle aşırıcı Gulat akımı- sorunu salt liderin hangi aileden (Emevi-Haşimi) olacağı problemine indirgeyen tavırlarına karşı, önemli olanın İslami gelenek (=sünnet) ve toplumsal (=cemaat) bütünlüğün korunması olduğunu öne sürerek Şia'nın ‘ihtilalciliğinden’ uzaklaştılar. Ancak gerektiğinde Emevilere (ve Abbasilere) karşı Şia adına savaşmaktan da çekinmediler. Örneğin sünni âlimlerin öncülerinden de olan ve babası Zübeyr, Hz. Ali ile fikri çelişki yaşamış ve Cemel de öldürülmüş olan Abdullah B. Zübeyr 681'de imam Hüseyin'in Yezid tarafından katledilmesi üzerine Şia tarihinin en güçlü isyanlarından birini Şia davası için gerçekleştirmişti (681-692).Yine Sünni imamlar olarak adlandırılan mezhep imamlarının tümü (5),Emevi-Şia ve Abbasi-Şia çatışmasında ikirciksiz bir şekilde Şia imamları cephesinde saf tutmuşlardı. Hanifeliğin kurucu imamı Ebu Hanife (öl. 767) ilk Şii imamlardan üçünün öğrenciliğini yapmış(6) ve Emevilere karşı isyan eden Zeyd B. Abdullah isyanlarına (742), Abbasilere destek vermiş ve zindan da katledilmişti.(7)

Bu tarihsel hakikat bile tarihte daha sonra yaşanan ve bugün de devam eden Şii-Sünni çatışmasının ne derece yapay ve iktidar sızmaları sonucu gerçekleştiğini göstermektedir.

Şia Devrimci Yorum

Şii isyancılık ilk (70-80 yıl) dönemde daha çok spontane ve programsız gelişti. Bu dönemin tek programı, bir nevi hâllen-alt tabakanın kurtuluşu ve refahı için eski efendilere karşı savaşan bir ailenin (Hz. Muhammed ve Hz. Ali oğulları) kahramanca fakat trajik sonu etrafında oluşan bir ‘destan’ idi. Bu destan, hor görülen, ezilen tüm halk ve toplumsal kesimleri, kendi kaderlerini yaşayan Ali ailesini (Ehlibeyt) sahiplenmeye çağırıyordu. Bu nedenle bastırılan her isyan davayı zayıflatmak bir yana, trajedinin yeniden gözle görülür hale gelmesiydi ve yeni bir isyana zemin oluşturuyordu. Bu kesintisiz isyan zinciri halkın iktidar karşısındaki taleplerinin sürekliliğini ve adil-eşit-özgür toplum özlemlerinin güçlülüğünün de gösteriyordu.

Şiilik giderek daha net ilke ve talepler etrafında birleşti. Birincisi: imamet/halifelik Ali ailesinin hakkıdır. Bu ilke ilk başta toplumsal liderliği tek aileye mahsus kılmış gibi görünse de, halkın/ümmetin kabulünü almış bir aileye atfen saltanatçılığa karşı duruşu ifade eder. İkincisi; zalim otoriteye karşı isyan şarttır. Bu doğrultudaki örgütlenme ve hazırlık faaliyetleri de dinsel vecibe mertebesinde ele alındı. Üçüncü ilke de, İslam'ın ‘batini’ ağırlıklı yorumunu esas aldı. Batini yorum, literal okumanın dogmatikleşme-şekilcileşme eğilimine karşı epistemik alanda Şiiliğe güçlü bir esneklik sağladı.

Şia'nın oluşum anında devraldığı ve yukarıdaki il-

kelerle programlaştırdığı 'devrimci miras'ın kendini yeniden üretebilmesi ve güçlü kılmasının en önemli etkenlerinden başta geleni; Şia'nın diğer kültürlerle buluşma ve onları kendi içinde sentezleme gücüdür. Şialık, İslam'ın yayıldığı bölgelerde (merkeze karşı çevrede) halkların kadim kültürüyle buluşarak bunları kendi içinde yeniden yorumlama gücünü göstermiştir. İslami örtü-ideoloji olarak kullanıp yayılım gösteren Emevi-Abbasi Arap milliyetçiliğine karşı İslam'ın evrenselci özelliğini esas alır Şia; yerel halk ve kültürlerin İslam'ı kendi kültürel gelenekleriyle yorumlayarak merkezci-Arapçı iktidara karşı Kürdistan, İran, Yemen, Kuzey Afrika bölgelerinde bir direniş odağı olur. Kürdistan Aleviliği, Yemen Zeydi Şiiliği, Afrika İdris i-Ağlebi deneyimi bu özgün yorumun biçimleridir. Tarihçi Şeristani (öl. 1153) Şia'nın bu özelliğine dikkat çekerek, Şiiliğin yayıldığı bölgelerde, Mazdaizm, Mazdakilik, Brahmanlık, Sabilik ve kadim felsefeyi, İslam dini içinde yeniden yorumlayarak kendi mirasına dahil ettiğini anlatır.(8) Cem Zorlu da, Şia tandanslı isyanların genelde alt-tabaka İrani ve Arap unsurların Arap ve İrani elit aristokrasiye (soylular ve dihkanlar=toprak ağaları) karşı bir karakteri taşıdığını belirtir (9).

Muaviye toprak sahipliğinden gelen yüz binlerce altın gelire sahip iken; Hz. Ali halife olduğu halde parasız kaldığı bir dönemde ihtiyaçları için meşhur kılıcını satışa çıkartacak...

İlk yüzyıl sonrasında bu isyanlar giderek örgütlenmeye, kendini formasyona kavuşturmaya başladı. Dar askeri isyancılıktan giderek sanat, edebiyat, entelektüel alanlarda derinleşen ve alternatif toplumsal sistemini bütün bu alanlarda oluşturmaya başladı. 9. ve 14. Yy. arasında felsefi, bilimsel, entelektüel-edebi alanlarda Şia tüm geniş Ortadoğu cephesinde önemli başarılara imza attı. İhvan-ı Safa gibi yarı-gizli felsefi cemiyetler başta olmak üzere Ebu Bekir Razi gibi deneyci- bilimin öncülü; Caber, Hayyam gibi doğa- bilimcileri, Suhreverdi gibi dahi filozoflar, Molla Sodra gibi âlimle, F. Atar gibi sufiler, Şeyh Sadi Şirazi ve Şeyh Hafız gibi Sufi-şairleri bu geleneğin birer ürünüdürler.

Şiilik İçinde Ayrışma

Şia'nın ilk dönem spontane isyancılığı ve örgütsüzlüğü bu isyan geleneğinin gücünü kullanarak iktidarı hedefleyen güçler için oldukça kullanılabilir ve manipüle edilebilirdi. Ve Şia içinde iktidarı hedefleyen elit bir tabaka oluşmuştu. Kendilerini Ali'ye değil de peygamberin amcası Abbas'a dayandıran Abbasiler bunların temsilcileri idi ve iktidarlaşmaları Şiilik içindeki kırılmanın ve ayrışmanın başlangıcıdır. Ali ailesi ve Şia adına mücadele eden fakat iktidarı devraldıktan sonra ana damar Şialığa düşman kesilen Abbasi iktidarlaşmasıyla Şia geleneği içinde halkçı damar ile iktidarcı damar arasında tüm ayrışmayı sağladı. Abbasiler Şii veya Sünni olarak tanımlanmaktan ziyade, iktidarcılığın çıkarları gereği toplumsal-inanç değerlerini sömürerek renkten renge girebilen ilkesiz siyasetçiliğin tanımlaması yapmak daha gerçekçi olacaktır. Şii olarak kurulan Abbasiler, bazen mutecili (800-830) bazen Hanbeli, bazen Hanefi olarak mezhepler arasında dengeler üzerinde oynadı.

Abbasi pratiğinden çıkarılan dersle Şiiliğin direniş teknikleri de gittikçe daha karışık ve iktidar güçlerinin saldırılarını karşılayacak alternatiflere yönelmeyi getirecektir. Nitekim Şia'nın felsefi ve bilimsel atılımları bu arayışlarla bağlantılıdır. Bir kesim Şia, askeri isyancılığı terk ederek toplumsal ve entelektüel faaliyetlere ağırlık verdiler. Caferiler bunların temsilcisidir. Hakeza örgütlenme ve siyaset alanında alternatif yaşam modelleri bu güçlü atılımların sonucu olarak ortaya çıkar. Örneğin Karmatiler pratiği yaklaşık 250 yıl boyunca Yemen'den Kürdistan'a, Irak'tan Mısır'a değin çok geniş bir bölgede halkın kırsal alanlarda demokratik-komünal yönetimlerinin oluşmasıdır. Bu bölgelerde, neredeyse Abbasi otoritesini tümden kaldıracak derecede halk eşitlikçi, komünal ve demokratik yönetimler oluşturur, adil sistemler kurulur. Bu yönetimlere her mezhep ve etnisiteden insanlar katılabilmektedir(10). Yine imami Şiilerden İsmerli Sabbahiler İran-Kürdistan-Suriye-Mısır'a değin uzanan hatta çok güçlü askeri siyasi ve entelektüel direniş hattı oluştururlar.

Şialığın içinde iktidarcı kanadın güç kazanmasında, Şia'nın ilk örgütlendiği bölge olan İran'daki devletçi iktidar geleneğinin oldukça güçlü olması ve sızması önemli bir etkendir. Aryenik mutlakçı saltanatçılık Şia'nın siyaset felsefesini de oldukça etkilemiştir. İmam mutlak bilginin sahibidir; bu nedenle mutlak dini ve siyasi otoritedir. İmamın evrensel hakikate ilişkin mutlak bilgisi kesbi-kazanılmış değil, seçilmiş kutsal bir ailenin kan bağına dayalı verasetiyledir ve devredilemez/devralınamaz. Bu bir nevi tanrı-kral imgesini çağrıştırır. Bu güçlü argüman Şii iktidarlar devrini başlatır. Abbasiler bu tanrı-kral imgesini İslam söylemiyle harmanlayarak Zillullah (Allahın gölgesi) olan sultan olarak yerleştirirler. Diğer taraftan Mısır'da Fatımiler (900-1000), Hazar Denizi güneyinde Aleviye devleti (850-957), batı İran Kürdistan'da Buveyhiler, Hasaniler (10.yy). Kuzey Afrika boyunca İdrisiler ve Ağlebiler, Murabıtunlar (10. 12 yy) gibi Şii devletler/hanedanlıklar oluşur. Şialığı resmi devlet mezhebi-milli mezhep olarak yorumlayan Safevi hanedanlığı

(1501-1722) ve Kaçar Hanedanlığı (1722-1925) bu devletçi gelenek üzerinden şekillenecektir. Safevi ve Kaçarlar dönemi Şiiliğin hem devlet, hem de güçlü demokratik geleneğinden uzaklaşan silik bir duruşu ifade eder.

Modern Dönem ve İran Devrimi: 20.yy son çeyreğinde (1979) Şahlık rejimine karşı gelişen İran-Şii İslam Devrimi, modern çağda politik ve sosyal alanda sönümlenmeye yüz tutmuş Şia geleneğinin yeniden dirilişini ve kitleleri harekete geçirebilecek önemli bir kültürel-politik odak olduğunu ortaya koymuştur.

Theda Skocpol, İran devrimini siyasi olduğu kadar sosyal-kültürel bir devrim olarak tanımlar. Gelişim dinamikleri ve yapıları itibariyle Fransız-Rus ve Çin devrimleriyle kıyaslanacak derecede geniş bir toplumsal hareketlilik olduğunu belirtir. Ve bunu Şii geleneğin gücüyle bağlantılandırır.(11) Nitekim kendine has özelliklerle gelişim gösteren bu devrimi Öcalan da "20 yy.'ın son büyük sosyal devrimi" olarak tanımlar.(12).

İran devrimi, 20.yy başından itibaren kapitalist hegemonik sistemin Ortadoğu'daki jandarması rolünde olan ve uluslar arası güçlerin tam desteğini alan Pehlevi şahlığına karşı gerçekleşmiştir. İngiltere tarafından Sovyetlerin yayılmasına karşı "tampon devlet" olarak kurulmuş. (Rıza Pehlevi, 1924'te basit bir çavuş iken, İngiliz birliklerinin de desteğiyle darbe yaparak Şah olmuştur.) Ve 1948'de İsrail'in kuruluşuyla 'İsrail'i koruma' misyonu da yüklenmişti. Fred Halliday, devrimin niteliğini vurgularken uluslar arası bağlamın pozisyonunu önemle belirtir.(13) Gerçekten de Fransız, Rus ve Çin devrimlerinde de görüldüğü üzere devrimleri olgunlaştıran şartlardan birisi de dışa karşı savaşta yenilgi almış veya zayıflamış, uluslar arası desteğini yitirmiş olmasıdır. Bu devrimin iç dinamiklerinin belirleyici ve oldukça güçlü olduğunu gösterir.

Diğer yandan ülke içi şartlar da rejim lehine oldukça stabildir. Özellikle 1950 Musaddık devrim girişimden sonra uluslar arası finansın desteğiyle ve petrol gelirleri nedeniyle ekonomi oldukça hızlı gelişmektedir. (Sanayi yıllık artışı %15. Veriler; fred Halliday age) yüksek bir kentleşme hızı vardır. 60-70'li yıllarda iki sefer toprak reformu yapılmış ve yüksek kentleşme karşısında zayıflayan köylülük güçlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kentlerdeki geleneksel toplum ağırlıklı 'çarşı esnafına' ekonomik destek sunulmaktadır. Bütün bu dış ve iç koşullar devrimin unsurlarını zayıflatan koşullardır.

Klasik devrim ve toplumsal değişim teorileri, toplumun öncellikle kültür ve zihniyet varlığı olduğunu görmeden maddi-ekonomik yönelimi toplumsal devrimlerinin temeline koyduklarından bir çıkmazı yaşarlar. Oysa Öcalan, İran devriminin esas gücünü 'tarihin derinliklerinden gelen toplumsal kültüründen ve isyan geleneğinden aldığını belirtir.' (14). Bu yönüyle İran devriminin esas itici gücü herhangi bir ekonomik veya mezhepsel talep değil, İrani demokratik halk geleneğinin kapitalist modernite tarafından Şah elliyle dayatılan yaşama ve somutlaşmış hali olan ulus devlet minimalizmine karşı direnişidir. Bu bir nevi demokratik ulus ittifakıdır. Kürtler, Beluciler, Acemler, Azeriler gibi etnik; Şii-Sünni gibi mezhepsel; dindar, sosyalist- komünist ve liberal kesimlerin ortak gücüyle gerçekleşmişti. Şiiliğin rolü sadece en büyük toplumsal yapıyı teşkil etmesi değildir; daha ziyade İrani halkların ortak tarih ve kültür geleneğini devrim sürecine kanalize etmiş olmasıdır.

Bu, eski efendilere karşı savaşan bir ailenin (Hz. Muhammed ve Hz. Ali oğulları) kahramanca fakat trajik sonu etrafında oluşan bir 'destan' idi

Devrimden sonra devletçi Şia elitlerinin tarihsel ve kültürel anlamı olan ve anti-modernite özellikleri gösteren devrimin kazanımlarını kendi iktidarlarının kuruluşu için kullanmaları, halen de devrimin önemini azaltmamıştır ve halkların-inançların demokratik taleplerini sindirebilmiş değildir.

Sonuç Olarak: Bâtıni Yorum ve Kurtuluş Teolojisi

Günümüzde 'Halkların Baharı' olarak tanımladığımız süreç, Ortadoğu'daki halk ve inançların üzerlerine dökülen ölü toprağından silkinmelerini de ifade ediyor. Bunun gerçekleşebilmesi ancak Ortadoğu Halk ve inançlarının tarihi kangrenleşmiş sorunlarından, tortulaşmış kirlerinden arınarak yaratıcısı oldukları demokratik değerleri yeniden sahiplenmeleri ve üretebilmeleri ile mümkün olacaktır.

Bugün Ortadoğu'nun yeniden yapılanma sürecinde -Irak örneğinde görüldüğü üzere- kökenini tarihten alan gerilimler de daha görülür hale gelmektedir. Yeniden yapılanmanın başarısı da bu tarihsel gerilimlerin ne derece çözüm bulacağı ile bağlantılıdır. Mezhepsel gerilimin güncel politik çatışmada bu derece görülür hale gelmesinin temelinde bu hakikat yatmaktadır. Bu gerilimlerin egemen sistem paradigmasıyla çözülmesi bir yana daha ağırlaşması beklenmelidir. Zira milliyetçilik ve mezhepçilik başta olmak üzere tüm sorunların kaynağında, zaten bu paradigma vardır. Ulus/Millet sorunu milliyetçilikle çözülemeyeceği gibi, mezhep sorunu da mezhepçilikle çözülemez.

Mezhepçilik, iktidar zihniyetinin milliyetçiliğin ve dogmatizmin sonucudur ve Hakikat tekelciliğini ifade eder. Oysa mezhepleşme ilk çıkış aşamasında merkezi iktidarlaşmaya, Hakikat tekelciliğine karşı gelişen bir

toplumsal kurumlaşmadır. Şii-Sünni gerilimi başta olmak üzere, mezhepsel çelişkilerin çoğu, mezheplerin özü ile ilgili olmaktan ziyade, bu iktidarcı-tekelci (inhisarcı) anlayıştan kaynaklanmaktadır ve yapaydırlar. Demokratik öz değerler üzerinden yeniden yapılanma bu gerilimin giderilmesinin yegâne yoludur. 'Demokratik değer' nosyonu soyut değil, tam tersine toplumumuzun tarihten süzülüp gelen geleneğin içerisinde zaten mevcuttur. Böylece mezhepler, devletlerin güç mücadelesinde kendi halklarına ve diğer halklara karşı kullanılan aygıtlar olmaktan çıkacak ve halkların inançlarını yaşadıkları birer zenginlik formu olacaktır.

Şia bu yeniden yapılanmayı ne derece başarabilir ve Ortadoğu Demokratik yapılanmasında ne derece müspet rol oynayabilir? Aslında Şia tarihsel geleneği itibariyle Ortadoğu'da mezhepler arası gerilimi ortadan kaldırabilecek bir güce ve potansiyele belki de en fazla sahip olan mezheptir.

Şia'nın Üç Özelliği Ekseninde Bu Potansiyeli Şöyle Somutlaştırabiliriz:

1-)Dini ve Politik Alanın İçiçeliği: İslam dinsel geleneği ilk andan itibaren 'ahlaki gerçekleşme'nin bireysel-soyut değil, cemaat içinde ve cemaatleşme/toplumsallık yoluyla olmasını öne sürer. Politik alan bu nedenle soyut bir alan değil, ahlaki gerçekleşmenin temel vasıtası konumundadır. Ortadoğu'nun yeniden yapılandırılmasında politik alanın ahlaki-toplumsal gerçekleşme için güçlü bir alan kılınmasında Şia, bu özelliği içinde en fazla taşıyan mezheptir. İran Devrimi'nde de görüldüğü üzere Şia, genelde modern çağda karşıt olarak görülen dinsel ve sınıfsal-siyasal söylemin birlikteliğini kurmayı başararak geniş bir toplumsal muhalefeti örgütlemişti. Dini ve mezhepsel söylemi Şahlık ve Emperyal destekçilerine karşı halkın politik, sınıfsal ve kültürel direnişinin temel argümanı kılmada ciddi başarı göstermişti. Bu 'dinsel'in iktidarcı-politik alan tahakkümünden ve araçsallığından kurtarılıp halkın politik alana dahil edilmesi anlamında yeniden yapılanma eyleminde de oldukça önemli bir potansiyeldir.

2-)Kültürel Sentezlenme Gücü: İlk Şii isyanlardan İran Devrimi pratiğine kadar görüldüğü üzere Şia, sentezci özellikleri güçlü bir gelenek oluşturmuştur. Demokratik kültürel değerleri buluşturabilme ve sentezleyebilme potansiyeli mezhepler arası diyalog içinde güçlü bir zemindir. Ortadoğu'da farklı kültürlerin milliyetçilik ekseninde çatışmaları değil tarihsel olarak aşina oldukları ümmet kardeşliği gibi demokratik değerler etrafında bir araya gelmelerinde Şia öncü rol oynayabilir. Çok geniş coğrafyaya yayılan nüfusu da buna imkân sunmaktadır.

3-)Bâtıni Yorum ve Epistemik Esneklik: Açıktır ki Ortadoğu'da mezhepsel yapılar tarihte yaşanan ağır sorunlar nedeniyle büyük oranda tarihte çakılıp kalmışlardır. Hem bu tarihteki sorunlardan kurtulmak, hem de güncel toplumsallığın ihtiyaçlarına cevap olacak tarzda kendini yeniden konumlandırmak ciddi bir zihniyet yenilenmesini talep eder. İran Devrimi örneğinde, Şialık çok hızlı gelişen ve modernleşen bir ülkede geleneksel ile modern söylemin sentezini oluşturmak istemiş ve bunda kısmen başarılı da olmuştur. Batıni yorum İslam Kültürü ve Mezhepleri içinde zihinsel yenilenme için güçlü bir imkan ve argüman sunmaktadır. Batıniliğin esasındaki görülen ile görülmeyen alan arasındaki ayrım varoluşun sadece görülen olgulardan oluşmadığı, zahirin görünen olgulardan ve biçimsel davranışın değil, içselde gizli olan hakikatin esas olduğunu savunur. Bâtıni yorum bu yönüyle dogmatizmin ve kalıpçılığın panzehiri olarak düşünülebilir. Ayrıca yeni bir dünyanın mümkün olduğu Kurtuluş Teolojisi'ne yol açabilir.

Yararlanılan Kaynaklar

1-)Abdullah Öcalan: 5.Cilt
(Soykırım Kıskacında Kürtler).
2-)Abdullah Öcalan:3.Cilt (Özgürlük Sosyolojisi).
3-)Şia: Kelime olarak Şia'yı Ali; Ali' yi sevenler olarak Ali'nin Muaviye karşısında halife olmasını savunan tüm kesimler için kullanıldı.
4-)Abdullah B. Ömer, Abdullah B. Mesud,
Abdullah B. Zübeyr.
5-)İmam Şafii, İman Ebu Hanife, İmam
Malik ve İmam Hanbelî.
6-)El Mekki:Menakibu Ebu Hanife.
7-)Prof. Dr. Cem Zorlu, Âlim ve Muhalif,
İz Yayınları.
8-)Şehristani-El Milel ve-n Nihal-(Milletler ve
Aynalar)
9-)Prof. Dr. Cem Zorlu:Abbasilere karşı Dini ve Siyasi İsyanlar.Ankara Okulu Yayınları
10-)M.G. S Hodgson:İslamın Serüveni (I.-II.),İşaret Yayınları
11-)Theda Skocpol: İran Devrimi ve Şii İslam
12-)Abdullah Öcalan: Sümer Rahip Devleti'nden Halk Cumhuriyeti'ne.
13-)Fred Halliday: İran Devrimi.
14-)Abdullah Öcalan: 5.Cilt(Kültürel Soykırım Kıskacında Kürtler).

Şiilik/ Nusayrilik/ Alevilik Üstüne

Mehmet Bayrak

Şii geleneğinin tarihsel boyutu

Şii kavramı Şia'dan geliyor ve literatürde İslamiçi iktidar mücadelesinde Hz. Ali yandaşları ve yandaşlığı için kullanılıyor. Zaten, aslı Arapça "Aleviyye" olan Alevilik ile, "Aleviyyun" olan Aleviler kavramı esas olarak Ali yandaşlığı ve yandaşları" olan Arap Şiası için kullanılıyordu. Yani tam da bugünkü Arap Şiiliğini ve Şiilerini karşılıyordu. Köklerini, Emevi - Abbasi halifelerinin iktidar kavgasında, Abbasi yandaşlığından alan bu akım, neredeyse 1500 yıllık bir geçmişe sahiptir.

Aleviliğin Bektaşilikle birlikte 'Türk Müslümanlığı' olarak sunulması ve tek din ekseninde Devlet güdümlü Hanefi Müslümanlığı içinde eritilmesi amaçlanmıştır

Mazdekçilik, Hurremilik, Yaresanlık, Babailik, Bedreddinilik, Kızılbaşlık, Rafızilik, Ehlihaqlık, Rayehaqlık gibi kavramların yerine "Alevilik" kavramının özellikle İttihadçılar döneminde Türkiye'de literatüre sokulması boşuna değildir. Bu yolla, Aleviliğin Bektaşilikle birlikte "Türk Müslümanlığı" olarak sunulması ve tek din ekseninde Devlet güdümlü Hanefi Müslümanlığı içinde eritilmesi amaçlanmıştır.

Ancak, özellikle eski İslamdışı dinlerin varisleri olan İran ve kısmen Suriye'de Şiilik farklı bir içerik kazanmış ve farklı bir forma dönüşmüştür. Özellikle, İslam Halifeliğinin büyük saldırılarına maruz kalan İran'da, Kızılbaş olan Safevi yönetimleri, 16. yüzyılda Yavuz Selim'le birlikte Hilafeti zorla ele geçiren ve Kuran'ı referans olarak kullanan Osmanlı yönetimlerine karşı tutunabilmek için, İslam'ın bir türevi olan Şiiliğe, hatta zayıf Şahlar döneminde Sünniliğe sarılıyordu. Bu anlamda, Ortadoğu'da yüzlerce yıl rekabet içinde bulunan Osmanlı'nın Sünni Müslümanlığı, İran'da oldukça etkileyici ve yönlendirici olmuştur. Buna rağmen, gerek İran Şiiliğinde, gerekse İslamiyetle birlikte birçok acılı olaya sahne olan Suriye Nusayriliğinde o toplumların eski inançlarının izlerini bulmak mümkündür.

Sünni-Şii çelişkisinin Ortadoğu'nun siyasal yapılanmasındaki rolü

Dinler ve inançlar da, ideolojiler ve kültürler gibi siyasi rejimin ve yönetici elitin istemlerine uygun bir renk ve şekil alıyor. Kim düşünebilirdi, sol kesimin ve Kürtler'in desteğiyle despotik bir monarşi yönetimini alaşağı eden İslami molla rejiminin, bin yıllardan sonra tüm kadınları çarşafa sokacağını. Açın bakın

İran'a ilişkin geçmiş yüzyıllara ait görsel ürünlere, o dönemlerde bile böyle bir manzaraya tanık olamazsınız…

Önemli bir kültürel, edebi ve felsefi geçmişe sahip olan İran'da, 20. yüzyılın sonlarında bu nitelikte bir rejimin kurulmasını ben, yine dinin ve dince kutsal sayılan değerlerin çıkar amaçlı kullanılmasına bağlıyorum. İran'daki İslami darbenin hemen akabinde, önde gelen mollaların da, bir anda iktidarı kucaklarında bulduklarını ve bu nedenle o dönemde sol tandanslı unsurlarla Kürtler'e ihtiyaç duyduklarını, ancak kendilerini güvenceye aldıktan sonra bu unsurlara da cephe açtıklarını hem işittik hem de gözlemledik.

Bu nedenle, bugün aslolan Ali- Muaviye çatışması değil; ulusal, sınıfsal ve zümrevi çıkarlardır. Ortadoğu'da karşılaştığımız ve izlediğimiz tablo da esas itibarıyla budur…

İran, Irak, Suriye'deki Şiilik arasında Anadolu Aleviliği

Bu üç ülkedeki Şiilik arasında, tarihsel geçmişlerinden

ve kültürel yapılanmalarından kaynaklı kimi küçük nüanslar bulunmasına rağmen, esas olarak aralarında ciddi farklar yoktur. Başta Manicilik, Mazdekçilik, Karmatilik gibi kimi eski din ve inançların kalıntıları olmak üzere, bölgedeki Şii akımlar arasında bazı renk ve doku farklılıkları bulunmasına rağmen; süreç içerisinde bu akımlar siyasal çıkarlar ekseninde birbirine yaklaşmış ve uyumlu bir hale gelmiştir.

Bu anlamda, tümü iktidara taşınabilmiş bu Şiilik akımları karşısında Kürdistan ve Anadolu Aleviliği, çok farklı içeriğiyle çok farklı bir yerde durmaktadır. Sözgelimi, geçmişte Suriye'deki Lazkiye bölgesi en önemli Kızılbaş/Alevi ocaklarından birinin merkezi iken; bugün oranın Nusayrileri de diğer Şii topluluklarla oldukça benzeşmiştir.

"Ali, Ehlibeyt, 12 İmam"gibi kimi ortak kült-semboller ve "cem törenleri" gibi ortak ritüeller ile "reankarnasyon" yani "don değiştirme" gibi ortak algıları bulunmasına rağmen; Kürdistan ve Anadolu Aleviliği ile "Arap Aleviliği" olarak nitelendirilen Nusayrilik arasında büyük farklar vardır. Bir defa, başta "Ali" kültü olmak üzere Alevilik'teki kült algısı bile ötekilerden çok farklıdır. Sözgelimi Aleviler, insan öldüren ve çok evlilik yapan bir Ali algısını kabul etmedikleri için, "Bizim Ali'mizin elindeki aşk kılıcı, altındaki aşk atıydı" derler…

Bugün aslolan Ali- Muaviye çatışması değil; ulusal, sınıfsal ve zümrevi çıkarlardır. Ortadoğu'da karşılaştığımız ve izlediğimiz tablo da esas itibarıyla budur

Bu nedenle, yıllar önce Türkiye'deki bir İslamcı lider tarafından bile "bir çeşit sapık Alevilik olan Nusayrilik" nitelemesiyle suçlanan Nusayrilik ile Alevilik arasındaki benzerlik içerikten ve özden çok, içinde bulundukları toplumdaki mahalle baskısının yarattığı konumlarından kaynaklanmaktadır. Çünkü Nusayrilik de, bir "doğal ve felsefi din" olarak gördüğüm Alevilik de, geçmişten bu yana Ortodoks İslamın baskısına ve zulmüne maruz kalmışlardır. İslama yakın gözükmeye çalışmaları, hatta kendilerini "hakiki İslam" veya "İslamın özü" olarak sunma çabaları da, korunma içgüdüsünden kaynaklanmaktadır…

Ortadoğu'nun şekillenmesinde Şiiliğin misyonu ve önemi

Sadece din eksenli politikalarla hareket etmek ve günümüzde hedefe ulaşmak mümkün değildir. Esasen, dini karakterli ideolojiler yerini modern ideolojilere bırakmaya mahkumdur. Nitekim, geçmiştenberi Batılı devletlerin desteğiyle iktidarda kalan despot yönetimler; yine aynı devletlerin desteği ve iç dinamiklerin kalkışmasıyla birer "kağıttan kaplan" gibi yıkılıp gittiler. Ancak, bu toplumlarda bir demokrasi deneyimi olmadığı için, gelen yeni yönetimler de toplumu mutlu kılmaktan ve farklı inançtan azınlıklara güven vermekten henüz çok uzak…

Türkiye'daki mevcut yönetimin tüm çabalarına rağmen, Suriye'deki rejimin devrilmemesi de esas olarak bu kuşkulu durumdan kaynaklanıyor. Suriye'de iktidara getirilmesi planlanan Sünni Araplar'dan oluşan yeni rejimin; başta Kürtler, Ermeniler, Hıristiyanlar, Nusayriler hatta Türkmenler'e özgürlük getirmek yerine daha da kaos yaratacağından kuşku duyulduğu için Batı dünyası çekimser ve ikircikli davranmaktadır. Öyle görünüyor ki, geçmişte 1930/40'lı yıllarda Nusayriler üzerinden Suriye'ye müdahale etmeye çalışırken, bugün Sünniler üzerinden benzer bir politikayı üretmeye ve uygulamaya çalışan Türk yönetimi beklediğini bulamayacaktır. Yapılacak şey, son 50 yıllık geçmişte Türk- Baas yönetimlerinin işbirliğiyle haksızlığa uğratılan Kürtler başta olmak üzere, farklı kimliklerin federatif bir yapıya kavuşturulması ve Suriye'nin bir bütün olarak demokrasiye evrilip dönüşmesidir.

YIL 2012

(Mehmet Bayrak'ın 1999 yılında kaleme aldığı Kürt Sorunu ve Demokratik Çözüm adlı kitapta yer alan "Türkiye-Suriye Ekseninde Kürt Sorunu" yazısı bugünün sorunlarına ışık tutan bir belgeyi açıklamaktadır. Genelde Ortadoğu özelde Suriye meselesine Türkiye cephesinden yaklaşımın izlerini sürmekte önemli belge ve bilgilere haiz kitaptan bir bölüm; hem dünü hem bugünü hem de yarını anlamakta önemli bir referans kaynak olacaktır.)

"Kürt olgusu ve Hatay sorunu, Lozan'a paralel olarak iki ülke (Türkiye-Suriye) arasında hassas sorunlar ve bölgenin yumuşak karnı olmaya başlar. Hatay, 1938'de Türkiye'ye bağlanıncaya kadar da tahmin edileceği gibi taraflar çeşitli ince yöntemlere başvururlar.

İşin ilginç yönü, Manda yönetimi döneminde Hatay'ı Türkiye'ye yaklaştıracak yolun taşları da; gizli Kürt ve Alevilik uzmanı Hasan Reşit Tankut'a döşetilir. Hasan Reşit Tankut, 1891 Maraş/ Elbistan doğumludur. Çocukluğu Cebel'ud Duruz'da (Dürzîler Dağı) askerler ve yerli halk Dürzîler arasında geçmiş. Tankut. 1909 yılında Şam İdadisini (Lise) bitirdikten sonra, İstanbul'da Hukuk ve Siyasal bilimler eğitimini yapmış.

Bizzat Atatürk'ün seçmesiyle milletvekili olan Tankut, yine onun talimatıyla Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Profesörlüğüne atanır. Resmi tarih ve kültür anlayışının kurumlaşmasında önemli görevler üstlenir.

"Güneş–Dil Teorisi" bunların başında gelir.

Onun ilgi ve görev alanlarından biri de Nusayriler'dir. Nitekim kendisi özgeçmişini anlatırken, "Hatay davamızı anlatmak amacıyla ve Atatürk'ün isteği üzerine 1938'de Nusayriler ve Nusayrilik adında bir kitap neşrettim. Bu kitap hemen Arapca ve Fransızca'ya çevrildi, çok tutuldu ve arandı" demektedir.(Bkz. M Bayrak: Kürdoloji Belgeleri, s.203)

O tarihlerde Suriye yönetiminde Sünni çoğunluk bulunmaktadır ve Suriye'nin yumuşak karnı Nusayri-Aleviler üzerinde odaklanmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'den yürütülecek politikanın hedefi bu kitledir. 24.11.1947 tarihli Rapor, şu cümleyle başlıyor: "Suriye Alevilerini Suriye Hükümetine karşı bir varlık ve benlik davasına kaldırmak imkân içindedir."

Sadece din eksenli politikalarla hareket etmek ve günümüzde hedefe ulaşmak mümkün değildir. Esasen, dini karakterli ideolojiler yerini modern ideolojilere bırakmaya mahkumdur

Daha sonra bu belirleme "Suriye Alevileri'nin Sünni Araplar 'dan nefret etmeleri" temelinde 6 madde halinde biri vadeli diğeri vadesiz iki yöntem kullanılabileceği vurgulanıyor.

Vadeli yöntem için öngörülenler şöyle: "Vadeli usulde: gazete. Kitap ve dini söylevler, vaaz ve dualar başlıca etkenlerdir. Açık olarak dövizler, amblemler, bilimsel yazılar; gizli olarak da kötüleme, karalama ve hor gösterme bu memlekette ayrılma isteğini başka memleketlerde olduğundan daha güçlü olarak geliştirir. Türkiye içinde eski kültür komitaları yeniden canlandırılmalıdır. Bu komitalar, esas çalışmayı maskelemeye de yarar."

Süresiz yöntem için öngörülenler, daha da ilginçtir. Yalnızca birkaç kesit vermek bile bir fikir vermeye yeterlidir: "Vadesiz usulde; kestirme ve çabuk hareket şarttır. Bunun için Suriye Alevilerinden birkaç idealcinin Türk sınırları içinde (Lazkiye Bağımsızlığı) adına bir Kurtuluş Komitası kurmaları gerekir.

Bu Komita, Suriye'deki Alevi toprakları da en kısa bir zamanda örgütlenmeye başlayacaktır. Komitanın Suriye topraklarında gazetecileri, sözcüleri bulunur. Fakat en etkili yayın Suriye Dağında yapılacak olandır. Lazkiyeli birkaç kişinin mesela, İskenderun ve Gaziantep'te Arap diliyle bir gazete veya dergi çıkarması önemlidir. Bu gazete veya dergi, günlük duruma göre ya açıktan veya gizli olarak Alevi topraklarına sürülür."

Komita. Suriye Alevilerine kendilerini ve haklarını koruyacak biricik devletin Türkiye olduğunu telkin edecek, modern ve laik anlayışla bu memlekette vicdan, inanç ve düşünme özgürlüğünün olgunluk derecesine varmış olduğunu anlatacaktır."

İşte Türkiye- Suriye ilişkilerine tutulmuş küçük bir ayna... Keşke iddia edildiği gibi Türkiye modern, laik ve demokratik bir ülke olarak hem içiyle hem de dış komşularıyla barışık olsa da; Türk'ü Kürd"ü, Arab'ı ve Alevisi Sünnisiyle bu gerilimi ve çelişkileri yaşamasaydık!..."

YIL 1999

Arap Baharı ya da Cilalı Değişim Çağı

Celalettin Can

Arap baharı formatı altında yaşanan olaylar ve toplumsal sürecin geldiği nokta değerlendirildiğinde, ortada Arap halkının bağımsız, özgür tercihinin olmadığı görülür. Sürecin, Ortadoğu'da Küresel kapitalizmin 'demokratizm' şalı ardında sürdürülebilir araçlarının yaratılması hedefi çerçevesinde Avrupa-Atlantik emperyalist egemenlere hizmet ettiği açık.

Arap baharının nasıl başladığı ve kimler tarafından başlatıldığına dair rivayetler muhtelif olsa da sonuç olarak bir kitlesel harekete her çevrenin ve siyasi güç odağının kendine yararlı hale getirme noktasından yaklaşması siyasetin doğasına uygun. Yozlaşmış, halktan uzak, yiyici, tekçi gerici/faşizan iktidarlara karşı tepkinin birikmesi anlaşılır bir şey. Arap baharını pratik hareket olarak özel olarak bir sınıfa mal etmek zor, çünkü tepkiler çok karışık halk kesimlerinden ve her düzeyde eğitimlilerden geldi.

Asıl sorun, bölgenin; ABD başkanı Bush'un ifadesiyle, 'Haydut devletler' argümanı eşliğinde, BOP ve Avrupa-Atlantik güvenliğinin 'Aşil topuğu' haline gelmesi olmuştu

Süreç en genelinde nesnel ve öznel olarak 'emperyalist suç ortaklığı' olarak kavramlaştırıldığında anlaşılır mı? Eski kavramlarımızın aldığı yeni boyutları anlama ve kullanılan yöntemler açısından geleneksel biçimiyle olmaması kaydıyla, bu kavram süreci anlamak için temel bir öneme sahiptir ve hiç hafife alınmamalı.

Batı Politikaları

Batı emperyalizminin Arap Baharına yaklaşımı Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) çerçevesinde gelişti. Bu doğal! Çünkü 11 Eylül 2011 İkiz Kulesi saldırısı sırasında 'İslami terörizmi' kontrol altına almak amacıyla bir çerçeve planı olarak ortaya atılan BOP, güç dengelerine göre şekillenen, yeni mevzilenme ve argümanlarla güncelliğini koruyor.

ABD yetkilileri tarafından 2004 yılında Londra'da G-8 zirvesinde sunulan projeyle ilgili, 2006 yılında ABD Dış İşleri Bakanı C. Rice Ortadoğu'ya yaptığı ziyarette 'Yeni Ortadoğu' kavramını kullandı. Onun için bu kavramın anlamı bölgenin Amerikan barışına ve demokrasisine entegrasyonu temelinde 'yeniden şekillenmesi' ya da cilalı demokrasi çağı idi.

2008 yılında Beyaz Saray'da nöbeti Demokratlar devralacaktı. ABD'nin barış ve demokrasi söylemi arttıkça bölge sorunları ağırlaşıyor, bölge adeta kan deryasına dönüyordu. Bir nokta da ABD Irak ve Afganistan'da aynı anda operasyon yapamaz hale gelecekti. Sadece askeri ve politik olarak değil, askeri harcamaların 1,5 trilyon dolara ulaşarak küresel mali dengeleri derinden etkilediği göz önüne alındığında, ekonomik olarak da bu böyleydi.

2009 yılı Haziran ayında Kahire'de konuşan Barack Obama, Ortadoğu'da ABD'nin izlediği kanlı politikaya yeni bir şekil verecekti: "Arap dünyasındaki demokratik reformların teşviki… Arap-İsrail anlaşmazlığının hızla çözüme ermesi…"

Üç yıl Obama'lı bir süreç yaşandı. Bu sürede ağırlaşmış bölgesel sorunlara dönük bir dizi siyasi, ekonomik, askeri müdahale düzenlendi. Amerikalılar BOP'un hayatiyet bulmasına dönük olarak dijital ortam, sivil toplum, diplomasi gibi zamanın araçlarını etkin bir şekilde kullandılar. 'Ulus üstü' görüntü veren sosyal medya ağlarının maliyeti çok daha düşüktü. Cumhuriyetçi Dış İşleri Bakanı C. Rice'den kalma "dönüştürücü diplomasi" kavramı çerçevesinde yıkılması istenen hükümetlerin devre dışı bırakıldığı, "hükümet dışı" kuruluşların, "liberallerin" ve "sivil" muhalefetin, sosyal medya ağlarının her açıdan desteklendiği ve görünür kılındığı bir sürecin yaşandığı irde-

lenirse, Arap baharının manülatif güçleri anlaşılır.

Güncele gelelim. Batılı emperyalist güç odakları, Arap Baharı ile birlikte demokrasi ile güvenlik kavramlarını ziyadesiyle ilişkilendirdiler.

Gerçek görüşleri ve tercihleri bu olmadığı tarihsel deneylerle sabit olduğu halde, demokrasinin yeni ve güvenli bir dünya düzeninin inşasındaki rolüne özel bir vurgu yaptılar.

Gündelik çıkarlarına göre davrandıkları ve son derece pragmatik oldukları çok belirgin. Soyut bir 'demokrasi ihracı' argümanını 'küresel kapitalist istikrarın' önündeki engel olan yapıların tasfiyesinde kullanma gibi köklü bir geleneklerinin olduğu biliniyor.

Ekonomik Çıkarlar

Ekonomik açıdan, petrol ve doğal gaz gibi temel enerji kaynakları üzerinde kalıcı ve sürdürülebilir bir denetim ağı kurmak istiyorlar.

Siyasi açıdan başından itibaren, Sovyetler Birliği son mirasın kararlılıkla kontrollü bir şekilde tasfiyesi programı gerçekleşiyor

Soğuk savaş bitmesine paralel siyasi coğrafya değişmiş, ama bu yönlü taşlar henüz istenen ölçüde yerlerine oturmamıştı. Nüfuz alanlarının yeniden tanımlanması ve bölüşüm sürecinin tamamlanması gerekiyordu. Bunun için ortakların azaltıldığı, ortak bir anlayış geliştirmek zorundaydılar.

Küresel kriz yaklaşıyordu. Çok uluslu petrol ve doğal gaz şirketlerin ve mali kuruluşların çıkarları bir an evvel dengelenmeliydi. Amerikan ekonomisinde serbest dolaşan petro-doların varlığını sürdürmesi için petrol üreticisi Arap ülkelerinin korunması ve onlarla anlaşmaların daha iyi koşullarda yenilenmesi gerekiyordu.

Çin'in Arabistan'ın doğusuna ve Afrika'ya mali ve ekonomik olarak daha fazla yayılmasının engellenmesi, Rusya'nın belirli bir sınırda tutulması gerekiyordu.

Jeopolitik Yaklaşım

Jeopolitik açıdan, sistemin kabul etmediği 'eski yapıları' tasfiye etmek ve Ortadoğu'da kendilerine bağlı sağlam ve kalıcı bir güvenlik ağı inşa etmek istiyorlardı.

Güvenlik ağı tutumu, Soğuk savaşın bitmesinden ve Sovyetler Birliği'nin çözülmesinden itibaren uluslararası kapitalist sistemin gündemine girmişti. Dolayısıyla bu yönlü gelişmeler, sadece ABD

kuvvetlerinin önümüzdeki dönemde Afganistan'dan çekilme eğiliminde olması ve mevcut şekliyle Irak'tan çekilmesi ile açıklanamazdı. İran, Afganistan ve Pakistan'da ortaya çıkan nükleer sorunlar ve diğer sorunlarla da açıklanamazdı.

Asıl sorun, Kuzey Afrika'dan Ön Asya'ya, Libya'dan Suriye'ye, İran'a kadar bölgenin; Amerikan devlet başkanı Bush'un ifadesiyle, "Haydut devletler" argümanı eşliğinde, Büyük Ortadoğu Projesi ve Avrupa-Atlantik güvenliğinin 'Aşil topuğu' haline gelmesi olmuştu.

Siyasi tercihler

Siyasi açıdan başından itibaren, Sovyetler Birliği sonrası mirasın kararlılıkla kontrollü bir şekilde tasfiyesi programı işliyor.

Soğuk savaş döneminde Emperyalist ve Sosyalist bloklar arasındaki derinleşen çelişkilerin yarattığı hareket sahasında yaşam alanı bulan Arap milliyetçiliği dalgasının getirdiği hükümet ve siyasi yapıların yok edilme süreci söz konusu.

Bu bağlamda, uzunca bir süredir 'küresel kapitalist değerleri' içtenlikle benimsemiş 'emperyalizmin suç ortağı' yeni seçkinlerin önü açılmak isteniyordu. Bu sürecin işleyişinde, 1980'li yılların sonlarıyla 1990'lı yılların başları arasında Doğu Avrupa ve Balkanlarda, ardından da Sovyet sonrası bölgede ortaya çıkan "turuncu devrimler"de gerçekleşen olaylar sırasında başvurulan yöntemlerin aynısı kullanılıyor.

Sovyet sisteminin çözülmesi sonrası 20 yılının kanıtladığı tecrübe, eskinin 'sosyalist', 'kamucu', 'yurtsever', 'millici' anlayışlarının kaçınılmaz olarak etkilerini taşıyan iktidar kurumlaşmalarının ve ilişkilerinin dönüşüm maliyetinin yüksek olduğundan başka, esasen 'doku uyuşmazlığı' nedeniyle 'eski' ile 'yeni' zamanların emperyalist ilişkilerin kurulamayacağı idi.

Bu meyanda, Sovyet Rusya kalıtı Cumhuriyetlerin değişiminin kabuk değiştirmeden öte olmadığı ortaya çıkınca, Ortadoğu Baas rejimlerine payına kanlı tasfiye düştü. Şimdi biraz bu süreci ifade edelim.

Arap Baharının Getirdiği Değişim (Mi?)

Arap Baharı formatı altında, Büyük Ortadoğu'daki dengeler öz olarak olmasa bile, şekli olarak değişim süreci yaşıyor. Özellikle 1950'li, 1960'lı yıllardan bu yana Arap Dünyası'na damgasını vuran Baas tipi Cumhuriyetler yıkılıyor. Tunus, Mısır ve Libya'da on yıllardır iktidarı elinde tutan diktatörler devriliyor. Yemen için tehlike çanları çalıyor. Esat rejimi bütün bu yaşananlardan sonra, en azından hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

Suudi Arabistan ve Körfez Monarşileri: 'Değişimin' Öncüleri(mi?)

Mübarek'in şahsında Suudi Arabistan şimdilik böl-

gedeki en güçlü müttefikini kaybetti. Arap Dünyası'nın emperyalizmle iş birliği içinde olan iki Sünni lider ülkesinden biri olan Mısır, Suudi Arabistan ile beraber Amerikancı eksende yer alıyordu. Bu eksen, Esat'lı Suriye'nin, İran'ın, Lübnan'daki Hizbullah, Filistin'deki Hamas'ın oluşturduğu eksenin karşısında yer alıyordu.

Baasçı Cumhuriyetlerin yıkılması süreci, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman gibi gerici Sünni petrol monarşilerinden oluşan Körfez Ülkeleri Konseyi'ne siyaseten ağırlık kazandırdı. İsrail ile Filistinliler arasındaki sorunlarda ara bulucu rolü Mısır oynarken, şimdi Suudi Arabistan ve Katar bu rolü oynuyor. Bu iki ülke, öne çıkan biçimde Katar, Ortadoğu'daki bütün Amerikancı/gerici değişimlerin odağı oldu.

Büyük Ortadoğu'da Özellikle 1950'li, 1960'lı yıllardan bu yana Arap Dünyası'na damgasını vuran Baas tipi Cumhuriyetler yıkılıyor

Mübarek'in devrilmesi Suudi Arabistan kraliyet ailesi için uyarıcı oldu ve süratle tedbirlerini aldılar. Öncelikle muhalefet susturuldu. Kraliyete yönelik en küçük eleştiri, gösteri ve yürüyüş "terör eylemi" sayıldı, yüzlerce kişi tutuklandı. Muhalefetin bastırılmasını, sosyal yardım ve kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıma gibi 'göz boyayıcı' vaatler takip etti. Böylece Arap ülkelerini saran toplumsal huzursuzluğun Suudi Arabistan'a yansıması şimdilik engellenmiş oldu.

Suudi Arabistan öncülüğünde Bahreyn'e müdahale edildi, Şii çoğunluğun Sünni Kraliyet ailesinin yıkılması engellendi. En sonu Körfez Ülkeleri Konseyinin mali yardımları sayesinde Umman'daki protesto hareketleri durdurulunca, Körfez ülkelerindeki nispi istikrar korunmuş oldu.

İçeride kendilerini güvence altına alan gerici Suudi Arabistan ve Katar Sünni monarşileri, Libya'da muhalefete mali, askeri, siyasi destek verdiler, Kaddafi rejiminin yıkılmasına katkı sundular.

Şimdilerde Türkiye'yi yönlendirerek, Esat rejimini sona erdirmeye, iktidarın Sünni güçlerin eline geçmesini sağlamaya çalışıyorlar.

Baasçı Rejimlerin Sonu

Bu çelişki ve çatışmaların tarihsel geçmişi vardı. Gerici Sünni monarşiler ile Mısır Devlet başkanı Cemal Abdülnasır'ın öncülük ettiği laik Arap milliyetçisi rejimler, 1950'li ve 60'lı yıllarda ciddi çelişki süreçleri yaşamıştı.

Nasır ve yandaşları, Sovyetler Birliği ve ABD arasında süren Soğuk Savaş arasında denge politikasından hareketle nispi bağımsız politika izlerken, gerici Sünni Arap monarşileri emperyalizm iş birlikçisi rolü oynamıştı.

1990'larda Sovyetler Birliğinin çökmesi sonucu Arap milliyetçisi rejimler desteksiz kalacaktı. Saddam'ın İran karşıtlığı üzerinden ABD ve İngiltere'yle, Kaddafi'nin İtalya ve Fransa'yla işbirliği

yaparak ayakta kalma girişimleri ise (sürecin getirdiği "gündelik dengeler" hariç) kendilerine tasfiye edilmeleri olarak geri dönecekti.

Yeni Denge Arayışları

Eski çelişki yeni zamanlarda Suriye üzerinden yoğunlaşırken, yeni denge arayışları da başlayacaktı.

Suudi Arabistan, Ürdün ve Fas monarşilerini Körfez İşbirliği Konseyi'ne davet edecekti. Katar, Filistin Hamas ile yakın ilişkiler kurma yoluna gidecekti.

Mısır'da eski rejimin yeni biçimi bizdekini andıran asker kontrolünde demokrasi olması, 'karışıklıkların' dinmesine yetmedi. Mısır, Suudi ve Katar rejimlerinin yeni rolüne nasıl yaklaşacak, bu sorunun açıklığa kavuşması ertelenecekti.

Suudi monarşisi ile Tahran Şii rejimi arasında Körfez bölgesinde lider ülke olma ve bölgedeki petrol rezervlerini denetleme rekabeti ise sürüyor.

Irak'ta Hala 'Belirsizlik!'

Irak'ın durumu önemli ölçüde belirsizliğini koruyor. Irak, ülke birliğini koruyabilecek mi? Uluslararası kapitalist toplum Irak'ın bölünmemesinden yana bir görüntü veriyor, ama bu nokta dahi tartışmalı.

Saddam Hüseyin'in devrilmesinden sonra Irak, İran ile Suudi Arabistan ekseni arasındaki yerini henüz bulamadı.

İran, Şiiler üzerinden Irak'ta ciddi bir nüfuz alanı elde etmiş durumda. Şii Maliki Başbakan.

Sünni Haşimi ülkede barınamaz hale geldi ve şu an Türkiye'de ve AKP hükümetinin koruması altında.

Kerkük sorunu ve petrol gelirlerinin paylaşımı yanı sıra, Barzani'nin AKP hükümeti ile kurduğu karşılıklı ilişki biçimi merkezi hükümeti ciddi olarak rahatsız ediyor.

Merkezi hükümet, AKP hükümetinin Sünni Haşimi ile kurduğu ilişkiden ve çeşitli biçimlerde Irak'a müdahalelerinden de rahatsız.

Süreç Kürt Federe devletinin Irak merkezi devletinden kopmasını getirir mi, bu mümkün olasılıklardan biri, ama böylesi bir gelişme muhtemeldir ki kanlı olur.

Çubuğun başka bir ucu, Cumhurbaşkanı Talabani'nin, Şii başbakan Maliki ve İran'ı kollar gibi bir yerden,

bütün bu ilişkileri dengeleme üzerinden güç kazanmaya oynadığıdır. Amerikan askerlerinin Irak'tan çekilmesiyle birlikte Irak'ta ciddi bir Sünni-Şii çekişmesinin ortaya çıkması, buna paralel İran'ın nüfuz alanın daha bir artması çok muhtemel…

Güney Kürtlerinin, Özellikle Barzani'nin ABD ve İsrail ile işbirliği ve diyalog içinde olması, reel politik açıdan bakıldığında, onların bölgedeki müttefikleriyle yumuşak inişli ilişkilerini kolaylaştıran bir unsur, ama… Ama'sı şu; Türkiye ile kurulan yeni ilişki zeminini, PKK'yi tasfiyeye alet olmama politikalarından ayırma çabalarında çok daha bir zorlanacaklar. Bu noktada yeni koşullar daha net olmalarını gerektirecek.

İran Politikaları

ABD, 1 Mart tezkeresinin Meclisten geçmemesinin de etkisiyle, Irak savaşından itibaren uzun süre PKK' ye karşı, Türkiye'nin istediği desteği vermemiş, kontrollü davranmıştı.

İran pragmatik bir şekilde ABD'den doğan bu boşluğu doldurmaya çalışmış, PKK'yi Irak savaşı sonrasında ikinci plana atmış, hatta Türkiye ile anlaşarak Kandil'i bombalamıştı.

ABD bir zamanlar gözde olan 2 buçuk cephede savaşma tutumundan caymış gibi. Gücünü, işlerin hiçte iyi gitmediği Pakistan-Afganistan hattına yığıyor

ABD politikalarına ileri düzeyde bağlanan Türkiye'nin, Kürecik Füze Kalkanı, Irak, Libya, Suriye politikaları karşısında İran'ın, bu savaşın aslında kendi savaşı olduğunu gören bir yerden PKK ile savaşmasının bir anlamı kalmıyordu. Sünni eksene karşı Ortadoğu ölçeğinde Şii ekseni oluşturma yoluna gidecekti.

AKP Türkiye'si Politikaları

ABD bir zamanlar gözde olan 2 buçuk cephede savaşma tutumundan caymış gibi. Gücünü, işlerin hiçte iyi gitmediği Pakistan-Afganistan hattına yığıyor. Bu çerçevede kademeli olarak Irak'tan çekilme tavrını açıklamıştı. Çekilirken doğan boşluğu Arap baharının başlarında parlak bir görüntü veren Türkiye ile doldurmak isteyecekti.

Bu, bir anda 'atalarının at koşturduğu uçsuz bucaksız topraklarda' alt emperyalist rolüne kavuştuğu yanılsamasına kapılan AKP hükümetinin, komşularla 'sıfır sorun' politikasını rafa kaldırmasını getirecekti. İran politikasını, Libya ve Suriye ile kurduğu ileri dostluk ilişkilerini unutacaktı. ABD beklentilerine, onun dahi şaşırarak izlediği bir hızla sahip çıkacaktı.

AKP Türkiye'sinin dışarıda emperyalist politikaya soyunmanın içerdeki iz düşümü elbette ki AB sürecini unutma, anti-demokratizmin derinleşmesi ve en önemlisi Kürt sorununu yaygın tutuklama ve terör kampanyalarıyla bastırma tutumu olacaktı…

PKK'nin Durduğu Yer

ABD'nin devrenin başında olduğu, İsrail ve Ürdün'ün desteklediği, Suudi Arabistan, Katar, Türkiye'den oluşan Sünni eksene olduğu kadar, İran'ın oluşturmaya çalıştığı, içinde Irak, Suriye ve Hizbullah'ın yer aldığı Şii eksene karşı özgün bağımsız bir noktada PKK duruyor.

Dünyada dayandığı dost bir devleti olmayan, esasen çıplak bir fedai yüreğiyle kendi halkına ve Kürdistan dağlarına sığınan, bölgede çıkar avına çıkan yerel/ulusal ve uluslararası güç odaklarının, güncelde başta Şii-Sünni ekseninin çatlakları üzerinden hareket sahası geliştiren PKK politikalarını, İran, Suriye savaşı ve Batı Kürdistan, Irak ve Türkiye bütünlüğü içinde ayrıca değerlendirmek gerekir.

*78'liler Derneği Başkanı

BOP ve Siyasal İslam

Halil Dağ

Kapitalist modernitenin yapısal kriziyle bağlantılı olarak ortaya çıkan, küresel hegomonik güçlerin özellikle de ABD'nin bu krizi, yeni egemenlik alanları üzerinden fırsatlara dönüştürme projesi olarak da yorumlanabilecek olan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) tarihsel ve güncel boyutuyla yeni bir takım tartışmlara vesile olmuştur. Halen devam bu sürecin karakterinin, dayandığı itifaklarının, politik, askeri ve ekonomik özelliklerinin analizi, sadece içinde bulunduğumuz konjonktür açısından değil, egemen güçlerin değişen politikalarını daha sağlıklı tahlil edebilmek için de önem taşımaktadır. Çünkü söz konusu proje, Ortadoğu'ya yönelik yeni bir hegomonya oluşturma operasyonu olmasının ötesinde, son ikiyüz yıllık müdahalelerin birikimleri üzerinde yürütülen bir operasyondur. BOP ile başlatılan süreç, kapitalist modernitenin Ortadoğu'daki küresel hegomonyasını pekiştirme girişimlerinin son değil ama yeni bir halkasını ifade etmektedir. Dahası bizzat bu projenin yaratıcıları gelecek 50 yıla yönelik bir dizayn operasyonu gerçekleştirdiklerini açıklıkla vurgulanmaktadır.

'Büyük Ortadoğu'da ABD çıkarlarının güvence altına alma' stratejisi kuzeyde Türkiye'den güneyde Afrika boynuzuna, batıda Fas'tan doğuda Pakistana kadar uzanan bir hattı içerir

Sovyetlerin çöküşü ve 2000'li yıllarla birlikte yaşanan bir dizi gelişmeyle söz konusu müdahale, yeni bir takım argümanlar ve enstrümanlar kullanılarak hayatta geçirilmeye çalışılıyor. Tam da bu noktada birkaç soru etrafında müdahalenin karakterini analiz etmek gerekiyor. Birincisi; finans çağı ve onun hegemonik güçlerinin bu yeni koşullarda dünyayı nasıl yönetmek istediği sorusudur. İkinci ve bununla bağlantılı diğer bir soru da; kapitalist modernitenin yapısal krizi, ülkelerinin temel siyasetlerinin belirlenmesi hususunda nasıl bir yol izlenerek yumuşaltılmaya çalışılıyor ve sistemin dışında kalan güçler hangi metotlarla hizaya getirilerek sisteme dahil edilmeye çalışıyor? Bu sorular müdahalenin özelliklerini anlamak açısından oldukça önem taşıyor. Çünkü bu yeni dönemin temel özellikleri ve kriz alanları sistemin bu sorulara yanıt olarak geliştirdiği politikalarda gizlidir.

Yaşadığımız bu sürece "III. Dünya Savaşı" denmesi doğru bir saptamadır. Küresel güç merkezlerinin (kimi aktörleri değişmiş olsa da) I. ve II. Dünya Savaşlarında yarım bıraktıkları hesaplaşmalar bugün Ortadoğu üzerinden yürütülmektedir. Bu hegomanya kavgasında başat rolü ABD oynamaya çalışıyor. Ortadoğu'da hegemonyasını başarıyla kurumlaştıracak olan güç, küresel hegemonya yarışında diğer merkezlere karşı sarsılmaz bir avantaj elde edeceğinden, bölgeye yönelik kesintisiz müdahaleler ve yeni projelerle sürekli olarak geliştirilmektedir. İşte "Büyük Ortadoğu Projesi" de bu kapsamda değerlendirilmelidir. Küresel finans sisteminin önünde hiçbir engel bırakmamak ve dünyanın her yerinde istediği biçimde hareket etmesini sağlamak, bu projenin başlıca hedeflerinden birini oluşturmaktadır.

BOP'un küreselleşme bağlamında iki yönü önplana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, neoliberalizm olarak kavramlaştırılan ekonomik yönü, ikincisi ise, politik açıdan bölgenin yeniden dizaynıdır, ki bu her iki yönü de içiçe geliştirilmektedir. Ekonomik açıdan Otadoğu'nun kaynakları üzerinde hakimiyet sağlama yoluyla küresel kapitalizmin krizini yumuşatma, küresel finans sistemine bağlı, onunla bütünleşmiş tek bir ekonomik düzenin oluşturulması hedeflenirken, politik açıdan ise bölgedeki yapıların değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi ön görü-

lüyor. Ortadoğu'ya yönelik böyle bir proje geliştirilmesi bölgenin kendine has bazı özelliklerinden kaynaklanmaktadır. ABD, çıkarlarının uzun vadede korunabileceği kalıcı bir düzen oluşturma arayışı içindedir. Bu amaçla BOP bölgesinde enerji kaynaklarını kontrol altına almayı ve bunun üzerinden Rusya-Çin-AB gibi büyük güçleri bloke etmeyi hedeflemektedir.

Kapitalist sistemin yapısal krizinin daha da derinleşmiş olması, enerji kaynaklarındaki sınırlılık, yavaşlayan büyüme hızı ve bunun döngüsel olarak sistemin krizi daha fazla büyütmesi, ABD'nin sınırlı olan ekonomik kaynakların diğer güçlerce kontrol edilmesinin önüne geçmeyi amaçlayan politikaları geliştirmesine neden olmuştur. Ancak bu düzen oluşturma hedeflerinin bir takım yeni çelişki ve çatışmaları beraberinde getirdiği görülmektedir. Irak müdahalesi ve sonrası ortaya çıkan tablo göstermiştir ki, ABD, Ortadoğu'da tek başına hegemon bir güç olma konumu edinmekte oldukça zorlanmaktadır. Amaçlarına ulaşmada dirençle karşılaşması, oluşturduğu koalisyonun çatlaması ABD'yi politika ve stratejilerini gözden geçirmesine ve yeni ensturmanlar ve ittifaklarla güçlendirmeye yöneltmiştir. 11 Eylül saldırıları tam da bu noktada ABD'nin elini güçlendiren bir durum yaratmıştır ve amacına ulaşmak için daha saldırgan bir konsepti yürürlüğe koymasını kolaylaştırmıştır. G.W.Bush'un 11 Eylül saldırılarından sonra "önleyici savaş doktrini" olarak ifadendirdiği şeyde tam da bununla ilgilidir. 11 Eylül sürecinde aynı şekilde NATO'da yeniden organize edilmiştir. 2003'te Prag'da gerçekleştirilen "NATO ve BOP" başlıklı konferansta, "NATO'nun geleceğinin Doğu'da ve Güney'de olduğuna inanıyoruz. Bu da büyük Ortadoğu'dur… Hem kavramsal yönelimimizle hem de askeri gücümüzle doğuya ve güneye konuşlanmalıyız" denilerek bu adım atılmıştır. Peşi sıra NATO Avrupa müttefik kuvvetler komautanı James Jones 2003'te "İttifakın stratejik önceliği, Doğu Avrupa'dan Ortadoğu ve Afrika'ya kaydı" demiştir. Adına "Bush doktirini" de denen, ABD'nin ulusal güvenlik stratejisine göre de "ABD'nin gücünü aşma ve ona denk olma ümidiyle yeniden askeri yapılanmaya giden potansiyel düşmanları caydıracak güce ulaşma" politikasıyla Ortadoğu'da kendisi dışında hiçbir güce zemin bırakmak istemediklerini ortaya koymuşlardır. Buna meşruiyet kazandırmak için yine Bush tarafından "Bütün Ortadoğu'da özgürlüğün yayılması çağımızın zorunluluğudur" denilerek projenin startı verilmiştir. NATO'nun yeni görev sahası Ortadoğu olarak belirlenmiştir. Burada dikkat çekici olan NATO'nun tehdit algılamasına ek olarak ilk defa "yaşamsal kaynakların korunması" görev kapsamına eklenerek enerji hatlarının ve kaynaklarının kontrol altına alınması hedeflenmiştir. "Avrupa-Atlantik güvenliğinin sağlanması, caydırma ve savunma, kriz yönetimi, silahların kontrolü" NATO'nun görev alanına dahil edilen diğer hususlardı.

11 Eylül sonrası Afganistan, bu projenin sıçrama tahtası olarak belirlendi. Aynı dönemlerde dillendirilen "medeniyetler çatışması" tezi de bu sürecin ideolojik ayağı olarak kullanıldı. Ortadoğu'nun enerji kayankalarının Hint Okyanusu'na aktarılmasında, Çin'in batıdan, İran'ın ise doğudan kuşatılmasında ve Avrupa'nın tüm nükleer güçlerinin (başta Rusya) kontrol edilmesinde büyük bir jeostratojik değeri olan Afganistan'da "terörle savaş" adı altında proje hayata geçirildi. BOP ile bu coğrafi saha potansiyel petrol rezervleriyle önem kazanan Afrika'nın kuzeyini de kapsayacak şekilde genişletildi. Hegemonik güçler, Tunus, Mısır ve Libya'da gelişen ve 'Arap Baharı' olarak adlandırılan ayaklanmaların sonuçlarını kendi lehine çevirme yoluyla Kuzey Afrika hattını da kontrol altına almaya çalışmaktadır. "Büyük Ortadoğu'da ABD çıkarlarını güvence altına alma" stratejisi daha geniş ölçekli olarak kuzeyde Türkiye'den güneyde Afrika boynuzuna, batıda Fas'tan doğuda Pakistana kadar uzanan bir hattı içeriyor. Projenin, yayılma alanlarına bakıldığında petrol ve doğalgaz rezervlerinin bulunduğu bütün önemli bölgeleri kapsadığı görülecektir.

BOP'un Asma Yaprağı: Demokrasi ve Özgürlük!

Projenin engelsiz hayata geçirilebilmesi için bir takım "ikna edici" gerekçelere, "meşru", bir zemine ve yeni ittifaklara dayandırılması gerekiyordu. Bu konuda iki boyutlu bir politika izlendiğini belirtmek gerekiyor. İlki, 11 Eylül sonrası "önleyici savaş doktirini" adı verilen ve Afganistan'dan Irak'a kadar uzanan şiddetli bir saldırı ve askeri yıkım politikasıydı. Bu yöntemle BOP'un kurgulamasına ve pratikleştirilmesine engel olabileceklerin askeri anlamda atılan adımlarla bertaraf edilecekleri gösterilmeye çalışılmıştır. İkincisi ise, BOP olarak adlandırılan hegemonya operasyonunun asıl amacını gözden kaçırmak için dile getirilen "Ortadoğu'ya özgürlük, insan hakları, demokrasi ve diktatör rejimlerin ortadan kaldırılması" argümanlarıydı. Nitekim Irak operasyonuna "özgürleştirme operasyonu" denmişti. Küresel sermaye ve özellikle onun hegemonik gücü ABD'nin Ortadoğu'daki kirli sicili gözönüne alındığında operasyonun bu gibi argümanlara dayandırılması bir çözüm olarak düşünülmüştür. Buna göre, askeri zorun caydırıcı ve yok edici gücü her koşulda esas alıacaktı ancak "meşru" bir temel oluşturulabilmesi içinde kulağa hoş gelen şeylerin söylenmesi gerekiyordu. Irak operasyonu döneminde kimi ABD'li yetkililerin "BOP, daha çok demokrasi, insan hakları, kadın hakları, eğitim, uygarlık, yaşam stardantlarının yükseltilmesi, bölgenin ekonomik durumunun iyileş-

tirilmesidir" biçimindeki açıklamaları da bununla ilgilidir. Bu tür açıklamalar, 19. yüzyıldan farklı olarak şimdi yapılan şeyin, sözkonusu politikanın çok vektörlü olarak uygulanmasından farklı bir şey olmadığının ifadesidir. BOP'un sorunsuz uygulanması için üretilen bu 'demokrasi' söylemi, proje kapsamında hedef seçilen ülke ve bölgelerin iç dinamiklerini herkete geçirmek için askeri müdahaleleri de kapsamaktadır. İşbirlikçi yapılar ve çoğunlukla dışarıdan organize edilmiş "muhalif güçler" bu amaçla örgütlendiriliyor. Bölge ülkelerinin varolan muhalif tabanı küresel güçlerin global organizasyonuna tabi kılarak, yapay batı tipi parlementerizmin yeni örneklerini yaratıp bölgenin tümünün stabilize edilmesi hedefleniyor. Mısır-Tunus-Libya ve en son Suriye'deki hareketlenmelerin ve ayaklanmaların nasıl kontrol altına alınmaya çalışıldığı ve devrilen diktatörlüklerin yerine ikame edilmeye çalışılan yapıların demokrasiyle uzaktan yakından bir alakalarının olmadığı gerçeğini gözönüne aldığımızda söz konusu "liberalizasyonun" neyi ihtiva ettiğini anlayabiliriz.

Projeyi daha somut olarak birkaç başlık biçiminde ele almak mümkün.

1- BOP, Avrasya stratejisinin bir devamı olarak "yeni bir Amerikan yüzyılı projesi" bağlamında ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik geliştirdiği son 50 yıllık politika ve konseptlerle biçimlenmiştir. Bu yanıyla, proje eski konseptlerin daha konsantre edilmiş ve yeni koşullara göre işlevlendirilmiş biçimidir. Temel argümanları, Ortadoğu'da "yeni bir düzen" kurma üzerinden kurgulanmaktadır. Bu yeni yapılanma, kapitalist modernitenin hegemonik gücü ABD'nin, siyasal, ekonomik ve askeri üstünlüğünün kesintisiz yeniden inşaası ve ekonomik sömürgeleştirme süreciyle daha derin bir birliktelik içinde yürütülmektedir. Soğuk savaş döneminde uluslararası jeo-politiğin fay hatları iki blokun kesiştiği alanlardan geçiyordu. İki blokun (Sovyetler ve ABD +Avrupa) ekonomik ve siyasi yayılma alanının mücadele seyri, uluslararası jeopolitiğin seyrini belirlemekteydi. Soğuk savaşın bitmesiyle birlikte bu hatlar, küresel sermayenin yayılma alanlarına duyduğu ihtiyaç dolayısıyla yer değiştirerek enerji kaynakları üzerinde hakimiyet sağlama mücadelesine göre şekillenmeye başladı. Önce YDD ve ardından bağlantılı biçimde BOP hayata geçirildi. Ortadoğu, büyük ölçüde dünyanın enerji jeopolitiğinin düğüm noktasını oluşturduğu için küresel güçlerin bu dönemdeki ana hedeflerinden birini oluşturuyor. Proje kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Bir yandan ABD'nin Rusya-Çin-AB gibi güç merkezleri karşısında üstünlük kurma arayışını içerirken diğer taraftan Ortadoğu'nun siyasal coğrafyasını önemli ölçüde değiştirerek gelecek 50 yılın planları hayata geçirilmeye çalışılıyor. Öncekilerden biraz farklı olarak bu kez daha geniş ölçekli bir ittifak üzerinden müdahale geliştirilmeye çalışılıyor. Ancak projenin sorunsuz işlediği-işleyeceği düşünülemez. Çünkü küresel anlamda farklı güç merkezlerinin varlığı (Rusya-Çin vb.) beraberinde kimi engelleri de getiriyor. Bu engellere Ortadoğu'nun sosyo-politik psikolojisini ve direnç noktalarını da eklemek gerekiyor. Proje her ne kadar Bush ve Neo-con olarak adlandırılan eğilimin hakim olduğu dönemde geliştirilmiş olsa da Obama döneminde de yeni bazı söylem ve ittifaklarla olduğu gibi sürdürülmektedir.

2- Projenin önemli bir diğer ayağını Ortadoğu'nun yeniden dizayn edilmesi sürecinde varolan geleneksel ulus-devlet yapılarının (ABD'nin kayıtsız şartsız itaatkarı olanların tolere edilmesi kaydıyla) büyük çoğunlukla değiştirilmesi hedefi oluşturuyor. Irak, Suriye, İran, Libya gibi ülkeler öncelikli hedefler olarak belirlenirken, bölgedeki bu gibi statükocu yapıların bir şekilde tamamlayıcısı olan radikal İslamcı hareketlerin yok edilmesi, yine Kürt Özgürlük Hareketi ve bölgede gerçek anlamda demokrasi mücadelesi yürütenlerin sistem içine çekilerek etkisizleştirilmesi amaçlanıyor. Dolayısıyla "Demokrasi, insan hakları, liberalizasyon" dedikleri şey küresel sistemin politikalarına mutlak itaati içermektedir. Bu argümanlarla sistem karşıtı hareketler etkisizleştirilmeye çalışılmaktadır.

Bilindiği üzere, finans çağının siyaset, devlet, politika ve askeri aksiyonları Endüstriyalizm çağında farklı bir kararkter taşıyor. Endüstriyalizm, esas olarak milliyetçilik, ulus devlet gibi olgular ve bu eksendeki politikalar üzerinde odaklanırken tekelleşmeyi temel bir amaç olarak ele aldı. Finans çağı ise farklı olarak bu neviden bir tekelleşme sürecini kendisi için engel kabul ediyor. Çünkü Finans kapital kendisini bir dünya sistemi olarak tasarlıyor. Dolayısıyla klasik anlamdaki ulus devlet tekelini ortadan kaldırmayı önceliyor. Ulus devlet olgusunun hem klasik hem de yeni modellerinin toplumsal sorunu derinleştirmede oynadığı başat rolü bir kenara koyarsak, günümüzde özellikle BOP bağlamında düşürüldüğünde içe kapanan ve küresel finans sistemin önünde engel teşkil eden ulus devlet yapılarının ortadan kaldırılması bu projenin önemli hedeflerinden birisidir. Bunun için Ortadoğu'da bölünmüş ve küçük ama küresel finans sisteminin birer şubesi gibi çalışan yeni devletçikler tercih edilmektedir. Bu olmasa bile varolan yapıların sisteme uyumlu hale getirilmesine çalışılmaktadır. Çünkü endüstriyalizmin tekelci güçlerinden farklı bir yapıya sahip olan Finans çağının tekelci güçleri engelsiz bir ortam arzulamaktadır. "… tüm, iktidar süreçlerini kontrol eden, geliştiren, bozan yeniden kuran bir güç konumuna erişilmiştir. Yeni küreselliğin özü budur. Ekonomiyle siyasetin siyasi tekelin

hiç örneği görülmemiş biçimde küresel çapta içiçe geçmesi, özünü oluşturmaktadır. Tüm yerel, ulusal, siyasi ve ekonomik iradelerin küresel süper tekel güçlerinin kontrolüne girmesini ifade etmektedir. Yeni bir durumdur ve oldukça üzerinde yoğunlaşmayı gerektiriyor…"(1)

3- BOP dünyanın neresinde olursa olsun sistem dışı devrimci demokratik hareketleri başlıca tehditlerden sayan ABD'nin aynı algıyla bölgeye dönük kurguladığı bir projedir. Bu açıdan projenin önemli bir diğer hedefi, Ortadoğu'daki devrimci-demokratik örgüt ve halk hareketlerini tasfiye etme, parçalama veya sözkonusu oluşumlar içinde eğilim devşirerek etkisizleştirmektir. Çünkü dizayn sürecinde ortaya çıkan kaostan sistem dışı devrimci halk hareketlerinin çıkması istenmemektedir. Bu yöntemin yakın zamanda Gürcistan ve Ukran-

Devrilen diktatörlüklerin yerine ikame edilmeye çalışılan yapıların demokrasiyle ilgilerinin olmadığı gerçekliğinden 'liberalizasyonun' neyi ihtiva ettiğini anlayabiliriz

ya'da denendiğini gördük. Oradaki halk hareketlerinin niteliği tartışılabilir ancak uygulanan politikayla söz konusu hareketler küresel sistemin uzantısı kimi isimler etrafında toplanarak bu hareketin farklı bir mecraya akması engellenmiş ve sonrasında ABD bu süreci Rusya'nın egemenlik alanlarına sarkmanın dayanağı olarak kullanmıştır. Aynı şeyin Mısır-Tunus-Libya-Suriye ayaklanmalarında da yaşandığını görmekteyiz. Bu ülkelerdeki meşru ve demokratik halk hareketlerinin, küresel güçlerin ve onların bu ülkelerdeki işbirlikçilerinin eliyle demokratik-devrimci niteliklerinden uzaklaştırılmaya çalışılması, küresel sistemin çıkarlarını tehdit etmeyecek kukla yönetimler oluşturularak kontrol altına alınması istemi önplana çıktı. Sistem dışı hareketlerin kontrol altına alınması için bu yöntem sıklıkla kullanılmaktadır. "Kontrol edemiyorsan içine gir ve özünde boşalt" kuralı işletilmektedir.

Aynı politika Kürtlere ve Kürt Özgürlük Hareketine karşıda kullanılmaktadır. A. Öcalan'ın uluslararası komployla Türkiye'ye teslim edilmesi bu politikayla bağlantılıydı. Nitekim bu komplonun sonrasında –ve halen de- Kürtlerin KDP ve YNK gibi küresel sisteme angaje olmuş güçlerin etrafında biraraya getirilmesinin hedeflendiği açığa çıkmıştır. Kürtler KDP-YNK önderliği üzerinden küresel sisteme bağlanmak istenmiştir. Aynı politika daha sonra Kürt Özgürlük Hareketi içinden işbirlikçi kimi eğilimler devşirme biçiminde devam etti. Osman Öcalan ve Nizamettin Taş gibi kişilikler üzerinden küresel sistemin, ABD'nin yedeğine alınmış ve onun işbirlikçisi bir PKK yaratılmaya çalışıldı. O dönemde sözkonusu tasfiyeci eğilimin, ABD'nin Irak üzerinden Ortadoğu'ya yönelik müdahalesini "Demokratik Emperyalizm" olarak nitelendirmesi tesadüf değildi ve BOP'un bahsedilen özüyle bağlantılıydı. Ve bugün de aynı politiklar yürütülmektedir. Bir yandan Kürt Özgürlük Hareketi içinde bölünme-parçalanma yaratma girişimleri, diğer yandan da dışardan getirilmiş ve Kürt halkı nezdinde hiçbir karşılığı olmayan işbirlikçi kişiliklerin (örneğin Kemal Burkay ve Suriye muhalefetine dahil edilen A.SEYDA gibi) kullanılmasıyla kendine bağlı oluşumlar yaratma çabaları, Suriye'deki demokratik devrimin KDP üzerinden sisteme eklemenmeye çalışılması; cemaat ve siyasal İslamcı yapılar üzerinden Kürtlerin "ılımlı İslam" projesine dahil edilmek istenmesi… Tüm bunlar Kürt hareketlerinin devrimci-demokratik dinamiklerini etkisizleştirme politikalarıyla bağlantılı ele alınabilinir.

4- BOP'un Ortadoğu'daki ideolojik zemini kontrol altına alma amaçlı geliştirdiği eğilimlerden biri de "ılımlı İslam"dır. Ilımlı islam modeli bölgedeki İslami eğilimi sisteme eklemleme projesi olarak hayata geçirilmeye çalışlmaktadır. Bu amaçla bölgedeki kimi yapı ve ülkelere rol model pozisyonu yüklenerek truva atı rolü oynatılmaktadır. Bununla hedeflenen demokratizasyon değil, işbirlikçi yapılanmalar üzerinden radikal İslami eğilimlerin etkizleştirilmesi, sistem dışı dinsel hareketlerin kontrol altına alınmasıdır. Bu açıdan 'siyasal İslam' kavramı tam da bu noktada tartışılması gereken bir kavram oluyor.

BOP ve Siyasal İslam'ın Kan Kardeşliği:

Siyasal İslam olgusu üzerinde yürütülen tartışmalar oldukça eskiye dayanır. Ancak bu olgu, BOP bağlamında günümüzde ağırlıklı bir tartışma konusu haline gelmiştir. Özellikle AKP üzerinden yürütülmeye çalışılan 'ılımlı İslam' projesi konuyu daha önemli kılıyor. Siyasal İslam, özü itibarıyle İslam'ın iktidarcı-devletçi amaçlar etrafında kullanılmasını ifade etmektedir. İktidar ve devletin, özellikle de ulus devlet yapılarının İslamiyeti egemenlik süreçlerinin ideolojik dayanağı olarak kullanması siyasal İslam'ın tanımı olmaktadır. Şüphesiz din, devlet, iktidar arkeolojisini farklı boyutlarıyla genişçe yapmak mümkündür ki bu, başta da vurgulandığı gibi oldukça eskilere; uygarlık ve devletin ortaya çıkış sürecine kadar uzanan bir geçmişe sahiptir..

ABD, BOP ile birlikte Ortadoğu'da geçmişten beri güçlendirdiği siyasal İslamcı yapılara yeni bir misyon yüklemeye çalışmaktadır. Bu çercevede ilk adım olarak, Şii jeopolitiğinin karşısında Sunni jeopolitiği oluştur-

maya yöneldi. Güncel anlamda Suudi Arabistan, Katar, AKP üzerinden Türkiye bu Sunni jeopolitiğinin oluşturulmasında başlıca aktörler haline getirildi. Çünkü Şii radikalizmi BOP açısından bir tehlike olarak algılanıyordu. Özellikle İran-Suriye ve müdahale sonrası kısmen Irak, yine bu güçlerin eksenindeki radikal İslamcı örgütler bu tehditin baş aktörleri olarak algılanıyor. Bu tehlikenin bertaraf edilmesi için Sunni jeopolitiğini oluşturmak stratejik bir yaklaşım olarak belirlendi. Son zamanlarda AKP'nin ve adı anılan diğer ülkelerin Sunni kartına sarılması sadece kendi iradeleriyle geliştirdikleri bir politika değildir. Bu büyük oranda BOP kapsamında belirlenen bir politikadır. Sunnilik baştan itibaren elit, iktidarcı bir eğilimi temsil ettiğinden kapitalist-devletçi geleneğe daha fazla yatkın bir çizgi oluşturmuştur. Onun devletleşmiş biçimi Ortadoğu'da ulus devlet yapıları üzerinden küresel güçlerle sürekli olarak işbirliği içinde oldu. Bu özelliğinden dolayı BOP'un önemli müttefiklerinden biri haline geldiği söylenebilir.

BOP, dünyanın neresinde olursa olsun devrimci demokratik hareketleri başlıca tehditlerden sayan ABD'nin aynı algıyla bölgede kurguladığı bir projedir

Daha geniş ölçekli ele alındığında son 200 yılın dış müdahaleleri ve ulus devlet modelinin Ortadoğu'da kurumlaştırılmasıyla birlikte siyasal İslam'ın, kaynağını tarihsel olarak Muaviye'den ve Emevilerden alan siyaset ve iktidar kültürü hakim hale gelmiştir. Bir anlamda "Ehl-i hak" ile "Ehl-i sunnet" arasındaki savaşın, İslamiyet'in toplumcu-adaletçi anlayışını temsil eden "Ehl-i hak" kültürünün bertaraf edilmesiyle sonuçlanması ve Muaviye anlayışının din ve iktidar kültürünün hakim hale gelmesi durumu yaşanmıştır. Bu kültür özü itibariyle İslam'ın toplumcu-adaletçi anlayışını red eden, iktidar ve devleti kutsayıp bunun için her türlü kirli politikayı meşru gören bir anlayıştır. Daha da önemlisi bu anlayış, Ortadoğu'ya yönelik tüm dış müdahalelerde işbirlikçiliği temel bir politika olarak belirlemiştir ve devletçiliğin, milliyetçiliğn, iktidarcılığın örtüsü olarak İslamiyet'i kullanmıştır. Kapitalist modernitenin, özellikle ABD'nin bölgedeki ittifaklarına bakıldığında bu yapıların, çoğunlukla bu anlayıştaki Arap ülkeleri, krallıklar, şeyhliklerden oluştuğunu görebiliriz. Aynı şekilde radikal İslamcı olarak tanımlanan hareketler için de aynı şeyleri belirtebiliriz. Bunların da esas olarak kapitalist moderniteyi aşma gibi bir projeleri olmadığı gibi toplumu daha uç bir politik ve ideolojik çizgi üzerinden ele geçirmeyi hedeflemektedirler. Hemen hepsinde milliyetçilik temel bir anlayıştır. Saltanatçı bir iktidar anlayışına sahiptirler ve siyasal İslamcılığın diğer bir ucunu temsil etmektedirler. Bunun da ötesinde alternatif olarak önerdikleri çözüm dinsel fanatizmle soslanmış ulus devletçiliğin geleneksel versiyonundan başka bir şey değildir.

Siyasal İslam'ın bu karakterini doğru çözümlemek Ortadoğu'ya yönelik geliştilen müdahalelere karşı sağlıklı çözümler üretmeyi de kolaylaştıracaktır. BOP kapsamında tedavüle sürülen "ılımlı İslam" tam da bu zemin üzerinde ortaya çıkmaktadır. ABD Ortadoğu'ya yönelirken bölgedeki İslami kültürün direnç noktalarını kırmak için projeyle uyumlu bir model geliştirmeyi hedefliyor. Bunun hayat bulabilmesi için de projeye daha sonra "genişletilmiş Ortadoğu" denilmiştir.

Genişletilen ittifakın içinde AKP'ye önemli bir misyon yüklenmiştir. AKP'nin politikalarına, söylemlerine, ilişki ve ittfaklarına bakıldığında tümünün projeyle uyumu olduğu ve verilen görev kapsamında geliştirildiği rahatlıkla görülecektir. Dolayısıyla "ılımlı İslam" modelinin ne olduğu ve siyasal İslam'ın burada nasıl bir rol oynadığını anlamak için AKP'nin politikalarına bakmak yeterlidir. Zaten AKP gibi bir oluşumun ortaya çıkması ve uluslar arası desteği de arkasına alarak palazlanması da tamamen bu yeni durumla ilgilidir ve bizzat ABD tarafından önü açılarak vitrine yerleştirilmiştir. "Ilımlı İslam" projesi için AKP gibi küresel sermayenin teşaronluğuna derinden razı başka bir oluşum bulunamazdı.

Projenin başarısı için ABD, Türkiye'deki üslerini ve askeri etkinlik alanlarını yeniden yapılandırma-güçlendirme arayışı içine girmiştir. Bununla birlikte Türkiye'ye de askeri-politik bir rol yüklemiştir. Bu rol taşeronluk rolüdür. BOP'nin masaya yatırıldığı G-8 zirvesinde "demokrasi ve yardım diyalogunun" eşbaşkanlığı görevinin Türkiye'ye verilmesini bu kapsamda değerlendirmek gerekiyor. Yine G-8 zirvesi sonrasında Erdoğan, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu kastederek: "Bölgeye karşı sorumluyuz. Bush da Türkiye'nin üzerine düşeni yaptığını ve ABD'nin desteğinin süreceğini.." diyerek kendisine yüklenen görevi dile getirmiştir. Türk askerinin Afganistan'da konuşlandırılması da zaten bununla bağlantılı bir gelişmeydi. Hakeza NATO'nun değişen komuta yapısında Türkiye'ye yeni görevler verilmiştir. Türkiye'de 3 yeni eğitim merkezi kurulacağı açıklanmıştır. Bunlar; İzmir'de bölge kuvvet komutanlığı, Konya'da taktik hava eğitim merkezi, Ankara'da barış için ortalık merkezidir. Bu şekilde BOP ekseninde NATO'nun yeniden yapılandırılması sürecinde Türkiye'ye üs görevi verilmiştir. En son Malatya Kürecik'te kurulan füze savunma sistemini de

buna dahil etmek gerekiyor.

AKP'nin sürece hazırlanması 28 Şubat sürecine kadar dayandırılabilir. AKP, hem Türkiye'deki siyasal krizi kontrole almak hem de bölgeye dönük projede kullanılmak için güçlendirilmiştir. "Ilımlı İslam" projesi ve Ortadoğu müdahalesinde sağlam bir üs oluşturma ihtiyacı AKP'yi önplana çıkarmıştır. Bu açıdan AKP Türkiye'den çok Ortadoğu'da rol oynaması için görevlendirilmiştir, dersek abartmış olmayız. Örneğin İsrail'le yaşandığı iddia edilen krizin sanal bir kriz olduğu açığa çıkmıştır. AKP'ye biçilen rol truva atı rolüdür dolayısıyla Ortadoğu zemininde prestijini arttırmak için Ortadoğu'nun sinir uçlarından birini oluşturan ve neredeyse bütün siyasal İslamcı ulus devlet yapılarının üzerinden siyasal ve ideolojik rant devşirdiği Filistin-İsrail çatışması, AKP tarafından ajitatif bir malzeme olarak kullanılmıştır. Oysa gerçekte olan şey AKP'nin yüklendiği bu misyonla İsrail'in güvenliğinin garanti altına alınmasından başka bir şey değildir. Aslında sahte bir çatışma yaratılarak halkla ilişkiler operasyonu yürütüldü.

Siyasal İslam'ın AKP şahsında "Ortadoğu'da lider ülke", "Neo Osmanlıcılık" diye dillendirdiği ve tasarladığı projelerin tümü bağımsız bir iç ve dış politikadan ziyade ABD'nin BOP bağlamındaki uluslararası güvenlik stratejisinin bölgesel ayağından başka bir şey değildir. Türk egemenlerinin yayılması ve alt emperyal bir ülke olma hayali vardır. Ancak bu sadece küresel güçlerin belirlediği sınırlar içindedir. Onu aşabilecek güç ve olanaklara sahip değildir. Nitekim son Suriye meselesinde, yine İran'la olan sorunlarda bu gücün ve onca iddialı sözün pratik bir karşılığının olmadığı ortaya çıkmıştır. AKP'nin bölgesel aktör olma iddiası ters tepmiştir. Kaldı ki ne Ortadoğu jeopolitiği ve politik psikolojisi ne de jeokültürel zemini AKP'nin "yeni Osmanlıcılığını" sindirir. Uzun vadede bunu başarabilecek siyasal gücü de yoktur. ABD'nin desteğiyle AKP'nin canlandırmak istediği Sunni İslam ümmetçiliği de BOP kapsamında yürütülen bir stratejidir. Sonuçları düşünülenin aksine AKP açısından trajik olacak gibi görünüyor. Nitekim Türkiye daha şimdiden bölgedeki diğer ulus devletlerle (İran-Suriye-Irak) çatışma düzeyine gelmiş ve neo Osmanlıcılık, bu fikrin akıl hocalarının ayağına dolanmaya başlamıştır.

Tüm bu tablodan şu ortaya çıkıyor. Siyasal islam, sahip olduğu argumanları, politik çizgisi ve iktidar tasarımları nedeniyle Ortadoğu'nun köklü sorunlarına bırakalım çözüm üretmeyi onları bizzat tetikleyen, milliyetçilik, çözümsüzlük politikalarında başrolü oynamaktadır. İster siyasal İslam'ın bölgedeki, İslami tandanslı geleneksel ulus devlet biçimleri isterse de AKP gibi küresel sistemin taşeronluğuna soyunmuş "ılımlı İslam" menşeili biçimleri olsun, bunların hiçbirisinin Ortadoğu'da toplumsal sorunları çözme anlayışı ve potansiyeli yoktur. Dolayısıyla ne küresel kapitalist sistemin ne de onun kan kardeşi siyasal İslam'ın Ortadoğu'da demokrasi ve özgürlük diye bir derdi ve önceliği yoktur.

Sonuç olarak, kapitalist modernitenin yapısal kriziyle bağlantılı olarak ortaya çıkan güç savaşları Ortadoğu zemininde kaos durumu yaratmaktadır. Bu kaos salt askeri çatışma anlamında değil verili sistemlerin toplumsal özgürlük sorunu önünde engel teşkil etmesi ve bunun yarattığı yeni arayışlarla ilgilidir. Kaos süreci bölge halkları açısından yeni fırsatlar da yaratmaktadır. Ortadoğu'nun bir çok ülkesinde patlak veren halk ayaklanmaları bu fırsatı halklar lehine değerlendirme imkanlarını artırmıştır. Küresel kapitalizm, BOP ile birlikte üçüncü büyük küresel hamlesini gerçekleştiriyor ve bunu yaparken de özellikle bölgedeki işbirlikçi yapıları dahil ederek kaostan kendi lehine bir düzen çıkarmaya çalışıyor. Bu hamlenin başarısızlığı küresel kapitalizm ve ABD açısından krizin daha fazla büyümesi sonucunu doğuracaktır. Aynı şekilde başarısı da başta Ortadoğu halkları olmak üzere tüm bölge halkları için sorunların daha fazla büyümesine yol açacaktır.

Yaşanan bu kaostan nasıl ve hangi yöntemle çıkılacağı sorusu bugün ve yakın gelecek için hayati önemdedir. Bölgedeki gerici ulus devlet yapıları, siyasal İslam, milliyetçilik, kaostan çıkışı sağlayacak olgular değildir. Aynı şekilde küresel kapitalizmin de Ortadoğu'da gelişrtirebileceği yeni bir şey yoktur. Sundukları tüm seçenekler Ortadoğu halklarının boynuna yeni prangalar takmaktan başka bir anlam taşımıyor.

Dolayısıyla yeni çözümlere ihtiyaç vardır. Ortadoğu'da sistem dışı demokratik seçenekler geliştirmek için güçlü bir potansiyel mevcuttur. Eskisiyle yenisiyle ulus devlet yapılarının red edilmesi ve alternatif olarak demokratik konfederal örgütlenmelerin geliştirilmesi küresel güçlerin bölgedeki politikalarını büyük ölçüde etkisiz hale getirecektir. Ulus devletçi, milliyetçi ve dinci çatışmaların bölge kültürüne ve demokratik geleneklerine dışarıdan dayatılan, kapitalist modernitenin yayılmacı politikaları olduğu açıktır. Dolayısıyla çözüm bu zeminde ve onu besleyen araç ve yöntemlerde değil sistem dışı toplumsal örgütlenmelerle süreci halklar lehine geliştirecek bir yol izlenmesindedir. Bu dinamikler mevcuttur..

Yararlanılan Kaynaklar

1- Özgürlük Sosyolojisi A.Öcalan
2 - İmparatorluğun yeni av sahaları, Volkan Yaraşır
3 - Ortadoğu Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü, A. Öcalan

İbrani Kabilesi'nin Öyküsü

Ali Fırat

1: Yahudiler ve uygarlık:

...

İbranilerin tarihte ve günümüzdeki öyküsü doğru kavranmadan, tarihsel-toplum gelişiminin tam bir anlatımı zordur. Tarihte İbranileri, günümüze doğru da Yahudiliği, bir etnik topluluk veya ulus olarak değerlendirmek büyük eksiklik taşır. Ortadoğu kökenli olan, ama tüm dünyayı birinci derecede ilgilendiren, etkileyen temel bir maddi ve manevi kültür kaynağı olarak değerlendirmek büyük önem taşır. …

Tarihte İbranileri, günümüze doğru da Yahudiliği, bir etnik topluluk veya ulus olarak değerlendirmek büyük eksiklik taşır

Konuya ilişkin iki büyük yanlıştan kaçınmak gerekir: Birincisi, Yahudiliği dünyayı yöneten güç olarak abartan, yücelten anlayıştır. 'Tanrının seçtiği ulus' deyimi de bu kapsamdadır. İstismara çok müsait bu tip abartmalardan ne kadar kaçınılırsa, konunun gerçekçi kavranışı o denli kolaylaşır. İkincisi, Yahudiliği şeytanlaştırma, günah keçisi yapma anlayışıdır. Tüm kötülüklerin kaynağında Yahudiliği görmek çok işlenmiş bir görüştür. En az birinci abartma kadar yanlış kavrayışlara götüren bu yaklaşımın etkilerinden uzak durmak, konuyu daha iyi anlaşılır kılacaktır.

Bütün belirtiler … Hz. İbrahim'in kimliğiyle ilgili bilgiler, Hz. İsa ve Hz. Musa'da olduğu gibi mitolojik ağlarla örtülüdür. Gerçeğin daha net görünümü için kapsamlı sosyolojik araştırmalara ihtiyaç vardır) Babil Nemrutlarından (bir nevi eyalet valisi) olan bugünkü Urfa yöneticisiyle paradigmatik bir anlaşmazlığa girdiğini veya başka nedenleri olsa bile bu tür yansıtıldığını göstermektedir. İbrahim, panteondaki put heykellerinin tanrı olamayacağını göstermek için onları kırmakta, daha sonra ateşe atılmak için Urfa kalesindeki mancınıklarla odun yığını üzerine atılırken ateşler su kesilmekte, bugünkü Balıklı Göl meydana gelmekte biçiminde mitolojik öykü sürüp gitmektedir.

Büyük ihtimalle Urfa-Kudüs hattı, dönemin görkemli iki gücü olan Mısır'ın Yeni Hanedan uygarlığıyla Sümerlerin Babil Hammurabi Hanedanlığı arasında tampon bölge konumundadır. Ticaret tarihte ilk defa yükselişe geçen bir ekonomik sektör haline gelmektedir. İki uygarlık arasında ticaret belki de siyasetin üzerinde bir rol oynamaktadır. Tüccarların geliş gidişi hızlanmaktadır. Asurluların görkemli ticaret dönemi de bu evreyle çakışmaktadır. Ayrıca Urfa-Kudüs- Şam-Halep ilk çağlardan beri (neolitiğin doğuşu ve ilk kent kuruluş dönemleri) çok önemli bir göç, ticaret ve istila, işgal ve en önemlisi din alışveriş hattıdır. Bu alanların Hz. İbrahim'in çıkış ve ilk göç yerleri olması tesadüfî değildir. Hıristiyanlığın ve İslamiyet'in de ilk çıkış hatlarından oldukları çarpıcı olarak bilinmektedir. İbrahim (Bu adın muhtemelen Mısırlılar tarafından unvan olarak verildiği tahmin edilmektedir. Mısırlılar Sina Çölü üzerinden giriş yapanlara, üzerlerindeki kir ve tozdan dolayı 'Apiru'lar demektedir. İbrani ve İbrahim adlarının Apiru'dan dönüşerek türemiş olması kuvvetle muhtemeldir) önce bugünkü İsrail-Filistin olan Kudüs yakınlarında ikamet etmek ister. Yerel hâkimler kolay izin vermez. Çok küçük bir mülk aldığı ve orada öldüğü belirtilir. Sara, Hacer, İsmail, İshak, Yakup hikâyeleriyle başlayan, Hz. Musa, İsa, Muhammed ve aralarındaki yüzlerce peygamber halkasıyla devam eden öyküyü isteyen Kutsal Kitaplardan (Ahdi Atik, Ahdi Cedit ve Kur'an'dan) takip edebilir. Binlerce yan öyküleme ve romanlarla tarih kitapları da öğretici olabilir. Çok genel birkaç dönemle görünür kılmak

amacım açısından yeterlidir.

a- Birinci dönem, İbrahim'in Urfa'daki ve çıkışındaki öyküsü. Muhtemelen M.Ö. 1700-1600 dönemi. Kabile reisi ve tüccar.

b- Mısır'da esaret dönemi. M.Ö. 1600-1300

c- Hz. Musa önderliğinde çıkış. M.Ö. 1300-1250.

d- Vaat edilmiş topraklarda iskân. M.Ö. 1250-1200 (Komutan ve peygamber Hz. Yeşu dönemi).

e- Önderler, Hâkimler dönemi. M.Ö. 1200-1000. İlk Kral Saul'a kadar geçen ve henüz kral ve peygamber olmamış laik ve dini (kâhin) önderler dönemi.

f- Yahudi ve İsrail Krallar dönemi. M.Ö. 1000-700. Saul, Davut, Süleyman'la başlayıp Hezekiel'le (Asur işgali) biten dönemi.

g- İşgal, istila, tahakküm, direniş ve diaspora çıkışı. M.Ö. 700-M. S. 70 (Asur, Babil, İskender ve Romalıların işgal ve hâkimiyet dönemi).

Bu dönemde Yahudi veya İsrail Krallığı yıkılır. Yerine direnişçi ve işbirlikçi olmak üzere iki grup belirginlik kazanır. İşbirlikçiler özellikle Grek ve Pers yanlısı olmak üzere iki ana grup olarak belirginlik kazanır. Urfa ve Mısır'dan sonra üçüncü sürgünleri, Babil Kralı Nabokadnazar döneminde kırk yıl süren ünlü Babil sürgünüdür (M.Ö. 535-495). Kutsal Kitapta yer alan ve Zerdüştlükten etkilendiği açık olan hükümler bu dönemde aktarılmıştır. Perslere büyük hayranlık oluşmuştur. Çünkü kırk yıllık sürgünlerine son verdirilmiştir. Tevrat'ın ilk yazılı nüshaları da bu dönemde, yani M. Ö. 700'den sonra derlenmiştir. Yani yaklaşık altı yüz yıl (M.Ö. 1300-700) Kutsal Kitabın elde hiçbir yazılı nüshası yoktur. Demek ki üç Kutsal Kitaptaki ilgili kısımlar altı yüz yıl aradan sonraki sözlü anlatımlara dayanmaktadır. Homeros ve Hesiodos'un aynı dönemdeki İlyada ve Teogonia'da benzer söylentilerin yazıya geçmiş halleridir. Romalıların M.Ö. 70 ve M.S. 70 civarlarında Süleyman Mabedini iki defa yıkmaları büyük direnişlere yol açmıştır. Hıristiyanlık en yoksul kesimin direniş geleneğidir. Üst tabaka direnişleri de, örneğin Makabilerinki de ünlüdür.

Diasporaya, yani yurtdışına çıkışla kabilenin veya kavmin dağılışı M.S. 70'den sonra yoğunluk kazanır. Dağılış Asur, Ermeni ve Grek kültüründe yaşayanlarda olduğu gibi, Roma ve İran İmparatorluk sahalarında olmak üzere iki alanda yoğunlaşır. Bu uzun döneme aynı zamanda 'Yazarlar Dönemi' de denilmektedir. Yani sürekli Tevrat derlemeleri ve yorumları yapılmaktadır. Peygamberler de çıkıyor. Ama yazarlık daha önemli hale geliyor. Demek ki, Yahudi kültüründeki entelektüel seviyenin yüksekliği çok önemli bir tarihsel geleneğe dayanmaktadır. Diğer önemli bir meslek, para ve ticaret işleri olsa gerekir. Tarım toprakları üzerinde rahat geçinme imkânı bulamadıklarından, tüm güçleriyle ticaret ve onun etkili aracı para üzerinde yoğunlaşmaları konumlarıyla yakından bağlantılıdır. Asurluların yerine geçtiklerini, Ortadoğu'da artık para ve ticaret tekelini ele geçirdiklerini bu nedenle söylemek mümkündür. Bu konumları onları ortaçağ kentlerinde ve kapitalizmin beşiği Londra ve Amsterdam'da çok etkili ve kârlı duruma getirirken, aynı zamanda büyük sermayedarlar haline gelmelerinin de uzun bir tarihi geleneğe dayandığını göstermektedir. Kudüs çevrelerinde az kaldıkları, çoğunun diasporaya dağıldığı tahmin edilmektedir. Doğu ve Batı diasporası olarak iki önemli kültürel gelenek daha ortaya çıkacaktır bu kavmin dağılış öyküsünde.

h- Diasporayla birlikte bir kabile olmaktan çıkıp çok sayıda kabile düzeyini aşmış kültürel gruplarda yoğunlaştıklarına göre, Yahudileri artık 'kavim' olarak adlandırmak daha uygun düşmektedir. Özellikle Arabistan, İran, Kürdistan, Mısır ve Helenistan bölgelerinde yoğunlaştıkları ve alan kültürüne dayalı Yahudi grupları haline geldikleri görülmektedir. İki kültürlü bir halk oluyorlar: Asıl İbrani kültürü ve içine yerleştikleri toplumların kültürü. Bu konum entelektüel yetenekleri üzerinde çok önemli ve olumlu etkide bulunacaktır. Çünkü tarihin en kadim kültürlerinin hepsiyle temasta oluyorlar.

İslamiyet'in çıkışıyla birlikte yeni bir trajik dönem daha başlıyor. İslamiyet'le Araplar bir ticaret uygarlığına geçiş yapmak durumundadırlar. Fakat ticaret ve para tekeli çoğunlukla Arabistan'ın birçok bölgelerindeki de dahil, Yahudi tüccar ve sarrafların elindedir. Dolayısıyla Hz. Muhammed'e atfedilen "Yahudiler Arabistan'da kalmamalı" hadisi kuşkulu da olsa anlamlı görünmektedir. Arap-Yahudi düşmanlığı tarihin derinliklerine dayanmaktadır. Hacer ve oğlu İsmail'in Mekke'nin bulunduğu yere bir nevi istenmeyen ikili olarak gönderilmeleri, dönemin Yahudi ve Arap kabileleri arasındaki çelişkilerle ilgilidir. Yahudilerle Arap şeyh ve tüccarların çıkarları o dönemden beri sürekli çelişmekte olup, günümüzdeki Arap-İsrail ve Filistin-İsrail çatışmalarına kadar tırmanmaktadır. Yaklaşık 3500 yıllık köklerden ve tarihten kaynaklanan bu çelişkinin varlığı, günümüzde tam bir uygarlıklar çatışmasına dönüşmüş bulunmaktadır.

Bölgedeki ticaret tekelleri arasında şiddetli bir rekabetin doğması normaldir. İslamiyet'in ticarete önem vermesinin nedeni ve Hatice ile Hz. Muhammed ilişkisi bu nedenle daha anlaşılır olmaktadır. Sonuçta Yahudiler ya kendilerini asimilasyona uğratıp faydalı işbirlikçiler haline getirerek (muhtedi) alanda kalacaklar, ya da yeni alanlara sürgünü yiyeceklerdir. İki durum da ortaya çıkıyor. Önemli bir kısmı daha Roma İmparatorluğunda Avrupa'ya doğru başlayan göçleri daha da yoğunlaştırıp ayrılırken, kalanlar da muhtedi ve yarı-esir biçiminde haraca bağlanarak yaşıyorlar. Ortaçağda İslam uygarlığında, özellikle İran ve Endülüs

(İspanya) bölgelerinde tarihsel rollerini (yani kâtiplik, ticaret ve sarraflık) daha da ilerleterek ünlü hale geliyorlar. Birçok siyasi güçle çalışma olanağını elde ediyorlar. Entelektüel ve tüccar-sarraf halk unvanını kesinleştiriyorlar. Bu yüzden bulundukları tüm bölgelerdeki diğer toplumların entelektüel ve tüccarlarının büyük hışmına hedef oluyorlar. Demek ki, tarihten sürüp gelen Yahudi düşmanlığının çok önemli maddi, kültürel ve tarihsel nedenleri vardır.

i- Yeniçağın başlangıcına geldiğimizde, bu nedenlerden ötürü Yahudiler üzerinde bir nefret dalgası, tehditler ve sürgünler hızını daha da artıracaktır. Çünkü kapitalizm ticaret ve para tekelinin ana rahminde doğan bir uygarlıktır. Bundan çıkarı ve zararı olan herkes, önlerinde engel olarak Yahudi entelektüel, tüccar ve sarrafları gösterecektir. Yahudiler tehlikeli bir paradoksla karşı karşıyadırlar. Çıkarları kapitalist gelişmelerden yana olan diğer ulusların tüccar ve sarraf tekelleri, önlerinde Yahudi unsurlarını engel görecektir. Çıkarları kapitalist tekellerin gelişmesiyle çelişen ulusların eski tarımcıları ve zanaatkârları da Yahudi'yi rahatlıkla mistik bir tehlike haline getirebilecektir. Entelektüellerin de, sisteme bağımlılıkları gereği, tüm kötülüklerin Pandora Kutusu olarak Yahudiliği göstermeleri çıkarları gereğidir. Bu etkenler altında 15. ve 16. yüzyıllar Yahudiler için tarihte olduğu gibi yine sürgünler ve pogromlarla (Yahudi katliamları) şiddetlenen yeni bir uygarlık sürecinin başlangıcı olacaktır.

İşin ilginç yanı, Yahudi entelektüel ve tüccar-sarraf gücü bu yeni uygarlığın inşasında en önemli etken olabileceği gibi, en çok gazabına uğrayanları da olacaktır. Paradoks budur. 1492'de İspanya'dan sadece Müslümanlar değil, Yahudiler de kitlesel halde atıldılar. Ne de olsa İsa'yı çarmıha gerenlerdi. Bahane hazır ve etkiliydi. Fakat asıl nedenler anlatıldığı gibidir. Polonya'da ve Rus Çarlığı'nda da benzeri süreçler yaşanmaktadır. Bu durumlar karşısında yeni toplandıkları ülkelerin başında Hollanda ve İngiltere gelecektir. Tüm etkili Yahudi tüccar, sarraf ve entelektüelleri dalga dalga bu ülkelere akacaklardır. Bir kısmı Avrupa monarşileriyle savaş halinde olan Osmanlı İmparatorluğuna, özellikle sultanın sarraflık ve tüccarlık tekelinde etkin rol almak amacıyla sadece kabul edilmeyecekler, çağrılacaklardır da. Yavaş yavaş Amerika Kıtasına da göç başlamıştır. Yeni gelişen Alman kentlerinde entelektüel tüccar ve sarraf tekelinde gün geçtikçe konumlarını güçlendireceklerdir. Bu ülkede köklü bir yerleşme ve melezleşme söz konusudur.

Bazı entelektüeller kapitalizmi Yahudiciliğe bağlarsa da, bu abartmalı bir ideadır. Etkileri vardır. Belirleyiciliğin kökenleri, elbette yerleşik toplum koşullarıdır. Fakat azınlıkların tetikleyici rolleri de küçümsenemez. Hollanda ve İngiltere'deki gerek entelektüel ortamın gelişmesinde, gerek kapitalizmin yeni sistem hegemonu olarak ortaya çıkmasında bu ülkelerdeki Yahudi banker, tüccar ve filozoflarının etkisi oldukça önemlidir. Spinoza yeniçağı zihniyet açısından başlatan en önemli simadır. İlk Yahudi laiklerindendir (Laikliği daha çok sinagogun dışına çıkmış veya çıkarılmış kişilere ilişkin belirtiyoruz). Özgürlüğün de büyük düşünürlerindendir. "Anlamak Özgürlüktür" felsefesi ona çok şey borçludur. Yahudi banker ve tüccarların İngiltere ve Hollanda devletine verdikleri borçlar, savaşların kazanılmasında ve güçlü devlet olmalarında büyük rol oynar. Amerika Kıtasında, özellikle Kuzey Amerika'da İngiltere eyaletlerinin bağımsızlık savaşında benzer rol oynayacaklardır. Günümüz ABD'nin oluşumunda temel etkileyici güçlerin başında Yahudi entelektüel, tüccar ve bankerlerinin geldiği iyi bilinmekte veya bilinmek durumundadır.

2: Yahudilik İdeolojisi, Kapitalizm ve Modernite

Diaspora ve yoğunlaşmanın Doğu ve Batı olarak (Seferad ve Aşkenaz) ikiye ayrıldığı genel kabul gören görüştür. Etkileri de buna bağlı olarak farklı olmuştur. Doğu Yahudiliğinin başta bugünkü Suriye, Irak, İran, Hazar kıyıları, Rusya ve muhtemelen daha sonra İç Asya'ya doğru yayıldığı, Yahudilerin önemli koloniler halinde yaşadıkları bilinmektedir. Batı'ya doğru ise, genel olarak Roma İmparatorluğu'nun etkinlik sahasında göçleri ve kolonileşmeleri sürekli gelişim göstermiştir. Kuzey Afrika'dan Doğu Avrupa'ya, İberik Yarımadası'ndan Balkanlara kadar göç ve kolonilere rastlanmaktadır. Anadolu ise, Doğu ve Batı ayrımının gerçekleştiği merkez görünümündedir. Roma'nın yıkılışına kadar etkileri dinsellik açısından önem taşır. Hem Musevilik olarak, hem de Musevilikten doğma Hıristiyanlık olarak öncü bir etkiye sahip oldukları şüphesizdir. Bir nevi dönemin manevi imparatorluğunu tesis etmişlerdir.

Yahudilerin parayla nasıl ilişkiye geçtikleri, parayı aynen manevi etki kadar nasıl etkili bir maddi güç haline getirdikleri elbette uzun bir inceleme konusudur. Ama üzerinde stratejik olarak çalıştıkları konulardan birincisi manevi kültür ağırlıklı din, edebiyat ve bilim, ikinci stratejik çalışma ve kazanç konularının da para olduğu kesindir. Tarihte birincisinin manevi kültürü, ikincisinin maddi kültürü stratejik konular haline getirmesi nedeniyle çok önemlidir. Daha o zaman bu iki konuda öncülüğü ellerinde bulunduran, dünya tarihinde stratejik önem kazanmış demektir. Tahminim, Yahudilerin bu yüzyıllarda her iki konuda da stratejik öncülüğün derinliğine farkında oldukları ve bunun için çalıştıklarıdır. Bunun temel nedenleri yaşadıkları somut koşullardır. Nüfuslarının azlığı, Doğu ve Batı kökenli iki uygarlığın sürekli kıskacında yaşamaları, kendilerini ideolojik olarak 'tanrının seçilmiş kulları' olarak bilmeleri (Keskin bir ideolojik hegemonya ile karşı kar-

şıyayız), sürekli stratejik arayış içinde olmalarını zorunlu kılmıştır. Nüfus azlığı, göç, kutsal inançları ve sürekli katliam tehdidi altında bulunmaları hem kendilerini çok bilinçlendirmiş, hem de sürekli 'kurtuluş stratejileri' geliştirmeye (Devrimci kurtuluş stratejilerine ne kadar benziyor!) zorlamıştır. Yaşam tarzları stratejik düşünmeyi ve kurtuluş araçlarını geliştirmeyi dayatmaktadır. Aksi halde kendilerinden başka binlerce kabilenin başına geldiği gibi yok olup bitmeleri işten bile değildir.

İbrahim önce bugünkü İsrail-Filistin olan Kudüs yakınlarında ikamet etmek ister. Yerel hâkimler kolay izin vermez. Çok küçük bir mülk aldığı ve orada öldüğü belirtilir

Bu noktada sürekli bir direniş hali tek kurtuluş yolu oluyor. Direniş ise, kesinlikle iki şey gerektirir: İnanç ve maddi araçlar. İnanç kendini manevi stratejik unsur olarak yansıtırken, para ise kendisini stratejik maddi unsur olarak yansıtmaktadır. Dolayısıyla Yahudilikte büyük önem taşıyan manevi unsur olarak dinin stratejik rolüyle maddi unsur olarak paranın stratejik rolü, kurtuluş amacında birleşen vazgeçilmez iki ana kaynak oluyorlar. Neden Yahudi'de para ve din-mana egemenliği sorusuna yanıt ararsak, cevap bellidir: Başka çareleri yoktur. Yaşam tarzları sürekli direnmeyi gerektiriyor. Yok olmamak ve üstün kalitede (Çünkü tanrının seçkin kulları olduklarına inanıyorlar) yaşamak için bu şarttır. Direniş ise, kurtuluş stratejileri (ideolojik öncülük) ve maddi stratejik olanak olarak para (maddi öncü) olmadan, sürdürülmesi zor bir sanattır. Bunun için ya çölde (Araplar gibi) ya dağda(Kürtler gibi) olacaksınız. Yahudilerde ikisi de yoktur. Geriye ideolojik ve maddi olanak kalıyor.

Batı Yahudiliğinin Roma sonrası çıkışı, kentlerin kuruluşu (M.S. 10. yüzyıldan itibaren Birinci Avrupa Devrimi) ve etraflarında pazarın gelişmesiyle maddi planda gelişecektir. Meta-para-ticaret ilişkisinin gelişmesi, Yahudilere ikinci stratejik hamle gücünü, yani paranın stratejik rolünü kazandıracaktır. Paranın egemenliği yarı yarıya kentin, dolayısıyla yükselen yeni devletlerin yönetiminde rol sahibi olmak demektir. Zaten 10. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın manevi fethi (Hıristiyanlaştırılması) tamamlanmıştır. Bu fetih Yahudileri dolaylı olarak olumlu ve olumsuz yönleriyle çok etkileyecektir. Olumlu yönü, İbrahimî bir dinin Avrupa'yı fethetmesi; olumsuz yönü ise, dar bir kabile dini (seçilmiş bir Yahudi dini) olarak Museviliğin giderek sıkıştırılmasıdır. Seküler ve kabile Avrupa'sı, Hitler'e ve günümüze kadar yaşadıkları birçok sorun ve bunalımın altında Museviliğin manevi gücüyle Yahudiliğin para gücünün etkisini görecektir. M.S. 1179'daki Katolik Hıristiyanlık Konseyi'nin ilk defa Yahudileri gettolara kapatma kararı bu etkinin sonucudur.

Yahudilik 10. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın (Rusya da dahil) hem ideolojik hem de maddi stratejik gücü olarak sürekli gelişim halindedir. Her kentin bir zengini ve aydını mutlaka Yahudi'dir. Bu durumun büyük kıskançlığa, çelişkilere ve çatışmalara yol açması kaçınılmazdır. İlk gettolar (kapalı mahalleler) daha sonra olacakların habercisidir. Yahudilik bu yeni durumlar karşısında da yeni strateji ve taktikler geliştirecektir: Birincisi 'dönme' hareketi, ikincisi 'seküler-laik' hareketi. İkisi de büyük sonuçları olacak hareketlerdir. Yahudiler bu iki stratejik yeni hamleyle ortaçağdan başarıyla çıkış yapacaklardır. Unutmamak gerekir ki, eski dinden dönme, İbrahim ve Musa'nın da ilk yaptıkları stratejik hamlelerdir. Çıkış stratejik manevi hamle olarak rahatlıkla değerlendirilebilir.

Yahudi yapı ustalarının Ortaçağ'da kurdukları Mason locaları ilk seküler-laik hareket olarak düşünülebilir. Yahudi kökenli büyük filozof Spinoza ise, kapitalist modernitenin başlangıç mabetlerinden Amsterdam'da ilk büyük seküler-laik felsefi çıkışın öncüsü olacaktır. Laiklik, başta Türkiye olmak üzere, İslam diye adlandırılan (Ben kapitalist, sosyalist toplum veya ülke biçimindeki adlandırmaları propagandatif bulduğum gibi laik, İslam, Hıristiyan, Budist gibi ülke adlandırılmalarını da aynı maksat dahilinde değerlendiriyorum. Toplumlara ilişkin 'ahlaki ve politik toplum olan ve olmayan' biçiminde yapılan nitelendirmeleri daha gerçekçi buluyorum) ülkelerde yoğun tartışma konularındandır. Laikliğin sekülerleşme (dünyevileşme) anlamında dinsel dogmatizmden uzaklaşma ve özgürleşme olarak olumlu bir işlevi vardır. Fakat laiklik, laisizm-laikçilik anlamında kullanıldığında, kendisi de karşı bir kutup olarak hızla dogmalaşabilir. Bu anlamdaki laisizmin diğer dinciliklerden pek farkı kalmadığını önemle belirtmek durumundayım. Dönmelik (din değiştirme) de Yahudi aleyhtarlığı geliştikçe hızlanacaktır.

Ortadoğu ve Doğu'da Yahudiliğin Gelişimi

İslamiyet'e kadar Yahudiliğin Pers-Sasani Devletiyle iyi ilişkileri vardır. Saraylarda etkilerinin büyük olduğu anlaşılmaktadır. Ester adlı ilk kadın peygamberin Sasani saraylarında büyük rol sahibi olduğu bilinmektedir. Kutsal Kitapta da yeri vardır. Büyük ihtimalle imparatorluğun hem ticari-para işlerinde, hem ideolojik gelişmelerinde güçlü bir konuma sahiptirler. Bunda Perslerin kurucusu Kuros'un Babil sürgünü sırasında (M.Ö. 596-546) Yahudileri Babil Hükümdarı

Nabokadnazar'dan kurtarması da güçlü bir gelenek etkisi yaratmıştır. İran sahasında Yahudilik tarih boyunca her zaman küçümsenmeyecek bir güç olmuştur. Arabistan, Kuzey Afrika, hatta Doğu Afrika-Habeşistan'da Yahudilik benzer şekilde tarihte hep önemli bir yer tutmuştur. Maddi ve manevi kültürel gelişmelerin tümünde etkileri küçümsenemez.

İslamiyet'in çıkış döneminde, Yahudiler Arabistan'da ticari dinsel grup olarak önde geliyorlardı. Verimli arazilerde mülk sahibiydiler. Öyle anlaşılıyor ki, Arap olmayan Semitik kökenli grupların başında gelmekteydiler. Süryanilerin de benzer bir durumu söz konusudur.

Ester adlı ilk kadın peygamberin Sasani saraylarında büyük rol sahibi olduğu bilinmektedir. Kutsal Kitapta da yeri vardır

Araplar bir anlamda İslami çıkışla Yahudi tekeli yerine, kendi ticari ve iktidar tekelini kurma peşindeydi. İslamiyet'in Yahudilikten çok etkilenmesi bunu teyit eder. Bu durum kapitalist modernitedeki ulus-devlet kuruluşuna benzetilebilir. Ortaçağ modernitesine Araplar İslam'la karşılık veriyorlar. Yahudiler ve Yahudilikle ideolojik ve maddi çelişkilerinin temelinde bu gerçeklik yatar. İslam'ın çıkışında etnik boyut kadar sınıfsal boyutun da önemli rol oynadığını belirtmek gerekir. İslam'ın hızla yayılması ve Yahudilerin ilk direnişlerini sert bir şekilde kırması karşısında, sanki ikinci bir Roma felaketiyle karşılaşmış gibiydiler. Önlerinde iki yol vardı: Ya yeniden sürgün, ya da 'dönmecilik'. Bir kısmının İran'a, Kuzey Afrika ve Anadolu'ya sığındığı tahmin edilebilir. Önemli bir kısmının da görünüşte İslamiyet'i kabul edip özde kabul etmeme anlamında takkiyecilik yaptığına, yani dönme eğilimine girdiğine dair çok örnek vardır. Şoven Sünni Arap iktidarlarına karşı geliştirilen çok sayıdaki başkaldırı ve mezhep hareketinde dönmelerin rolü kuvvetle tahmin edilebilir. Yahudilerin özellikle İran ve Mezopotamya kökenli birçok muhalif akımdaki payları araştırılmaya değerdir.

En ciddi gelişmeyi ise Hazar Denizi'nin kuzey kıyılarında, bugünkü Türkmenistan ve Azerbaycan'ın bir kısmında kurdukları Yahudi Hazara Türk Devletiydi. Selçukluların ilk atası Selçuk Beyin bu devlette bir kumandan mevkiinde olduğu rivayet edilmektedir. Dört oğlunun isminin de öz Yahudi ismi olması bu rivayeti güçlendiriyor. Eğer bu doğruysa, İran üzerinde Arap sultanlıklarına karşı geliştirilen birçok harekette olduğu gibi, Selçuklu hareketinde de Yahudiliğin rolü küçümsenemez. Araştırılması gereken çok önemli bir konudur bu. Anadolu, Yahudiliğin daha ilk çağda ciddi bir merkeziydi. Grekler kadar Yahudiler de birçok kent kuruluşunda yer almaktaydılar. Aralarında rekabet vardır. Batı'da ve Arabistan'da sıkışan Yahudilerin Anadolu'da toplanması gelenekseldir. Anadolu'yu bu nedenle İsrail'den sonra ikinci anayurtları gibi değerlendirmeleri bu tarihsel perspektif içinde daha iyi anlaşılabilir. Ayrıca Anadolu para-ticaret ve ideolojik hareketlerin güçlü pazarı konumundaydı ki, bunda Yahudilerin rolü küçümsenemez.

Öyle anlaşılıyor ki, dönmecilik Yahudiliğin ayakta kalmak için üçüncü büyük stratejik çıkışı olmuştur. Dönmecilik olgusu olmasa, ne Doğu'daki İslam çoğunluğu içinde ne de Batı'daki Hıristiyan çoğunluk arasında varlıklarını sürdüremezlerdi. Dönmecilik bir yaşam stratejisi olarak kavranmalıdır. Dinsel dogmatizm ifade özgürlüğünü tanımadığı müddetçe, benzer ideolojilerde olduğu gibi döneklik, dönmecilik eğilimleri kaçınılmaz olur. Yahudiler ortaçağda bu üç önemli stratejiyle tümüyle imha olmadan da çıkmayı başarıyorlar.

Paraya sadece maddi çıkar açısından bakmamak gerekir. Verdiği güç sayesinde yaşamlarını kurup sürdürmelerini sağlıyor. İdeolojik güç oluşturmaları sayesinde ise, manevi yöntemlerle hem etkili olmayı hem de hayatta kalmayı başarıyorlar. Yahudilerdeki büyük aydın, yazar, düşünür, ideolog, bilimci sayısının çokluğu tarih boyunca çok ihtiyaç duydukları manevi önderlik konumlarıyla yakından bağlantılıdır. Birçok dini, felsefi, bilimsel hareket geliştirmeleri yaşam stratejilerinin vazgeçilmez gereklerindendir.

Ulus-devletler ve Yahudilik

Dönmecilik stratejisi ise, asıl büyük önemini ulus-devlet çağında gösterecektir. İlk ulus-devlet olarak İngiltere, konunun kavranmasında kilit önemdedir. Hem Katolik kökenli olan Protestan Hıristiyanlarına hem de Yahudilere sürgün ve katliam uygulayan iki büyük güç olan İspanya ve Fransa kralları, 16. yüzyılda hem İngiltere'yi Avrupa'da etkisizleştirmek, hem de çıkışını önlemek için savaşlar da dahil büyük çaba içindeydiler. Yahudiler bu yüzyılda (16. yüzyıl) kendileri için en emin yer olan İzmir-Anadolu, Amsterdam-Hollanda ve Londra-İngiltere arasında sıkı ilişki içinde olmakla birlikte (Üç güç arasında ittifak çalışmaları da var), giderek Londra'yı merkez üs seçeceklerdi. O günden bugüne Londra bu konumunu sürdürecektir.

Bu yüzyılda İngiliz ulus-devletine gidildiği biliniyor. Ulus-devlet, bilindiği üzere sadece devlet kadrolarının değil, tüm vatandaş ve devlet kadrolarının (aynı din

gibi) ortak bir ideolojik çerçeveyi paylaşmaları, bütün toplumun devlet üyesi, vatandaşı sayılması anlamına gelir. İşte bu özellik İbrani kabilesinin başından beri taşıdığı özelliğinin önce kavim, sonra ulus-devlet olarak geliştirilmesidir. İbrani kabilesi, kavmi, en son olarak ulusu, hem etnik hem de dini olarak bir bütündür. Daha doğrusu, etniklik aynı zamanda dinselliktir, dinsellik ise etnikliktir. Ayrıca yönetenler ve yönetilenler ayrımına bakılmadan, ortak amaçta birleşirler. Açıkçası (Bu benim şahsi yorumumdur ve çok önemli buluyorum), ulus-devletçilik İbrani kabile ideolojisinin geliştirilmiş bir türevi olarak, kendi dışındaki tüm kavimler ve uluslara dayatılmış, uyarlanmış, değişime uğratılmış bir biçimidir.

Kapitalist modern devletin İbraniler, Yahudiler (günümüzde İsrailliler) tarzında örgütlenmesi kendini ulus-devlet olarak görünür kılar. Daha da önemlisi, her ulus-devlet çekirdeği ırksal anlamda değil, ideolojik anlamda Yahudi Siyonist (Yahudi ulus-devletçiliği) karakterindedir. Ulus-devlet model olarak Yahudiliğin kapitalist modernitede aldığı devlet formudur. Verner Sombart, kapitalizmi Yahudiciliğin eseri sayarken, belki de ileri gitmiştir. Büyük İngiliz tarih felsefecisi Coolinwood -yanılmıyorsam-, ulus-devlet milliyetçiliğini tanımlarken, "Yahudi evrenselciliği (ideolojisi de denilebilir) zafer kazanmıştır, ama kendi soykırımcısı şahsında" demekle bu gerçeği ifade etmek istemiştir. Ulus-devlet zafer kazanmıştır. Bunun temelinde Yahudi ideolojisi (kabileciliği, milliyetçiliği, Siyonizm'i) yatmaktadır. Ama sonuçta soykırımcısını da beraberinde yaratmıştır. Aslında bu tespit önemlidir; genel bir özelliği açıklamaktadır. Her milliyetçilik Siyonist'tir. Arap milliyetçiliği de bu durumda Siyonist'tir. Filistin, Türk, Kürt, İran-Şii milliyetçiliğinin hepsini öz olarak Yahudi ideolojisinin başta ulusalcı tekellerce uygulanan biçimleri olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Zaten İngiliz ve Hollanda ulus-devlet milliyetçiliği araştırıldığında, gelişiminde sadece teorik olarak değil, somut olarak da para-sermaye olarak Yahudi tekellerinin büyük rol oynadığı çarpıcı biçimde görülecektir.

Bunu komplo veya art niyet olarak görmemek gerekir. Sermayeyi en çok ellerinde yoğunlaştıran tüccar, banker olarak Yahudiler, her ulus-devletin teşkilinde muazzam bir yatırım ve barınma alanı kazanmış oluyorlardı. Ulus-devlet Yahudi sermayesinin çığ gibi büyümesine yol açıyordu. Verner Sombart teorisini bu şekilde açıklasaydı, daha gerçekçi olabilirdi. Dünya çapında Yahudi sermayesi büyürken, elbette kendi zıddını da üretecekti. Ulus tekelleriyle ulus-üstü tekelin günümüzdeki çelişkileri de kaynağını bu gerçeklikten alır. Açıkça anlaşılıyor ki, Yahudi sermaye birikimcileri tarihteki sıkışıklıklarını da daima göz önünde bulundurarak, kendi geleneksel ideolojik çizgileri temelinde ulus-devlet oluşumlarına tarihsel bir hizmette bulunurken, bundan habersiz ve sorumlu tutulmaması gereken Yahudi toplulukları üzerinde objektif olarak soykırımın temellerini de atmış oluyorlardı. Biraz Hz. İsa ve ihbarcısı Yehuda İskaryot örneğini hatırlatıyor. Yaklaşık üç yüz yıl Alman ulus-devletinin geliştirilmesi için maddi ve manevi kültürlerini seferber eden (Alman ideolojisi Yahudi ideolojisine boşuna benzemedi) Yahudiler, Hitler zamanına kadar en sıkı Alman milliyetçileriydiler. En güçlü Siyonist milliyetçiler birçok bakımdan Alman milliyetçiliğinin de güçlü temsilcisiydiler. Benzer birçok örnek (özellikle Rusya, Osmanlı-Türkiye somutunda) sunmak mümkündür. Coolinwood'un belirttiği Yahudi evrenselciliği (milliyetçiliği-pozitivizmi-dinciliği) zafer kazanmıştır. Ama sadece Yahudi soykırımını değil, tüm dünyadaki fiziki ve kültürel soykırımcıları da beraberinde yaratarak.

Öneminden ötürü konuyu daha yakından görmek gerekir.

Yahudilik ideolojik olarak etnik ve dini özelliğin iç içe geçtiği tarihsel-toplum kimliklerinin belki de ilk örneklerindendir. Hz. İbrahim'den günümüze kadar bu özelliğini korumaktadır. 'Seçilmiş kavim' inancı da eklenince, kendilerini tüm toplumların üstünde görmeleri ideolojilerinin üçüncü önemli özelliği olarak belirmektedir. Tarih boyunca bu üstünlük anlayışı kendilerini diğer -öteki- toplumlarla karşı karşıya getirme potansiyelini hep taşımış ve çoğunlukla soykırıma dek varan çatışmalara da yol açmıştır.

Yahudilik bu çelişkiyle bağlantılı gelişen bir ideolojik toplum özelliğini hep korumuştur. Doğal olarak kendilerini koruma stratejilerini ve taktik araçlarını geliştirmek zorunda kalmıştır. Koruma stratejileri, yapısı gereği teorik, ideolojik olarak geliştirilmek durumundadır. Taktik araçlar ise daha çok maddi güçle ilgilidir. Bunların başında para ve silah gücü gelmektedir. Para, ticaret ve bankerlik yoluyla sağlanırken, silah daha çok teknik yeniliklerle geliştirilmiştir. Her iki alanda Yahudilerin gücü bilinmektedir ve kanıtlanmıştır. Bu konuda ilk ve ortaçağları bir yana bırakalım; yeniçağ, yani modern çağımız gelişirken, şüphesiz dünya çapında en örgütlü ve tecrübeli halk olarak Yahudiliğin yakın ilgisi ve ilişkisi içinde olacaktır. 16. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa, özellikle Amsterdam-Hollanda ve Londra-İngiltere merkezli kapitalist dünya-sisteminin hegemonik yükselişi gelişirken, stratejik olarak güçlü konumda bulunan Yahudi finans ve ideolojik gücü bunda önemli rol oynayacaktır. O dönemi yakından inceleyenler bunu tespit etmekte güçlük çekmezler.

Kapitalizmi Yahudiliğin icat ettiğini belirtmek (V. Sombart) abartıya kaçabilir, ama sistem haline gelmede ve hegemonik güç kazanmadaki rollerinin çok önemli olduğu inkâr edilemez. Londra ve Amsterdam başta

olmak üzere, tüm önemli kent pazar, borsa ve fuarlarında Yahudi tüccar ve bankerlerin cirit attığı tüm araştırmaların belirlediği bir olgudur. Ekonomi-politiğin bu konuda suskun kalması ve görmezden gelmesi, ideolojinin körleştirme rolüyle ilgilidir. Marks'ın Kapital'inde de dahil olmak üzere, ekonomi-politik konusundaki değerlendirmelerde sermaye birikiminin etnik ve ulus menşeinin pek işlenmemesi hem çok önemli bir eksikliktir, hem de oldukça düşündürücüdür. "Sermayenin dini, imanı, milliyeti yoktur" tekerlemesi de yanlıştır. Sermayenin din, iman ve milliyetle çok sıkı bir bağı vardır. Tabii bazı din, iman ve milliyet sahipleri birçok sermaye ve iktidar tekelleri oluştururken, buna mukabil çoğunluğu sömürgeleştirilir. En çıplak örnek günümüzde ABD'dir. Hem din, hem iman, hem de milliyet olarak en çok sermayedarın oradan olduğu inkâr edilemez.

Yahudiliğin kapitalizmin, modernitenin (kapitalist modernitenin) diğer iki ayağı olan endüstriyalizm ve ulus-devlet inşacılığındaki rolü de tartışmasızdır. Avrupa'nın birinci kent devriminden beri (M.S. 1050-1350) gelişimini sürdüren Yahudi tüccar ve bankerleri, 15.-18. yüzyıl ticari kapitalizm döneminde daha da palazlanmış olarak çıkış yapmışlardır. Doğu'nun kentlerinde de (Kahire, Halep, Şam, İzmir, Tebriz, Antakya, Bağdat, İstanbul vb.) benzer gelişme sağlamışlardır. Endüstri Devrimi en kârlı saha olarak belirlenince, ellerindeki büyük sermayeyi endüstriyel alana aktarmakta gecikmemişlerdir. Bunu da açıklamaya pek gerek yoktur. Kârın yüksek olduğu her yer, sermayenin hücuma geçtiği yerdir. Kâr kanunu denen ilke de bu değil midir?

O halde hem kapitalizm damgalı hem endüstriyel kapitalizmin modernitesi olarak modernitede Yahudi sermaye tekelciliğinin önde gelen rolü nasıl hafife alınabilir, önemi nasıl vurgulanmayabilir? Buna bilinçli bir çarpıtma denilmese bile, rahatlıkla ideolojik körlük denilebilir. Kaldı ki, Yahudilik açısından bu durum bir suç da değildir. Her ulusal, dinsel ve etnik toplulukta ticari ve sınaî tekeller oluşabilir. Burada önemli olan, Yahudi ticari ve sınaî tekellerinin stratejik rolleridir. Finans zaten ebed-ezel Yahudi tekelinde varlık bulmuştur. Ekonomi-politiğin ticari, sınaî ve finans tekelciliğinin genelde ideolojik (Liberalizm ancak propaganda değerinde söz konusu olabilir), özelde milliyetçi, dinci, bilimci ve cinsiyetçi ideolojilerle bağını çözümlemekten kaçınması, idea ettiği gibi 'nesnel' olma endişesinden ileri gelmiyor. Tersine nesnel olmama tüm tekellerin, özellikle iktidar tekelleri de dahil, dinci, cinsiyetçi, milliyetçi ve bilimci kimliklerini gizleyerek objektif bir bilim olmama haliyle ilgilidir; somut, yaşanır gerçekliği can alıcı noktalarda gizlemesi ve önemsiz kılmasıyla ilgilidir. Böylece bilim değil, ideolojik propaganda aracı olarak işlev görmesiyle ilgilidir.

Dört yüz yıllık hegemonik dünya sisteminde Yahudilerin stratejik konumları hala ticari, sınaî, finans, medya ve entelektüel sermaye tekellerinde önemini daha da arttırmış olarak devam etmektedir. Bu olguyu tespit etmeden, ne küresel ne yerel hiçbir sorunu çözümleme (teorik) ve çözme (pratik) hakkıyla mümkün değildir.

Yahudilik hem stratejik ideolojik güç, hem stratejik maddi güç olarak modernitenin, ulus-devletin inşasında çok daha belirgin bir konumdadır. Ulus-devlet aracılığıyla modernitenin kesin kapitalist niteliğini açığa çıkarıp gerçekleştirirken, moderniteyi ticari, finans, endüstri ve iktidar tekellerinin birleşmiş hali olan ulus-devletle somutlaştırır, kesinleştirir. Yahudilik ulus-devletin elbette tanrısı değildir. Ama kabile çağından günümüze kadar, ana rahmindeki halinden bugünkü kocamış ve çürümüş yaşına kadar kendi ustalık sahasında geliştirmiştir.

Komplo teorilerine hiç itibar etmiyorum. Sıkça idealar ortaya atılır. Dünyayı yöneten gizli Mason Cemiyetleri, Bilderberg Toplantıları, Davos Toplantıları, 12 Kişilik Dünyayı Yöneten Daimi Konsey, BM'nin Yahudi aletliği vb. isimlendirmelerle komplo teorilerine haklılık kazandırılmaya çalışılır. Bunlarda gerçeklik payı taşıyan idealar bulunmakla birlikte, abartı yanları, dogmatik ve bilimsel olmama hali bu teorilerin ortak özelliğidir. Ama gerçek ortadadır. Mızrak çuvala sığmıyor. Yahudiliğin kapitalist modernitenin her üç ayağında da üstünlüğü tartışma götürmüyor. Her üç alanda da stratejik olarak ideolojik ve maddi güç anlamında etkili ve hatta çokça belirleyici konumdadır. Sözümün kapsamına dikkat edilmelidir: Kapitalist modernite sahasındaki etkinliğinden bahsediyorum. Yoksa daha kapsayıcı olan tarihsel toplum gerçeği olarak demokratik modernitelerdeki yerlerinden bahsetmiyorum. Yahudilik bu modernitelerde de vardır. Ama stratejik gücünden çok şey yitirmiş olarak.

Biraz sonra buna geçmeden, ulus-devleti biraz daha çözmekte yarar vardır. Yahudi ideolojisi ortaçağdan çıkışta gerek Hıristiyan gerek Müslüman muhaliflerini etkisizleştirme çabalarını yaşam stratejileri açısından hiç eksik etmemiştir. Ulus-devlet modeli hem bünyesinde taşıdığı ulus tanrıcılığı (Yahudilik'te Rab, ulus tanrıları anlamındadır), hem de tüm ticari, finansal, endüstriyel, ideolojik ve iktidar tekellerinin yoğunlaşmış hali olarak, bu konuya en uygun yaşam stratejisi modeli şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ulus-devlette laisizm, Yahudi Ulusal Tanrısı Rab'ın konumunda işlev görmektedir. Yahudi Masonluğunun bu yönlü kavram inşası çok önemlidir. Bu yönüyle ve bu anlamda ulus-devlet Yahudiliğin en önemli evrensel yönetim aracıdır.

Yahudi tekelleri ulus-devlet modelini Anglo-Sakson kökenli tekellerle Fransa ve İspanya İmparatorluklarını

çözmek için etkili bir araç olarak kullanmışlardır. Çünkü her iki güç diğer her iki güç (Hollanda ve İngiltere) için ölümcül planlara sahipti. Katliam ve tarihten tasfiye olma tehdidiyle karşı karşıya idiler. Ulus-devlet, en yoğunlaşmış birleşik tekel gücü olarak bu yönlü organize olamamış ve daha çok ortaçağdan kalma imparatorluk gelenekleriyle sonuca gitmek isteyen İspanya ve Fransa tekelciliğine karşı başarı modeli olmuştur. I. Wallerstein, ünlü eseri Dünya Sistemi'nde İngiltere'nin Fransa'ya karşı üstünlüğünü belirleyen temel etkeni ulus-devlet sistematiği olarak açıklarken, bu gerçeğin önemini belirtmiş olur.

Avusturya-Habsburg Hanedanı çökertilirken, ittifak Prusya ulus-devlet şekillenmesini öne sürer. Almanya'nın birliği Avusturya'nın önderliğinden çıkartılıp Prusya'nın önceliğine verilir. Fransa Devrimi'nde geleneksel düşmanları olan krala karşı her tür muhalefetin merkezi Londra olur. Mason teşkilatı ihtilalde önemli rol oynar. Kralın başı kesilir. Daha önceki İngiltere ve Hollanda Devriminde benzer tasfiyeler yaşanır. Prusya ulus-devleti Fransa'nın yerine yeni hegemonik güç olarak çıkmak isterken, aynı oyun Prusya'ya karşı oynanır. Marks bile muhalif olarak Londra'da ikamet etmektedir. İttifak, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarıyla Almanya'nın hegemonik iddialarını başarısızlığa uğratır. Hitler'in gerçekleştirdiği Yahudi soykırımındaki asıl neden, Yahudi sermayesinin stratejik gücünü İngiltere'den yana kullanarak, Almanların yenilgisinde önemli rol oynamasıdır. Aynı ittifak yeni biçimlenmelerle soğuk savaşta Rusya'nın hegemonik iddialarını da başarısızlığa uğratacaktır. Bu gidişle hiç şüphe olmasın ki, idea edilen ve şimdilik bol varsayımı yapılan Çin'in hegemonik ideası depreşirse, aynı akıbeti paylaşması güçlü olasılıktır.

Günümüzde iki yüze varan ulus-devlet, New York kent merkezli BM'de temsil edilmektedir. BM'nin aynı ittifakın öncülüğünde hareket ettiği, en azından ittifakın onayı olmadan tek bir karar çıkartamadığı bilinmektedir.

Tekrar belirtmeliyim ki, iki yüze varan ulus-devleti Siyonizm veya başka bir Yahudi güç yönetmiyor. Ama iki yüzü de (Buna can düşmanları İran ve Arap ulus-devletleri de dahildir) Yahudi milliyetçi paradigmayla kurulmuştur ve ipleri dört yüz yıldır aynı ittifak çekirdeğinin elindedir. Ulus-devlet elitleri içinde hiç Yahudi bulunmasa bile, gerek paradigmatik gerek ittifakın somut tedbirleri nedeniyle (yani teorik ve pratik olarak) bağımsız hareket sahaları son derece sınırlıdır. Yapacakları işler dört yüz yıllık kapitalist modernitenin geleneksel ideolojik ve yapısal kalıplarına uygun oldukça problem yoktur. Yola devam edebilirler. G. W. Bush'un deyimiyle, eğer 'asi devlet' konumuna kayarlarsa, her ulus-devletin akıbeti Taliban Afganistan'ı, Saddam Irak'ı ve tarihte onlarca örneği bulunanlarla aynı olacaktır. Uluslararası sistem, BM statükosu denilen olgu budur.

Yetmiş yıllık Sovyet Rusya'sı bile ancak kapitalist modernitenin gereklerine tam uyum ifade ettikten sonra sisteme entegre edilmeye başlandı. Çin daha erken entegre edildi. Açık ki, sistem gücünü baştan beri anlatmaya çalıştığım iki stratejik güçten alıyor. İkisinde de Yahudilik tarihsel ve güncel olarak belirleyiciliğe yakın konumdadır. Stratejik ideolojik güç unsurları kültür endüstrisi, entelektüel sermaye ve medyadır. İçerikleri milliyetçi, dinci, bilimci ve cinsiyetçidir. Stratejik maddi güç unsurları ticari, sınai, finansal ve iktidar tekel yapılanmalarıdır. Devlet sistemleri olarak ulus-devletin uluslararası ittifakları resmi yapıyı ifade eder. Devasa iki stratejik güç alanının kendisini, resmi ifade olarak devletler ve sistemleriyle karıştırmamak gerekir.

3 -Yahudi Milliyetçiliği

Geleneksel Yahudi tüccar ve sarraf kesimi kapitalist sistemde burjuva sınıfı olarak daha görünür modern bir sıfat kazandı. Burjuvazinin yeni sosyal sınıf olarak resmi ideolojisini pozitivizmde bulması ve devlet anlayışının milliyetçiliği doğurması son derece anlaşılırdır. Hem ulusun yaratıcısı olarak, hem de yeni ideolojisiyle bu durumunu pekiştiriyor. Ulusu oluşturan tüm faktörler ulusallaştırıldıktan sonra, devlet tekeli kanalıyla egemen ekonomik tekellere transferleri zor değildir. Avrupa'nın her ulusunda hızla gelişen tekelleşme ancak milliyetçilik kanalıyla tüm ulusa yutturabilirdi. Sümerlerdeki ideolojinin başardığına benzer bir oluşumla karşı karşıyayız. Ulus en yüce birim (en eski tanrı veya yerine ikame ediliyor) olarak ilan ediliyor. Ulus içindeki devlet maddi hayatı tekeline geçiriyor. Toplumun en büyük gücü oluyor. İkisi birleşince, ulus-devlet olarak eski kral-tanrı devletinin yeni hali oluyor. Topluma mal edilmesi için mitolojilere, kapitalizm çağında felsefeye, onun tüm topluma mal edilecek vulger (kaba, basit, sıradan olanın duygularına hitap edecek seviyeye indirgenme) biçimlerine ihtiyaç vardır. Milliyetçilik bu ihtiyacı mükemmelen gideriyor. Avrupalı toplumların ulusal toplumlar olarak yolu son dört yüz yıllık ideolojik arayışlardan sonra böylece resmi ifadesine kavuşuyor. Ulus milliyetçiliği, milliyetçilik ulusu, ikisi devleti, devlet ekonomik tekeli besleyerek yeni dünya kesinleşiyor. Kendi geçici zamanı içinde tabii. Her tarafta muazzam bir ulusal ayrışma ve ateşli milliyetçilik çağı böyle gelişince, Yahudi ideolojisi tabii ki hem yoğun etkileyecek, hem de etkilenecekti.

Yahudi ideolojisinin objektif olarak baştan beri kavim ve kabileyle, dolayısıyla kavimcilik ve kabilecilikle bağlantısının olması rahat anlaşılacak bir husustur. Kabile ve kavim milliyetçiliği anlamında en eski milliyetçilik, Yahudi ideolojisinin doğal ve temel bir özelli-

ğidir. Burjuvalaşma evresinde dönüşüm geçirmesi en kolay ideolojilerdendir. Yine bir paradoksla karşı karşıyayız. Hem milliyetçilik ideolojisinin babalığını yapacaksın, hem yeni türemeler seni reddedecek: Tıpkı maddi alanda olduğu gibi, manevi-ideolojik alanda da bu paradoks gelişti. Tüm milliyetçilikler babalarına (zorunlu maddi nedenler, tabii kapitalist tercih açısından zorunluluk) diş bilemeye başladılar. Her Avrupa ulusundaki milliyetçiler önlerindeki sorun ve engellerden Yahudi'yi (ideoloji, maddi kültür ve ulus-kavim olarak) sorumlu tutmaya başladılar. Musevi kökenli oldukları halde, tıpkı Hıristiyanlık ve İslamiyet'in Yahudiliği en temel engel saymaları gibi. Burada uygarlığın temelinde rol oynayan ve benim tezimi doğrulayan bir husus yatmaktadır. O da uygarlığın çekirdeği olarak devletin ekonomik tekel olduğudur. Yeni devletleşmelerin olduğu her yerde eski ve yeni tekeller arasında çatışma veya savaş kaçınılmaz olur. Biri ya yok edilinceye, teslim oluncaya veya çok önemsiz hale gelinceye kadar savaş sürmek zorundadır.

Nasıl ki Yahudi kabilesi için 3500 yıl önce 'vaat edilmiş topraklar' meselesi varsa, Avrupa'nın ulus ve milliyetçilik çağında da bu ihtiyaç şiddetle hissedilecektir. Yeni bir Yahudi ulusu, yeni toprak demektir. Avrupa Yahudilere hep karşı olduğuna göre, eski 'vaat edilmiş topraklar'a dayalı bir akım kaçınılmaz oluyor. Siyonizm denilen Yahudi burjuva milliyetçiliği 19. yüzyılın milliyetçilikler çağının etkin bir örneği olarak böyle doğuyor: Öykü bundan sonra tarihe girer. Çok kısaca söylenmesi gereken şudur: Dönemin çok güçlü iki devletine ihtiyaç vardır: Almanya ve İngiltere. Fransa üçüncülüğe düşmüş durumdadır. Yahudi milliyetçileri iki kanatta da çok çalışıyorlar. İngiltere ve Hollanda devletini nasıl güçlü kıldıkları biliniyor. Almanya'da da benzeri bir işlev gören Yahudi sermayedarı işe koşuluyor. Yahudi entelektüeller de entelektüel sermaye (Alman ideolojisi) oluşturulmasında büyük katkı sahibidirler. Alman İmparatoru bu destekleri sayesinde iki kez Kudüs'e giderek yeni yurt hareketine ilgisini belli eder. Birinci Dünya Savaşı kazanılsa, Alman ve Osmanlı (İttihat ve Terakki'nin en güçlü kanadı Almancıydı ve Selanik Yahudileriyle, sermayedarlarıyla bağlantılıydı) korumasında Yahudilik erkenden ve çok daha güçlü temellerde Filistin'e veya eski topraklarına dönmüş olacaktı. Zaten Londra kanadında geleneksel bir ağırlıkları vardır.

... Hitler, Alman yenilgisinden kesin olarak Yahudileri sorumlu tutuyor. Şunu çok iyi görüyor: Londra'nın üstünlüğü Yahudi ideolojisi ve milliyetçiliğinden bağımsız değildir. Almanya büyük bir ihanete uğramıştır. Sorumlu Yahudi'dir. Benzer sorunları olan her ulusta (Fransa'da Dreyfus olayı) anti-Yahudicilik böyle gelişir.

Hitlercilik asla savunulamaz. Soykırım en büyük insanlık suçudur. Bunlar tartışılmaz insani, toplumsal gerçekliklerdir. Yahudi aydınlarının insanlığın soylu özgürlük, eşitlik ve demokratik toplum mücadelesindeki konumları da küçümsenemez. Peygamberleri bir tarafa bırakalım, yeniçağda Spinoza'dan başlayan, Marks, Freud, Rosa Luxemburg, Trostky, Adorno, Hannah Arendt ve Einstein'a kadar giden çok sayıda entelektüel ve devrimcinin durumu bellidir. Yahudi entelektüelindeki demokratik sosyalist boyutların çok güçlü olduğunun farkındayım. Adorno'nun yargısını yinelemeyeceğim. Ama soykırımda Yahudiliğin (hem maddi hem manevi kültür alanında) objektif konumunu çözümleyici ve politik sonuç alıcı bir konuma taşımak için gerekli eleştiri-özeleştiriyi ne zaman yapacak ve eylemine geçecekler? İdeolojik güç olarak, hem de öncülük konumları itibariyle Yahudi milliyetçiliği doğru çözümlenmedikçe, ne Yahudi soykırımının anısı layıkıyla değerlendirilir, ne de yeni soykırımlar, katliamlar önlenebilir. Yahudi milliyetçiliği küçük bir ulusun milliyetçiliği değil, dünya milliyetçiliğidir. Bütün milliyetçiliklerin, ulus-devletçilerin babasıdır. Ne acıdır ki, milliyetçiliğin en büyük ve tarihte eşine az rastlanır kurbanı da Yahudiler olmuştur.

Yahudilik sorun olarak çok tartışılmıştır; bizzat Marks, Freud gibi önde gelen Yahudi aydınlar tarafından. Ama şu sorun yanıtsız kalıyor: Soykırıma nasıl gelindi? Soykırımın anısı ancak başka soykırımların olmamasına bağlı olduğuna göre, bu nasıl gerçekleştirilecek?

… Yahudi örneği temelinde varabildiğim tüm sonuçları şöyle formüle edebilirim:

Yahudi kabilesi Sümer ve Mısır uygarlığına özendi. Bu özenmenin karşılığı sürgün oldu. İnatçı küçük kabile (sanki tüm kabilelerin yapmak istediğine öncülük edercesine) kıskançlığından kendi kabilecilik ideolojisini (dinini) inşa etti. Kudüs Krallığını kurdu. Kurduğu krallık yıkıldı. Daha da inat etti; dünyaya yayıldı. Kabilesine, sonra kavmine yer aradı. Vermediler, sürdüler. Yenilmemek için atoma kadar indiler, uzaya kadar gittiler. Kabile bu sefer küçük ulus-devletiyle uygarlık önderliğine oynuyor. Belki de ebelik ettiği tüm Ortadoğu ve hatta dünya uygarlık ve devletini yıkabilir. Ama o zaman kendisi de kalmaz. Çünkü küçük Yahudi uygarlığı, dünya uygarlığının özüdür. Dünya uygarlığı olmadan Yahudi uygarlığı, Yahudi uygarlığı olmadan dünya uygarlığı olmaz. Yahudi soykırımının en büyük dersi budur.

… Bilgeler çoktan ateşi ateşle söndüremezsin demişlerdir. Uygarlık ateşinden küçük uygarlık ateşleri (ulus–devletler, genelde tekeller) yakarak kurtuluş sağlanamaz. Tarih boyunca uygarlık güçlerine karşı savaşan tüm kabile, kavim yoksullarının, mazlumlar ve kölelerin önderleri ya öldürüldüler ya da kazandılar.

Ölenlerin anısı unutulamaz. Ama kazananların ilk yaptıkları, kendilerini de uygarlık yapmak oldu. Çünkü başka türlüsünü bilmiyorlardı. Bilimsel sosyalizmin zafer kazanmış önderleri bile kapitalist modernitenin demir kafesli örneği olmaktan kendilerini kurtaramadılar. Soykırıma uğrayanlar hiçbir zaman böylesinin başlarına geleceğini düşünmemişlerdi. Ama oldu.

Bu noktada kalbim kesinlikle en anti-jenositçi geçinenden daha fazla jenosid kurbanlarını anlamaktadır. Neden anlıyorum, hiçbir Yahudi'nin anlamadığı kadar? Çünkü aynı sistem beni de o çarka almıştı da ondan. Tabii yine Yahudi gücüydü sistemi çeviren. O ideolojinin iktidar savaşı, uygarlık yaratım gücü olmasaydı Hıristiyanlık, Hıristiyanlık olmasaydı Hitler olur muydu? Hitler'i doğuran Alman milliyetçiliği nasıl Alman ideolojisinde, dolayısıyla Aydınlanma ideolojisinde (pozitivizm ve biyolojizm) köklerini buluyorsa, Yahudi ideolojisinin Aydınlanmadaki rolü ve Yahudi milliyetçiliğiyle bağlantılarıyla da bu vesileyle (Aydınlanmacı ortak kök) diyalektik ilişki içindedir. Yani nasıl Yahudi kabile ve kavimciliği Yahudi milliyetçiliğinin köklerini oluşturuyorsa, Alman kabileciliği ve kavimciliği de

Nüfuslarının azlığı, Doğu-Batı kökenli iki uygarlığın kıskacında yaşamaları, kendilerini 'tanrının seçilmiş kulları' olarak bilmeleri sürekli stratejik arayış içinde olmalarını zorunlu kılmıştır

Alman milliyetçiliğinin köklerini oluşturur. Almanya'daki iç içe gelişmeleri, aralarında ekonomik ve siyasal tekeller nedeniyle girift ilişkilere yol açmıştır. Tüm bu tarihsel-toplumsal gelişmeler iki milliyetçilik arasındaki bağı gayet açıkça göstermektedir. Her iki milliyetçilik aşılmadıkça, soykırım kurbanları anlamlı anılamaz ve yeni türlerinden kurtulunamaz.

Benzer bir karşılaştırma Arap ideolojisi ve milliyetçiliğiyle Yahudi ideolojisi ve milliyetçiliği arasında yapılabilir. Sonuçları diyalektik ve çarpıcı olacaktır. O olmasaydı İslam, İslam olmasaydı Hz. Muhammed olur muydu? O olmasaydı Baas, Baas olmasaydı Saddam olur muydu? Totoloji yaptığım söylenecek. Fakat söylediklerim uygarlık çözümlememin süzgecinden geçmektedir. ABD dünya gücüdür, hegemondur, imparatorluk bile olabilir. Şimdi Ortadoğu'da İsrail için savaşıyor. Belki yarın İran'la da savaşabilir. Neden yine soykırım tehlikesi var? Bu sefer atom silahları da kullanılacaktır. Nükleer savaşı nükleer savaşla önlemek! Bunun kapıdaki tehlike olduğunu kimse inkâr edemez. Kaldı ki, bir Hiroşima yeter! … Uygarlık kurulurken göksel tanrıların himayesinde olduğu söylendi. Yıkılırken atoma sığınıyor. Sahtesi gerçeğinden bin defa daha fazla tercih edilir. …

4: Anadolu Yahudiliği:

….

Selçuklu-Yahudi ve Grek-Yahudi ilişkileri önemlidir. Doğu Yahudileri ortaçağda Endülüs'ten Orta Asya'ya kadar yayılmışlardır. Hazara Yahudi Türk Devleti bu sürecin ürünüdür. Dönmecilik ve açık Yahudicilik İslam ülkelerinde yasaklanmış olmayıp, özellikle iktidar ve devletlerin stratejik alanlarında geleneksel ideolojik ve maddi güçleriyle etkilidirler. Ticaret ve bankerlik Batıdakinden aşağı kalır bir konumda değildir.

Hıristiyanlarla geleneksel çelişkileri (İsa'nın çarmıha gerilmesi ve Hıristiyanlığın Batı'nın resmi inancı haline gelmesi) 1179 Lateran Konsey Kararıyla gettolaşmaya dönüşünce ve 1391 ile 1492 İspanya sürgünleri söz konusu olunca, Yahudiler kendileri için daha çok anayurt ihtiyacı duymaya başladılar. 'Vaat edilmiş ülke' kavramı hâlâ canlıdır. Daha yükseliş döneminde Osmanlı saltanat çevreleriyle kurdukları ilişkiler olumlu sonuçlarını verecektir. Bankerlik ve ticaret Osmanlılar için de önemini arttırınca, Yahudilik de konumunu güçlendirecektir. Osmanlıların sürekli Hıristiyan nüfus üzerinde iktidarlarını yayıp geliştirmeleri, Batıda Hıristiyanlık âleminde (Katolik ve Ortodoks olanları) konumları giderek zorlaşan Yahudilerin İngiltere ile benzer bir ittifakı Osmanlı padişahları ile de yapmalarını beraberinde getirdi. Ortak görüş 1550-1600 yıllarında bu ittifakın güçlenmiş olduğudur. Aynı tarihte Protestan olan Hollanda ve İngiltere ile de benzer ittifak geliştirilecektir. Protestanlık, kapitalizm, ulus-devlet, modernite ve Yahudi ilişkisi araştırılmaya değer önemli bir konudur.

İspanya İberik Yarımadasının Müslümanlar ve Musevilerden temizlenmesi (1600'lere kadar tamamlanır), karşı hamle olarak Anadolu'nun Hıristiyanlıktan temizlenmesini gündeme getirir. Tarihin Anadolu'daki en eski halklarından olan, güçlü bir maddi ve manevi kültür tarihi bulunan, ama erkenden Hıristiyanlaşmış Rumlar, Pontuslular, Ermeniler ve Süryanilerin trajedisi, bu gündem nedeniyle tersine dönmeye başlar. Akdeniz'in her iki ucundaki yarımadalar adeta birbirlerine misilleme yaparcasına adım adım karşılıklı tasfiyeleri gerçekleştirirler. Yahudilerin 1550-1600 hamlesinden sonra ikinci büyük hamleleri İttihat ve Terakki Partisi ile (1890'larda; Siyonist Kongre 1896'da aynı dönemde kurulur) yaşanır. Selanik merkezli ve Sabetay'dan (1650'lerden beri) gelme dönmecilik hareketiyle iç içe gelişen İttihat ve Terakki'nin en azından bir kanadının Yahudi olduğu kesindir. İnşa ettikleri ulusçuluk (Cohen, Wamberi) kelime olarak 'Türk'tür; ama içeriği Mason ve dönme olan Kürt, Ar-

navut ve Yahudilerle doludur. Sosyolojik bir olgu olarak Türklükle pek ilgisi yoktur. Tümüyle siyasi bir Türklük söz konusudur. Almanya ve İngiltere Yahudilerinin üzerlerinde yarışan bir etkisi de önemlidir. …

Sonuçta bence Yahudiliğin Anadolu'daki tarihleri, yaşadıkları sürgünler ve ulus-devlet inşa tecrübeleri stratejik, ideolojik ve maddi güçleriyle birleşince, gerek Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, gerek hızla (muhtemelen 1926'larda) ulus-devlete dönüştürülmesinde önemli bir rol oynar. Tıpkı 1600'lerde Hollanda ve İngiltere'de olduğu gibi. Cumhuriyetin hızla ulus-devlete dönüşmesini ve Anadolu Hıristiyanlığının tasfiyesinden sonra geleneksel İslam ve Kürtlerin kültürel tasfiyelerinin gündeme gelmesini (Hıristiyanların fiziki tasfiyeleri de söz konusudur) sadece Türklerin ulus olma projesi olarak sunmak büyük yanlışlıklar içerir. Konu daha kapsamlıdır ve Yahudilerin Anadolu'yu İsrail'den önce Yahudi anayurdu olarak kabul etmeleriyle yakından bağlantılıdır. Bu konunun Yahudiler arasında çok tartışıldığı bilinmektedir. Mustafa Kemal'e dayatılan Selanik veya Edirne merkezli Yahudi projesi örtbas edilen bir konudur. Ancak İsrail'in kuruluşuyla birlikte bu projenin önemini yitirdiğini belirtmek mümkündür. Ama Anadolu'da TC üzerinde Yahudilerin ve İsrail'in ilgisi halen stratejiktir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin inşasında Mustafa Kemal Atatürk'ün konumu tartışmasızdır. Ama kendisine rağmen tanrısallaştırılması, tarih boyunca çok yerde yaptıkları gibi bir Yahudi ideolojik kurmacasıdır. Yahudi evrenselciliğinde (Levhi Mahfuz, kader, yasacılık, determinizm, ilerlemecilik; Sümer tanrı kurmacalığının tek tanrılı dinlere dönüştürülmüş biçimi) tanrısallaştırılma çok geliştirilmiş ve uygulanmış bir kavramdır. Gerek peygamberlerce, gerek modernite döneminde entelektüellerce geliştirilen her türlü edebi ütopya, altınçağ, teori, varsayım ve kanun gibi zihniyet kavramlaştırmaları bu gelenekle yakından bağlantılıdır. Tüm Ortadoğu halklarına ilişkin olduğu gibi, Türkler üzerinde de bu yönlü yoğun tanrısal seküler-laik hegemonik dogmalar inşa ettikleri doğru çözümlenmedikçe, bölgeyi kavramak eksik ve zor olacaktır.

….

Sonuç olarak Yahudiliği sadece kapitalizm, modernite ve ulus-devlet bağlamında düşünmek eksik ve yanlış olur. Demokratik modernite üzerinde de önemli etkisi olmuştur. Tarih boyunca tıpkı iktidarcı-devletçi kanat (Yahudi Krallığı, İsrail Devleti) kadar olmasa bile, yine de güçlü bir Yahudi demokratik uygarlık modernite kanadı hep olagelmiştir. Yoksul ve kabile bağları zayıf Yahudilik de tarihte hep kendinden bahsettirmiştir. Hz. İbrahim'in cariye Hacer'den olma oğlu İsmail'den Mısır'daki Yusuf'a, Musa'nın kızkardeşi Meryem'den İsa'nın annesi Meryem'e kadar çok sayıda peygamber, yazar, aydın, sosyal anarşist, feminist, felsefeci ve bilim adamı ve tüm emekçi halkıyla Yahudiliğin diğer yüzü demokratik uygarlık ve modernite mücadelesinde büyük buluşlar, icatlar, teoriler, devrimler ve sanat eserleri gerçekleştirmişlerdir. Yahudiler ideolojik ve maddi güçlerini hep tekeller uğruna harcamamışlardır. Daha aydınlıklı, adil, özgür ve demokratik bir dünya için de çok önemli çaba ve başarıları olmuştur. Hangi peygamber hareketini, kardeşlik ve yoksullar dayanışmasını, ütopik hareketi, sosyalizm, anarşizm, feminizm ve ekolojik hareketi Yahudisiz düşünebiliriz? Felsefi ekoller, bilimsel ve sanatsal hareketler, dinsel mezhepler Yahudisiz çok az düşünülebilir. Kapitalizme karşı sosyalizm, ulus-devletçiliğe karşı enternasyonalizm, liberalizme karşı komünalizm, toplumsal cinsiyetçiliğe karşı feminizm, endüstriyalizme karşı eko-ekonomizm, dinciliğe karşı laisizm, evrenselciliğe karşı yörecilik(yerellik) Yahudilik ve Yahudiler olmadan acaba ne kadar gelişebilirdi?

Açık ki, Yahudilik her iki modernite dünyası açısından da önemlidir. Tarihin önemli kısımlarında ve günümüzde bu önemlerini korumuşlardır. Buna rağmen, Yahudi sorunu tarihte olduğu gibi günümüzde de varlığını korumaktadır. Başta da belirttiğim gibi, Yahudiliğe tanrının seçkin topluluğu olarak bakmak da, günah keçileri olarak görüp değerlendirmek de, çokça örneği görüldüğü gibi vahim yanlışlıklara ve oluşumlara yol açar. … Hem yerel hem küresel çözümlemeler, Yahudi gerçekliği göz önüne getirilmeden, yeterince doğru ve sonuç verici olamazlar.

Konuyu bağlarken, K. Marks'ın bir sözünü tekrarlamak isterim: Marks, "Proletarya kendini kurtarmak istiyorsa, bu işin dünyayı kurtarmadan gerçekleşemeyeceğini bilerek hareket etmelidir" demişti. Ben de diyorum ki, Yahudilik eğer kendini kurtarmak istiyorsa, bunun dünyayı kurtarmadan gerçekleşmeyeceğini bilerek, stratejik olan ideolojik ve maddi gücünü bu temelde kullanmalıdır. Demokratik modernite bu temelin başında gelmektedir.

Çözüm Ortadoğu demokratik uygarlığındadır. Ortadoğu nasıl Yahudi'siz bir harabeyse, Yahudi de Ortadoğu'suz hep soykırımlar sürgünüdür. Tarih yeterince derslerle doludur. Yahudi aydını kendi sorununu, yani bu sorunun dünya sorunu olduğunu gittikçe iyi fark ediyor. Çözüm yeri Ortadoğu'da aranmalıdır. Demokratik Ortadoğu'nun bir hayal değil, ekmek ve su kadar günlük harcımız olduğunu asla unutmayalım. Yahudiler hem soykırımı anmanın, hem de yeni bir soykırıma ebediyen düşmemenin yolunun demokratik Ortadoğu uygarlığından geçtiğini bilmeli; tüm Ortadoğu halkları da Yahudi'siz demokratik Ortadoğu olamayacağını, tarihi bir demokratik uzlaşmanın tek çözüm yolu olduğunu bilerek, demokratik toplumu inşa görevine dört elle sarılmalıdır.

Mısır Ekseninde Filistin Sorunu

Ramzy Baroud

Eğer yeni Mısır yönetimi verili durumda çatışmalı iki Filistinli grup olan El-Fetih ve Hamas arasında kalıcı bir barış öngörüyorsa büyük ihtimalle başarısız olacak. Muhammed Mursi hükümeti bölgedeki süregelen bölünmüşlükten farklı olan akılcı politikalar izlemelidir. Eğer Mursi bu karasızlığında devam ederse, Sinai'deki İsrail ve köktenci diğer unsurlar Mısır'ın dış politikasını raydan çıkarmak için çok çaba göstereceklerdir.

Filistin'deki bölünme çok büyük bir talihsizliktir. Her ne kadar durum böyle olsa da doğru bir politik eksende sorunun derinliği anlaşılabilir. El-Fetih ve Hamas bölgesel güçler tarafından gözetilen bir güç savaşı bataklığına batmışlardır. Batı Şeria'da kontrolü elinde bulunduran El-Fetih finansal ve politik olarak iflas etmiştir. İradesi maalesef yoğunluklu olarak İsrail ve Birleşik Devletlerin kararına kalmıştır. Bir diğer tarafta Hamas ise El-Fetih'in bu karasız ve çalkantılı durumunun farkındadır. El-Fetih'in durumuna paralel olarak Hamas da bölgenin kaygan politik zemininden ve finansal manipülasyonundan bağımsız değildir.

El-Fetih ve Hamas bölgesel güçlerce gözetilen bir güç savaşı bataklığına batmışlardır. Batı Şeria'da kontrolü elinde bulunduran El-Fetih finansal ve politik olarak iflas etmiştir

İşgal bölgelerinde yapılan 2006 seçimlerinden zaferle çıktığından beri bölgesel ve uluslararası oyuncular Filistin'in kendi içerisinde barış olmaması için ellerinden gelen bütün çabayı sarfettiler. ABD, İsrail ve bazı Arap ülkeleri politik baskı ve finansal tehdit kullanarak Hamas hükümetini düşürmeyi ve Filistin'in kendi içsel durumunu istikrarsızlaştırmak için çalıştılar. İşgal edilmiş yerlerdeki ulusal birlik duygusu büyük ihtimalle Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) dirilişine ön ayak olacaktır. Bu durum da Filistin halkının tek ses olmasına ve bütünlüklü bir politika uygulamasının önünü açacaktır. İsrail ve bölgesel ittifakları için bu ihtimal uğursuz olacaktır. 2007'deki küçük çaplı iç savaştan sonraki resmi bölünme sadece politik değil, aynı zamanda coğrafidir. Şu andaki politik iklimde Hamas ve El-Fetih arasındaki barış görüşmeleri imkansız iken, Filistin ulusal birliğinin ideolojik, politik olarak yeniden tanımlamasını olanaklı olarak görmek mümkündür. Bu da farklı türden bir birliğin önünü açabilir.

Şu anda her bir aktör şu andaki politik süreci genişletmeye çalışarak, Ortadoğu'daki politik kargaşa, devrimci akın ve kanlı çatışmaların daha iyi bir politikaya yol vereceğini düşünen iki aktör de şu andaki politik süreci ilerletmeye çalışmaktadır. Hamas, Mısır politikasını belirleyen bu büyük denklemde çok hızlı harekete geçti. Ve Müslüman Kardeşler Fraksiyonu Hamas'ın çoğaldığı zemini silip süpürdü.

Fakat politika hiçbir zaman bu kadar düz değildir. Mısır'ın yeni başkanı Muhammet Mursi yeni dış politikasında bir yol haritası çizmek için tek aktör değil. ABD, Batı'nın politik kurumları ve Arap ülkeleri Mısır'ın yeni politik atmosferinden pay kapmak için çok cömert teklifler yapmaktadır. Ayrıca Mursi şüpheleri üzerine çekmemek için Hamas'a elini uzatmaktan kaçınmaktadır.

Asıl ilginçlik şuradadır ki eski başkan Hüsnü Mübarek'i destekleyen cömert çevreler aynı zamanda şu andaki yeni Mısır'ı da destekliyorlar. Şu da bilinmelidir ki Hüsnü Mübarek'in ana görevlerinden biri Hamas' ı Gazze' de sıkışmış ve abluka altında bırakmaktı. Daha önceleri bilindiği gibi hükümeti Mahmut Abbas'ın sıkı bir destekçisiydi. Daha sonra Mısır istihbarat şefi Ömer Süleyman sıkı şekilde İsrail ve batılı istihbarat örgütleriyle bağlantılandırıldı. Süleyman adı Gazze tecridi yüzünden çıkmıştı bir kere. Mısır'ın politik, askeri ve istihbarat yapısını yöneten altya-

pının değişimi 25 Ocak'tan beri hissedilmedi.

5 Ağustos 2012 tarihinde Sinai'de Mısır ordusuna bağlı bir kışlaya yapılan ve 17 askerin öldüğü saldırı, bize politik güvenlik krizinin nasıl acımasızca Mısır-Filistin ilişkilerinin düzeltilmesinin önüne engel çıkardığını hatırlattı. Ayrıca bu saldırının bu kadar kesin bir politik iklimde yapılması tesadüf değildir. Örneğin saldırı yüksek düzeyde bir Hamas heyetinin ziyaretinden bir iki gün önce ya da sonra yapıldı. Abbas tekrarlanan resmi Mısır ziyaretlerinden açıkça sıkılmışken, sürgün lideri Halit Meşal ve Gazze yönetimi tarafından yapılan ziyaretlerden Gazze ablukasının kaldırılması ile ilgili bir sonuç çıkmaması Hamas'ın cesaretini kırdı. Hamas şu anda Mısır sınırında çok büyük tüneller inşa etmek istiyor. Bu Gazze'nin temel ekonomik yaşam damarıdır. Bunun yanında sınırda bir serbest ekonomik bölge oluşturmak istiyor. El-Fetih, Hamas'ın bu ekonomik yönelimlerinden kaygılanmaktadır çünkü bu ilişkilerin Hamas'ın resmi olarak Filistin temsilcisi olmasından korkmaktadır.

Asıl ilginçlik şuradadır ki eski başkan Hüsnü Mübarek'i destekleyen cömert çevreler aynı zamanda şu andaki yeni Mısır'ı da destekliyorlar

Mursi hükümeti Hüsnü Mübarek'in kötü Filistin politikası ile anılmak istemiyor. Fakat Mursi hala çok yönlü patikada yürüyebilecek tecrübeye sahip değildir. Buna rağmen Mısır yönetiminden ve yetkililerin dilinden anladığımıza göre hedeflerinden bir tanesi Filistin Halkını bütünleştirmek ve Mübarek rejiminin dilini terk etmek. Eğer Mısır, Gazze'deki ablukaya yönelik tavrını ve Gazze'nin insani temel ihtiyaçlarına yönelik tutumunu bağımsız bir politik ajanda yardımıyla değiştirmezse, Mısır'daki statükonun hala devam etmekte olduğu anlamına gelecektir. Gazze'ye devam eden abluka Gazze ve Sinai'deki politik süreksizliği devam ettirecektir. Bu süreksizlik ve düzensizlik ise kaosu ve politik istikrarsızlığı arttıracaktır.

Hizipsel Filistin'in şu andaki düşkün karakteri bize Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Filistin halkının liderliğini üstlenmeden önceki 50'li ve 60'lı yıllardaki durumu hatırlatıyor. O yıllardaki kazanımlar televizyonlarda boy gösteren tartışmalarla, sinirli hizip insanlarının diliyle israf edilmiştir. Bu durum milyonlarca Filistinliyi utandırmıştır. Fakat Mısır bölgesel, kurumsal ve enternasyonal rekabet için Filistin'i göz ardı etmemelidir. Onun hareketleri ve hareketsizliği Gazze'deki milyonlarca Filistinlinin hayatını belirlemektedir ve unutulmamalıdır ki bu insanlar hizip içi çatışmalara feda edilmemelidirler. Mübarek'in düşmesi için destek veren ve devrimi kutlayan Gazze'deki 1,7 milyonluk Filistinli kısa dönemlik politikalarla ve hayırseverlikle yetinmeyeceklerdir. Çünkü onların kalıcı bir politikaya ihtiyacı var.

Kısa dönemlik çözümler, Birleşmiş Milletlerin 2020'ye kadar süre verdiği ve 2016 itibariyle su kaynaklarının kullanılamaz olarak addettiği bir bölgeye hayırlı olmayacağını gösteriyor. Gazze krizi acildir ve Mısır ciddi bir aktördür. Gazze'ye yeni bir hayat damarı vermek ve politik konularda şüpheleri dağıtmak, yeni çekici bir dış politika inşa etmede ve lider ülke konumuna gelmede Mursi hükümeti için ciddi bir adım olacaktır.

Oryantalizm mi? Emperyalizm mi? Ya da Ordan Bakınca, Kürtler Hiç Görünüyor mu?

Metin Yeğin

Belgesel yapma biçimimi anlatırken; 'Objektif bir anlatım yoktur. Kamerayı nereye koyarsanız, onu anlatırsınız. Bizimkilerde kamera hareketi fazla olur. Çünkü her zaman, üzerine ateş açılan tarafta oluyoruz.' diye başlarım. Bazen insan, diğer taraftan da nasıl göründüğünü merak ediyor. Bu yazıda bunu anlatmaya çalıştım. Batıdan ya da bir başka deyişle, egemen perspektiften yani dünyadan Ortadoğu nasıl görünüyor?

'Eğer akrep besliyorsanız, sizi sokacaktır.' Bir Arap Atasözü, Ortadoğu'yu uzun yıllardır yakından izleyen Independent yazarı Robert Fisk yazısında Suriye'yi böyle yorumluyordu; 'Birleşik devletler Libya Albayı Kaddafi'ye karşı olan muhalefeti destekledi, Suudi Arabistan ve Katar'a yardım ederek milislere nakit ve silah akışını sağladı ve şimdi ektiği, rüzgarın fırtınasını biçmekte. Amerika'nın Libyalı 'arkadaşları' onlara düşman oldu, ABD Büyükelçisi Stevens'ı ve görev arkadaşını Bingazi'de öldürdü ve El-Kaide liderliğinde, Müslüman dünyasında tüketici bir anti-Amerikan protesto hareketi başlattı. [1]

Bazen insan, diğer taraftan da nasıl göründüğünü merak ediyor. Batıdan ya da bir başka deyişle, egemen perspektiften yani dünyadan Ortadoğu nasıl görünüyor?

ABD'nin beslediği akrep, El-Kaide, şimdi Amerika'yı sokuyor. Washington şimdi de Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad karşıtı olan, muhalefeti destekliyor. Suudi Arabistan ve Katar'a yardım ediyor, (Selefiler ve El-Kaide'den oluşan) milislere silah ve para akışı sağlıyor ve bu yüzden eğer Esad devrilse, kaçınılmaz surette aynı 'akrep' tarafından sokulacak.'

'Sallantıda Türkiye'

Bu durumu ABD'li eski diplomat ve CIA yöneticilerinden Morton Abramowitz de ekim tarihinde 'Sallantıda Türkiye[2]' yazısında anlatıyor. "On yıldır Türkiye siyaset sahnesinde siyasal bir karışıklığa şahit olmadık. Ama 2014 itibariyle, içerde ve yanı başında devam eden karmaşa yeni partilerin ortaya çıkışına ve hatta belki de AKP'nin çözülmesine yol açabilir.

Yarı-özerk Suriye Kürtlerinin sahneye çıkmasıyla yeni bir dış basınç daha eklendi. Ayrıca Erbil ve Bağdat arasındaki süreğen politik sorunlar, Kürtlerin Irak'tan muhtemel kopuşuna işaret ediyor. Türkiye'nin Kürtleri, Suriye'deki olaylardan etkilenecek, Irak parçalanırsa daha da fazla etkilenecekler. Irak'ta ayrışma kolay olmayacak ve muhtemelen de kanlı olacak. Bu durumda, ne Türklerin ne de Amerikalıların Kürtleri kurtarmak için askeri olarak harekete geçeceğine inanmak kolay olur. Kürt meselesi nedeniyle Erdoğan, sanki sallantıdaymış gibi görünüyor ve PKK ile başa çıkma yönündeki çabaları çılgınca ve kifayetsiz bir manzara oluşturuyor. Erdoğan ayrıca pek çok Kürt vekili PKK destekçileri diye meclisten atmaya odaklanmış görünüyor ki, bu bir uzlaşma önlemi olmaktan çok uzak. Erdoğan can yakıyor ve seleflerinden pek çoğu gibi Türk milliyetçiliğine başvuruyor ve ülkenin milliyetçi partisinden destek görüyor.

Gelecek her zamankinden daha bulutlu. Suriye savaşı daha uzun sürerse ve belki savaş bittikten sonra daha karmaşık bir hal alırsa, politika sahnesi daha da kötüleşecek. Erdoğan'ın Ortadoğu'yu değiştirmeye dönük emelleri gerilediyse de ortadan kalkmış değil. Din, dünya perspektifiyle bütünleşik kalmaya devam ediyor; Olimpiyatların

1- Fisk, Robert, Al-Qa'ida Cashes İn As The Scorpion Gets İn Among The Good Guys, The Independent, Monday 17 September 2012.

2- Sallantıdaki Türkiye -Morton Abramowitz- http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=48163

Müslüman bir ülkede düzenlenmesini istiyor. Ancak Ortadoğu'nun, yükselen mezhepçiliği ile daha büyük bir sorunu olabilir. Erdoğan son derece hiddetli bir biçimde, Suriye savaşının etkileri ile ve Irak'ın (Erdoğan'ın ülkesindekiler de dahil) bütün Kürtler üzerinde yaratacağı muhtemel kırılmayla başa çıkmaya çalışıyor."

Aynı Abromowitz aslında çok değil Temmuz ayındaki yazısında güçlüklerle birlikte, Erdoğan hükümetinin parlak geçmişinden söz ediyordu. "Suriye iç savaşı Türkiye'yi bulunmaz bir cephe devleti yapmakta: Esad hükümetinin şiddetli bir eleştirmeni, mülteciler için etkileyici bir sığınak, muhalefetin harekete geçiricisi, isyancılara giden silahlar için bir kanal ve Esad'a karşı dizilmiş koalisyonda önemli bir sözcü. Suriye'nin Türk uçağını düşürmesi sadece desibel seviyesini yükseltmekle kalmadı aynı zamanda da Türk ordusunun doğrudan müdahale olasılığını artırdı. Pek mümkün olmasa da geriye şu kalıyor. -Türkiye'nin çoğu da ihtiyatlı ordusu gibi buna karşı- Fakat istenmeyen sonuç yasası devreye girebilir. Türkiye'de olan 33.000 Suriyeli göçmenin üstüne binlerce yeni göçmenin eklenmesi, bardağı taşıran son damla olabilir ve bu, Suriye içinde bir tampon bölge oluşumu ihtimalini doğurabilir. Her halükarda, savaş, Türkiye'nin iç durumunu ve Batı, Rusya ve başta İran ve Irak olmak üzere komşuları ile olan ilişkilerini etkilemeye devam edecek. Dahası, Erdoğan'ın kendi Kürtleri ile olan en acil problemine, yoğunlaşma ve bu sorunla etkili bir biçimde uğraşma becerisini, içinden çıkılmaz hale getiriyor. [3]

Erdoğan güçlü olduğu dönemde, Türkiye, ülke içinde ve dışarıda süratle ilerledi. Çok aktif, dinamik oluşu, ekonomik başarısı ve dış politikada yaptıklarıyla, uluslararası takdir toplaması, Türklere gurur verdi."

İkiyüzlülük, Batıyla Sınırlı Değil

Abrowitz' e göre Temmuzda vazgeçilmez yapan Türkiye'nin bu rolünü değiştiren dış politikadaki ilerleyişin, özellikle önemli olanlardan bazıları şunlardı:

"-Arap Baharı hem Batıyı hem de Türkiye'yi sürpriz bir durumda yakaladı. Türkiye bazı ayak oyunları yaptı. Önce Erdoğan, demokrasivari yaklaşımlarla ve tarzını değiştirmesi için biraz uğraştıktan sonra Esad'a saldırdı. Ancak Sudan veya İran'ın demokrasisine hiç odaklanmadı. Çok az kişinin fark ettiği bir şey de, fena halde siyasi değişime ihtiyaç duyan bölgede, tüm dikkat "Türk modeline" çevrildi. Bölgeye yaptığı sürekli ziyaretlerde, çekici hitabetiyle neredeyse rock starı halini aldı. Bunun sonunda ilan edilmiş olan, 'Sıfır sorun' politikası sessizce çöktü. İkiyüzlülük, Batıyla sınırlı değil.

-Suriye'de olan bozgun, Türkiye'yi sarstı ama aynı zamanda Türkiye'nin bölgedeki önemini artırdı. Artık Suriye'ye karşı en ufak şey bile Türkiye'nin onayı olmadan yapılamaz. Ancak bu hakim gücüne rağmen bu krizde askeri liderliği reddetti. Bunu saldırgan ABD'nin üstleneceğini umdu. Her iki ülke de, zayıf bir diplomasiyle bağlı Esad rejiminin gideceği konusunda mutabık kalmış durumdalar." Diyerek Abramotiwz Türkiye için biraz sorunlu da olsa parlak bir gelecek çiziyordu.

İşin ilginç kısmı o aylarda, halkın ve ordunun istememesine rağmen en azından bir tampon bölge olasılığını öngören, sadece Sağcı Abramotiwz yalnız da değildi. Chicago'da yaşayan, Kanada'daki Global Research'de yazan ve Stop Nato diye bir organizasyon mensubu savaş karşıtı Rick Rozorf, bu olasılığı daha da güçlü görüyordu. Başbakan'ın açıklamalarına yer vererek sırtını Nato'ya dayanan Türkiye'nin müdahale için bahane aradığını vurguluyordu. "Başbakan R. T. Erdoğan 5 Ağustos'ta katıldığı bir televizyon programında şunları söyledi: 'Bizim orada Süleyman Şah türbesi var. Bizim toprağımız orası. Orada yapılacak bir yanlış harekete bizim sabırlı olmamız mümkün değil. Bu hem bizim topraklarımıza hem de aynı zamanda NATO topraklarına bir saldırı olur. Herkes kendi görevini bilmekte, gereğini yapmaktadır.' Fethe çıkarken Fırat Nehri'nde boğulduğuna inanılan bir Selçuklu Sultanı'nın mezarı, şimdi Suriye'de bir NATO ileri karakolu ilan ediliyor.

Yeni-Osmanlı bir Türkiye'nin Mezopotamya'da 700 yıl önce kazandığı ve bir asır önce yitirdiği etki ve otoriteyi yeniden iddia etmek üzere tanımlandığına, dahası, bunu kendi kendini vaftiz eden küresel NATO'nun Arap dünyasına doğru yayılması kampanyasının bir parçası olarak yaptığına kanıt lazımsa, Türk Başbakanı'nın 27 NATO müttefikinin desteğiyle Suriye'ye askeri müdahalede bulunma tehdidi bunu sağlayacaktır."

Yazar bu güçlü(!) tarihsel gerekçenin aynı zamanda güncel politik gelişmelere yol açacağını da ekliyordu; "Özellikle yukarıda anlatılanların bütünlediği ve desteklediği gibi ABD'nin ve NATO'nun Ankara'ya, Kürdistan İşçi Partisi'ne (PKK) karşı Türkiye'de ve Irak'ta yürüttüğü yıpratma savaşında askeri yardım sunma rolleri; geçen hafta Türkiye'nin Suriye sınırının iki kilometre yakınına askeri tatbikat için birlikler, tanklar ve diğer zırhlı araçlar ve füze bataryaları yerleştirmesinden hareketle yakında Suriye'ye de uzanacaktır. Geçen hafta emekli bir Türk yönetici şu anda Kürtlere karşı yürütülmekte olan operasyonu üç yıl önce Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları'na (LTTE) karşı Sri Lanka ordusu tarafından yürütülen ve Tamil gerillalarının bütünüyle yok edilmesiyle 25 yıllık savaşa son veren final saldırısına benzetti.

ABD Savunma Bakanı Leon Panetta'nın Nisan'daki Kolombiya ziyareti Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'ne (FARC) karşı ABD-Kolombiya ortaklığında yürütülen 48 yıllık kontrgerilla savaşının da aynı sonuca ulaşması için tasarlanmıştı. Mevcut uluslararası hukuk-

3 - Abramowitz, Morton, Turkey's Unending Syria Problem, The National Interest, July 11, 2012

suzluk çağında, yalnızca NATO üyesi devletler ve Kolombiya ve İsrail gibi Amerikan işbirlikçilerine diğer uluslara askeri saldırı ve hücumlar düzenleme ve muhaliflerine karşı imha savaşları yürütme izni verilmektedir.[4] ”

Tamil Katliamı Başarısı, Hayali Sönerken

Yine bir soru soralım. Peki ya bugün? Yani Süleyman Şah türbesine dokunurlarsa, müdahaleden bahseden Erdoğan hükümeti, Akçakale'de 5 sivilin hayatını yitirmesine neden olan bir saldırıdan sonra, birkaç misilleme atışı ve iki sivil uçağı zorunlu inişe zorlamaktan başka bir şey yapmadı. Bu değişimin herkes tarafından gözden kaçan tarafı, Kürt hareketinin süreci bu duruma taşıyan etkisiydi. Gelinen noktada yeni bir Tamil katliamı başarısı, hayali sönerken, PKK ile en azından Kolombiya gerillası ile olduğu gibi barış için mutlaka müzakere durumu ortaya çıktı. Hatta orada FARC, bazı liderlerini kaybetse de, Türkiye'de böyle bir durum da söz konusu değildi.

Bu gelinen durumda Türkiye'nin pozisyonuna sürekli destek olan İngiltere'ye, Robert Fisk bir empati yazısı 'Cesur Küçük Türkiye 'nin başlığı ile yazıyordu. "Hükümet nasıl bağırıyordu. Bir komşu devletin yardımı ile 'teröristler', hükümeti ve onun ordusunu yok etmeyi deniyordu. Destekçilerini havaya uçuruyor ve öldürüyordu. 'Teröristler' uluslararası sınırlardan geçiyor silahlar, sınır ötesinden nakliye ediliyor ve hükümetle savaşan asilere veriliyor, 'ölümcül olmayan' yardım muhalefete gönderiliyordu. Dört gün önce, aynı sınırdan geçtiğimde, etrafta bunu hatırlatacak bir şey bulamadım. Anlattığım şey Türkiye'den Suriye'ye değil, İrlanda Cumhuriyet'inden Kuzey İrlanda'ya.

Orada, kaya ve yeşil çimlerin düzlüğünün üzerindeki Newry caddesinin soluna doğru, bir zamanlar sınırı koruyan İngiliz askeri birliklerin olduğu, yerde havan toplarıyla yere serilmiş tel örgüler var. -IRA, Dundalk'tan çok sık saldırı düzenlerdi.-

Britanya-Kuzey İrlanda'nın destekçisi, 1969'da kendi Katoliklerine aniden, saldırdığında, binlerce Katolik mülteci sınırın İrlanda Cumhuriyet'i tarafına sel gibi aktı. Tanıdık geldi mi? Britanyalı paraşütçü askerler Warrenpoint'de pusuya düşürüldüğünde askerler, sınır ötesinde bir 'teröriste' ateş açarak karşılık verdi. O, da bir terörist değil, sadece masum bir tatilciydi. Bunun üzerine İRA, Dublin'in güzel banliyölerinde, konferanslar düzenledi. İngiliz hükümet havladı.

Tuhaf tüm bunlar nasıl unutuluyor. Şimdi o gözü pek, küçük Türkiye, Suriye rejimi karşıtlarına ev sahipliği yapıyor. Aslında kurban olan silahlı adamları, cephaneleri Suriye sınırının ötesine akıtıyor -Beşar Esad'ı devirmeye cesaretlendiriyor- hangisi kurban? İşgalci İngilizler, karşısındaki İRA 'terörizmi', 'Alevi liderliğindeki alçak rejim karşısında, yiğit Suriye direnişi' saçmalığına dönüştü. Şam demokrasi getirmek için Baasçı yardımcılarının ezilmesi gerekiyordu vs.vs.vs…[5]"

Robert Fisk bu karşılaştırma ile Suriye'de olanları, İngiltere'ye kendi yaşadıkları üzerinden anlatmaya çalışıyordu. Bu arada muhtemel Türbe saldırısı ile tahrik olabileceğini açıklayan Türkiye, ülke topraklarına doğrudan düşen bombayla 5 yurttaşının hayatını kaybetmesi karşısında, birkaç misilleme atışı ve hava çevirmesiyle, radar kontrolü yapması ile yetiniyordu. Türkiye indirilen sivil uçak konusunda, Suriye'nin uluslararası kamuoyunda destekleyicisi Rusya'yı da kısa bir sessizlikten sonra ikna etti. Rusya böyle 'bir şeyler yapmalı' misillemesine razı oldu. Kendi vatandaşlarının da olduğu sivil uçağın indirilmesini, Türkiye'nin hakkı olarak nitelendirdi. Ardından Rusya'da İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejat'la görüşme de bu kabulün bir parçasıydı tabi ki.

Her ne kadar, en azından bir polisiye romanı okumuş birisi bile Akçakale'ye düşen bombanın, Esad hükümetinin yaptığı bir şey olmasının çok saçma olduğunu çok kolay anlayabilse de bu tabii ki bir türbe sınırı ihlalinden, çok daha etkileyici bir tahrikti. En azından tampon bölge için yeterince güçlü bir tahrik…

Sınırı aşan saldırıların yarattığı durumlardan bir başkasının analizini de ABD'li Sosyolog Profosör James Petras; Uruguay radyosu Radio Centenario[6]'ya yapıyordu:

"Suriye'nin ikinci büyük kenti Halep'e yapılan terörist saldırıyı düşünelim. İki şeyi anlamak gerekir. Öncelikle Halep büyük bir çoğunlukla hükümeti destekliyor ve teröristlere karşıdır. Bunu da teyit edecek, iki şey söyleyebilirim; haberi burjuva basını bile 'teröristler kenti işgal ediyor' diye verdi. Yani kentin içinde hoşnutsuzluktan doğan bir muhalefet değil bu. Halep'te teröristleri destekleyen çok küçük bir sempatizan grup var. Kent halkı tarafından uzun süredir tanınan sadece birkaç kişi. 'Türkiye sınırının bir çok yerinden silahlarıyla geçen teröristler kenti işgal etti.' görüşümü medya bu şekilde teyit ediyor. İkincisi, ordu ve polise saldırıldığında, birçok mahalle işgal edildiğinde binlerce kişi teröristlerin korkusundan orayı terk etti. Yakalanan yüzlerce terörist arasında zulüm edenlerin büyük çoğunluğu Suudi Arabistan, Pakistan, Afganistan, Kuzey Afrika ve Libya'dan gelen yabancılardı. Yani dışarıdan gelenlerin, yabancı uyrukluların kenti terörize etmesiyle binlerce Halepli, kenti terk etmek durumunda kaldı. Yani Arapların bir kısmının, Katar ve diğer körfez ülkelerinin diktatörleri, tara-

4 - Rick Rozorf, Global Research

5- Fisk, Robert, Plucky Little Turkey Standing Up To Evil Syria? It's Not As Simple As That, The Independent, Monday 8 October 2012

6- Comentarios para CX36 Radio Centenario del Sociólogo Norteamericano, Prof. James Petras. Lunes 30 de julio de 2012. www.radio36.com.uy)

fından finanse edilen uluslar arası teröristlerdir. Üçüncüsü denilebilir ki Türkiye sınır dışı bu müdahalesi, François Hollande'ın desteğiyle, İngiltere'de Cameron, Almanların, Amerikalıların destek olduğunu anlamak gerekir. Halep'teki olanları, Suriye'deki iç savaşın İslamcı teröristleri kullandıkları bir emperyalist müdahale olduğunu söylemek gerekir." diyerek Petras bu süreci, emperyalist müdahalenin bir parçası olarak yorumluyordu ve ayrıca bir dış müdahale zaten vardı ve yapılıyordu.

Türkiye, Ortadoğu'nun Pakistan'ı Olacak mı?

Bu dış müdahalenin doğurabileceği 'akrebin besleyeni sokması' gerçeği, başka bir açıdan da geleceği etkileyecek. Robert Fisk yazıyor; "Daha da geri dönelim ve biz neredeyse aynısını 1980'den sonra Afganistan'da yaptık. Sovyetlere karşı, teolojilerine dikkat etmeksizin, mücahitlere arka çıktık ve bu adamlara silah akışını sağlamak için Pakistan'ı kullandık. Ve onlardan bazıları, Taliban ve besleme Usama Bin Ladin ve 9/11'deki akrep lokmasına dönüştüğü zaman 'terörizm' diye ağladık ve neden 'Afganlar' bize ihanet etti diye merak ettik. Bu hikaye dün, dört Birleşik Devletler Özel Kuvvetleri, nankör Afgan polisi 'acemiler' tarafından öldürüldüğü zamanda aynıydı [7].

Bu dokunaklı olaylar döngüsünün trajedisinde Esad rejimi dehşet verici. Suriye iç savaşında onun haydut gizli polisleri, binlerce masuma işkence ederek ve öldürerek ve kişisel savaş suçları işleyerek, bir ulusu yok etmek yerine onu inşa etmesi gereken bir nesli yok ediyor. Ve Türkiye ise şimdilerde, cephanelik ikmali ve Suriye mücahitlerinin dinlenme ve rahatlama merkezi olarak Pakistan'ın rolünü almakta. Türkiye, Ortadoğu'nun Pakistan'ı olacak mı?"

Bu endişeye -Petras'ın söylediklerinin aksine- Fransa yeni devlet başkanı Hollande'da değiniyordu; "Uluslararası bir çatışma yaratmak, Suriye'nin sanki dışarıdan geldiği varsayılan bir saldırı karşısında birleşmesini sağlayabilirdi" ifadesini kullanıyor ve Fransa yönetiminin Suriye'deki muhalefete silah ve mühimmat göndermeyeceğini tekrarlıyor, "Silah gönderdiğinizde bunun sonunda kimin elinde kalacağından emin olamayız. Bu konuda Libya örneği var" diyordu.

Biz yine sorularla devam edelim akılları başlarına gelmiş bir batı mı belirlemeye mi başladı? Oriyantalist bakışın yansıması olarak, 'hatalar yapsa da sonunda doğruyu bulan batı' düşüncesinin doğmasını Mısırlı Marksist analist Samir Amin henüz 2003 yılında engelliyordu aslında; "Amerikan düzeni, içsel sinikliğiyle, Politik İslam'dan ikinci kez nasıl yararlanacağını da bilmektedir. Politik İslam'ın esinlediği rejimlerin -örneğin Taliban- barbarca "sapmaları" aslında sapma falan değildir, gerçekte kendi programlarının mantığı içinde yer almaktadır ve emperyalizm, eğer gerekirse, zalimce müdahale etmeyi uygun bulduğunda da suistimal edilebilir niteliktedir. Politik İslam'ın ilk kurbanları olan halklara atfedilen "vahşilik", bu denli kutuplaşmış bir kapitalist genişlemenin mantıksal ve gerekli ürünü olan "küresel bir apartheid (ırk ayrımcılığı sistemi)"nin kabulünü kolaylaştıracak olan "İslamfobia'nın teşvik edilmesine muhtemelen katkıda bulunacaktır [8]."

ABD tam da Samir Amin dediği gibi davranıyor yine. Demokrasi aşığı Türkiye'nin, Suriye'ye geçiş dönemi devlet başkanı olsun istediği Tarık Şara için, ABD Dış İşleri Bakanlığı sözcüsü Nuland Suriye'de bir sonraki liderin seçilmesi tartışmalarının içinde olmayacaklarını söyledi. Ama hemen peşinden Esad'ın kendi vatandaşlarına barbarca saldırdığının altını çizen Nuland, gelecekte Suriye'yi kimin yöneteceğine Suriyelilerin karar vermesi gerektiğini ekliyordu. Bu arada ABD'nin Cumhuriyetçi başkan adayı Romney ise daha açık sözlüydü; Dünya genelinde daha güçlü bir liderlik göstermesi gerektiğini vurgulayan Romney, özellikle 'Ortadoğu'da' Amerika'nın liderliğine yönelik hasret duyulduğunu öne sürdü. Amerikan dış politikasının Ortadoğu başta olmak üzere her alanda yön değiştirmesi gerektiğini savunan Mitt Romney "Eğer Amerika liderlik etmezse çıkarlarımızı ve değerlerimizi paylaşmayan diğerleri eder ve dünya dostlarımızla bizim için daha karanlık hale gelir" sözleriyle dış politikasının çerçevesini belirleyen en net konuşmasını yaptı.

Romney'in sözünü ettiği ABD'nin liderliğine hasret muhalifler, her halde bugün Esad'a karşı savaşanlar olmalıydılar. İronik olan bu durumu, kendilerini belki anti-emperyalist ama mutlaka ki anti Amerikan tanımlamalarını, Samir Amin şöyle yorumluyordu; "Politik İslam, militanları aksini düşünse bile, anti-emperyalist değildir. Emperyalizm için paha biçilmez bir müttefiktir ve diğer yönü, bunu da bilir. Bu kolay anlaşılır bir şeydir. Zira siyasal İslam, her zaman Suudi Arabistan ve Pakistan'ın egemen sınıflarını, kendi saflarında sayar. Dahası, bu sınıflar, en baştan beri onun en aktif destekçileri arasındadır. Yerel işbirlikçi burjuvazi, yeni zenginler, mevcut emperyalist küreselleşmenin çıkarcıları, siyasal İslam'ı cömertçe destekler. Sonra anti-emperyalist bir perspektiften feragat edip ve açıkça sadece bir çıkmazla meşgul topluluklara öncülük eden ve bu yüzden dünya sistemi üzerindeki emperyalist kontrolün yayılmasına bir engel oluşturmayan, 'anti-Batıcı' (neredeyse 'anti-Hristiyan') bir pozisyonun yerine geçer. [9]"

Alternatif Sunacak Muhalefet Oluşturulabilir

Sorulara devam edelim o zaman Batı perspektifinden, bakarak incelediğimiz, bu süreçte bahsedilmeyen bir şeyler var gibi gelmiyor mu size de? Mesela Ortadoğu'daki her durumu açıklarken üçgenin bir köşesine İsrail'i -ki bence de haklı- yerleştiren bu yorumların sa-

7- A.g.e

8- Amin, Samir, Politik İslam, 18 Aralık 2003 http://www.sendika.org/yazi.php?yazi_no=295

9- Amin, Samir, Politic Islam in the Service of Imperialism, Monthly Review, 2007

hibi Robert Fisk'in unuttuğu bir şeyler yok mu? Tabii ki her Ortadoğu macerası sırasında adı anmadan geçilmeyecek olan İsrail, ABD, İran ve belki Türkiye ile birlikte başka birileri daha olması gerekiyor mu?

Bütün süreci soldan doğru izleyen, doğrudan emperyalizm olarak niteleyen James Petras, iki temel iç kuvvetin yanında bir alternatifin olabileceğinden bahsediyor; "… batı medyası demokrasi için mücadele edildiğinden söz ediyor. O halde, iki temel iç kuvvet var. Biri, ABD ve Avrupa politikasına tabii olacak bir rejimi dayatmak amacıyla hareket eden insanlar, Libya'da olanlara benzer yani Batı yanlısı güçler. Muhalefetin ikinci bir boyutu da, şu anda var olan laik rejime karşı dini bir rejimi dayatmak isteyen Müslüman köktendinciler. Dolayısıyla, otoriter ya da demokrasi ikilemi yalan. Bu, otoriter rejime karşı dinciler ve kuklalar arasında geçen bir mücadeledir. [10]"

Bunlar dikkate alınması gereken bazı açıklamalar. Peki, alternatif nedir? Öyle ya da böyle bir yanda Birleşmiş Milletler'in yaptırım desteği ve silahları ile isyancıları arkalayan emperyalizm ve diğer yanda baskıcı otoriter bir rejim var. Fakat bir olasılık daha var. Eğer onlara laik demokratik güçleri oluşturma olanağı sağlıyorsa, muhalifler arasında ve hatta rejimi destekleyenler içinde, anti-emperyalist politika ve laiklik korunarak daha demokratik bir alternatif sunacak muhalefet oluşturulabilir.

Bu güçler, ne devletten ne emperyalistlerden ne de onları gerçek bir seçenek gibi sunacak olan medyadan destek almamalıdır. Trajedilerden biri de: ülkenin yok olmasını önleyecek anlaşmalı barışçıl bir çıkış olasılığının bulunmasıdır."

Biz sormaya devam edelim. Petras'ın bu tanımlamasındaki 'antiemperyalist politika ve laiklik korunarak daha demokratik bir alternatif sunacak muhalefet' iddiasında olan hiç mi yok?

'KCK Yürütme Konseyi Başkanı' Murat Karayılan "Kürtlerin yerinin neresi olacağı oldukça önemlidir. Bize göre Kürt halkı bu savaşta, mezhepsel temelde yürüyen savaşta Kürtler taraf olmamalıdır. Üçüncü bir çizgi olarak mücadele etmelidir. Bu çok önemlidir. Kürt halkının geleceği açısından bugün yürütülen siyaset çok önemlidir. Kürt halkı bölgede prensip olarak barış ve özgürlük taraftarı olmalıdır. Bunun için Kürt halkı taraf tutmamalıdır. Bilmeliyiz ki çıkarımız özgürlük ve demokraside vardır. Taraf tutmakla olmaz. Kendimiz bağımsız çizgide ısrar etmeliyiz. Ulusal çıkarımız bu temeldedir. En önemlisi bugün halkımızın içinde Sünni, Alevi, Şii, Yarsan, Ezidiler var. Yani Kürtlerde de çok değişik inanç ve mezhepler mevcuttur. Ulusal birliğin korunması için, Kürt halkının birliği için biz bu mezhep savaşında yer almamalıyız. Taraf tutulursa Kürt halkı da parçalara ayrılır. Biz hareket olarak Kürdistan'daki tüm inançlara saygı duyuyoruz. Bunların hepsi Kürtlerin zenginliğidir. Korunmalıdırlar. Hepsinin özgürce ibadetlerini yapmaları gerekir. Demokratik ulus yöntemiyle yaklaşılmalıdır. Bu hakikati savunmak için bizim bu mezhep savaşında yer almamamız gerekiyor. [11]"

Batıdan bakıldığında bir türlü görünemeyen Kürtlerin tabii olduğu çifte standart sadece son yıllara ait değil. Bunu Samir Amin vurguluyordu;

"Kürt sorunu, İran ve Irak'da olduğu gibi Türkiye'de de bir gerçek. Fakat bununla birlikte batının gücü büyük alaycılık, çifte standartlarla uygulanmaktadır. Kürtlerin üzerindeki Ankara tarafından uygulanan polisiye ve askeri baskı, siyasi ve ahlaki şiddet asla İran ve Irak'ta yoktu. Ne İran ne de Irak Kürtlerin varlığını inkar edecek kadar ileri gitti. Ancak Türkiye Nato üyesi demokratik bir ülke olduğu için medya her şeyi affetti. Batının seçkin demokratlar arasında Nato'nun kurucu üyelerinden, Salazar'lı Portekiz de vardı ve demokrasinin az ateşli hayranları Yunan albayları ve Türk generalleri! [12] "

Oryantalizm mi? Emperyalizm mi?

Samir Amin'in açıkladığı bu bakışı, Chomsky de diğer açıdan şöyle tamamlıyor; "Dolayısıyla Batı, demokrasi tehlikesini azaltacak ve eski rejimi yeniden inşa edecek şekilde yaptıklarını düzenler. Arap ülkeleri ve Kuzey Afrika devletleri için geçerli olduğu biçimiyle eski rejimi yeniden, yeni isimlerle inşa eder.

Dolayısıyla ABD, Mısır'da, mesela, Müslüman Kardeşler'den makul bir şekilde memnun olabilir, onların Şeriat çağrısı yapmalarını çok umursamaz. Onların ilgilendikleri şey neo-liberal politikalar uygulayıp uygulamadıklarıdır ki zaten bunu yapıyorlar. Müslüman Kardeşler ticaret odaklı bir parti, bu da ABD'nin global iktisadi kurallarıyla uyuşuyor. Dolayısıyla öyle ya da böyle kabul edilebilir durumdalar. [13]"

Dolayısıyla demokrasi bütün dünyada ciddi bir tehlikedir, Arap ülkelerinde de. Batı'nın uyguladığı politikalar eski rejimi mümkün olduğunca yeniden, yeni adlarla inşa etmektir. Bu emperyalizmin tarihi kadar eski bir gelenektir.

Yani Eduardo Galeano'nun da dediği gibi. ABD işine gelirse belki bir bağımsızlık hareketini destekleyebilir ama daha eşitlik ve özgürlük -demokrasi- isteyeni asla.

Oryantalizm mi? Emperyalizm mi? Ya da her ikisi de ve her durumda, Kürtler oradan bakıldığında pek görünmüyor, herhalde. Özellikle süreci bu noktaya taşıyanlar hiç. O zaman yine sorularla bitirmek istiyorum. Kürt hareketi çuvaldızı da kendisine batırması gerekmiyor mu? Demokratik özerklik, Ekolojik demokrasi, Özgür komünler önerilerinin yani radikal katılımcı demokrasi önerisinin, entelektüel çevrelere, dünya soluna, Ortadoğu'da ve Avrupa'da isyanda olan halklara, anlatamamasının nedenlerini kendisinde aramamalı mı?

10- Petras, James, Arap Bahar'ından Söz Etmeyi Sürdürmek Bir Saçmalıktır, 28 Ekim 2011, LaHaine-sendika.org

11- Karayılan, Murat, Tezkere Kürtlere, İran, Suriye ve Irak'a Savaştır, 10 Ekim 2012, ANF

12- Amin, Samir, Implosion of the European System, Monthly Review Volume 64, Number 5

-13 Noam Chomsky ile Röportaj http://eu.kurdistan-post.eu/manset/7134-chomskybatdyd-endieelendiren-demokrasidir.html

Ortadoğu da Dinsel ve Edebi Metinler

Turan Uysal-Murat Türk

Toplumun ortak hafızası, tikelliğin ve evrenselliğin besleyici ilişkisiyle esas anlamına kavuşur. Kapitalist sistem, toplumun ortak algısını çarpıtarak onu kendi gerçekliğinden koparmıştır. Kapitalizmin dini pozitivizm, her açıdan evrensel bütünlüğü parçalayıcı rol oynamıştır. Parçalama, kapitalizm açısından hem araç hem amaç durumundadır. Hakikat parçalandıkça kapitalizm büyümekte, ömrü uzamaktadır. Oysa evrensel hakikat bir bütündür, bütün bağlamlarından koparıldığı zaman dağılarak çürümeye başlar. Pozitivist anlayışta, olay ve olgular tarihsel bağlamlarından koparılarak ele alınır, bölünür, parçalanır. Tek amaç pragmatizmdir, kardır. Bu metot sonucunda toplumun ortak hafızası olan evrensellik derin bir yara almıştır.

Sümerler, hafızalarındaki sözlü kültür birikimini kayıt altına almadan önce, sözü sayısız defa ritüel süreçlerden geçirerek önemli bir tecrübe edinmişlerdi

Dinsel ve edebi metinlerin oluşturduğu evrensel külliyatı incelediğimizde, bu birikimin aynı kaynaklardan beslendiğini farkederiz. Günümüzde birçok eserde karşımıza çıkan temel kurgu ve motifleri, hatta imgeleri, insanlığın yazıyı icat ettikten sonra belgelediği ilk metinlerde görebiliyoruz. Evrene, doğaya ve insana dair temel öğelerinin çoğu bu eski eserlerde mevcuttur. İnsanlığın uzun süre biriktirdiği metafizik kültür ilk nüveleri bu metinlerde karşımıza çıkmaktadır.

Genelde dinsel ve edebi metinlerin ilk haline Sümerler de rastlamaktayız. Sümerler, hafızalarındaki sözlü kültür birikimini kayıt altına almadan önce, sözü sayısız defa ritüel süreçlerden geçirerek önemli bir tecrübe edinmişlerdi. Bu miras daha sonra insanlığın evrensel kültürüne temel kaynak oldu. Ardından yazılar, metinler bir şekilde bu temel kaynaklardan beslendi. Bu metinlerin orijinalliği, her kültürün ideolojik üretimine olanak tanıyan çok katmanlı yorumlara açık olmasındadır. Semboller, imgeler, motifler mükemmel bir kurgu içinde, hassas denge gözetilerek zekice örülmüştür. Bu nedenle filizlenmeye yatkın, güncele kolaylıkla uyarlanabilecek bir yapıya sahiptir. Ortadoğu'nun kutsal, büyüleyici yaşamını izah etmeye çalışan tek tanrılı dinlerin manifestosu niteliğindeki metinler de bu ilk kaynaklardan beslenmiştir. Tufan'dan Yaratılış mitosuna, cennet/cehennem kavramlaştırılmasından Âdem ile Hava'nın cennetten kovuluşuna kadar birçok tarihsel olayın ana kaynağına bu metinlerde rastlamaktayız. Sonraki metinlerde ise orijinal bir üretim bulamıyoruz fakat orijinal metne katkılarını sunup döneme uyarlanmaları bakımından bir özgünlükten de bahsedilebilir.

Bilinen ilk destan olan Gılgamış Destanı, Sümer Uruk sitesinin kuruluşuyla sembolize edilen devletin kuruluş hikâyesini anlatır. Gılgamış destanı, daha sonra yazılan metinler için temel bir kaynak durumundadır. Homeros'un İlyada'sı, Virgulus'un Aenas'ı, Dante'nin İlahi Komedya'sına kadar birçok eserde bu destanın etkilerini görebiliriz. Kutsal kitapların temel motiflerinden Tufan, Yaratılış ve benzeri mitosların orijinal haline bu destanlarda rastlıyoruz. Bu anlatılar, toplumlar için ideolojik bir işleve sahip olduğundan, mevcut sisteme dair de temel zihni formları içermektedirler. Toplumsal bunalımın yoğunlaştığı dönemlerde bu tarz soluklandırıcı yorumlar toplum acısından anlamlı sonuçlara yol açmıştır. Dağılmayla yüz yüze kalan toplumsal hafıza bu öyküler aracılığıyla toparlanmış, tazelenmiştir. Ayrıca yeni bir kimlik ve paradigmanın oluşturulması için toplumun inandırılması gerekmektedir. Dinsel metinlerinden İlyada, Ra-

mayana, Kalavela, Şahname ve Mem û Zin'e kadar birçok edebi metin, kalıcı inanç geleneğinin çarpıcı örneklerindendir. Toplum öz duygularını, bu metinlerde bulmakta, kendisiyle yüzleşmekte ve geleceğe yürümektedir.

Aryenik Kültür Motifleri

Sümerleri özellikler de Zagros merkezli Aryenik-Mazdeik geleneği hesaba katmadan Eski Ahit'i düşünmek mümkün değildir. Eski Ahit'te işlenen birçok motif Aryenik kültürden devşirilir. Örneğin, tek tanrılı dinlerde de karşılaşılan 'aracı melek' motiflerine ilk olarak Zerdüşt'te rastlanmaktadır. Tevrat ve Kuran'ın eskatolojisi de bu gelenekten etkilenmiştir. Zerdüşt'te Cinvat köprüsü Kuran'da Sırat köprüsüne dönüşür. Yine iman getirme sözü olan "ben kendimi Mazda'nın tapıcısı ve Zerdüşt'ün takipçisi olarak açıklıyorum", İslamiyette kelime-i şahadete dönüşür. Ortadoğu Aryenik kültürün bir orijinal tezahürü olan Zerdüştlüğün evrensel mecraya katkısı hayli zengin ve pozitiftir. Zerdüştlük en genel anlamıyla insanlığın cennet ütopyasının maddi dünyada yaşanabileceği düşüncesini geliştirmiştir. Zerdüştlük, doğayla bir uyumu esas almış, canlılara büyük saygı gözetmiş, hayvan kurban etme ritüeline de son vermiştir. Zerdüştlük, Grek felsefesine giden yolun taşlarını döşemiş, Ortadoğu merkezli dinsel kültürü devrim niteliğindeki reformlarla yumuşatıp felsefi düşünceyle harmanlayarak köprü olma işlevini üstlenmiştir.

Bütün dinsel ve edebi metinler, dönemlerinin sosyal-kültürel ve sanatsal tarzı hakkında da temel bilgiler sunar. Metinlerin dili, şiirseldir. Lirik söylem oldukça büyüleyicidir. Özellikle dinsel metinlerin ritmi onları ezberlemeye daha yatkın kılmaktadır. Metinlerin şiirselliği onların rahatlıkla akılda tutulmasını ve yayılmasını da kolaylaştırmaktadır. Dildeki etkinin kalıcı hale gelmesi için olaylar, kısa hikâyelerle anlatılır. Tevrat'taki Neşideler Neşidesi bölümü şiirsel bir üslupla yazılmıştır. Kur-an'da da, ayetlerin çoğu şiirin harika örneklerini vermiştir, vecize ve belagat sanatı bakımından da zengin ve etkileyicidir. Metinlerdeki şiirselliğin ilk örneklerine yine Sümer ve Aryenik kültürde rastlıyoruz.

İlk destansı eserler Sümer orijinlidir. Gılgamış ve Enuma Eliş bunun ilk örnekleridir. Mitolojik edebiyatın ilk örnekleri olan bu orijinal destanlarda sınıf ve cins çatışmaları çarpıcı bir biçimde işlenmektedir. Çok boyutta yorumlara açık olsa da bu destanlarda giderek erkek egemen sistemin zaferini görüyoruz. Aynı çekişme Eski Ahit'te Habil-Kabil çatışmasında da görülür. Sümerlerde kadın, İnanna şahsında toplumsal rolünü korumaya çalışsa da, Habil-Kabil mitosunda biat kültürüne yenilmiş, kadın kendisine biçilen kadere güç getirememiştir. Bu mitostaki çoban kabileler ile tarımcı kabilelerin arasındaki çelişki ve çatışma boyutu da ayrı bir konu olarak incelenebilir.

Zihinsel bir kod olarak genelde şöyle bir diyalektik kurulur: Toplum, zihinsel ve ahlaki bakımdan sürekli bir bozulmaya doğru evrilir. Tek tanrılı dinlerde bu, iyilikten kötülüğe doğru bir yönelim veya "tanrısal hakikat"ten adım adım uzaklaşma şeklinde ifade edilir. Doğal toplum unsurları açısından uygarlığın gelişimi bir nevi cennetin yitimi olarak sembolize edilir. Bunu doğal eşitlikçi toplumdan uzaklaşmanın başlangıcı olarak değerlendirmek de mümkündür. Yitik bir ruh ve duygu dünyası şekillenmeye başlamıştır. Bu metinlerin çoğunda yitik cennete ağıtlar yakılır, destanlar yazılır. Çünkü insanlığın saf doğasına kötülük ve çirkinlik bulaşmıştır. Tek tanrılı dinlerde bu durum cennetten kovulma olarak işlenir. Zaafına yenik düşen insan, tanrı tarafından cezalandırılmıştır. Doğal tolumun devamı olan Zerdüşti gelenekte iyilik- kötülük, Ahura Mazda ve Ehriman'la sembolize edilir. Sümer'de ise Agade lanetlenmiştir, Nippur'a ağıtlar yakılmıştır. Tevrat'ta Sudam şehrinin yıkılışı trajik bir dille anlatılır. Tufan öncesi insanlık tanrısal düzeni bozarak cennetini yitirmiş, boğazına kadar günaha ve kötülüğe gömülmüştür. Toplum, insanla tanrı arasındaki sözleşmeleri tanımayarak irade olmaktadır aslında. Bir çağ sonra ermek üzeredir; ama tanrısal sistem daha güçlüdür. Bir anlaşma yapılır. Anlaşmaya göre günahlardan arınmak için uzun yağmurlar yağacaktır. Toplumsallığın sürekli yinelenen büyük hakikat arayışı, bu kez Nuh öncülüğünde azgın dalgalarla boğuşup Cudi'nin doruklarında sonuçlanır. Verimli Mezopotamya toprakları Cudi'den bakıldığında gerçekten insana ilham veren büyüleyici bir cennet görünümündedir. Dinsel metinlerde tasviri yapılan cennetin mekânı da, Dicle-Fırat ırmaklarının aktığı aynı coğrafyadır.

Ortak Mitolojik Motifler

Ortadoğu toplumlarınca üretilen dinsel ve edebi metinler, evrensel çapta bir yorumlamaya açıktır ve metinler arası ilişkisellik çok yoğundur. Ortak mitolojik motifler her halkın edebiyatına sızmıştır. Güneş, ışık, ateş, ay, yıldız, kartal, kelebek, güvercin vb. gibi ilham verici imgeler, evrensel kültürü zenginleştirmiştir. Örneğin, yılan çok yaygın kullanılan bir motif olmuştur. Gılgamış destanında ölümsüzlük otunu yılan çalmıştır. Tevrat'ta şeytan kılığına girip Havva'yı yasaklı meyveyi yemeye teşvik etmiştir. Günümüzde ise yılan, tıbbın simgesidir. Yılanın deri değiştirme özelliği, genç kalmayı sembolize etmektedir. Kürt mitolojisinde yılan insan tarafından ihanete uğramıştır. Binbir gece masallarında geçen Şahmeran motifi yılanbaşlı kadındır. Yılan neolitik dönemdeyse doğurganlığı simgelemektedir. Görüldüğü üzere orijinal motif ilk anlamlarıyla

değil yorumlanarak farklı kültürlere geçiş yapmıştır.

Birçok dinsel ve edebi metinde yer-gök ikiliği işlenmiştir. Sümerler uzun yıllar izledikleri gökyüzünü bir sisteme kavuşturarak mükemmel bir kurguyla yere uyarlamışlardır. Gök zamanla erkek-tanrıyı, yer ise bereketli toprakla özdeşleştirilen kadın-tanrıçayı sembolize etmiştir. Yer ve gök temel zihni kodlar olarak sonraki metinlerde de karşımıza çıkarlar. Bazı metinlerde, göğe yükselme olayına da rastlıyoruz. İsa öldüğünde sırtındaki çarmıhıyla göğe yükselir. Hazreti Muhammed Miraç olayında göğün tüm katlarını aşarak Allah'ın huzuruna manevi bir yolculuk yapar. Bu mitoslar sade, yalın bir dille anlatılır, fakat bu yalınlık şaşırtıcı derecede yorum ve çıkarsamalara açıktır. Esas olan bu öykülerin gerçekte yaşanıp yaşanmadığı ya da nasıl yaşandığı sorusu değil; bunlarla nelerin anlatılmak istendiğidir.

Tevrat'taki Neşideler Neşidesi bölümü şiirsel bir üslupla yazılmıştır. Kur-an'da da, ayetlerin çoğu şiirin harika örneklerini vermiştir

Toplum bu öykülerle, kendisine hizmet eden büyük insanları manevi kata taşır. Yaptığı işlerle toplumu ilerletenler, mutlaka toplumun vicdanında kutsanırlar. Toplumsal vicdan, anlamlı bir karşılık olarak bu adanmışlığı ödüllendirir ve manevi katta ölümsüzleştirir. Bu yaklaşım Musa'nın sepet öyküsünde de canlanır. Irmağa bırakılan sepetteki bebeği bir bahçıvan bulur, büyütür ve o bir gün topluma büyük yararı olan işler yapar. İsa'nın doğumu üzerine yapılan spekülasyonları anımsayalım. Yoruma açık olsa da, esasta oluşturulmak istenen anlam, söz konusu insanın tanrısal onayla yol gösterici bir misyon yüklenmiş olmasıdır. Toplumsal düşüncede dini söylem etkili olduğundan, insanları, önderlerin tanrı tarafından görevlendirilmiş olduğuna inandırmak gereklidir. Çünkü toplumun her katmanının kendisinden biri olarak görebileceği karizmatik liderlere ihtiyacı vardır. Irmaktaki bu çocuğu herkes sahiplenmek durumundadır. Birey önemli bir makama ulaştıktan sonra benzeri öykülemelerle efsanevi boyuta çıkarmalar sıkça yapılmaktadır. Manevi otoriteyi güçlendirme amaçlı bu öykü ilk olarak Akad kralı Sargon için anlatılsa da sonraki toplumsal önderler içinde çeşitli versiyonları kullanılmıştır. Demek ki, toplumsal hafızada öyle evrensel motifler var ki, onlarla hemen her zaman ve her mekânda rastlamak mümkündür.

Ortadoğu'da inancın ilk yorumlanma biçimi olan mitoloji, kesin kural haline geldikten sonra, doğmalarla dine evrildi. Mitoloji ve din birbirini her aşamadan besledi. Bu beslenme oldukça yoğun geçişli olarak iç içe geçti, birbirini karşılıklı yansıtan aynalar gibi biri ötekinde çoğaldı, her çoğalma yeni doğuşlara olanak sundu bu filizlenme ulaştığı her toplumsal forma tohumlarını serpiştirdi.

Dünyadaki tüm yazılı metinlerinin bir araya getirilmesi amacıyla kurulan İskenderiye Kütüphanesi, o döneme kadar bilinen metinlerin koruma altına alınması ve yayılmasında bir merkez rol oynamıştır. Helenizm'in bir kültürel sentez olarak gelişmesinde bu tarz kütüphanelerin entelektüel payı büyüktür. Doğu'nun mitolojik ve dinsel kaynaklarına felsefe katarak harmanlayan Helenizm uzun bir dönem evrensel kültüre öncülük etmiştir. Burada bilgiler çağının bir edebi versiyonu olan Ezop masallarına da değinirsek; bir dönemin ete kemiğe bürünerek görünür kılınması amacıyla çok kısa öykülenen bu masalların arkaik örneğine Sümer tabletlerinde rastlamaktayız. Neolitik-Aryenik kültürün doğa ve hayvanla sevgiye dayalı karşılıklı besleyici ilişkileri, Sümerler tarafından geleceğe aktarılmak amacıyla işlenmiştir. Karakterleri hayvan olan Fabl türü bu masalların donuk tabletlerine Batı'da adeta ruh üflenerek kanlı canlı hale getirilmiştir. Bu orijinaliteye özgün bir katkıyı daha Doğu'da Gulistan, Bostan, Kelile ve Dinme gibi halk arasında yaygınca işlenen edebi örneklerde rastlıyoruz. Sayısız versiyonu olan bu masallarda toplumsallık bakımından bilgece çıkarsamalar yapılmakta, hayat yumuşatılmakta, topluma güç ve moral kazandırılmaktadır.

Ortadoğu'nun Yaşatan Masalları

İslamiyet öncesi Ortadoğu'da edebi etkinliklerin önü açıktır. Arap kabileleri her yıl panayırlar kurarak şiir dinletileri ve yarışmalar düzenleme geleneğine sahipti. Şiir okuyanlar ise genelde kadınlardı. Havsa isimli şair kadının bu dönemdeki ünü anlamlıdır. Bu sosyal yapıda, neolitik kültürde olduğu gibi kadının rolü sosyalitenin merkezindedir. Kabile düzenini yaşayan topluluklarda kadınların önde olması bununla bağlantılıdır. İslam dini bir egemenlik ve sultanlık ideolojisi haline geldikten sonra Ortadoğu edebiyatında bir üretimsizliğin, bir tekrarın yaşandığına tanık oluruz. İslami gelenekte yayılma sürdükçe üretimsizlik tıkanmayla yüz yüze kalır. Ve bu noktada arayış başlar. Saray edebiyatıyla ve halk edebiyatı olarak çatallanan bu süreçte saray edebiyatıyla üst sınıflara sürekli methiyeler dizilir, gazeller okunur. Sarayın gözünde halk ya avamdır ya da tebaa. 8. ve 12. Yüzyılları arasında felsefe ve edebiyattaki arayış parlak bir dönem açılmasına neden olur. Bu zaman aralığı Ortadoğu kültüründe büyük bir soluklanmadır. Binbir gece masaları bu dönemde yazılı metne geçilir.

Batının Hıristiyan kültüründe Bacaccio'nun Decameron'una dönüşen masallar Ortadoğu'nun sözlü ve edebi anlatısının yepyeni ve özerk, çerçeve öyküler kurgusuyla örülmüş, sistematik bir toparlanmasıdır. Anlatı sanatını fantastik öğelerin bolluğuyla örüp adeta insana, hayal kuramadan yaşamanın kuruluğunu anlatan masallar, günümüzün sanat, edebiyat, sinema, resim vb. gibi hemen her sanat dalının, her toplumsal kesimin ürün devşirdiği hazine değerinde bir kaynaktır. Gururu kırılan despotik erkeğin ölümcül şiddetine son vermek adına, bir çocuğun hayal gücüyle kurgulanmış ve kadının muazzam etkileyici diliyle anlatılan masalların başlangıcı hayli öğreticidir. İnsanda içgüdüsel bir edim olarak süregelen kalıcı olma isteğini bu edebi metin türünde sıkça görüyoruz. Masal anlatıcı bilge kadın Şehrazat da tıpkı bunu yapmaktadır. Olağanüstü bir dil ve kurgu ustalığıyla anlatılan masallarının öyküsü şöyledir. Sevdiği kadının ihanetiyle sarsılan hükümdar Şehriyar kadınların sadakatsiz olduğuna inanmıştır. Her gece evlendiği bir kadını intikam için gün doğmadan öldürtür. Olup bitenleri öğrenen vezirin akıllı kızı Şehrazat kurban edilen kadınları kurtarmak amacıyla Şehyriyar'la evlenir. Hemen ilk gece ona masal anlatmaya başlar. Şehrazat, anlattığı masallarda öyle zekice mizansenler kurar ki tanyeri ağarırken masalın en güzel yerine gelinmiş olur. Masalın sonunu merak eden Şehriyar Şehrazat'ı öldürmekten o geceliğine vazgeçer ve masal masala, gün güne bağlanır, heyecan süreklileşir, geceler uzar, bin bir gece olur. Masalın sonunda hükümdar Şehriyar ile Şehrazat'ın biri yürüyen biri emekleyen, biri de kundakta üç çocuğu bile olur. Şehriyar kadınları kurban etmekten vazgeçmiştir. Ölümsüzlüğü kazanan taraf, kadının doğaya yakın ruhsal zenginliğiyle beslenen büyülü anlatım niteliğidir.

Doğal toplumlarda uygarlığın gelişimi cennetin yitimi olarak sembolize edilir. Bunu doğal eşitlikçi toplumdan uzaklaşmanın başlangıcı olarak değerlendirmek de mümkündür

Despotik iktidar geleneğinin bir uygulaması olan kurban etme ritüelinin yerini, burada güzel anlatma yeteneği almıştır. Eski ritüellerde genç çiftler kurban edilirdi; hatta kendisi öldükten sonra yüzlerce maiyetinin de birlikte diri diri gömdürten despotlara da tanıktır tarih. İbrahim peygamberin, oğlu İsmail'i kurban etmekten son anda vazgeçerek bir koçu kurban etmesi bu ritüele insani bir değer katsa da kurban kültürüne Zerdüşti gelenekte kesin olarak son verilir. Bir başka şekilde kurban etme ritüeline bir son verişi de Kürt direniş destanı Newroz da görüyoruz. Tıpkı ruhunu, her akşam aldığı kurbanla besleyen Şehriyar gibi, zalim kral Dehak omzundaki yaradan çıkan yılancıkları doyurmak için her gece iki genci kurban edip beynini onlara yedirmektedir. Yaşamak için dağlara çekilen gençler Demirci Kawa öncülüğünde bir isyan örgütleyip 21 Mart gecesinde sarayı kuşatır, Dehak'ın zulmüne son verirler. Bu efsanelerin muhteşem kurgularını tamamlayan görkemli anlatılıları, Ortadoğu toplumlarınca sahiplenilmesini sağlamıştır. İktidarı besleyici bir tanrı kelamı olan söz, anlatma tutkusuna dönüşerek bağrında filizlendiği toplumsal zihniyete devrimci dönüşümü gerçekleştirmiştir.

'Ne Olursan Ol Yine Gel'

Yazılı metinleri hemen her toplumda sese kavuşturmak kadınlara özgü bir eylem olmuştur. Ortadoğu geleneğinde, hatta günümüzün Kürt coğrafyasında masal anlatıcılar hep kadındır. 'Pire' dediğimiz anlatıcı geleneğin bilgelerine hemen her köyde rastlamaktayız. Kadın anlatıcıları tehdit gören batı dünyasında bir dönem cadı avı başlatılmış -ki, cadının bir anlamı da " etkili güzel söz" demektir- toplum içinde sağaltıcı bir rol üstlenen bilge kadınlar ateşlerde yakılmış ve işkencelerden geçirilmiştir. Cins kırılmasıyla başlayan ilk iktidar kavgasının en acımasız örneklerinden birini, iradeli, bilge, özerk hareket eden cadıların sürek avında görüyoruz.

Batıda bu karanlık dönem hükmünü sürdürürken Doğu'da İslam kültüründe bir tıkanma yaşanmıştır. İktidarcı İslami gelenek Ortadoğu'da hâkimiyetini kurmuş, içtihat kapısını kapatmış, edebiyat ve felsefe alanında karanlık bir dönem başlamıştır. Nefes alamaz hale gelen toplum peygambersel izdüşümün yolunda dağ doruklarına, çöl sessizliğine, mağaraların derinliğine çekilerek teffeküre girmiş, İslami mistisizm içinde yoğunlaşmış, kendisini 'terbiye ederek' sistemin boğduğu ruha soluk aldırmaya çalışmışlardır. Tanrıyla arasında aracı kabul etmeyen "bir lokma bir hırka" felsefesiyle sistemini kuran tasavvufi söylem varlığın birlik içinde olduğuna ve bu birliğin tanrının bir tezahürü olduğuna inanır. Sümerler tanrısal gök sistemini yere indirip iktidarlarını kurumlaştırırken, tasavvufçular insan ruhunu maddiyattan arındırıp göklere yüceltmiş, orada tanrıyla bütünleşerek sistemin katı yanlarını yumuşatmıştır. Varlığın bir bütün olduğunu, dolayısıyla yaratan ve yaratılanın ayrılamayacağını Hallac-ı Mansur -buna Enel Hak, "Tanrı benim"- söylemiştir. Tasavvuf geleneği içinde gelişen Şathiye söylemi, Sufilerin hakikate erdikleri vecd anlarında söyledikleri sözlerdir. Kullandıkları samimi ve mizahi dil Kuran'a,

şeriata, sünnete aykırılık taşısa da, bu Sufiler toplumda saygın olduklarından ulema onlara fazla bir şey yapamıyordu. Ama fırsatını bulduklarında da Hallac, Nesimi, Suhreverdi gibi katlediyorlardı. Neolitik-Aryenik kültürün tanrıya atfettiği anlamlardan bağışlayıcı, sevgili, bereketli gibi yüceltici erdemlerin daha derinleştirilmiş biçimini tasavvufçuluğun tanrıyla olan ilişkisinde bulabiliyoruz. Tasavvufta, motifler daha ışıltılı, şiirsel formlara bürünerek, bir ruh inceliği temasıyla karşımıza çıkar. Işık, nur, can, canan, yar, yaren gibi kavramlar etrafında örülen doğalcı birlik temalı eserlerde bulduğumuz en temel öğe, anti-hiyerarşik bir evrensel eşitlikçiliktir. Evrensel birliğe ulaşma sevdasıyla yanıp tutuşan Sufi edebiyatı özünde sisteme karşı güçlü bir muhalif duruşu da sergilemektedir. İnsan "barışı olmayan bir savaşa" girerek sonsuz bir çabayla özünü anlamdırmaya, metaforik manada yitirmiş olduğu cenneti bulmaya çalışmaktadır. Tasavvufçuluk ilk insandan beri aranılan sonsuz huzur ve mutluluk ortamı olarak cennetin, an'da iradi mücadele sonucu arınarak yaşanabileceğini öğütlemektedir. Tasavvuf geleneği Sühreverdi'nin "ışık heykelleri" adlı metniyle nirvanasına ulaşmıştır. Suhreverdi'de esas olarak Zerdüşti gelenekten beslenmiştir. Suhreverdi, tasavvuf ve felsefeyi harmanlayarak düşüncelerini " her şeyi kapsayan ışıklar ışığı" saf ışık metaforunun etrafında örer. Işık, yazıya geçirilen ilk metinlerde güneş, ay ve yıldızlarla sembolize edilmiş, evrensele açılan en kadim motiflerdendir.

Mesnevi adı şiirsel anlatımıyla, döneminin evrensel demokratik ruhunu temsil eden Mevlana, bütün insani değerlerin altüst olduğu bir dönemde "ne olursan ol yine gel" söylemiyle, evrenselci hattı en ileri boyuta taşımıştır. Mevlana Şems'e olan dostça aşkıyla tanrısal hakikati aramaktadır. Aşk Mevlana'da ruhun varabileceği en kutsal değerdir.

Edebi eserlerin birçoğunda işlenen aşk, ölüm, kader, ayrılık, hatsallık, özlem gibi temalar evrensel konulardır. Bu içerikteki eserlerin yan anlamlarında verilmek istenen mesajlar titizlikle incelenip çözümlenmeye, örtüler kaldırıldıktan sonra esas anlamlarına kavuşturulmaya değerdir. Yanı sıra birçok destan direniş, özgürlük, kahramanlık, adanmışlık ve fedakârlık üzerine kurulmuştur. Leyla ile Mecnun, Ferhat ile Şirin, Mem û Zin, Derwêşê Evdî, Kela Dimdimê gibi, çoğunda bir erkek bir kadın etrafında örülen hikâye olarak algılansa da, aslında kendi toplumlarının yapısını yansıtmaktadır. Alegorik öğelerin yoğunca serpiştirildiği bu metinlerin yalın öykülerinin çarpıcılığı, yüzyıllardır söylene söylene toplumsal hafızadan süzülmüş, evrensel öğeleri alabildiğine derinleşmiştir. Aşk evrensel bir hakikattir, hemen her insanın kalbine tezahür eder. Bu metinlerde işlenen imkânsız aşk motifi özünde toplumsalın evrensel hakikate bir türlü ulaşamamasıdır. Ulaşmak bir anlamda arayışın aynı anada bitişi manasına da geldiğinde ulaşmak aslında yoktur. Sonsuz bir çizgide ilerlemektir aslolan. Huzur ve mutluluk verici ara duraklar olsa da bunlar bir soluklanma, toparlanma, direnç toplayıp hızlanarak tekrar yol alma amaçlı kurgusal öğelerdir. Çıkarılacak ders, düşleri kararlıca gerçekleştirme iradesidir. Bu durum, tam da gerçek hayatın hakikatine karşılık düşmektedir.

Hakikat, insan maneviyatından süzülüp evrensel belgelere ilkin dinsel ve edebi metinlerde kavuşmuştur. İlk metinlerdeki kurgusal boyut, evrensel karakterli olduğundan metinler arası kullanımlara açık, her döneme ve her toplumsal gerçekliğe uyarlanabilir nitelikte olmuştur.

Ortadoğu kültür geleneği her bakımdan bir besleyici kök, bitimsiz kaynak değerindedir. Ritüelden, mitosa, yazılı tabletlerden kitap indiren semavi dinlere; aşk, özgürlük ve kahramanlık destanlarına kadar tüm metinlerin ilk orijinin üretildiği ve dünyaya yayıldığı mekânlarıdır Ortadoğu. Sonradan yazılan metinler ise bu orijinin temel genlerinin tomurcuklanması, onun zamana ve bulunduğu mekânlara özgün uyarlanmasıdır. Kapitalist sistem toplumun hakikat algısını parçalayarak bu evrensel bütünlüğü dağıtmaya çalışmıştır. Kapitalist mantık, evrensel motifleri birbirinden kopararak klonlamaya, sanal gerçeklikler serisi üretmeye çalışmaktadır. Doğru yorumlama tarzı, bir bedenin organlarını tüm bağlamlarıyla oluşturur. Evrensel kültürün ana motiflerinde kodlanmış gerçeği herkesin kabul edebileceği bir tarzda yorumlamak için, bir çocuğun hayal gücü ve kadının duygusal zekâsıyla yaklaşmak gayet isabetli olacaktır. Ortadoğu'nun insanlığa bıraktığı evrensel miras tam da böyle gerçek anlamına kavuşacaktır.

Ortadoğu'da Yaşam

Seyit Oktay

"Yaşam nehir misali"

Yaşam çözülmemiş muammadır.

Üç milyar yıllık geçmişinde de, atom altı parçacıkların sırlı dünyasında da, ölümle kıyaslandığında da, varlık-yokluk ikileminin izdüşümlerinin tezahüründe de…

Bilimde de, felsefede de, dinde de, mitolojide de.

Cevabı sonsuz çoklukta ontolojik bir sorudur;

Yaşam nedir?

Basitçe, doğumdan ölüme kadar geçen süre olarak da tanımlanabilir. Ancak hakikat değeri olmayan sıradan bir cevap olmaktan öteye geçmez.

Bileceğimiz nedir o zaman? İzafiliğidir, anlamla yoğun ilişki içinde olduğudur, hakikatle kuvvetli bağlar içerdiğidir, ölümle gerçek anlamına yaklaştığıdır, arayıştır.

Olmak ve varolmak ya da yaşam

Aklın, yaratıcılığın, yapıcılığın, kurmanın cümle akli melekelerin öğütlediği değirmen. Toprağın, bitkinin, suyun, hayvanın, cümle mahlukatın dahil olduğu verimli hilal

Felsefede ayrı bir alan olarak hızla ilerlediğimizi fark ederiz "yaşam" muammasıyla uğraşmaya başladığımızda. Buna rağmen anlama çabamız en az soyumuzun geçmişi kadar eskidir.

Yaşam anlamlı olanın peşinden koşmak mıdır? Süregiden döngüde özgürlük arayışı mıdır? Hakikatin peşinden aşkla koşmak mıdır? Varlığını ölümsüz kılma arayışı mıdır? Evrenin bize bahşettiği hem kutsalımız hem de lanetimiz olan mıdır? Sonlu ama çoklu evrende özne olmanın arayışı mıdır yaşam?

Ya da,

Tanrının veya doğanın bahşettiği bir hediye midir? Belki de hepsi ya da hiçbiri…

Yaşama anlam vermeye çalışırken, yeni bir kavşağa çıkıyoruz: Yolumuz "Nasıl yaşamlı?", "Ne yapmalı?", "Nerden başlamalı?" sorularıyla kesişiyor. Bu sorular bizi yaşamla hakikati buluşturma sınırlarına taşıyor.

Yaşamı anlama çabamızı ucu açık sorularla devam ettirirken, bu sorular ışığında mutlak olarak cevaplayabileceğimiz bir gün biteceği, ölümle tanışacağımız gerçeği, ona hakkını vererek içini doldurmak sorunsalıyla baş başa bırakıyor bizi…

Mutlak olan; farkına vararak yaşayacağımızın bir sınırı ve süresi olduğudur.

Varlık, zaman ve yaşam

Bütün bu sorularda ve sorgulamalarda insan var, insanın varlığını ve "yaşam"ını anlamlı farklı kılan ise; toplum ilişkisinde yaşam daha güçlü bir anlama kavuşuyor. Zeka, kültür, tarih, yaşam dediğimizin içini toplumla dolduruyor.

İnsan ve toplum, yaşamı kuruyor, inşa ediyor, anlamlandırıyor, biriktiriyor, geleceğe çıkartıyor.

Bilgi yaşama, yaşam bilgiye akıyor. Ne çok benziyor nehire; nehir dağların kuytuluk gözelerinde doğuyor, akıyor, biçimleniyor, biçimlendiriyor, dallanıp-budaklanıyor, akmaya devam ediyor, yaratıyor, yıkıyor, azalıyor, çoğalıyor, gürleyip-esiyor, susup-siniyor, rengarenk oluyor, matlaşıyor, upuzun bir "olma" ve "oldurma" macerasından sonra bir denize dökülüyor ve artık nehir olmaktan çıkıyor…

Nehir; dağda başlıyor, denizde bitiyor.

Yaşam nehir misali…

Nehir yaşam misali…

Nasıl? Hakikatin izindin gitmeli

Nereden başlamalı? Anlam ve hakikatin doğduğu topraklardan.

Varlık, zaman, yaşam ve mekan

Kadim topraklar yaşam kokuyor. Kadim toprakların meselleri, masalları, destanları muhteşem yaşam anlatır.

Anlam Doğu'da, Ortadoğu'da, Mezopotamya'da ilk olarak hakikate büründü.

Yaşam dağda yeşerdi, ovada çeşitlendi, şehirde yenildi.

Kelam; anlamın resmi, hakikatin şiiri, kadınla başladı.

Doğu, kadın, Ortadoğu ve hepsi birden yaşamın sonsuz ve muazzam anlatısı.

Kadın, yaşamın en güzel tarifi, anlamı, hakikati. Papirüsten, tabletten, levhadan, kitaptan önce sözü yaratan.

Doğu-Ortadoğu yaşamın cennetinin yapıcısı. Güzelliğin, mutluluğun, sevincin, hüznün, kederin, cümle duyguların aktığı ve vücut bulduğu yer. Aklın, yaratıcılığın, yapıcılığın, kurmanın cümle akli melekelerin öğütlediği değirmen. Toprağın, bitkinin, suyun, hayvanın, cümle mahlukatın dahil olduğu verimli hilal. Şiirin, şarkının, sözün, dilin, dinin, yerin ve göğün ritminin ahenge kavuştuğu büyük destan. Kadim zamanların kadim toprakları. Yaşamın ve hakikatin sonsuz ama trajik aşkının başladığı kutsal beşik. Gılgameş'in peşinden koştuğu ilk yanılgı, ölümsüzlük arayışının, esasında yaşamı anlamlandırma gayreti…

İlk iktidarın, devletin kentin üzerinde yaşamı sol-

Ortadoğu; zamana yenilmeden büyük doğuşunu kendi küllerinden yaratma kudretine sahiptir. Kökleri-kültürü; yaşamı yeniden yaratma, üretme ve anlamlı kılma konusunda gerekli imkanları sunabilecek güçtedir

durduğu: Kadın'ın, Tiamat'ın çığlığında yitişiyle, yitenin yaşam olduğu gafletin sonsuz bir lanet gibi peydahlandığı, zulüm, zalim ve zulmetmenin meşrulaştığı, katillerin kahraman, kahramanların katil olduğu, hakikatin ters-yüz edilerek ağulu bir içeceğe dönüştüğü, tanrıçaların öldürülüp tanrıların kutsandığı, kendi elleriyle kendi katillerinin büyütülüp, beslendiği, erkeğin en tepeye kadının silik bir gölgeye indirgendiği, katil bilgisinin en temel bilgiye dönüştüğü, insanlığın cennetinin insanlığın çölüne evrildiği, ölümün sonsuz biçimlerde devşirilip inşa edildiği, kavganın, çatışmanın, boğazlamanın geçer akçe haline geldiği ve sonsuz ve açık bir yara olarak bu güne kadar durmadan kanayan, kanamaya devam eden "Kadim Topraklar"…

Korkunç, güzel, ihtişamlı, yenik, mağrur, kendi bedeni altında çocuklarını boğan koca gövdeli yaşlı ana.

Vakanüvislerin yazdıklarıyla azalan, gizledikleri ve yazmadıklarıyla çığlığa dönüşen hikaye.

Doğu, Ortadoğu'da yaşamın hülasası

Bu hikayenin günümüzde aldığı mecra; "doğal toplum" ile "iktidarcı ve devletçi" toplumun kıyasıyla kavgaya tutuştuğu kaos hali ya da araf.

Yaşam bu savaşın orta yerinde duruyor. Kazananın biçimlendireceği muamma,

Kadim topraklar şu anda bu bocalamanın bin türlü versiyonunun çarpıştığı arenaya dönmüştür.

Devletçi, iktidarcı, yapının onun ulus-devletinin en konvansiyonel ve en berbat haliyle abandığı; doğal, batin, tasavvufi ve özgürlük esaslı doğal yaşamdır.

Çıldıran ve cinnet geçiren, "tecavüzcü erkek medeniyet" bu nedenle; klanlardan, bugünün direnen demokratik komünlerine kadar ve son nefesini vermemeye çalışan "yaşam"ı hedefine koymuştur.

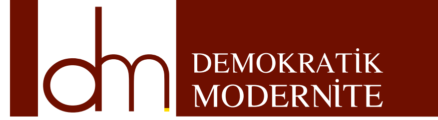
Bugün Ortadoğu kadir-i mutlak ölümdür

Ama yaşam çok uzakta değildir. Direnmenin her anına ve her biçimine sirayet etmiştir. Yeniden doğuş mümkündür. Yaşamı hakikatle buluşturmak ona hak ettiği değeri yeniden vermektir. Ölüm bir nihayettir ama yaşam ona varana dek anlamlı kılınabilir. Ortadoğu; zamana yenilmeden büyük doğuşunu kendi küllerinden yaratma kudretine sahiptir. Kökleri-kültürü; yaşamı yeniden yaratma, üretme ve anlamlı kılma konusunda gerekli imkanları sunabilecek güçtedir.

Yaşam bu toprakların damarlarında hala güzel, hala hakikat yüklü ve çeşitliliğe akmaya devam etmektedir. Gerekli olan; üstü kalın örtülerle örtülmüş bu gerçeği güneşin doğduğu bu diyarda yeniden gün yüzüne çıkarabilmektir.

Yaşam ve hakikat, Kaf Dağı'nın ardında değil, hemen gözlerimizin önündedir.

Abonelik Formu

Ad:	
Soyad:	
Adres:	
İş Adresi:	

Derginin İstendiği Adres:

Ev Tel:

İş Tel:

Cep Tel:

E-Posta:

Abonelik Başlangıç Tarihi:

Yurtiçi Yıllık Abonelik Şartları

6 Sayı için: Taahhütlü/40 TL APS/60 TL

Yurtdışı Abonelik

6 Sayı Kargo: 60 Euro